Svenska Baptisternas Historia.

SWED
5-2a

SW
5-2

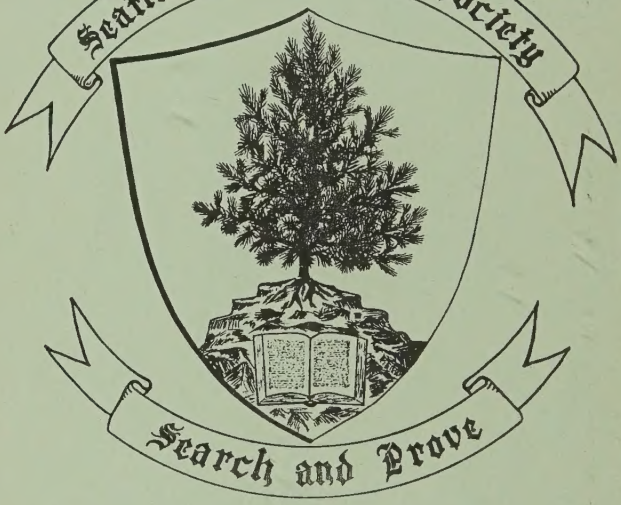

Donated by:
Mr. Wm. Austin
1980

Eder förbundne
A. G. Hall.

SEATTLE GENEALOGICAL SOCIETY
P. O. Box 549
Seattle, Wash. 98111
SW
5-2

SVENSKA BAPTISTERNAS HISTORIA

UNDER EN TID AF FEMTIO ÅR

1848—1898.

AF

A. G. HALL

c. 1899

FÖRSTA DELEN

In Swedish

GHICAGO, ILL.
A. G. HALL'S FÖRLAG.

COPYRIGHT 1899.
BY
A. G. HALL.

1899.
TRYCKT HOS S. TH. ALMBERG, BOKTRYCKARE
290-292 WELLS STREET, CHICAGO.

INNEHÅLL.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

INLEDNING.

Det sedliga och religiösa tillståndet.

SID.

Kyrkan och pietisterna 5
Ytterligare om religionens och moralens ståndpunkt under förra delen af 19:de århundradet 18
De första baptisterna-banbrytare 24

FÖRSTA KAPITLET.

Baptisterna på västkusten. 1847—1858.

Den första baptistförsamlingens i Sverige tillkomst 31
Förföljelsen utbryter 36
Nilson stämd inför Göta hofrätt, dömd till landsförvisning — går i landsflykt 39
Biografi af F. O. Nilson 45

ANDRA KAPITLET.

Baptisterna i mellersta Sverige.

Förarbeten — "dopsinnade". 1830—1854 53
Baptistförsamling i Stockholm. — Verksamhetens utvidgning. — H—g i fängelse. 1854—1856 56
Arbetarnes antal ökas. Stor sensation, mycket motstånd. — Vidare utbredning. 1856—1861 61

Rörelsens upprinnelse och utbredning i Dalarne.

Kompromiss- och reformförsök med kyrkan. — Bitter förföljelse. 1849—1854 70

Baptister i Dalarne. 1849—1860.

SID.
Tvifvel uppstår angående barndopets riktighet 88
Första dopförrättningen i Dalarne. — Församlingar bildas 89
Ytterligare förföljelser — ändrad taktik 91
Kort biografi af David Forsell 97
Häradshöfding Henschen 100

TREDJE KAPITLET.

Baptisterna i mellersta Sverige (forts.)

Allmänna anmärkningar 102
Ljusbärare och ljusbrytningar 103
Om framgång och kapellinvigningar i Örebro och Stora Mällösa. 106
Flere segrar under trug och hot 109
Några drag af rörelsen i Vermland 116

FJÄRDE KAPITLET.

Baptisterna i Norrland.

Allmänna drag 118
Separatistiska rörelser 120
Baptistiska tendenser 123
Baptistförsamling i Sundsvall 125
Församlingars vidare utplantering i Norrland 130
Baptistförsamlingar i Västerbotten 134
Häftigt motstånd och förföljelser i Norrland 137
Några drag ur P. F. Hejdenbergs lif och verksamhet 145
Sven Eklund 151
Ur Erik Roséns lif och verksamhet 152

FEMTE KAPITLET.

Baptisterna i södra Sverige.

Preliminära rörelser 158
Baptistförsamlingar komma till stånd 160
Baptistförsamling i Kristianstad 166
Framgång och ytterligare förfö jelser 167
Pastor A. Wiberg i södra Sverige 170
Baptismen öfverföres till Gotland 176
Anders Magnus Claeson 180
Rekapitulation af rörelsen. 1847—1861 182

SJETTE KAPITLET.

Baptisternas fortsatta utbredning och stadfästande. 1861—1898.

SID.
Orientering 184
Ökade arbetskrafter 188
Några prof på fortsatt framgång 188
Församling, samlingssal i Göteborg och några spasmodiska förföljelser 192
Några skärmytslingar 201
J. W. Hjertströms besök å Fiskebäckskil i Bohuslänska skärgården 1878 204
Kapten G. W. Schröder 209
Våldsbegjutningar 212
Reflexioner — resultat 216
Jämförande statistik 220
Gustaf Palmquist 223

ANDRA AFDELNINGEN.

INLEDNING.

En bit kulturhistoria 233
Några denominationella släkttycken 239

FÖRSTA KAPITLET.

Nydaningsperioden. 1848—1855.

Svenska baptisternas ursprung 245
Baptismens formliga inträde i Sverige 253
Motskrifter 259

ANDRA KAPITLET.

Organisations- och utvecklingstiden. 1855—1865.

Bestämda ansatser till sund utveckling 266
Några drag af svenska baptisternas tro och lära 281
Afvikelser 302
Bröderna Johannes och Per Palmquist 312
Anders Wiberg 318

TREDJE KAPITLET.

Fortsatt utveckling och nya orsaker till stadigt framåtskridande.

SID.

Betelseminariet ... 329
K. O. Broady ... 338
Adolf Drake ... 341
Söndagsskolan ... 344
Samfundets hvardagsskolor ... 346
Stockholms Missionsförening ... 347
Wilhelm Lindblom ... 353
Sundsvalls Missionsförening ... 359
Svenska Baptisternas Allmänna Konferens ... 359
Distriktföreningar ... 362
Den omorganiserade konferensen. — Sällskapet Svenska Baptistmissionen ... 366
American Baptist Publication Society och American Baptist Missionary Unions mission i Sverige ... 378
Några inflytelserikare samfundsmän ... 379

FJÄRDE KAPITLET.

Svenska baptisternas medverkan och befordran af upplysning och sedlighet i allmänhet.

Religionslagar och lagstiftning ... 403
Närvarande resultat af arbetet för religionsfrihet ... 418
Baptisterna i nykterhetsarbetet ... 419

Ett ord till läsaren.

VID utgifvande af böcker pläga författarne oftast skrifva ett förord. Äfven jag vill härmed göra detsamma. Icke för bruket utan nära nog af tvingande omständigheter manas jag, att då nu "Svenska Baptisternas Historia" utsändes, samtala några ord med den käre läsaren.

I mer än tio år har jag haft min uppmärksamhet fästad på detta arbete och ägnat vid utöfvandet af predikokallet och församlingsvården, alla lediga stunder däråt, samlande, ordnande och bearbetande materialerna.

Många svårigheter hafva varit förknippade med samlandet af materialer. Jag har icke haft några egentliga historiska källskrifter angående svenska baptisterna att tillgå, utan varit hänvisad till mer eller mindre tillförlitliga berättelser och s. k. historiker i tidningar, tidskrifter, traktater, missionärers etc. dagböcker, handskrifna uppgifter såsom svar å frågor samt muntliga meddelanden. Ofta hafva dylika välvilliga bidrag af närvarande ögonvittnen om en och samma sak, varit motsatta hvarandra. Sådana mot hvarandra stridande uppgifter äro lätt förklarliga, alldenstund våra sagesmän endast varit hänvisade till sitt minne för desamma. I sådana fall har det icke varit lätt att afgöra, hvilka hade mest grund för sig. Flere, som haft mer eller mindre del i en rörelse hafva af blygsamhet afstått från att lämna bidrag. De ville ej tala om sig själfva. Några hafva nekat att säga, hvad de vetat af raka motsatta skälet. De ville skrifva om och publicera sitt eget lif och verksamhet. Jag nämner detta såsom exempel på svårigheter, i arbetets utförande. Till alla, som godhetsfullt lämnat uppgifter om tilldragelser i sammanhang med baptismens utbredning i Sverige eller Amerika uttalar jag härmed ett hjärtligt tack. Till Miss H. Helmer, som bistått mig vid korrekturläsningen, står jag likaså i stor tacksamhetsskuld.

Andra frireligiösa samfund hafva sprungit fram ur samma andliga rörelse som baptisterna. Att sådant erkännes må väl förstås, oaktadt jag endast befattat mig med baptisterna, hvilket ju var målet för detta arbete. Baptismen är ock ovedersägligen det följdriktiga resultatet af en evangelisk rörelse, sådan som utbröt för något öfver 50 år sedan och som jag i följande berättelser berör. Jag vill taga detta tillfälle att säga att i själfva lutherska kyrkan, hvilken jag sanningen likmätigt måste gå hårdt åt, har funnits och finnas många ärliga kristna.

Å några ställen äro stycken kopierade ur broschyrer eller afhandlingar, utan att sådan broschyr eller afhandling är vederbörligen angifven. Då detta är fallet grundar det sig på ett missöde under arbetets förlopp. Möjligen godtgöres detta till någon del af den lista å "källskrifter", som läsaren finner på annat ställe. Att resonlig kritik och tillförlitliga rättelser äro välkomna behöfver väl knappast tilläggas.

Det är mitt hopp att detta lilla bidrag till Guds församlings historia har en plats att fylla, en mission i kristenheten att utföra och alltså lämnas välvilligt rum i den redan förefintliga boksamlingen samt läsas till sann uppbyggelse — detta så mycket mer som detta arbete är ensamt i sitt slag. Någon har sagt: "Endast den kan rätt älska sitt fädernesland, som känner dess historia". *Endast den, som känner svenska baptisternas historia — deras troskamp, lidande för sin tro och segrar — kan vara sant tillgifven dem och deras från apostlarne nedärfda lära, en lära som kostat dem tårar, blod och lif.* Man säljer icke gerna en så dyrbar klenod för en bagatell. I våra dagar då nästan det allra högsta är falt och så många äro redo för kompromiss är en sann kännedom om saken af stor betydelse. En uppgift i detta afseende vill mitt arbete hafva.

Vill och kan nu öfverherden, församlingens hufvud, välsigna dessa blad — drag af församlingens vistelse i vedermödan — skall jag känna mig obeskrifligt tacksam, min innerligaste bön hörd och vara mer än lönad.

Evanston, Ill. i Jan. 1899.

A. G. HALL.

SVENSKA
BAPTISTERNAS HISTORIA

Första Afdelningen

BAPTISTERNAS UTBREDNING

INLEDNING.

Det sedliga och religiösa tillståndet.

1. Kyrkan och pietisterna före 1800-talet.

Efter den katolska kristendomens införande i Sverige blefvo en mängd kyrkor och kloster byggda. Men den djupt inrotade hedendomen dröjde länge kvar, och katolikerna voro här som annanstädes nöjda med ett yttre antagande af kyrkans dogmer. Dessutom tillät hon hedningarne behålla många hedniska religionsbegrepp öfverflyttade på kyrkliga föremål. Det sedliga tillståndet blef ej mycket förändradt. Lutherdomens införande i landet åstadkom föga förändring. Båda nämnda kyrkoformer infördes, omfattades af landets högste män och påtvungos folket, hvilket, utan egen öfvertygelse eller uppfattning om det enas eller andras företräde, måste finna sig i det nödvändiga. Följaktligen blef det icke så mycket fråga om en hjärteförändring hos den stora massan af vårt folk. Prästerna, lutherska så väl som katolska, voro mycket okunniga, isynnerhet om Bibelns innehåll. Det blef först de fria andliga strömningarne, som mera effektivt bibringade folket evangelium om Jesus till syndares frälsning.

Före framträdandet af de utomordentliga andliga väckelser, som hufvudsakligen tillhöra 19:de seklets senare hälft, märka vi blott enskilda stjärnor framtindra på det eljest mulna och dystra religiösa firmamentet. Bland sådana

vilja vi nämna några, hvilka, förföljda för biblisk tro och gudsdyrkan enligt sitt samvetes öfvertygelse, vi anse vara baptisternas i Sverige förelöpare.

Sådana män som Ullstadius, Schäfer och Ullhegius voro sant gudfruktige om ock i något fall ovislige. Det är dock ganska lätt för oss på den upplysnings ståndpunkt vi nu stå att se, hvari de begingo något misstag. Säkert är att de nitälskade för själars frälsning och folkets upplysning; och just därföre fingo att göra med ett ljusskyggt prästerskap. De blefvo dömde till döden, men benådades från detta straff. Ullstadius hölls dock öfver 40 år som fånge i Smedjegårdsfängelset i Stockholm. Han behandlades där, som den grö̈sta brottsling. Han dog 1736. Magister Schäfer afled 1730 i Gäfle slottsfängelse efter omkring 30 års fångenskap. Ullhegius, som likaledes var dömd till lifstids fängelse, blef dock 1692 lossad ur sina bojor i Åbo.

I slutet af 1600-talet höll prosten Boethius i Mora "samling" i sitt hus, "läsande och bedjande med husfolket och andra tillstädeskomna." Hans nitälskan för en praktisk kristendom, samt uppträdande mot sina ämbetsbröders laster förskaffade honom fiender. Dessa fingo tillfälle att hämnas, då han började uttala sina åsikter i politik. *) Han innanades i fängelse, därifrån han efter omkr. 13 års lidande erhöll frihet, hvarefter han utan tjänstförrättning lefde i Wästerås till sin död 1718 känd för sin rena gudsfruktan.

Samtidigt härmed började de pietistiska rörelserna i Stockholm. Dessa pietister (gudfruktige) brukade samlas till uppbyggelse, då de helt enkelt läste Guds ord. Men det var nog för att sätta prästerskapet i rörelse i afsikt att utspionera dessa "villoandar" och bringa dem till näpst, samt utrota denna förmenta pestsmitta. Stockholms konsistorium finner sig föranlåtet, år 1702, uttala följande befaran-

*) Han lär ha skrifvit mot enväldet.

de, "det ett rykte skall vara utkommet, som skulle det s. k. pietisteriet här i staden vilja taga sin begynnelse medelst några hemliga sammankomster, att med sjungande, läsande och den heliga skrifts egenvilliga uttolkande, själfva förrätta sin gudstjänst, varandes det konsistorie begäran, att sådana hemliga sammankomster måtte blifva efterfrågade och med eftertryck hämmade, på det att all fara och förargelse för vår rena Guds församling *må förekommas och dämpas*."

"Guds församling", d. v. s. svenska lutherska kyrkan, har anledning att förargas, samt betrakta såsom farligt, då hennes tillhängare läsa Guds ord, bedja och sjunga psalmer; men hon har aldrig ansett sig ha något att frukta för samkväm, der man drack, spelade kort, dansade och slogs eller för dessa otuktsnästen, som äfven då funnos i hufvudstaden. *)

En förordning utgafs af k. m:t år 1706, enligt hvilken alla främlingar, som beträddes med pietism, skulle utvisas ur riket, och alla infödda till en början afsättas från den tjänst de innehade. På grund häraf blef förföljelsen ej så litet skärpt.

Då pietistiska predikanter omkring 1702 yttrade, att den världsliga kristendomen ej kan göra en människa salig, och att de kristnes antal äro få, att lärarne böra hafva för-

*) Såsom belysning af förhållandena må följande tjäna: Vid ett tillfälle, då de kristna voro samlade för att läsa Guds ord, blefvo de på förhand underrättade om att polisen, som hade uppdrag af regeringen att undersöka hvad som företogs å pietisternas sammankomster och upplösa desamma, inom kort vore att vänta. Fördenskull skyndade någon att lägga bort de biblar och psalmböcker, som funnos på bordet, och i stället framkastades en hop ölkrus, rökpipor och kortlekar. Då vederbörande tjänsteman upptäckte, att här icke förehades något af hvad han hade väntat, vände han sig till den, som hade föranledt detta besök, gaf honom en örfil och sade: "Min Gud, här äro ju inga pietister, utan *idel äkta lutheraner!*"

nummit kraften af det Guds ord, som de predika för andra och själfva lefva därefter, ansågs detta vara "förmätet och opåkalladt att med dylikt bry och förarga Guds församling." Fria sammankomster "för att läsa Guds ord voro både förargliga och förbjudna."

År 1712 finna vi en liten grupp af pietister med assessor Lybecker, myntmästaren Carlberg och kamrer Elias von Walcker i spetsen. De hade andaktsstunder i hemmen. Af hvilken art dessa andaktsstunder voro kan man finna af följande korta beskrifning på en dylik: "På sina knän hade de bedt till Gud med egna ord om den helige andes upplysning, läst dagens högmässotext, hvaröfver en af dem yttrade några ord, samt sjungit en psalm." Men detta ansågs för brott, allt för stort att få passera ostraffadt. Lybecker, Carlberg och Walcker blefvo inkallade för rannsakning den 20 April 1713, af en för ändamålet tillsatt kommission. Ur anklagelsepunkterna göra vi följande utdrag:

1:o. De hade hållit sammankomster, som voro förbjudna genom k. m:ts förordningar; därjämte onödiga och skadliga.

2:o. De hade förklarat den heliga skrift efter eget godtycke.

3:o. Om de ock icke hade kallat till sig sina vänner, hade de dock tagit emot dem, hvilket vore svårt för dem att försvara.

4:o. De hade förskaffat sig åtskilliga böcker, som voro mera skadliga än nyttiga.

5:o. Den offentliga gudstjänsten hade till äfventyrs blifvit försummad för deras privata andakts skull.

6:o. De skulle hafva talat hårdt och svårt om predikoämbetet.

Något utomordentligt straff drabbade icke dessa tre gudfruktige män. Dock ansågos de hafva gjort sig skyldiga till fräck olydnad mot öfverheten, villfarelse "i vår

Elias von Walcker.

sanna religion", samt hotades med att uteslutas från Guds församling, med mindre de afstode från sina samkväm, afsade sig sina villfarelser samt gjorde sann bot.

Vi hafva framstält ofvan citerade punkter för att visa, hvad som af den svensk-lutherska kyrkan ansågs såsom fasliga brott. Hon fruktade mest för Guds ord och dess betraktande, hvilket hennes tjänare eller målsmän kallade "oväsen".

De synes icke hafva varit så få, som i hufvudstaden denna tid dyrkade Gud i ande och sanning. Många af dem fingo utstå grofva trakasserier och gång på gång stå för rätta och förfördelas på alla upptänkliga sätt. Såsom följd häraf fördes väl några åter till "lydnad", andra lämnade det fanatiskt lutherska fäderneslandet, men ock en kärngrupp fortsatte kampen. Ett utmärkande drag af dessa kristna finna vi i följande omdöme:

"Före och efter måltiden plägade man där läsa och samtala om Guds ords sanningar, och det säges att man där ej tröttnade att hela timmar ligga på sina knän i bön till Gud. De ha ej tid att göra något annat då de komma tillsammans än läsa och bedja." Med afseende på Walcker uttalades till och med den önskan, att hvarje husbonde skulle hålla lika god ordning och kristendoms-undervisning med sitt folk som han.

Erik Tollstadius, kyrkoherde i Jakobs kyrka i Stockholm, blef mycket förföljd för sin gudsfruktan, nit om själars frälsning och blottande af synden utan hänsyn till person. Det säges att hans lif till och med sväfvade i fara.

Bland förkämpar för evangelisk verksamhet och sann gudsfruktan må ock nämnas Anders Carl Rutström, född den 30 Nov. 1721, och blef år 1758 kyrkoherde i Hedvig Eleonora kyrka i Stockholm. Han predikade i ande och kraft mot synd i allmänhet och sina ämbetsbröders lastfulla lif och andliga död, och då uppträdde de senare så-

Erik Tollstadius.

som hans motståndare. Han predikade i Zinzendorfs anda om "Blodet och Såren". Detta gaf hans fiender tillfälle att stämma honom och döma honom skyldig till villfarelse i läran. Han blef landsförvist och vistades i Danmark och Tyskland i några år; tillåten att återvända till Sverige blef han fängslad och dog i fängelse d. 20 Okt. 1772. I sina kärnfriska sånger, af hvilka några äro intagna i "Pilgrims Sånger", talar han till oss ännu fastän han är död. Utom Rutström blefvo sex präster landsförvista: Lars Nyberg, Arvid Gradin, Gustaf Rosén, P. Werfving, Jonatan Braut och Anders Odell. Af dessa dogo fyra i landsflykt.

Vi hafva blott nämnt några namn på mera framstående pietister i Stockholm från denna tid. Dessa representera en icke liten skara af enfaldigt troende Guds barn, hvilka fasthöllo den sanningen, att personlig omvändelse och tro fordrades för att bli lycklig. De lärde att en människa måste känna och erkänna sitt förlorade tillstånd, omfatta Jesu försoning såsom sin enda frälsningsgrund, samt att ett helgadt lif bör vara en följd af den mottagna frälsningsnåden, och att ingen på jorden kan bli fullkomlig, men dock allt mer tillväxa i tro, kärlek och alla kristliga dygder.

Men icke allenast i hufvudstaden förnummos pietistiska rörelser utan äfven i landsorten; och ett i andlig sömn och sedlig förruttnelse försänkt folk och prästerskap berördes obehagligt i sin slummer af de få men intensiva lifsfläktarne. I Blekinge och Skåne verkade Hillström, Karl von Bergen och Peter Murbäck, som det vill synas, med välsignelse. Men ändock mera genomgående ter sig den andliga rörelsen i norra Sverige. "Den nitiske Mårten Thunborg, kyrkoherde i det för sin ungdoms sedeslöshet beryktade Lillhärjedalen, åstadkom en rörelse, som utbredde sig till Gestrikland och Helsingland, och de nya anhängarne, som på spe kallades läsare, begingo endast det svärmeri att af-

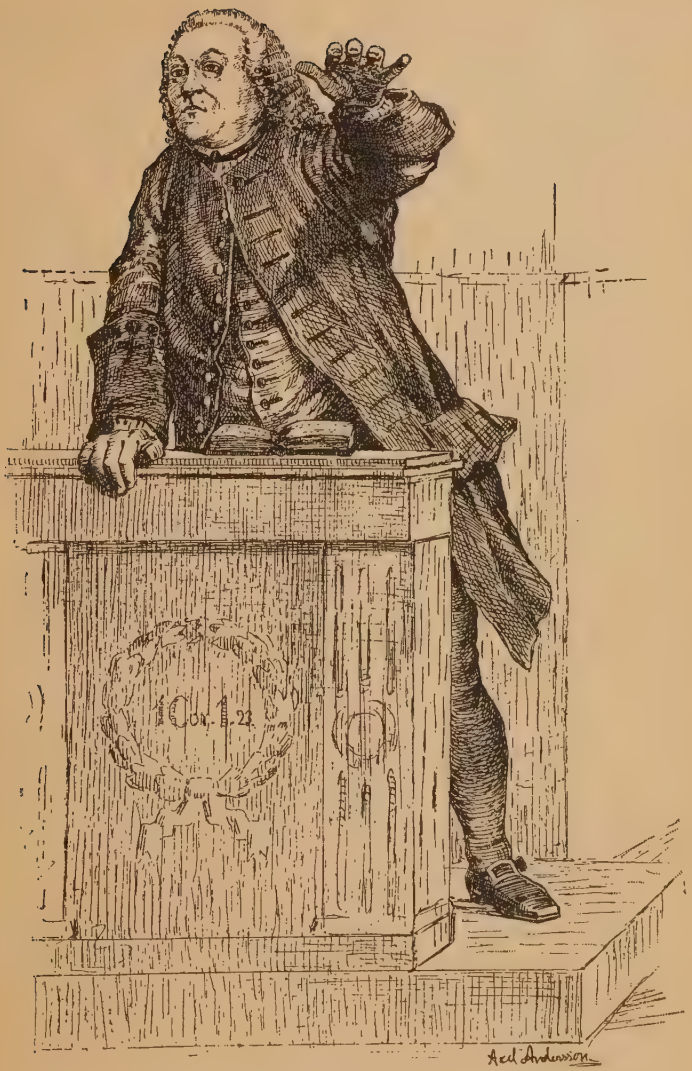

Anders Carl Rutström.

hålla sig från krogar, dansstugor och lättsinniga sällskaper, samt använda alla lediga stunder, särdeles söndagsaftnarne, till Guds ords flitiga läsning.'' Och ehuru denna rörelse motarbetades och Thunborg sjelf förvisades från orten, fortfor den alla hinder till trots, att utbreda sig.

På 1720-talet uppstod en andlig rörelse i norra Helsingland, hvilken fortfor att utbreda sig i tio års tid. Mot densamma anställdes en stor förföljelse endast därföre, att de troende sammankommo för att läsa Bibeln. Omkring femtio af dessa kristna beslöto att lämna sitt fädernesland, som närde en så utbildad förföljelselusta. År 1734 voro de på väg att såsom landsflyktingar lämna fosterjorden; men ställningen förändrades något, hvarföre de stannade i riket. En köpman från Norrköping skänkte år 1746 Skeviks gård i Wärmdö socken till sällskapet, hvilket flyttade dit samma år samt fortlefde där tills medlet af detta århundrade.

En andlig väckelse kom åter till stånd i norra Helsingland 1774. De troende blefvo gång efter annan stälda inför rätta. Vid ett sådant tillfälle, berättas det, att en kvinna uppläste en vers ur d:r Fresenii Communionbok af följande lydelse:

''Hjälp mig att vaka dag och natt, att nåden din bevara mot den skara, som efter denna skatt ur satans rike fara.''

På tillfrågan, om hon ansåge rätten för satans rike, svarade hon: ''Rätten är tillsatt af Gud, men lagmannen är oomvänd och förstår sig ej på andliga saker, hvilka skulle andligen dömas.'' Hon blef dömd att böta sju hundra tjugu daler kopparmynt. Hennes två omyndiga barn ställdes också inför rätta och blefvo dömda att hvardera böta trettio daler kopparmynt.

Några rader ur ett bref, skrifvet 1776 från kristna i Lillhärjedalen, gifva oss en inblick i dessa troendes omständigheter och känslor. De lyda som följer:

Peter Murbäck.

"Vi låta eder veta, att den plikt, som vid sista tinget blef oss pålagd för uteblifvandet från kyrkan, hålla de nu på att utpanta. Du store Jesus, statt oss bi, att vi med tålamod löpa den kamp, som oss förelagd är."

Innan vi afsluta denna blick på religiösa rörelser på 1700-talet, vilja vi omnämna den, som var en frukt af prosten Grubbs, i Umeå, verksamhet. Grubb var en evangelisk predikant och i vissa afseenden mera än hundra år före sin tid. Bland svensk-lutherska präster står han, med hänsyn till andlig frihet, nästan ensam. Han framstälde nödvändigheten af att lära känna Gud, och den han har sändt, Jesus Kristus. En personlig omvändelse ansåg han vara det enda, som berättigade till delaktighet i nattvarden. Men det andliga ståndet, säger han, var sådant, att det visste ej hvad bättring eller omvändelse var. Med stort allvar yrkade han på kyrkotuktens upprätthållande, och att döma af klagomålen mot honom, blefvo ej så få afhållna ifrån nattvardens begående. Detta ansågs af somliga såsom ett "ofog", hvadan följande anmärkning uttalades emot Grubb:

"Vi hafva ju haft präster förr, hvilka ock haft förstånd, och ingen af dem har straffat oss eller hållit oss ifrån Herrens nattvard. Folket hafva ju ock förr blifvit salige."

Man märker att Grubb söker fylla en lärares och evangelii förkunnares plats; och hans arbete bar sköna frukter. Men det särdeles utmärkande för Grubb är, att han gjorde sig och evangeliseringsverket till godo de andliga förmågor som förefunnos.

Det är helt naturligt att en så beskaffad verksamhet icke skulle kunna fortgå opåtalt. Grubb blef anklagad att hafva infört en ny och skadlig lära, som gick ut på:

1:o Att skärpa lagen och föra folket till en *ogemen**) syndaånger, till att läsa, bedja och sjunga dag och natt.

*) Kursiveringen af oss.

2:o Att döma andra, samt förneka dem begå Herrens nattvard, emedan de voro oomvända.

3:o Att han tillstadde det *oväsendet**) att en smed, Nils Ullander, höll hemliga sammankomster icke allenast i sitt hus utan ock i byarne.

4:o Att prosten förskrifvit sig en student, Holmqvist, att informera hans brorsöner, och att denne student gått i Ullanders fotspår.

Af anklagelsens fortsättning framgår — då man bortser från den ortodoxa samt ljusfiendtliga färgläggningen — att stud. Holmqvist verkade Guds verk.

Prosten Grubb utförde ett välsignelserikt arbete, i hvilket han ej fruktade att taga lekmän till hjelp; men ett lefvande Guds ord, med pånyttfödelsens kraf och ett helgadt lif samt att bedja utan formulär och att samlas till enskild bön framkallade följande utrop:

"Så är det äfven intet mindre bedröfligt att höra huru Guds ord, den allmänna gudstjänsten och predikoämbetet blifvit genom föregående *oväsende**) vanvördade, föraktade och försmädade, ja väl många själar *förförde.*"*)

Nog tyckes de friare andliga rörelser, hvilka vi som hastigast refererat till, hafva varit temporära och åtminstone delvis afstannade, och hafva de därföre, om någon, mycket liten historisk förbindelse med de sista femtio årens andliga väckelser. Dock anse vi berörda nådesvindar under 1700-talet i viss mening stå i förbindelse med de senare. Ty med afseende på den andliga verksamheten i Norrland säger d:r E. Nyström: "Den fortgick såsom en strid ström, brytande alla fördämningar, så att ett konungens utslag af 1790 måste förklara att 'Läsfolket måge för oförrätt och våldsamhet fredas'." Ja i sanning en väldig flod med sagde resultat har Guds andes verk visat sig

*) Kursiveringen af oss.

vara icke allenast i Norrland utan i hela landet och i alla länder under alla tider.

2. *Ytterligare om religionens och moralens ståndpunkt under förra delen af 19:de århundradet.*

Vi hafva i det föregående något vidrört de andliga rörelserna, hvilka före innevarande århundrade uppstodo å vissa orter i landet.

Frukten af dessa lifsrörelser visade sig i själars frälsning och gudfruktigt lefverne. Ljusbärarne voro dock för få och deras verkningskrets — stads- eller sockengränsen — för inskränkt för att kunna åstadkomma varaktigare och vidsträcktare utbredning. Bigotta präster med ofördragsamma lagar gjorde allt för att utsläcka denna eld.

Lyckades de härutinnan? Yttranden af tre framstående män ådagalägga, att pietismen var hämmad, att läseri och pietism var en öfvervunnen ståndpunkt. Mot förväntan äro icke dessa tre samstämmiga i omdömet om det sammas karakter.

En anonym författare säger med afseende på Tollstadius, Murbeck, Elfving m. fl.: "Dessa ädle män, hvilkas namn och verksamhet ifrån fädrens tid bland oss, omtalas med vördnad" etc. Vidare: "Pietism var en hjärtats religion; den var en själens fromhet, verkad af den innerligaste öfvertygelse om kristendomens sanning och återverkade på hela lifvet, värmande, lifvande och välgörande. Dess anhängares lefnad var också lugn, fridsam och kärleksfull." Detta vore ju ett vackert erkännande, om mannen som gör det, icke vore hvad han är, en arg motståndare och dubbeltungad.

I ett tal 1828 nämner Esaias Tegnér pietismen såsom öfvervunnen för tio år tillbaka, hvilket att döma af sammanhanget gläder honom. Äfven ärkebiskopen J. O. Wal-

lin talar om dessa andliga rörelser såsom hörande till det förflutna. Han anser dock, underligt nog, detta vara en förlust, såsom vi längre fram skola se.

Det franska fritänkeriet hade i stället blifvit modernt. Det nådde väl dock icke ned till det egentliga folket. En stor del af det lägre prästerskapet hade, som det vill synas, icke omfattat det från hofvet och de lärda och litterära kretsarne fladdrande s. k. ljuset. Men otro i vidsträcktare mening, vantro och vidskepelse, voro allmänt rådande. Ett hemskt andligt mörker härskade i vårt fosterland den första hälften af detta århundrade. De tongifvande elementen för denna tid voro en grof rationalism å ena och en vidskeplig formkristendom å andra sidan. Gemensamt för båda dessa yttringar voro: tro på spöken, trollkarlar och svartkonster. Hedendomens ande och hedniska laster voro då såsom nu kännetecken på dessa nämnda läger. Fritänkeriets apostlar och kyrkans prelater räckte hvarandra brodershanden i deras gemensamma intressen att motarbeta en lefvande tro på Gud och på den, han har sändt, Jesus Kristus, samt ett fritt tillbedjande af Gud i ande och sanning utan att därvid anlita det högvördiga, oftast i andliga erfarenheter okunniga prästerskapet.

De troendes sammankommande till gemensam bön och Guds ords läsning "var af öfverheten förbjudet och redan detta borde vara ett skäl att afhålla sig därifrån." Vidare ansågo dessa kyrkans målsmän att "dylika sammankomster äro både onödiga och skadliga. De äro onödiga: ty hvarje söndagssol skiner på det öppnade templet. De äro skadliga: ty hvad viljen I lära af de själfgjorda prästerna, som själfva ingenting lärt." *)

Så talade en biskop år 1828. Och vi finna häraf att förhållandena ännu äro just desamma som de voro ett hundra år förut.

*) Tal af Esaias Tegnér vid kyrkovisitation i Kalfsvik 1828.

Ett lika stort och om möjligt ännu mera infernaliskt motstånd gör sig gällande, då de senare årtiondenas lifsfläktar från Herrens ansikte börja blåsa fram öfver landet. Prästerna och deras handtlangare började putsa det något rostiga svärdet emot de kristne. Eller med andra ord: gamla lagar om konventiklar tillämpades på de troende; men äfven flera i samma riktning ville man hafva. Dessutom hetsade också kyrkans tjänare pöbeln mot dessa nästan värnlösa Guds barn. Det ansågs blott kosta en "spottstyfver" att slå ihjäl en baptist. Följden häraf blef: trakasserier, fängelsestraff, penningeböter och landsförvisning m. m. från myndigheternas *) sida och skällsord, störda sammankomster, hugg och slag, ja äfven misshandling af troende i familjer, der öfvermakten utgjordes af prästernas blinda tjänare.

För att vidare belysa denna tids sedlighetsbegrepp återgifva vi följande teser af vår anonyme författare: "Svordomar hafva sitt ursprung i en varm gudaktighetskänsla. Den största mängd af dem äro icke svordomar utan utrop" — "starka interjektioner".

Om dryckesgillen och utsväfningar på sön- och helgdagar säger samme man: "Detta är icke sabbatsbrott; det är de milda gudars gåfvor, dessa åsikter om lifvets, umgängets, vänskapens och hvilans njutningar — denna sanna och fria uppfattning af mänsklighetens förhållande till gudomen — dessa glada folknöjen på de dagar, som voro bestämda åt det högsta väsendets dyrkan öfvergingo från hedendomen in i kristendomen. Om julgillet, midsommarleken, dessa lustiga idrotter på söndagseftermiddagarne, glammet, denna verkliga glädje försvinna — återstå: råhet, sedefördärf och hyckleri."

Dryckenskapen hade nått en oerhörd utsträckning.

*) "Detta är *icke förföljelse*", säger vår förut nämnde anonyme författare, "det är *laga åtal*."

Bland Sveriges dåvarande tre millioner invånare konsumerades icke mindre än 60,000,000 kannor bränvin årligen. Om man antoge att 1,000,000 personer af landets befolkning drucke, hvilket antagande måste vara för högt, kommer dock den ansenliga kvantiteten af 60 kannor årligen på hvar och en af dem. Dryckenskap och otukt gå alltid hand i hand med hvarandra, så ock här. Af tvåhundrafemtio i hufvudstaden födda barn, voro etthundra oäkta.

I ett offentligt föredrag å Mindre Teatern i Stockholm den 9 Febr. 1872 belönas med stormande applåder följande om ett korrupt hufvud vittnande ord: "Förutsatt att det, att gå på krogen ej är liktydigt med att dricka sig drucken, utan att därmed blott förstås, att efter slutadt arbete vid en sup eller två, träffa bekanta och samtala öfver dagens frågor, detta förutsatt, så, ifall det blir val mellan att gå på krogen eller konventikeln, ställer jag mig afgjordt på krogens sida." Talarens förutsättning afser blott att vara ett vackert smink på ett ansikte fullt af stinkande kräftsår. Den oförvillade betraktaren vet mycket väl att krogkunden icke allenast drack sig drucken i de flesta fall utan också såsom sådan mognade för alla andra brott, allt för grofva att beskrifva.

Vi afsluta teckningen af det sedliga tillståndet inom den "svenska kyrkan" under ifrågavarande tidskifte med några anföranden af ärkebiskopen J. O. Wallin.

Han säger — märkvärdigt nog — beklagande: "Så långt voro vi komne i hvad samtiden kallade ljus och en annan tid skall kalla mörker, att själfva det gudomliga ordet, hvars nyttjande man kunde förlåta vårt släktes barndom, men ej dess fullmyndiga ålder, ansågs på sin höjd som ett slags bidrag till fornhistorien. Till sin bildning ägde man romaner" m. m. "Den himmelska sanningen, som ej kunde förlikas med jordiska begrepp och begärelser, blef till straff ett föremål för det småkvicka skämtet. Guds

hus ville man väl ej nedrifva, emedan så mycket annat kunnat omedelbart därpå blifva nedrifvet; men att helga sabbaten, att deltaga i den offentliga gudstjänsten, så långt trodde man sig ej behöfva drifva sin fruktan för Gud eller människor. Om man ock någon gång, oupptagen af beredelserna till *världsliga* förlustelser eller förlägen om en sysslolös timmas fördrifvande,för ro skull besökte helgedomen, var det hälst där, hvarest man fick beundra talarens konst, att på det *andliga farvattnet* som en skicklig pilot, lovera sig fram mellan dogmatikens klippor, och sedan han behagligt gungat sina passagerare en stund på fantasiens känslosvall åter föra dem helbrägda i den kända hamnen. Ville man någon gång vid stora tillfällen, höja sig på stora ord öfver det alldagliga, så lät man det "*Allsvåldiga Ödet*" styra sakernas lopp, eller ibland för omväxlings skull det "*Högsta Väsendet*", hvilket man dock sorgfälligt vaktade för alla attributer, som kunde väcka åtanka på den i Ordet uppenbarade himmelske fadern. Samlade ännu någon husfader sina barn, sitt tjänstefolk, sina vänner omkring sig, för att efter dagens eller veckans mödor, tacka Gud och uppbyggas af hans ord, föga fattades att han fick namn af sekterisk."

Längre fram synes han mer beklaga osedligheten då han säger, att fosterlandsvännen bedröfvas öfver sådant, som "*ogräslikt*" sticker "*skändligen*" upp från *höjder*, "*där det fulast röjer sig och skadligast verkar.*"

Vi se här att biskopen med några ytterst lätta drag försiktigtvis målar något af den moraliska ruttenheten och skändligheten vid tiden i fråga.

Såsom ytterligare vittnesbörd om det sedliga tillståndet å skilda orter i landet citera vi några yttranden af kända trovärdiga män.

A. Drake säger: "Under första fjärdedelen af detta århundrade synes ganska stor andlig död hafva rådt i huf-

vudstaden. Och det är onekligt, att metodistpastorn Georg Scotts bättringspredikan på 1830-talet, var ett stort medel i Guds hand att bryta dödssömnen här i staden.'' M. A. Person skrifver: ''Ännu åren 1840–49 rådde det tjockaste andliga mörker i Orsa och lika så öfverallt i Dalarne.'' I Gäfle stad berättar D. Öman: ''Synden framträdde under många olika skepnader nästan bland alla stadens invånare. ''Denna stads (Eskilstuna) befolkning'', yttrar F. Anderson, ''har sedan långt tillbaka hufvudsakligast utgjorts af smeder. Dessa arbetare voro nästan vilda och blefvo till ett ordspråk i hvar mans mun bland dem, som kände till förhållandena.'' Vi tillägga att det var nästan lifsfarligt för en främling att sent på aftonen färdas genom staden. L. P. Lundberg förtäljer i fråga om södra Småland att ''både höga och låga voro försänkta i synder och laster af alla möjliga slag. Sjelfva prästerna lefde i samma uselhet, som det öfriga folket.'' Detta gifver oss en föreställning om det slags sedliga lif, lutherska kyrkan förmådde fostra och hvad slags element våra första trosförvanter i Sverige hade att uppträda emot och bekämpa.

De första yttringarne af väckelse till syndasorg och omvändelse till ett bättre, föranleddes i Stockholm, som redan antydts, af pastor Scott samt i Skåne och någon del af Norrland genom s. k. ''ropare'' och därpå följande lekmannaverksamhet. I södra Småland och vissa delar af Norrland åstadkoms den första andliga rörelsen af ''väckta'' präster (''läsarepräster''.) I Dalarne och äfven i andra provinser, utvecklade sig den andliga väckelsen ur små enkla ''samlingar'', då man läste ur någon bok, hufvudsakligast Luthers postilla, men också andra mindre postillor och andliga böcker, hvarefter man samtalade med hvarandra i andliga ämnen. Föga anade väl dessa ''sökande'' hvilka storartade dimensioner deras små konventiklar skulle antaga under det kommande halfva seklet. Men

sådana äro Guds vägar: "Han är underbar i råd, stor i vishet".

De första baptisterna — banbrytare.

Om baptister funnos i Sverige före 1840-talet är ej historiskt visst. "Vederdöpare" landsförvistes af Gustaf Wasa år 1524. Dessa voro antagligen blott tyska handelsresande, som nämnda år ankommo till Stockholm med ett holländskt skepp. Men vi veta att namnet vederdöpare under reformationstiden tillämpades på såväl sunda kristna, hvilka protesterade mot det skriftvidriga barndopet och i enlighet med Nya Testamentet lärde troendes dop medelst nedsänkning i vatten, som på svärmare, hvilka måhända i allt öfrigt foro vill, men dock fattat att spädbarnsbegjutningen ej var förenlig med den heliga skrift. Vi lämna frågan om dessa af Gustaf Wasa landsförvista, alldenstund vi ej hafva oss mera bekant om dem. "Herren känner de sina". Att de delvis ledo för N. Test:s lära om det kristliga dopet är tämligen säkert. Där Guds ord läses och tros i enfald, där tränger sig dess lära om dopet ofrivilligt på den sanningsökande och kristusälskande själen. Redan pietister hade sina betänkanden rörande barndopet. Under förra hälften af 1700-talet satt en skomakare, Jacob Simon Öman, fången i 20 års tid i rådstuguhäktet i Stockholm för det han vägrade att låta döpa sina barn. Hans åsikter delades af konduktör von Strokirch, en student Rosén, hofjunkare Jakob Gripenstedt å Lejondal i Bro socken med sin fru, född friherrinna Funk, jungfru Utterbom och förre prästmannen Krank m. fl. För dessas skull tillkom det märkvärdiga kungabref, hvilket i senare tider tillämpats på baptister, innehållande, att då fadren nekade att låta döpa sina barn, "beskedlige exekutionsbetjänter skulle taga barnet och befordra det till dop och kristendom".*)

*) Kungl. bref till Consistorium i Upsala d. 24 Jan. 1840.

Dessa pietister förkastade barndopet, men ingenting angifver med visshet att de själfva läto döpa sig. Detta hade också — ifall de eljest fattat något fullständigt om dopet — varit för dem ett jättesteg.

Först ett drygt århundrade senare framträder den egentliga baptismen i landet. Tankeströmningar i baptistisk riktning väcktes hos personer nästan samtidigt på vidt skilda orter utan något egentligt historiskt sammanhang. Huru Skriftens lära om dopet nådde göteborgstrakten, skola vi snart se. Första impulsen att ställa dopfrågan i Skriftens ljus och såsom en följd däraf misstroende till barnbegjutnings-dogmen har i de olika landsdelarne gifvits nästan på samma sätt. Vid enskilda möten studerades Guds ord samt Luthers postilla. Man fann att Luther ofta motsäger sig själf angående dopet och att kyrkan "förvaltade sakramenterna" på ett skriftvidrigt sätt. Herren öppnade *sålunda månget* öga för sanningen och flerstädes väntade man och bad Gud att han måtte sända dem någon, som predikade, döpte och bildade församlingar på Guds ords grund. Herren, som säger: "Medan de ännu tala vill jag bönhöra", hade sina sändebud redo, hvilka skulle blifva härolder för sanningen i gamla Thule; och då dessa Kristi vittnen anlände och utvecklade för de under Guds andes inflytande mognade sinnena, ännu noggrannare evangelii sanningar, föllo många till "utan att befråga sig med kött och blod".

De troendes dop blef allestädes motsagdt, och mer eller mindre hat väcktes mot baptisterna på hvarje plats. Å somliga orter utbröt en gräslig förföljelsestorm öfver dem, under det de somligstädes blefvo behandlade tämligen skonsamt både af myndigheter och folket. De hafva tolererats och utvecklat sig i lugn särdeles i Stockholm, Örebro och Sundsvall. I de mest aflägsna landsorter, och där upplysningen varit mindre, hafva förföljelserna varit bitt-

rast. Hetaste kampen har å de olika orterna stått vid första inträdet af baptism.

Det första af oss kända försök att i Sverige förkunna ett helt evangelium gjordes af en dansk baptistpredikant, Ryding, år 1843. I Mala by i Skåne, bodde en muraregesäll, Peterson, hvilken en tid förut blifvit döpt i Köpenhamn. Hos denne tog Ryding in och sökte verka något. Fördomarne voro så stora, att han måste inskränka sin verksamhet till husbesök och enskilda samtal. Ryding måste också snart lämna landet; och då Peterson, hvilken man fruktade som pesten, icke för den skull kunde få något arbete och med största svårighet kunde få köpa sig någon mat, samtidigt emigrerade till Amerika, tystnade den första sanningsrösten på fosterjorden. Dock hade Gud i sitt råd beslutat större ting. Efter denna lilla förpost hade han snart flera vittnen i beredskap.

En svensk broder vid namn C. M. Björkholm, besökte hösten 1845 Karlshamn. Han hade blifvit omvänd och döpt i Hamburg den 1 Maj. Trogen sin Herre kunde han ej förtiga de sanningar, som blifvit dyrbara för hans egen själ. Då tillfälle gafs sökte han bland de troende påvisa, hvad N. Test. lär med afseende på dop och församling. Han blef för sin tro hållen för ett vidunder, och åtvarnad af en, som ansågs för en troende kristen, att vara försiktig och ej med dylika nyheter väcka anstöt i samhället. "Ty en sådan främmande och sekterisk lära kunde aldrig gå an här i landet."

Björkholm skrifver själf: "I mina yngre år vistades jag en tid i Tyskland. Där ledde Gud mig så att jag blef medlem af pastor Onckens församling. År 1845 bosatte jag mig i Karlshamn och fick där kämpa ensam såsom troende och döpt."

Man hade olika gissningar om hvarifrån Björkholm hade fått sin lära, bland annat att hon var en kvarlefva af

den gamla vederdöparesekten från Luthers dagar, och att han blifvit smittad af densamma under sin vistelse i Tyskland. Det oaktadt undgick B. formlig förföljelse. Måhända ansågo myndigheterna att de ingenting hade att frukta af denna obetydlighet. Dessutom hade de troligen icke på denna ort kommit sig riktigt före att bruka vapen. Om man aldrig så litet känner kyrkans och prästerskapets

C. M. Björkholm.

föregående och efterföljande historia, öfvertygas man om, att det ingalunda var en vänlig sinnesstämning mot baptismen, som låg till grund för att B. undgick böter, fängelsestraff eller landsförvisning. Följande omständighet tyder åtminstone på bitterhet. Då Björkholm år 1846 ingick i äktenskap med en luthersk troende kvinna, fick den präst,

som samman igt dem, tillrättavisning därför. "Det lades honom till last, att han i en betänklig sak gjort sig skyldig till brott emot kyrkolagen, i det han sammanvigt en baptist med en kyrkans bekännare." Efter några års vistelse i Sverige och ett kort uppehåll i Danmark afreste Björkholm till Amerika.

En ung sjökapten, Gustaf W. Schröder, blef omvänd under sina resor till sjös. Han blef döpt den 3 Nov. 1844 i New York. Schröder aflade ett besök i Sverige 1845. Här sammanträffade han med f. d. sjömannen Fredrik Olaus Nilson, hvilken såsom kolportör verkade hufvudsakligen bland sjömän i Göteborg under sommaren men under vintern i närgränsande landskap. Schröder och Nilson formerade nu bekantskap med hvarandra, och hade många samtal i religiösa ämnen, hvarvid Schröder omtalade både sin omvändelse och dop. Schröder afreste till Hamburg, och därifrån skref han till Nilson bl. annat följande uppmaning: "Du bör undersöka hvad N. Test. lär om dopet. Detta ämne är viktigare än du hittills tänkt". Samtidigt sände han några dopskrifter, hvilka Nilson läste med stort intresse, men i synnerhet följde han det broderliga rådet och började studera den heliga skrift med afseende på dopet, jämförande dermed Luthers skrifter. Detta och dessutom samtal med andra kristna, däribland en luthersk präst, öppnade hans ögon för Kristi förordning.

Samtidigt härmed hade frågan om troendes dop på en annan väg nått Göteborg. En änkas, Katharina Broberg, dotter hade emigrerat till Amerika samt där blifvit omvänd och döpt. Hon skref strax därpå till sin moder i Göteborg och uppmanade henne, att "grundligt rannsaka skriften med afseende på dopet". Katharina Broberg, som var angelägen att äga den bibliska sanningen i lära och lif, lydde uppmaningen. Hon fann också ljus i ämnet genom Mark. 16: 16: "Den som tror och blifver döpt" etc., och Rom. 6: 3,

4: "Så äro vi nu begrafne med Kristus genom dopet" etc. Hon började meddela sig med sina vänner om den värdefulla sanning hon funnit och om barndopets oskriftenlighet. Ryktet spred sig i hast om hennes kätterska åsikter; och hon blef ansedd såsom mormon och till yttersta grad afskydd.

F. O. Nilson, hvilken, såsom redan blifvit nämndt, efter grundligt studium, allvarligt sökande i skriften och innerlig bön om att finna Guds vilja, kom, såsom det var att vänta, till klarhet om det kristliga dopet. För att komma i åtnjutande däraf reste han öfver till Hamburg. Sedan han där blifvit närmare bekant med baptistförsamlingens principer, blef han af J. G. Oncken döpt i floden Elbe den 1 Aug. 1847.

De första troende och döpta svenskar, om hvilka det är historiskt visst att de voro döpta, när de blefvo döpta, och att de såsom baptister vistades i Sverige, äro följande:

En murare Peterson i Mala by, Skåne, döpt 1843.*)

Kapten Gustaf W. Schröder, döpt i New York 3 Nov. 1844.

C. M. Björkholm, döpt i Hamburg 1 Maj 1845.

En Per Johanson, döpt i Hull, England 1846(?).

F. O. Nilson, döpt i Hamburg 1 Aug. 1847.

Gustaf Palmquist, döpt i Galesburg, Ill., i Juni 1852.

Pastor Anders Wiberg, döpt i Köpenhamn 23 Juli 1852.

Per Johanson, som antagligen är den fjärde i ordningen af nutidens svenska baptister, och som möjligen var den förste som i Stockholm bragte dopfrågan på tal, föddes 1819, blef döpt i Hull, England, men när, är oss icke alldeles visst. Han besökte Stockholm 1848 och hade då, som hans bror Erik Johanson antager, redan varit döpt ett eller

*) En svensk, John Asplund, som före 1790 blef döpt i New York, utelemnas här, alldenstund det är ovisst, huruvida han någonsin beträdde svensk jord, sedan han blef baptist.

två år. Han återvände från Hull till Stockholm år 1859 och var en aktad medlem af Stockholms första baptistförsamling till sin död den 30 Maj 1887.

Alla dessa, utom den första, hafva haft en större eller mindre del i evangeliseringsarbetet; men blott F. O. Nilson, G. Palmquist och A. Wiberg blefvo ordets förkunnare i egentlig mening.

Vi skola finna att baptismen i Sverige haft en nästan exempellös framgång. Härtill hafva funnits många medverkande orsaker. Följande, mera detaljerade berättelser om väckelser och våra grundsatsers utbredning i skilda delar af landet, skola tjäna såsom prof härpå; och i en annan afdelning (samfundets inre historia), skola vi särskildt egna uppmärksamhet åt de faktorer, som förefunnits och haft till följd denna stadiga framgång, denna sunda utveckling *) och detta hälsosamma inflytande till det allmänt religiösa lifvets höjande, religionsfrihetsgrundsatsens utbredning och rusdryckshandteringens undertryckande o. s. v.

Af män, som utöfvat ett större inflytande genom sin begåfning, bibeltrogenhet och gudsfruktan, nämna vi blott utom pastor Wiberg, doktor Adolf Drake, doktor K. O. Brcady, pastor Wilhelm Lindblom, pastor T. Truvé och professor C. G. Lagergren.

Våra tidningar, Evangelisten 1856–1883 och Vecko-Posten sedan 1869, hafva på ett utmärkt sätt häfdat vårt samfunds anseende och vår Mästares sak på fosterjorden. Betelseminariet med sin utmärkta hållning har varit för sv. baptisterna till oberäknelig välsignelse. Guds rika nåd har hvilat öfver det hela, och hans är därföre äran.

---

*) Afvikelser, hvilka haft mer betydande inverkan äro: Sjödinska syndfrihetsläran och den Helge-Åkesonska — unitarianska riktningar. Den förstnämnda rasade en tid och blef öfvervunnen. Den senare har fortfarit och har icke så få tillhängare.

FÖRSTA KAPITLET.

Baptisterna på Västkusten.
1847—1858.

1. *Den första baptistförsamlingens i Sverige uppkomst.*

Efter F. O. Nilsons hemkomst från Hamburg uppstod frågan mellan honom och hans hustru, hvilken hade delat hans strider och kommit till samma öfvertygelse, huruvida de skulle söka ett hem i Amerika, hvarest de ostörda kunde få dyrka sin Gud enligt samvetets öfvertygelse, eller kvarstanna i Sverige för att bland sina landsmän och förra vänner vittna om sanningen. De sökte och funno Guds ledning, fattande det såsom Herrens vilja att de i fädernesländet skulle förkunna ett helt evangelium, hvilka följderna än många blifva. Nilson var fullt medveten om att hans baptistiska åsikter skulle röna starkt motstånd såväl af folket i allmänhet som af förra kristliga vänner. Hans öfvertygelse om dopet väckte hos somliga fasa, och många af hans "andliga barn" drogo sig helt och hållet ifrån honom. Några blefvo dock öfvertygade om nödvändigheten af troendes dop och voro angelägna om att erhålla detsamma. Nära ett år efter sedan Nilson blifvit döpt sände baptistförsamlingen i Hamburg en dansk broder A. P. Förster till Sverige för att bistå Nilson i arbetet. Nilson var ännu ej afskild till ordets tjänst.

Den tiden hade nu kommit, då svenska folket skulle få

bevittna baptisternas formliga inträde i landet, och det schartauanska västra Sverige måste gifva fotfäste för den sällsamma rörelsen inom vårt fosterland. Natten mellan den 20 och 21 Sept. 1848 blefvo F. O. Nilsons hustru, Sofia Nilson, Sven Kristian Nilson, Bernt Nikolaus Nilson, Andreas Wrång och Abraham Anderson döpte af Förster i Kattegat nära Göteborg. Omedelbart därpå eller den 21 Sept. 1848 bildades af dessa lyckliga och döpta själar, hvilka tillsammans med F. O. Nilson voro sex, den första bap-

Den plats hvarest den första dopförrättning i Sverige ägde rum.

tistförsamling i Sverige. Detta skedde i Bernt Nikolaus Nilsons hus i Landa socken af Hallands län. Församlingen tyckes hafva ägt oafbruten tillvaro genom alla brytningar tills närvarande tid. Hennes namn har dock växlat. Sålunda finna vi att hon kallats: Torpa, Väddige, Värö och Onsala. Året efter det församlingen bildades voro med-

lemmarne 28 och 1850 voro de 53 *) Församlingen var fördelad i fyra grupper, nämligen i Göteborg, Onsala, Berghem och Värö.

Nilson arbetade oförtrutet för evangelii utbredning och lämnade intet tillfälle obrukadt, då han kunde få förkunna allt Guds råd. Hans arbete var icke utan frukt. Några

Det hus i hvilket den första bapt. förs. i Sverige bildades.

blefvo, som vi redan sett, frälsta, döpta och lagda till församlingen. Detta var naturligtvis mer än fienderna kunde tåla och kunde icke få ske okränkt. Mörka moln hopade sig öfver dessa få döpta troendes hufvuden och en storm bröt lös. Folket, uppäggadt af sina "andlige ledare", rustade sig till en hänsynslös kamp mot den förmenta villfarelsen.

*) Enligt F. O. Nilsons dagbok var antalet redan 1848, då allmänt möte hölls, 56, enligt af en A. Wibergs cirkulärskrifvelse, 35.

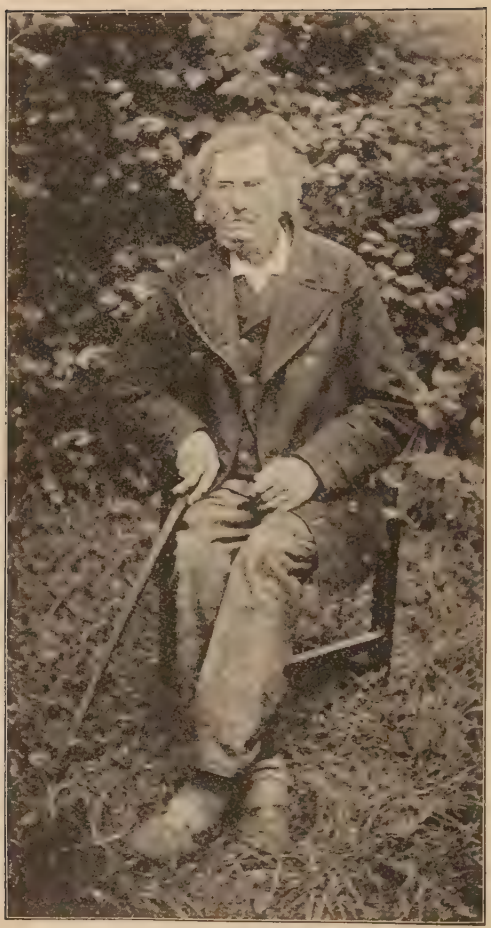

Abraham Lindström.
En af de första baptisterna i Sverige.

Den lilla gruppen af döpta kristna i Göteborg samlades i F. O. Nilsons hus, å den s.k. Hagaheden, inom lyckta dörrar för att tillbedja Gud samt fira Jesu döds åminnelse. Då det var möjligt, samlades de om söndagarne till gemensam uppbyggelse, hvarvid de, för att ej onödigtvis ådraga sig uppmärksamhet, gingo en och en till och från sina möten. De voro visserligen värnlösa och aktade såsom slaktfår, men dessa stunder voro högtidliga för dem. De visste sig vara Guds församling, samlade omkring sin mästare. Fridens ande hvilade öfver dem och säkert erforo de sanningen af följande:

"När Jesu vänner mötas här på jorden
De samfäldt fröjdas öfver Herrens nåd,
De läsa gerna med hvarandra orden,
Som Jesus talat om sitt frälsningsråd.
Som syskon och som barn af samme fader,
De älska ömt hvarandra, ömmast Gud;
Ödmjukande sig själfva under alla,
Hvar'en den minste vill sig gerna kalla."

Baptisternas i Göteborg första samlingslokal.

2. *Förföljelsen utbryter.*

Då deras möten blefvo röjda, utbröt sådan förföljelse mot dem, att de verkligen fruktade för sina lif. "Det kostar icke mer än 18 skilling att slå ihjäl en baptist", sades öppet på gatorna. Sålunda kunde offren få höra hvad man hade i sinnet.

Då den förut omtalade Katharina Broberg vid ett tillfälle var på väg hem från en sammankomst och passerade en hop fiendtliga sällar, slungades en sten så våldsamt mot hennes hufvud, att hon dignade sanslös ned. De läto henne ligga, troende att hon var död. Ingen bekymrade sig om henne. Då hon återkom till medvetande, fann hon att blodet flöt ymnigt ur ett erhållet sår. Hon släpade sig med möda till ett hus, hvarest någon var nog barmhärtig att förbinda henne.

Under julen 1848 voro våra trosförvanter i Göteborg samlade i F. O. Nilsons hus för att "bryta brödet". Salig fröjd, heter det, och glädje intogo allas hjärtan, och under ödmjuk tacksamhet till Gud för det gångna året, uppmuntrade man hvarandra med Jesu ord: "Om världen hatar eder, så veten, att hon har hatat mig förr än eder — Frukten eder icke — Si, jag är när eder alla dagar intill världens ända" m. fl. dylika ställen ur Guds ord. Dörrarne voro stängda. En skara fiender, som anlände, anskaffade stora stenar och kastade dem genom fönstren, hvilka krossades. Ljusen släcktes af den starka vinden. Stugan blef formligen stormad, och då våldsverkarne hade inträdt i rummet sönderslogs och förstördes allting. De församlade flydde i sin förskräckelse upp på vinden, hvarest de förblefvo tills den rasande hopen aflägsnat sig. Nilson, hvars hus och öfrig egendom på sådant sätt förstördes, var icke allenast tålig utan äfven glad att få lida för Herrens skull.

Här beskrifna uppträden nämnas blott såsom exempel

på fiendskapens utbrott. Dessa Jesu efterföljare voro utsatta för förföljelser, som blefve för vidlyftigt att beskrifva. De blefvo afskydda af vänner, bortvisade af släktingar; husbönder afskedade sina troende tjänare; arbetskarlar, som förenat sig med de föraktade baptisterna, sågo sig plötsligt förlora sin anställning och urståndsatta att förtjäna sitt dagliga bröd. De voro fågelfrie, hemfallna åt godtycket. Ett hemskt bann tyckes hvilat öfver dessa kristna, värdigt Spanien under inkvisitionens dagar, men icke det lutherska Sverige under 19:de seklet. Dock fortsatte dessa förföljda sitt verk i Jesu tjänst; och hvarhälst Nilson uppträdde, samlades också allvarliga åhörare.

Under sådana förhållanden fortfor Nilson att arbeta. Men äfven prästerna, hvilka ögonskenligen började frukta för det sig allt mer framträngande ljuset, ansågo det icke nog att hetsa pöbeln på dessa lärjungar. Därföre framträdde desse "kyrkans herdar" mera i spetsen, ersättande sin andliga svaghet med det världsliga svärdet, för att om möjligt behålla monopol inom det andliga gebitet. Åtskilliga medlemmar af församlingen måste inställa sig för sockenprästerna och deras kyrkoråd, af hvilka de blefvo ganska hårdt behandlade. Nilson själf blef uppfordrad att inställa sig för Göteborgs konsistorium den 4 Juli 1849. Efter förhöret, som räckte omkring två timmar, blef Nilson befunnen affallen från "den sanna kyrkan" och att illvilligt hafva ledt andra till villfarelse. Efter det de uppmanat honom att återvända till statskyrkans sköte och icke vidare fortsätta med utbredandet af sin villfarelse, för så vidt han ville undgå lagens strängaste dom, tilläts Nilson att aflägsna sig. Under den återstående tiden af året fortsatte Nilson, ostörd af den borgerliga makten, att vittna om sin mästare.

Den 1 Januari 1850 var F. O. Nilson på besök hos en broder, Abraham Anderson i Berghems socken, Älfsborgs län. Församlingen där var samlad till uppbyggelsemöte.

Onsdagen hade vännerna vakt utställd, som skulle gifva till känna om några fiender anlände. Men då de blefvo ostörda under dagens lopp, kände de sig säkrare om aftonen och vakten lämnade sina poster. Nilson hade predikat, och församlingen stod just i beredskap att fira Jesu döds åminnelse, då plötsligt en våldsam bultning hördes på dörren. Då de öppnade funno de att huset var omringadt af en skara karlar, beväpnade med klubbor, pistoler, rostiga svärd, påkar och musköter. Dessa inträdde nu i huset och började våldsamt slå och sparka Nilson. En fjärdingsman var deras anförare, och denne uppfordrade Nilson att uppgifva sitt namn, hvarpå N. blef bunden, utdragen ur huset och kastad i en släde. Hans vänners böner blefvo besvarade med slag och förbannelser. Vi låta här Nilson själf tala. Han säger i sin dagbok:

"Jag blef nu med fångskjuts forslad till en by under de rysligaste eder och förbannelser. Först gjordes halt utanför en källare eller krog, där jag måste sitta ute i sträng köld under det mina förare voro därinne och drucko bränvin. Under tiden sammanskockade sig byns folk omkring mig och utöste förolämpningar och eder öfver mig, dessutom kastade pojkar och somliga karlar snöbollar på mig. Slutligen blef jag förd till länsmannen, hvilken var mycket ond och utfor i de gröfsta tillmälen mot mig. Han öfverlämnade mig åt sin dräng, som skjutsade mig till stadshäktet,*) dit jag anlände strax efter midnatt. Här blef jag in kastad i en eländig och stinkande cell med blott en hög af gammal halm att ligga på; men alldenstund ingen eldstad eller värmeledning fans, måste jag gå fram och åter hela natten för att ej frysa ihjäl. Dock kände jag Herrens närvaro och var ganska lycklig. I sex dagar hölls jag här fången, och inga vänner, icke ens min hustru, fingo besöka mig.

*) Skall vara Skeneds häradshäkte.

Efter dessa sex dagar blef jag en stormig natt förd fem svenska mil till länscellfängelset i Göteborg och inkastad bland en hop af gröfsta brottslingar. Dessförinnan blef min hustru i tillfälle att möta mig samt se mig bli lämnad inom lås och bom med dylikt sällskap. Hon gick då ut på gatan, grät och vred sina händer i förtviflan, utan hopp om min befrielse. En herre, som mötte henne, frågade om orsaken till hennes sorg, och då hon hade berättat förhållandet rådde han henne att gå och framlägga saken för landshöfdingen. Hon gjorde så. Och emedan jag var olagligt fängslad, lämnade landshöfdingen en skriftlig fullmakt om min frigifning. Två timmar efter inträdet i denna håla var jag fri".

3. Nilson stämd inför Göta hofrätt, dömd till landsförvisning — går i landsflykt.

Nilson blef icke länge lämnad ostörd. Omkring en månad efter ofvannämnda trakasserier eller den 11 Februari 1850, mottog han stämning att inställa sig för Göta hofrätt i Jönköping den 8 Mars samma år, att svara i sitt mål rörande antagande och spridande af villfarande lära.

Några dagar därefter gjorde han sig redo och reste mot Jönköping. Under resan till och från denna stad fick han tillfälle att predika evangelium. Inberäknadt vistelsen i Jönköping blef denna resa en missionstur på två månader. Två gånger, den 8 och den 11 Mars, stod han inför rätten. Den stora salen var fylld af åskådare och mångas tårar vittnade om deltagande för Nilson. Den önskan blef af flere uttalad att få höra mera "om den vägen", hvilken allmänt motsades. Åtskilliga gånger talade N. till stora samlingar i staden och sista Söndagen han var där var tilloppet så stort, att många måste stå ute på gatan och andra återvända hem. Alla voro stillsamma och åhörde predikan med upp-

märksamhet. Innan N. lämnade Jönköping voro förhandlingarne, som rörde honom, tryckta i pamflettform och i tusental spridda i landet; dessutom blefvo de synliga med åtskilliga anmärkningar i de förnämsta tidningarne. De medel, som voro afsedda att hindra ordet, medverkade således i stället till dess spridning i vidare kretsar. Nilson säger: "Från denna dag voro baptisterna och deras grundsatser icke längre begränsade till en undangömd vrå af landet, och till några få föraktade arbetare. Sanningen blef nu "predikad från taken" och dess ljud nådde såväl palats som hydda utöfver hela landet. Sålunda hade min inställelse för hofrätten i Jönköping till följd att baptismen blef allmänt känd i Sverige. Låt nu den fattige sjömannen bli förvisad från riket. Hvad gör det? Den sanning, som han predikat och som genom hans rättegång har blifvit utbredd i fosterlandet, kan aldrig bannlysas. Ära vare Gud!"

Nilson bemöttes efter omständigheterna väl. I hofrättens protokoll finnes följande om fördragsamhet vittnande omdöme: "Hans utseende företedde icke något anmärkningsvärdt. Hans växt var medelmåttig; hans uppsyn stilla och lugn. I hans skick och hållning låg ingenting öfverdrifvet eller fanatiskt. Hela hans väsende antydde fromhet."

Vidare heter det: "Såväl under berättelsen om sina lefnadsförhållanden, som vid afgifvandet af sina svar på domstolens frågor, som Nilson med lätthet uppfattade, behöll han samma lugn, som han vid första inträdet inför domstolen ådagalagt. Endast då han åtspordes, om han visste det straff, som lagen stadgar för brott af ifrågavarande natur, var hans jakande förenadt med en sinnesrörelse, som framkallade tårar i hans ögon. Hans yttranden voro alltid särdeles rediga, skilda från allt ordprål men någon gång blandade med bibelspråk. Hans uppförande

var ödmjukt, allvarligt och hyfsadt. En djup och innerlig öfvertygelse syntes tala i hans ord.'' *)

Vidare framgår af protokollet, att Nilson icke annanstädes än i Berghems socken af Marks härad samt i Onsala och Värö pastorat i Halland samt i Carl Johans församling i Göteborg i kretsen af 4 eller 5 vänner samlade på en gång, framlagt sina baptistiska lärosatser samt bevisen därför. Han hade icke sökt locka eller öfvertala någon till deras antagande — icke framhållit skiljomeningar i sina offentliga föredrag.

F. O. Nilsons skriftliga nådeansökan.

''Då det ju är i Eders Kongl. Maj:ts höga makt att genom meddelande af hög konungslig nåd frisäga mig från den öfver mig afkunnade dom, som hotar att slita mig från ett älskadt fosterland, en ömt älskad maka och anförvanter samt kristliga vänner och trosbröder, med hvilka jag knutit de starkaste, den kristliga kärlekens band; böntfaller jag därföre vid foten af Eders Kongl. Maj:ts höga thron, att Eders Kongl. Maj:t allernådigast täcktes frisäga mig från den af Eders Kongl. Maj:ts Göta Hofrätt d. 26 April innevarande år afkunnade landsförvisningsdom, samt af hög konungslig nåd förunna mig och dem, som dela med mig lika religionsåsikter här i landet, fri- och rättighet att inom fosterlandet få dyrka vår Gud i öfverensstämmelse med våra samveten, och att få utöfva alla våra religiösa åligganden utan att behöfva frukta något åtal därför från lagen.''

Denna nådeansökan blef nekande besvarad; men det synes framgå af utslaget från Kongl. Maj:t, att om Nilson velat afstå från och icke vidare utbreda baptistisk lära, hade hans ansökan blifvit beviljad.

---

*) Ur A. D:s ''Svenska Bapt. historia.'' Afhandling i ''Kristlig Tidskrift'' 1889.

Sexton böneskrifter till svenska kyrkans högste män från 1,000 baptistförsamlingar i England och Irland lämnades också utan afseende.

I sitt försvar inför Göta hofrätt framhåller Nilson: "Det förundrar mig högligen, att man inkallat mig att genmäla till beskyllningen att hafva utspridt villfarande lärosatser, då, ehvad Göteborgs Consistorii protokoll innehåller öfver förhöret med mig den 5 Juli, jag måste tillstå, att jag icke från skriften blef öfverbevisad om någon villfarelse; och då bristen på grundliga skriftbevisningar för min förmenta villfarelse af Consistorium ersattes med hotelser ur lagböckerna, må det förlåtas mig, att jag dymedels icke kunnat bli öfvertygad att vara i villfarelse stadd. Har vördade prästerskapet handlat med mig efter sin herres och mästares Kristi exempel? Då man trott mig vara villfarande, borde inte de, som berömma sig af att vara Kristi tjänare, sökt med sanning och kärlek tillrättavisa mig på öfvertygelsens väg innan man inställde mig for Consistorium, hvarest enligt mitt förmenande icke var rätta stället att i ett par timmars förhör öfverändakasta öfvertygelser, hvilka jag genom flerårigt rannsakande af den heliga skrift under bön till Gud erhållit. Ingen af vördade prästerskapet i Göteborg har före min inkallelse till Consistorium besökt mig för att samtala med mig om min villfarelse eller att med den heliga skrift leda mig till rätta. Jag har aldrig vägrat att blifva tillrättaförd ifall jag är på villoväg; detta förklarade jag inför Consistorium och gör det ännu i Herrens namn. Är jag på villoväg, så måtte då de, som äro satta till herdar, öfverbevisa mig med skriften därom, och jag skall genast återkalla. Ty Gud är mitt vittne, att jag älskar och söker sanningen". *)

Göta rikes hofrätts utslag lydde på landsförvisning för alltid och meddelades Nilson den 29 April 1850. Emedan

*) Ur A. D:s afhandling: "Svenska Bapt. Hist."

tillåtelse gafs för Nilson att vädja till konungen, reste han till Stockholm i slutet af Maj. Han inlämnade en besvärsskrift till högsta domstolen, hvilken lämnade den utan afseende. Han beviljades äfven audiens hos konung Oskar I. Sina erfarenheter vid denna audiens har Nilson icke meddelat i skrift, åtminstone icke i sin dagbok.

Under sin vistelse i Stockholm lärde han känna flere gudfruktige kristne, hvilka redan hade förlorat förtroendet för kyrkans sakrament-läror. Bland dessa må nämnas P. Nordell med hustru, D. Forsell, P. Palmquist och G. Palmquist. Tillsammans med nämnda personer och andra hade Nilson uppbyggligt umgänge och intressanta samtal i bibliska ämnen. Och möjligt är att detta sammanträffande icke blef utan betydelse för dessa troendes omfattande af sanningen och kommande lifsgärning.

Nilson begagnade sig af alla de möjligheter lagen medgaf i form af vädjanden och petitioner, för att så länge som möjligt få kvarstanna i riket (att bli benådad hoppades han icke mer). Denna tid använde han att besöka trossyskonen, samt trösta och uppmuntra dem, hvilka blickade framåt med sorg och ångest mot den stund, då de måste skiljas från sin lärare.

Den tid kom omsider, då den sista böneskriften blef nekad och den sista befallningen att lämna landet ljöd i hans öron. Den 4 Juli 1851 lämnade Nilson och hans hustru deras gråtande vänner och afreste till Köpenhamn. De lämnade efter sig 52 döpta troende, kringspridda i Halland och göteborgstrakten. Tillsynen af dessa blef lämnad till Nilsons broder, Bernt N. Nilson.

Landsförvisningsdomen öfver Nilson synes hafva behagat det förblindade folket och tidningspressen, som 3 år senare ställde sig på de förföljdes sida, ansåg att konungen gjorde väl, som bringade ett slut på villfarelsen. Men som skalden säger: "Sanningen lefver bland bilor och svärd",

så kunde visserligen ock här en sanningens banérförare lida hugg och slag, fängelsestraff och landsförvisning, och det påbörjade verket för en tid hämmas; men endast för att framkalla ännu större och flere hjältar i Herrens krigarskara. Den sanning han förfäktade, skulle så mycket kraftigare bryta fördämningarne och slutligen blifva ett välsignande flöde af lifsvatten öfver hela landet.

Enligt landsförvisningsdomen måste Nilson lämna sitt fädernesland. Han sökte nåd hos det jordiska majestätet i Sverige men som vi sett förgäfves. Efter ett års vistande i Köpenhamn emigrerade han till Amerika. Alltså måste en man — därföre att han älskade sin frälsare och ville bibringa sina landsmän och medåterlösta kännedom om samma lycka — lämna den torfva, som var honom så kär, och såsom en biltog söka en tillflyktsort i den fjärran västern.

Ehuru ingen af de kvarvarande baptisterna kunde upptaga Nilsons arbete, fortsatte de likväl att samlas för att gemensamt uppbygga hvarandra på sin allra heligaste tro medels Guds ords läsande. Förföljelsen fortfor hårdnackadt mot dessa få kristna på alla upptänkliga sätt, särdeles från pöbelns sida.*) Dessa trängda Guds barn, hvilka nu i viss mening voro såsom får utan herde, lämnade så småningom det styfmoderliga fädernesländet och gingo i frivillig landsflykt till Amerika, hvarefter den ordnade verksamheten afstannade för en tid af nära tio år. Då bröderna Oncken och Köbner från Tyskland sju år efter, sedan Nilson gått i landsflykt, besökte Göteborg, kunde Katharina Broberg, som året förut (1857) återvändt från Amerika, blott samla fyra baptister, som voro spridda däromkring. Denna

*) Bland annat, som hänför sig till det sorglustiga, vilja vi nämna följande: Vid ett tillfälle rotade några fientliga sällar bokstafligen upp en trädgårdstäppa till en jordhög, samt buro upp ler och smuts, hvarmed de formligen smorde huset, tillhörigt änkan Katharina Broberg. Ty det var i hennes hus de troende nu brukade samlas.

SEATTLE GENEALOGICAL SOCIETY
P. O. Box 549
Seattle, Wash. 98111

återstod af den förströdda församlingen möttes nu omkring ordet och firade tillsammans Jesu döds åminnelse. Men äfven för detta lilla möte blefvo de tilltalade af myndigheterna och fingo sig en näpst.*)

Hösten 1858 aflade Gustaf Palmquist ett besök på Västkusten. I Göteborg uppsökte han tre baptister. Bland dem var Katharina Broberg. Han lämnade denna gång Göteborg utan att hafva någon sammankomst och reste ut till Landa socken. Här var det ämnadt att hafva ett möte hos Bernt Nikolaus Nilson; men alldenstund man fick kännedom om ett af prästen planlagdt öfvervåld afstod man därifrån. Gustaf Palmquist hade dock några möten i Väddige, Hajom och Berghem. Spillrorna af den första församlingen i Sverige voro nu strödda i Göteborg, Älfsborgs län och Halland. "De voro", säger G. P., "såsom får utan herde".**) Det ville nog synas för dessa få bibeltroende som skulle den gryende morgonen vändas i natt. Dock detta var nog blott "en växling af den högstes högra hand". Ljuset var tändt. Det skulle också återigen uppflamma. Flere, nya och starka händer upptogo 1861 den fallna manteln. Därom mera längre fram.

Under F. O. Nilsons landsförvisning, och då landsförvisningsdomen 1860 upphäfdes och han återupptog arbetet, bildades den första baptistförsamlingen i Göteborg 1861. I Blidsberg bildades förs. 1864 och i Vänersborg 1868. Annehärads församling ruinerades på 1880-talet af den s. k. helgeanska villfarelsen och finnes icke mer.

4. Biografi af F. O. Nilson.

Emedan F. O. Nilson är den förste svenske baptistpredikanten, tro vi det vara af allmänt intresse att ännu något

*) Katharina Broberg blef, såsom en följd af detta lilla möte, af sin värdinna anklagad för mormonism, öfverfallen och piskad samt utvräkt.

**) Enligt Bapt. Hist. af A. Drake.

orda om hans person. Detta så mycket mer, som han fick lida icke så liten förföljelse för Jesu namns skull.

Fredrik Olaus Nilson föddes på Vändelsö i halländska skärgården, Sverige, den 28 Juli 1809. Han gifver oss en karakteristik i miniatyr uti följande verser:

"I en värld där tårar flöda,
Bland fördärfvets rika gröda,
Hvarest bröder — bröder döda
Och där svek och afund föda
Tvedräkt, hat och vedermöda,
Föddes **jag** uppå en **ö**,
Under storm på lifvets sjö,
Att bland mina likar strö
Något af Guds sannings frö,
Älska, verka, lida, dö".

Nilsons föräldrar tillhörde allmogeklassen. De voro på visst sätt religiöst sinnade och meddelade sina barn den gängse kristendomskunskapen d. v. s. i öfverensstämmelse med lutherska katekesen. Nilson var vid 10 års ålder berörd af Guds ande och kände en allvarlig önskan att bli frälst. Detta synes hafva varit en frukt af troende prästers och särdeles en viss Torbjörnsons predikan och genom läsning af Linderoths och Hofs postillor. I denna sökande ställning tyckes Nilson hafva förblifvit tills han vid 18 års ålder mönstrade i Göteborg och gick till sjös 1827.

Sommaren 1835 hade Nilson anställning på ett amerikanskt ångfartyg, som gjorde turer mellan New York och Charleston, S. C. Utanför Cape Hatteras råkade de en gång ut för en häftig storm, som hotade att sänka dem i djupet. Vid åsynen af en oundviklig död kom Nilson nu åter i själsbekymmer. Han lär själf berättat att han skaffat sig Thomas Paine's skrifter; och att han i denna fasans stund tog och kastade dessa i hafvet och lofvade högtidligt att om Gud nu frälste honom från döden, skulle han bli en kristen. Då han sedan anlände till New York besökte han väckelse-

mötena i "The Mariners Church" å Rosenvelt Street och erhöll efter ett enskildt samtal med predikanten Henry Chase förvissning om syndernas förlåtelse och frid.

Efter sin omvändelse fortfor Nilson ännu några år såsom sjöman till år 1839, med undantag af sommaren 1836, då han var anställd af New Yorks "Tract Society" som traktatutdelare bland immigranterna i New York. Men äfven under sina sjöresor sökte han leda själar till Jesus.

Fredrik Olaus Nilson.
Sveriges förste baptistpredikant.

År 1839 lämnade Nilson New York och anträdde med ett svenskt fartyg resan hem i afsikt att se sina släktingar och på samma gång frambära det glada budskapet om Jesus. Han blef stärkt i sitt uppsåt att förkunna evangelium, då

Gud välsignade hans vittnesbörd ombord på skeppet med några själars frälsning. Hemkommen började han, såsom vi redan sett, predika Jesus den korsfäste för folket i flere socknar på Sveriges västkust. Hans arbete kröntes med stor framgång under vintern 1839—40, då många själar blefvo väckta och kommo till frid genom tron på Jesus. Före afresan från Amerika var det hans tanke att återvända följande vår. Det blef dock nu mera visst för honom att Gud kallat honom att förkunna Jesus bland sina landsmän i Sverige.

Våren 1842 blef Nilson utnämnd till kolportör bland sjömän af "The Am. Seamen's Friend Society" med $100 årlig lön. Om sommaren verkade han bland sjömännen i Göteborg, och under vintertiden gjorde han missionsresor till de närliggande trakterna: Bohus-, Älfsborgs-, Skaraborgs- och Hallands län. År 1844 ingick Nilson i äktenskap med Ulrika Sofia Olson. De ha icke haft några barn. Huru Nilson kom till insikt om dopet, känna vi af det föregående, såväl som hans arbete i ordet och läran under åren 1849—51, de förföljelser han utstod och slutliga landsförvisning. Här må blott tilläggas, att Nilson d. 8 Maj 1849 blef genom bön och händers påläggning af bröderna J. G. Oncken, J. Köbner och C. Schauffler i baptistförsamlingens i Hamburg bönehus, afskild till ordets tjänst och återvände därpå hem för att fortsätta verksamheten, understödd af "The Bapt. Mariners Church" i New York.

Då Nilson enligt domen måste lämna sitt fosterland stannade han i Köpenhamn och verkade i samband med därvarande baptistförsamling nära två år. Under tiden fortforo förföljelserna mot de troende i Sverige, hvilket föranledde 23 af dem att söka sig hem i den nya världen och sålunda få frihet att tillbedja Gud enligt samvetets öfvertygelse. På dessas enträgna böner beslöt Nilson att åt-

följa dem och landade med sin lilla flock i New York i Juni 1853.

Nilsons arbete bland landsmännen i Förenta Staterna var under flera år troget och välsignelserikt, hvarom vårt knappa utrymme icke tillåter oss att närmare tala. Hans verksamhetsfält blef hufvudsakligast Minnesota och delvis Wisconsin, Illinois och Iowa. Han har grundlagt församlingarne i Springgarden, Houston och Scandia, Minn., m. fl. Den 11 Dec. 1860 blef landsförvisningsdomen mot honom upphäfd. Nilson återvände nu till fäderneslandet och arbetade där med understöd från Amerika under åren 1861—62, hvarpå han för alltid lämnade fosterlandet och reste till Amerika, hvarest han fortfor att arbeta i Herrens vingård. Med djup smärta måste vi enligt verkliga förhållandet säga att Nilson icke utan afbrott "behöll tron" på Kristus intill ändan. Utan tvifvel fanns smittofrö kvar uti hans själ, sedan han i sin ungdom läste Thomas Paine's otrosskrifter. Hans afvikelse tyckes hafva varit en blandning af unitarianism och universalism. Dock saknas icke helt och hållet vittnesbörd om, att han dog i tron på Jesus, syndares frälsare. En inblick i Nilsons lif under hans sista dagar gifver följande utdrag ur ett bref, skrifvet den 1 Sept. 1881 af honom själf, sju veckor före hans död eller fyra veckor innan han angreps af den sjukdom, som ändade hans lif:

"Ömt älskade broder

Sven Christien.

Mycken nåd och frid af Gud genom *Jesus Kristus!*

Du må tro, att det var ledsamt för mig, att jag så litet fick samtala med dig, då ni besökte oss. Jag önskar, att jag nu finge enskildt tala med dig.

Tro mig, min käre broder, jag meddelar i förtroende, att jag har helt andra begrepp om religionen, än då vi talades vid. Jag är ock belåten med min ställning. Hade jag blott någon att tala med, som visade kärlek och deltagande för mig, så tror jag, att jag skulle snart öfvervinna frestelserna, som jag varit omgifven af nu i några år.

Dock, Herren är trofast. Han vill ju icke låta oss frestas öfver vår förmåga, utan vill göra med frestelsen en utgång.

Jag önskar, att Charles Johan vore här, ty här *fattas evangelium.*

Ett eller två ord blott, angående *adventismen.* Det var illa att N. N. och hans hustru skulle komma in på den jämmerliga läran. Den är mycket sämre och skadligare än den förnuftiga rationalismen.

Skrif till mig snart. Jag väntar bli sämre till hälsan, när den kallare väderleken kommer. Dessutom känner jag mig vemodigt stämd, hvilket verkar ogynnsamt på min hälsa. *Måtte Gud hjälpa!* Herren vare vår hjälp i nöden!

Din tillgifne broder,

F. O. Nilson".

Han afled i Houston, Minn., den 21 Oktober 1881, i en ålder af 72 år.

F. O. Nilson saknade skolbildning; men emedan han ägde en icke ringa begåfning, förvärfvade han sig insikt i ämnen, som äro nödvändiga för en evangelii förkunnare. Att döma af hans dagbok med flera källor var han allvarsam, något melankoliskt anlagd. Det visar sig hos honom en ytterst känslig, delvis misstänksam och orolig natur, hvilket måhända tillskyndade honom lidanden, som han kunnat undgå. Han var innerligt hängifven sin öfvertygelse, hvilken styrktes genom motstånd, och utan tvifvel skulle han varit redo att dö som martyr om fiendskapen under hans tros dagar förmått åstadkomma en afrättningsdom. Han saknade icke poetisk begåfning. Detta har han bland annat ådagalagt i ett poem, som vi funnit i hans dagbok. Poemet saknade rubrik, men vi skulle vilja kalla det "*Den biltoges hemlängtan*". Vi sluta vår korta teckning om Sveriges förste baptistpredikant, Fredrik Olaus Nilson, med att återgifva sagda poem, författadt i exilen, där Nilson uttalar sina känslor i följande ordalag:

"Där borta vid vikingars stormiga strand
Min ungdom bortlektes helt fort.
Nu biltog från fräjdade fädernesland,
Jag vistas å främmande ort.

Där ängslas jag längtande, suckar och ber
Att få vandra på fädernejord en gång mer
Uti Sverige.

Visst inom Columbias vidsträckta kust
Har naturen en ypperlig prakt,
Som samlar åt sinnet en tjusande lust
Med nästan förtrollande makt.
Dock all denna skönhet, som ögat här ser
Blott tyckes föröka min längtan allt mer —
Efter Sverige.

De blommande slätternas vildaste glans,
Vidsträckta likt böljande haf,
Omgifna af urskogens löfviga krans,
Samt bortglömda urfolkens graf.
Där bildar Amerikas fria nation
Med årlig inströmmande immigration
Sig ett hemland.

Jag gläd's åt Amerikas sköna natur
Dess växande rikdom och makt,
Dess stigande industriella kultur
Och nybyggda städernas prakt.
Men *friheten* första orsaken dock är,
Att jag har Förenade Staterna kär,
Näst till Sverige.

Ja, åldriga Sverige — min fädernebygd,
Dig älskar jag högre ändå!
Din klippfulla kust ger en vemodig fröjd
Åt mitt hjärta vid tanken härpå.
Din' tallväxta kullar, din blomströdda dal
Blott öka allt mera min hemlängtans kval
I utlandet.

Allting här på jorden förgängeligt är,
Vår tid och vårt lif löpa snart.
Man detta af ständig uppmärksamhet lär,
Jag glädes vid stundernas fart.

Må därför min längtan mer riktas ditåt,
Det landet där ej finnes synder och gråt:
Det är — himlen.

Må tiden då skynda med vingade fjät,
Blott resan åt hemlandet går.
Låt hemlängtan ökas hvad skadar väl det,
Jag snart rätta hemlandet når.
Då upphörer jordlifvets sorgliga färd,
Jag ingår i saliga andarnas värld —
Uti himlen.

I dödsstunden slutar vårt hemlängtans ve,
Med synder och sorger och strid.
Vårt tårfria öga för evigt skall se
Den solen, som aldrig går ne'r,
Den stunden jag väntar med hopp och med tro
Gud gifve mig då en evinnerlig ro! —
Uti himlen.

ANDRA KAPITLET.

Baptisterna i mellersta Sverige.

Uppkomsten och utbredningen af baptisternas grundsatser i mellersta Sverige, stå icke alldeles utan samband med den å Västkusten i det föregående beskrifna rörelsen. Det är sant, att "dopsinnade" funnos långt förut och äfven samtidigt med baptisternas formliga uppträdande i göteborgstrakten på mycket skilda orter i landet, helt oberoende af hvarandra. Det enda, som för dessa var gemensamt var källorna för dopläran etc., nämligen N. Test. Men det oaktadt kommo kraftiga påtryckningar härtill genom representanter för läran om dop, nattvard och apostoliskt församlingsskick.

1. *Förarbeten — "dopsinnade."* 1830—1854.

Den andliga rörelse, som uppstod genom pastor George Scott på 1830-talet, var af icke ringa betydelse. Den var så att säga det embryo, som utvecklade sig till den storartade och välsignelserika frikyrkliga väckelse, hvilken under de senare 50 åren utbredt sig öfver hela landet.

Bland Scotts åhörare må särskildt nämnas Johannes Palmquist, som då var klockare och skollärare i Nacka och Erstavik nära hufvudstaden, Gustaf Palmquist, körsnär D. Forsell, snickare E. Johanson och skräddaremästaren C. E. Ekholm. Härtill komma ock C. O. Rosenius och An-

ders Wiberg, hvilka dessutom blefvo Scotts medarbetare. De ofvannämnda, utom Rosenius och Wiberg, voro redan då bland de "dopsinnade". Kapten G. W. Schröder besökte hufvudstaden 1845, då äfven han sammanträffade med bröderna (Rosenius inberäknad) och uttalade sin uppfattning om dopet.

En herr Peter Johanson, som flere år varit bosatt i Hull, England, besökte Stockholm 1848, som det vill synas för att hälsa på sin broder E. Johanson. Han skall hafva blifvit döpt i England ett eller två år förut. Han anslöt sig till den här varande gruppen af troende, hade uppbyggelsestunder med dem och talade naturligtvis med dem om det kristna dopet. Som vi sett ankom också F. O. Nilson till hufvudstaden 1850. Han hade möten och samtal med de troende i andliga ämnen och bragte frågan om troendes dop ännu mera i ljuset.

Samtidigt härmed (i Juni 1850) anlände pastor Wiberg till Stockholm. Han hade nu tagit afsked från prästtjänsten i statskyrkan. Äfven han sammanträffade med de dopsinnade bröderna. Han hade börjat inse att statskyrkan icke kunde vara en Guds församling, men hyllade ännu barndopet; därföre sökte han att återföra dessa bröder till tron på kyrkans doplära. Härom säger han själf: "Jag menade såsom en gång Paulus att jag 'mycket borde göra' för att motverka denna riktning och lofvade att utgifva en skrift till vederläggning af de anabaptistiska villfarelserna, hvilka jag hade hört spridas här".

Körsnär D. Forsell var en af de första i Stockholm, som började hysa tvifvel rörande barndopet. Dessa tvifvel uppstodo först hos honom, då han i kärlek förehöll en släkting att hon måste födas på nytt, och fick till svar: "Jag är pånyttfödd i barndopet. När jag känner mig syndig går jag till nattvarden och förnyar mitt döpelseförbund och man kan icke födas på nytt två gånger". Detta bragte ho-

nom att noggrannare undersöka huru härmed förhölle sig, alldenstund denna lära kunde leda till en sådan köttslig säkerhet. Genom studium af den heliga skrift samt läsning af Luthers självmotsägande skrifter, blef han öfvertygad, att barndopet saknade stöd i N. Test. Han började också meddela denna öfvertygelse till sina vänner. Han erbjöd pastor Wiberg att såsom tolk göra honom sällskap på en affärsresa till Hamburg, Tyskland. Detta var icke utan afsikt att låta Wiberg bli i tillfälle att sammanträffa med de tyska baptisterna. Wiberg antog detta tillbud i synnerhet som en sjöresa vore god för hans svaga hälsa. Detta skedde år 1851. Resultatet af denna Wibergs resa till Tyskland, skola vi mera omständligt beskrifva längre fram. Alltnog, genom samtal och grundligare undersökning af ämnet lärde han sig klarare inse, "att barndopet var intet annat än ett af de många människofunder, som under tidernas lopp i kyrkan blifvit antagna såsom gudomliga sanningar och inrättningar". Samma år författade han skriften "*Hvilken bör* döpas, och hvaruti består dopet? Undersökning grundad på den heliga skrifts vittnesbörd och den kristna kyrkans historia", och som året därpå publicerades. Detta förträffliga arbete om det kristna dopet skrefs innan författaren själf blifvit döpt, hvilket skedde först 1852 i Köpenhamn under det han var stadd på sin första resa till Förenta Staterna. Emellertid blef hans dopskrift ett medel i Guds hand att leda mången sanningssökande själ rätt. Hon blef, om vi få begagna bilden, en nyckel till skriftens lära om hur det "bör sig vara med oss". Rörelsen utbredde sig allt mer. Det gamla stora ljus, som fordom uppgick öfver dem, som sutto i mörker, "hedningarnes Galilea", hade kastat sina strålar öfver en stor del af vårt land. Våra trosförvanter särskildt i Stockholm, Dalarne och Norrland, hvilka för någon tid insett att kyrkan var lika med världen och såsom i Dalarne och Norrland bildat nattvards-

föreningar, funno nu också att barnbegjutningen var ett människopåfund, som alltså saknade grund i N. Test. Den sanna öfvertygelsen som på så sätt uppkommit, närts och nu under flera år stadfästats af Guds ord, måste fullföljas och leda till handling.

I Maj 1854 reste bröderna D. Forsell och P. F. Hejdenberg till Hamburg och blefvo där döpta. Hejdenberg blef därjämte högtidligen afskild till ordets tjänst för att såsom missionär verka Guds verk i sitt fosterland. Strax vid sin återkomst till hemlandet skred han till verket med sant kristligt mod och heligt nit, predikade, döpte och bildade församlingar med sällspord framgång.

Broder Hejdenberg, som redan något år förut rest icke så litet och i flere af provinserna förkunnat evangelium, kände väl till de allt mer tilltagande bibliska tänkesätten, besökte rastlöst de å skilda orter boende kristna, predikade Guds ord och döpte jesuslärjungar i hundradetal. Samma år (1854) kommo ej mindre än sex församlingar till stånd, nämligen i Stockholm, Orsa, Älfdalen, Öna, Örebro och Hällestad.

2. *Baptistförsamling i Stockholm. — Verksamhetens utvidgning. — H—g i fängelse.*
1854—1856.

Olika orter i landet hafva af helt naturliga skäl blifvit ett slags medelpunkter för missionens bedrifvande. Detta är synnerligen fallet med Stockholm, Dalarne, Sundsvall, Örebro och Göteborg. Främsta rummet i detta fall intager dock hufvudstaden. Utmärkta män hafva alltifrån baptisternas första framträdande i vårt fosterland, varit posterade i Stockholm. Utom grundläggaren, P. F. Hejdenberg och hans medhjälpare C. J. M. Möllersvärd, hvilka icke voro stationerade i Stockholm, må nämnas pastor A. Wiberg, d:r Adolf Drake, d:r K. O. Broady och pastor Wilh. Lind-

blom. Stockholms Missionsförening, bildad 1856, har här haft sitt hufvudkvarter. Tidskriften "Evangelisten" utgafs härifrån under tiden, 1856—1878; och "Wecko-Posten" har utgifvits i denna stad sedan 1868. Baptisternas teologiska läroverk, "Betelseminariet", upprättadt år 1866, har varit förlagdt i Stockholm. Detta och mycket annat har samverkat att göra hufvudstaden till en centralpunkt för baptisternas i Sverige missionsarbete — en utgångspunkt för de andliga rörelserna och deras ledning.

Då bröderna D. Forsell och P. F. Hejdenberg hemkommit skredo de, såsom förut är nämndt, omedelbart till verket. I Maj*) månad 1854 ägde den första dopförrättning rum i Stockholm vid en plats kallad "Hästholmen". Tre båtar, (hjulbåtar dragna af kullor) voro fulla med folk. En statskyrkopräst, Sveribe var också närvarande. Af de sju, som vid detta tillfälle blefvo döpta, kunna vi endast namngifva följande: Erik Johanson, C. E. Ekholm, Carl Lund, fru Lund och Carolina Carlqvist.

Söndagen därefter firades nattvarden hos C. Lund. Dessförinnan samtalade man i två timmar om kommunionen skulle vara öppen eller sluten. Man enades slutligen om att endast döpta kunde enligt Skriften ha del i brödsbrytelsen. Skräddaremästare Ekholm valdes till äldste och Erik Johanson och D. Forsell till diakoner. Mötena höllos först i en sal n:r 16 Köpmangatan. Under pastor Wibergs vistelse i Amerika predikade utom broder Hejdenberg äfven C. J. M. Möllersvärd, hvilken blifvit omvänd och döpt i New York. Båda gjorde dessutom vidsträckta missionsresor. Redan denna ringa begynnelse väckte mycket uppseende. Rörelsen hade, som vi funnit, icke heller

*) I "*Minnen*" säges det: "Vid återkomsten därifrån var den senare (H—g) den förste som härstädes förrättade dop genom nedsänkning af sju troende i Juni månad 1854."

inskränkt sig till Stockholm utan utbredt sig ansenligt till olika delar af landet.

Under tiden kunde naturligtvis icke myndigheterna och den härskande kyrkans män blifva overksamma. Visserligen blef förföljelsen mot församlingen i Stockholm lindrigare än på de flesta andra platser och upphörde slutligen helt. Dock förekommo våldsgärningar, trakasserier och fängelsestraff äfven här den första tiden. År 1855 finna vi P. F. Hejdenberg i Stockholms länscellfängelse för det han i Stockholm och annanstädes predikade Herrens namn och döpte. Vi vilja meddela ett bref af H. skrifvet i fängelset. Detta skall för oss och eftervärlden göra klart, hvilka gudfruktiga, ödmjuka och Gud undergifna män den svenskluthersk a kyrkan förpassat inom fängelsets dystra murar, blott därföre att de läste och trodde Guds ord och vågade enligt sitt samvetes öfvertygelse handla därefter. Man söker förgäfves uti denna röst ur fängelset någon hämndkänsla uttalad om eller till fienderna trots lidanden för rättfärdighetens skull. Tvärtom se vi sanningen af Jesu ord: "Salige ären I".

Brefvet som är dateradt Stockholms cellfängelse och sändt till trosförvanter i Amerika den 20 Januari 1855*) lyder som följer:

"Mina dyre bröder! Min afsikt med dessa rader är att uppmana eder att bedja till Herren för mig, att han må vara med mig och leda mig, såsom han lofvat, på rätta vägen för sitt namns skull. I veten ganska väl, att jag är betraktad såsom en förförare och orostiftare, såsom en som lärer emot templet, emot lagen och emot myndigheterna. Och I skolen måhända snart finna, att en sådan man icke må lefva. Jag beder därföre allvarligen dem, som känna Jesus och äga bönens vingar att flyga till faderns tron och bedja för mig. Glöm icke att hafva böner och åkallan för mig och alla. Kommen ihåg, att Gud har lofvat höra bön. Och måhända tusendens frälsning är beroende däraf. Tänk hvilken ofördragsamhet! Man måste stå upp

*) Detta H—gs fängelsestraff var på 28 dygn.

ur sin bädd, lämna hustru och barn och ögonblickligen följa med till fängelset, för ingen annan orsak än den, såsom I veten, att jag förnekat, den sanna evangeliska läran genom att predika Jesus Kristus såsom korsfäst, att han allena är vägen till himmelen och frälsningen och den enda grunden — emedan jag lär: "den som tror och blifver döpt, skall varda salig"—och emedan jag mottagit nattvarden tillsammans med troende endast och *icke med världen*, hvilken är en satans synagoga och en fiende till Gud. Detta är mitt brott. Hvad säger Kristus? Mitt rike är icke af denna världen. Men tänk nu hur världen gått upp i Kristi rike eller tvärt om. Är det reson? Skulle vi icke vakna upp och se oss om efter sanningens väg? O, att vi vore visa, och lade det på våra hjärtan, och icke tillåte att hålla oss under världens stadgar — *människobuden* — utan i stället följde vårt samvete, följde Kristus till och med in uti fängelsehvalfvet. Vi skulle då erfara hvad *Anden* och *Ordet* äro i stånd att uträtta. Jag uppmanar eder än en gång: bed för mig — bed för min hustru, som är en syster, att hon icke må öfvervältigas af allt för stor bedröfvelse. Dyre vänner, låtom oss hålla fast vid bekännelsen af vår tro. Låtom oss därför gå utom lägret, bärande smäleken. Jesu Kristi nåd och faderns kärlek vare med eder alla, önskar och beder eder broder,

P. F. Hejdenberg".

Sådant är ett Guds och Jesu vittnes röst ur fängelsehålorna. Man känner sig viss om, att en sådan man med glädje skulle hafva bestigit bålet för evangelii sannings skull. Det är också självklart att sådana trosvittnen skulle välsignas af Herren med framgång.

Verksamheten bedrefs på vanligt sätt med sammankomster och husbesök. Söndagsskola bildades den 5 Dec. 1855. Verket var i full gång. Gud bekände sig till sitt folk och förmerade dem. Wiberg säger att han fick det ena brefvet efter det andra om sanningens utbredande därhemma. Och om någonsin, så kunde under denna tiden därstädes tillämpas orden: "Säden är mycken men arbetarne äro få". Från många delar af landet ropades: "Kommen hit öfver och hjälpen oss!"

Bröderna underhandlade också på allvar med pastor Wiberg om hans återvändande från Amerika för att hemma

taga ledningen af missionsarbetet. Utdrag ur ett bref, skrifvet af D. Forsell i sagde ärende, må här anföras. Det kastar icke så litet ljus öfver den då varande ställningen, och det ådagalägger huru väl bröderna insågo, att en man med Wibergs förmågor var af största betydelse för verkets framgång. I sammandrag lyder brefvet sålunda:

Stockholm den 6 Januari 1855.

Dyre broder Wiberg!

Ditt arbete här är af stor betydelse. De skrifva och tala emot baptisterna öfver hela landet. Din bok om dopet, nyligen utgifven i Amerika, omtalas i tidningarne, och folket varnas för att läsa henne, då hon kommer. Våra motståndare äro angelägna om att komma åt boken först, i afsigt att vederlägga henne, innan vi få hand om henne. Detta visar deras ifver att motstå oss. Så snart du är hemma, hoppas jag du vill utgifva en religiös tidning, i hvilken du må med sanningens ord upplysa dem, som motsäga, och medverka till att våra bröder blifva mera fasta i tron. För detta ändamål har jag beslutat gifva 750 riksdaler, så snart du anländer. Min innerliga önskan är nu, att du omedelbarligen skrifver och låter oss veta huru snart du kommer. Vårda din hälsa väl, och var aktsam om dig att du ej må bli sjuk. Kom snart, dyre broder, ty många vänta efter dig.

Jag är ledsen att nödgas säga, att omkring 20 af bröderna i och omkring Norrköping hafva vändt åter till statskyrkan. Detta har för oss varit ganska smärtsamt och det har ingifvit några fruktan att förena sig med oss. I Dalarne har dock baptisternas antal förökats till nära 300 och i Norrland vänta många att bli döpta. Du behöfves här långt mer än i Amerika; ty i Amerika finnas församlingar bildade men icke så här. Och dessutom, käre broder, äro vi blott några få lekmän emot ett stort antal lärda präster och hela statskyrkan. Du vet ganska väl huru det är.

Femton af våra bröder och systrar i Dalarne hafva nyligen blifvit insatta i fängelse på vattén och bröd såsom straff, för att de firat nattvarden utom statskyrkan. Jag har hört att de voro ganska lyckliga i fängelset. Broder Hejdenberg är nu dömd till 20 dagars vatten och bröd för det han haft möten och predikat evangelium på mer än 20 platser. Hans finansiella omständigheter tillåta honom ej att köpa sig fri från detta straff, och han ville det icke heller, om han

kunde. Må Herren Gud styrka honom och gifva honom nåd att med undergifvenhet bära straffet.

Dyre broder, än en gång vill jag säga: *kom snart* till Sverige; och denna enträgna önskan är icke endast min, utan alla önska vi det. Må Herren ingifva dig i hjärtat att komma snart och må du få en lycklig resa. Alla bröderne och systrarna hälsa dig.

Din i Kristus,

David Forsell".

3. *Arbetarnes antal ökas. Stor sensation, mycket motstånd. — Vidare utbredning.*

1856—1861.

Trosförvanternas i Stockholm önskan att få pastor A. Wiberg hem för att upptaga arbetet blef uppfylld. "American Bapt. Publication Society" sände Wiberg att arbeta i Sverige såsom dess missionär. Hans uppdrag var "att grundlägga ett utländskt missions- och kolportörssystem i konungariket Sverige". Mötet i Philadelphia, vid hvilket Wiberg mottog sitt uppdrag, utmärkte sig för stor entusiasm med afseende på den svenska verksamheten.

Den 7 Okt. 1855, anlände pastor Wiberg med fru till Stockholm. "Vid vår återkomst med ångf. Gauthiod till Skeppsbron", säger Wiberg själf, "voro där flere vänner oss till mötes, och bland dem främst broder Forsell. Som det var Söndag, begåfvo vi oss på aftonen till den lokal på Köpmangatan, där vännerna höllo sina sammankomster, och där fick jag tillfälle både att lyssna till en predikan af Edenholm från Västervik och hälsa bröderna".

Pastor Wibergs återkomst till fäderneslandet hälsades med glädje icke allenast af församlingen i Stockholm utan äfven af bröderna i Helsingland och Dalarne m. fl. orter. Äfven motståndarne togo notis om denna förstärkning af arbetskrafterna. En lång artikel var synlig i tidningen "Wäktaren" samma vecka som Wiberg anlände. Den är skrifven i en jämmerlig och nästan hopplös ton och utgör

ett förtvifladt famlande bland gamla rostiga vapen, halft manande till, men också rådlöst varnande för att göra bruk af det inqvisitoriska försvaret. Artikeln karakteriserar förhållandena, under hvilka våra vänner hade att bryta sig väg, och är dessutom en kuriositet, hvarföre vi tro, att den,

Pastor Anders Wiberg i tidigare år.

om också något förkortad, förtjänar att återgifvas. Den lyder i sammandrag sålunda:

"Sedan baptisternas läror blifvit förkunnade ibland oss, särskildt under de senare åren, hafva vi med sorg åsett huru denna nya lära vunnit allt flere anhängare i landet... Vi hafva nu hört, att herr Wiberg återkommit från Amerika och uppträder såsom deras lärare samt har bosatt sig i hufvudstaden. Hans arbete, det största som utkommit om dopet, har blifvit publiceradt i Amerika, och ett stort la-

ger öfversändt hit för att försäljas här i landet. Smärre arbeten hafva också förut blifvit utgifna af honom och Möller svärd för vidsträcktare spridning. Under det baptisterna sålunda rusta sig till anlopp mot vår svenska kyrka, synes det vara af största betydelse att den ej må förblifva overksam. Då man talar om de lidanden, som många i vårt land fått utstå för sin religiösa öfvertygelses skull, så må här anmärkas, att baptisterna icke blifvit förföljda, för det att de utspridt sin lära. De som samlats för Guds ords betraktande utan att hysa några villomeningar, de hafva icke blifvit oantastade. Men för att hämma katolikers, baptisters och mormoners proselytmakeri hafva nästan inga mått och steg blifvit vidtagna. För vår del vilja vi naturligtvis icke uppmuntra till tvångsåtgärder mot baptisterna; men om kyrkans styresmän icke vilja anlita lagens starka arm, må de dock icke falla i liknöjdhet".

Det anförda må vara nog för att illustrera andan i det statskyrkliga lägret.

Verksamheten fortgick med lif och värma. Flere blefvo öfvertygade om sanningen. Söndagen den 4 Nov. 1855 döptes 11 troende i sjön utanför Beckbruket.*) I den första nattvard, som firades efter Wibergs återkomst, deltogo 20 medlemmar. Under hela året hade 47 blifvit döpta, och vid årets slut var medlemmarnes antal 49. Under år 1856 döptes 43 och medlemsantalet steg vid årets slut till 81. Under 1857 döptes 48, och vid årets slut räknade församlingen 112 medlemmar. Detta betecknar dock icke hela verksamheten i Stockholm, ty innan denna periods slut hade den isynnerhet genom "Stockholms Missionsförening", (bildad 1857) hvilken hufvudsakligast bestod af medlemmar inom Stockholms församling, utsträckt sin verksamhet icke allenast till Uppland och Södermanland, utan äfven till Östergötland, Dalarne, Nerke, Norrland och Skåne. Många af dem, som döptes i hufvudstaden, voro bosatta på olika orter i landet och blefvo första orsaken

*) Under bar himmel förrättades alla dop till 1861, då Stockholms stad inrättade vattenledning, och en dopbassäng kunde anordnas i salen vid Skärgårdsgatan.

till andlig verksamhet och församlingars bildande på sina respektive hemtrakter. Unge män med rik begåfning blefvo äfven under dessa första åren omvända och döpta och kallade af Gud att förkunna evangelium, bland hvilka särskildt må nämnas pastor Lindblom, som nu under 28 år förestått Stockholms 1:sta baptistförsamling och dessutom utöfvat ett välsignelserikt inflytande öfver hela landet.

Utom tidningsartiklar, doptraktater och dopföredrag, allt till försvar för det så kärt vordna barndopet, tillställdes också en disputation om dopet. Den 20 Okt. 1855 infann sig hofpredikanten Wenström, på uppdrag af Stockholms stads konsistorium uti baptisternas sal vid Köpmangatan och uppläste ett bref af d:r Luther till två pastorer rörande vederdop, och på samma gång uppfordrade han baptisterna att möta d:r Thomander, som skulle uppträda i Betlehemskyrkan och försvara barndopet. Utmaningen antogs, och en offentlig diskussion hölls Tisdagen den 23 Okt. i Betlehemskyrkan för närmare 2,000 åhörare. Å motståndarnes sida uppträdde d:r Thomander, lektor Elmblad, hofpredikanten Lundbergson, rektor Frykstedt och magister Flyborg. Å baptisternas sida uppträdde pastor Wiberg, notarien Elde och Möllersvärd. Intrycket på åhörarne, sades det, var mycket till baptisternas fördel, och många af motståndarne förklarade öppet, att baptisterna hade starkare bevis, än de väntat att få höra. Fyra månader därefter, den 26 Febr. 1856, hölls åter en diskussion i Betlehemskyrkan inför fullt hus. Till barndopets försvar uppträdde nu: lektor Elmblad, hofpred. Lundbergson, magister Estenberg och rektor Frykstedt; till försvar för troendes dop: pastor Wiberg, notarien Elde och Möllersvärd. Denna diskussion fick ett sämre slut. För att visa, huru Guds heliga namn vid barndop missbrukades, kom Wiberg under diskussionen att yttra, att flertalet af Sveriges präster kunde anses vara oomvände. Detta var mer än de närva-

rande prästerna kunde fördraga. De togo mycket illa vid sig och utbrusto i häftiga ord, hvilket hade till följd, att ett allmänt skrik och uppror uppstod i kyrkan. Man fruktade, att fienderna skulle öfverfalla och döda Wiberg. Han kom dock lyckligt från dem, ledsagad ut af ett par vänners starka armar. Detta slut verkade mycket ofördelaktigt på våra motståndare, och de förlorade lusten att hålla diskussioner öfver dopfrågan. *)

Från de lutherska predikstolarne utslungades djärfva beskyllningar mot baptisterna. Under åren 1854—55 utgåfvos och spriddes i vidsträckta kretsar icke mindre än 14 olika skrifter mot baptisterna eller de troendes dop. De tvångs- och våldsåtgärder, hvilkas bruk Wäktaren försiktigtvis icke bestämdt tillrådde, men dock refererar till såsom en sista instans, kommo också väl till pass; och mången fick känna tyngden af "lagens starka arm". I några få fall visade det sig också hafva åsyftad verkan. Här och där fanns någon svag själ, som bäfvade tillbaka för fängelset, ägodelarnes försköfling samt begabberi och därför återvände till världskyrkan.

Trots alla mått och steg, som vidtogos för att hindra baptisternas verksamhet, gick den dock stadigt framåt. Baptisterna blefvo, som Wäktaren nödgades beklaga, icke sysslolösa. Den 10 och 14 Okt. 1855 blef församlingen under Wibergs ledning bestämdare ordnad genom val af äldste och församlingstjänare. En större samlingssal hyrdes den 13 i samma månad i n:r 42 vid Besvärsgatan. Stockholms 1:sta baptistförsamlings möteslokaler före 1865, då hon inflyttade i Betelkapellet, voro: först nämnda sal, n:r 16 Köpmangatan, därnäst n:r 42 Besvärsgatan, (samtidigt synes det som förs. haft verksamhet i två mindre rum vid Köpmangatan), och i huset n:r 13 vid Skär-

*) Enligt pastor Wibergs skriftliga berättelse.

gårdsgatan, hvilket hus med herr Forsells tillhjälp för ändamålet inköpts af herr Erik Johanson. Här hade våra vänner nu en rymlig samlingssal, hvarest förs. inflyttade den 13 Maj 1856. D:r Steane gifver angående densamma följande beskrifning:

"Huset är beläget vid en trång gata i själfva hjärtat af staden, och har förr varit användt till gymnasium. Samlingssalen är enkel, men nätt och ändamålsenligt inredd med stolar (flyttbara bänkar med ryggstöd) och rymmer

Stockholms 1:sta baptistförsamlings samlingslokal, n:r 13 Skärgårdsgatan, åren 1856—1866.

omkring fyra hundra personer. Det förnämsta felet med salen är dess obetydliga höjd, emedan denna endast är lika med ett vanligt boningsrums".

I salen vid Besvärsgatan höllos fortfarande sammankomster, samt sedan 1855 äfven söndagsskola. Den sistnämnda salen lämnades i Mars 1857 och i stället förhyrdes en annan äfvenledes på söder, n:r 8 Kocksgatan, hufvudsakligast för söndagsskolan.

Söndagsskolorna vunno i början stor anslutning, men antalet barn minskades något för en tid såsom en följd af prästernas ifriga bemödanden. Dessa gingo ur hus och i hus och varnade folket för att släppa sina barn dit. Minskning af lärjungarnes antal varade blott en kort tid.

Erik Johanson, en af de sju första, som blefvo döpta i Stockholm, föddes år 1817. Han var en af dem, som be-

Erik Johanson.
En af de sju första som döptes i Stockholm.

sökte pastor Scotts och Rosenii sammankomster; men blef ledd till tron på Jesus genom sin broder Gustaf. Redan före 1852 hade han söndagsskola, och i 1:sta församlingen har han varit söndagsskollärare från dess början tills sommaren 1895. Han har varit diakon i församlingen från den

dag hon bildades till närvarande tid (1898). Det var han som inköpte den gamla trivialskolan n:r 13 Skärgårdsgatan, för att däri bereda församlingen en ändamålsenligare samlingslokal. Det är glädjande att ännu hafva kvar några af den gamla stammen, samt finna dem bevarade i tron på sin Frälsare. Må Gud gifva äfven denne sin gamle tjänare en ljus lefnadsafton och en fröjdefull ingång i hvilan.

Pastor Wiberg var öfverhopad med arbete och hans kroppskrafter voro svaga. Han kände därför behof af en medhjälpare och började underhandla med Gustaf Palmquist, som verkade ibland sina landsmän i Amerika, om att återvända till fosterjorden, för att tillsammans med Wiberg arbeta i ordet och läran. I Augusti 1857 hemkom Palmquist och blef med stor glädje välkomnad. I Wibergs dagbok finnes med afseende härpå följande anteckning:

"Söndagen d. 23 Augusti. — Denna dag har bringat oss den stora glädjen att till sitt hemland välkomna vår älskade broder G. Palmquist efter sex års bortovaro. Må Herren välsigna honom och göra honom till stor välsignelse för sitt fädernesland. Vi gjorde sällskap till sammankomsten i afton, då jag presenterade honom för de församlade såsom en älskad broder i Kristus. Han gjorde därpå några intressanta anmärkningar och frambar en brodershälsning från de kristne i Amerika till de kristne i Sverige".

Följande vecka anträdde Wiberg en resa till Helsingland och lemnade då församlingen i Stockholm åt Palmquists ledning. Under denna tid blefvo flera döpta och bland dem hans broder Per Palmquist och dennes hustru. Söndagsskolorna blefvo ställda under dessa två bröders ledning. G. Palmquist var söndagsskolföreståndare i "staden" (= inom broarne), och P. Palmquist hade ledning af den på söder. Oaktadt söndagsskolan rönte starkt motstånd från prästernas sida, voro 860 barn vid slutet af 1858 samlade i söndagsskolor i olika delar af landet.

Det är med synnerligt intresse vi finna, huru våra bröder och systrar med heligt nit trots förföljelse och smälek

togo allmänt del i verksamheten, samt hvilken viktig roll husbesök och traktatspridning spelade vid sanningens utbredande och stadfästande i Sverige. Såsom exempel härpå vilja vi anföra utdrag ur ett bref af pastor Wiberg, skrifvet under vintern 1858, hvilket gifver följande skildring af församlingens i Stockholm arbete:

"Bröderna af vår församling gå ut två och två hvarje Söndag ibland flera mil utom Stockholm och läsa och tala Guds ord, under det att systrarna gå från hus till hus och utdela traktater och samtala med de oomvända".

Af intressanta omständigheter i sammanhang med traktatutdelning göra vi följande utdrag:

"En af husbesökarne utbjöd en traktat till en äldre dam, hvilken, då hon observerade traktaten med titeln 'Se på Jesus', utropade: 'O, gif mig den! Den blef lånad till mig för någon tid sedan att läsas. Den ledde mig till Jesus och har varit medel till att bringa glädje och frid till min själ.' När hon mottog den lilla boken, kysste hon den och sade: 'denna är nu min; den andra var lånad, och med sorg var jag tvungen att lämna den tillbaka!"

Gustaf Palmquist verkade tillsammans med Wiberg i Stockholm till 1860. Dock gjorde han under denna tid äfven missionsresor i landsorten. Dessutom undervisade han från nyåret 1859 i den där varande kolportörskolan, hvilken blef upprinnelsen till Betelseminariet. Midsommaren 1858 förökades krafterna därigenom, att d:r Adolf Drake, som studerat till präst inom statskyrkan, förenade sig med församlingen i Stockholm. Verksamhet var vid denna tid påbörjad vid Danderyd, Södertälje och Gustafsberg.

Församlingen i Stockholm skred sålunda stadigt framåt; inflytandet i staden och i landsorten gjorde sig allt mera gällande. 1857 hölls i förbindelse med härvarande församling, den första allmänna konferens af baptistförsamlingar i Sverige och år 1858 hölls den andra. Den senare var äfven besökt af representanter från utlandet, J. G.

Oncken och J. Köbner från Tyskland, samt pastor Howard Hinton och d:r Edward Steane från London, England. Dessa utländingars, särskildt engelsmännens, besök, medverkade icke obetydligt att höja baptisternas anseende i hufvudstaden. Medlemsantalet i Stockholms församling hade 1861 stigit till 167.

Vi lämna för närvarande Sveriges hufvudstad för att följa rörelsen å andra orter, och drages vår uppmärksamhet först till Dalarne.

Rörelsens upprinnelse och utbredning i Dalarne.

1. Kompromiss- och reformförsök med kyrkan. — Bitter förföljelse.

1849—1854.

Omkring år 1842 anlände en skollärarinna till Orsa. Hon älskade Herren, läste Guds ord och samtalade med folket om Gud. För öfrigt rådde ännu åren 1848—49 det tjockaste andliga mörker i Orsa såväl som i hela Dalarne.

"Det synes underligt för våra ögon", säges det i ett engelskt arbete med afseende på det sedliga och andliga tillståndet i denna del af landet, "att prästen om morgonen står vid en öppen graf och talar om dödens visshet och evighetens allvar, utdelar bröd och vin vid "Herrens bord" och om aftonen dricker punsch och bränvin samt med nöje tar del i leken och blandar sig i dansens ringar".

"Ja ungdomen besöker kyrkan för att bestämma hvar de skola samlas till lekar och dans, de äldre för att stanna hos någon i byn och öfva dryckenskap der det skålas, pratas och spelas kort till långt in på natten."

Men en gryning tycktes bebåda att en dag skulle randas från honom, som är solen i sin Faders rike. En man, (antagligen Hybjörns), Jonas kallad, och fyra kvinnor började att då och då samlas för att samtala i andliga ämnen. Detta antal ökades snart med några flere. Hösten 1849 förenade

sig några unge män med denna lilla hop, samt började vittna om att de funnit Jesus af Nasaret. Bland dem som vid denna tid fingo frid med Gud må nämnas: Lorentz Lars Erson, Hol Anna Persdotter, Hendrika Kerstin Persdotter, Becker Anders Anderson, Näs Per Person, Dordlofva Erik Ersson och kyrkovärden Per Hanson. De samlades, läste Pietisten och andra skrifter samt sjöngo sånger. Detta gick ännu helt oförmärkt. Men 1850 uppstod en förunderligt mäktig och vidt omfattande rörelse i flera byar inom socknen men synnerligen i Hansjö by. Hoptals, mest ungdom, vaknade till bekymmer om sin själs frälsning. Snart fann den ene efter den andre frid med Gud genom tron på vår Herre Jesus. Så snart någon blifvit Guds barn började han i sin ordning att omtala för andra huru stora ting Gud gjort med honom, så att ingen af dem, som dessa lyckliggjorda sammanträffade med, fingo bli oberörda. Dessutom höllos sammankomster där man "sjöng, lofvade och tackade Gud genom Jesus för nåden". Man läste upp ett stycke af Guds ord och samtalade med hvarandra därom. Snart började också någon af dem, som hade förmågor därtill, att hålla predikan öfver någon bibeltext inför stora folksamlingar.

Ännu var det icke svårt att få rum för sammankomsterna här och där i husen. "Kyrkans" väktare synes ännu icke hunnit fatta situationen, alltså fruktade ingen för något förbud emot sammankomsters hållande.

Det var dock icke att vänta det kyrkans väktare länge skulle förhålla sig lugna. De började snart ana oråd och satte sina handtlangare i verksamhet. I kyrkan fingo de troende höra predikas om kättare, villoandar och konventikelmakare; varningar och förmaningar uttalades till de ännu "oförvillade" att akta sig för "ulfvarne i fårakläder". Hvarje Söndag upplästes det gamla konventikelplakatet af år 1726, och de svåraste hotelser uttalades öfver de "villfa-

rande''. ''Vi hade snart'', för att bruka Masser Anders Persons ord, ''länsman och fjärdingsman som våra flitigaste mötesbesökare, än för att upptaga våra namn, än för att uppläsa stämningar. Vi hade att inställa oss för det ena tinget efter det andra. Dock var det icke nödvändigt att inställa sig, ty vi dömdes massvis, antingen vi voro närvarande eller icke. Utslagen måste naturligtvis underställas hofrättens pröfning, men alldenstund vi icke ansågo oss böra fullfölja vårt svaromål eller göra några besvärshänvisningar fastställdes alltid häradsrättens dom''. De ådömda straff för de s. k. brott, som dessa troende ansågos vara skyldiga till, verkställdes icke strax. Först fingo de stå inför ''kyrkans'' domstolar för att ''varnas och tillrättavisas'', och om detta hade haft åsyftad verkan, så att dessa kristna återvändt i världskyrkans sköte och fortsatt sitt forna ogudaktiga lif, så hade alltsammans blifvit ''förlåtet''.

Kyrkan blef allt mera vämjelig för de kristna. Deras tanke var först att försöka reformera henne, och prästerna lofvade dem också sitt bistånd därtill, blott de icke separerade från henne. Våra vänner funno snart, att detta var hopplöst. För dem syntes ingen annan utväg än att separera. De hade begärt af prästen att få nattvarden enskildt men blifvit nekade. Vi finna att de ännu voro hängifna Luther och lutheranismen. Deras tanke var nu att gå ut från kyrkan och bilda en ''äkta luthersk församling'' vid sidan om kyrkan. Härtill hade de uppmuntrats af finska prästen Hedberg och A. Wiberg och dessutom af vänner i Norrland. Följden blef att de på nyåret 1852 sammanslöto sig till en s. k. separatistförsamling.

Men nu tog ''kyrkan'' itu med dem på fullt allvar. I slutet af Jan. samma år blefvo de kallade inför socknens prästerskap samt kontraktsprosten i Rättvik. Dessa präster utgjorde den kommitté, som skulle ''stäfja ofoget''. På utsatt dag och timma infann sig en större skara, än prästerna

hade väntat. De hade icke större rum i beredskap än som kunde rymma halfva antalet. De öfrige fingo stå utanför. Kommittén hade ingenting annat att säga än att förbereda dem på det straff, de hade att vänta, om de ej kommo tillbaka till kyrkan. "Vi läto emellertid", säger en deltagare, "kommittén förstå, att vi voro redo icke allenast att bindas utan också att dö, om så vore vår Jesu vilja". Då de kommo ut på gården, ropade prosten efter dem i dörren: 'Ha, efter två veckor skall det vara slut med allt det där,' hvarpå någon svarade: *"Är detta verk af människor, så varder det väl om intet; men är det af Gud, så kunnen I icke slå det neder"*.

I början af Mars månad samma år blefvo Näs Per Person, Dordlofva Erik Erson och Masser Anders Person, *) hvilka ansågos såsom ledare, kallade att stå till rätta inför kontraktsprosten och öfrige präster i Rättvik, dit de hade fem svenska mil att gå.

Denna kommitté hade heller ingenting nytt att förkunna. Den framställde några frågor. De inkallade "gåfvo helt enkelt skäl för det hopp, som i dem var". Prästerna uppläste en del af Joh. 10, och bådo dem vakta sig för "de falska profeter, som komma till dem i fårakläder" o. s. v., hvarpå de svarade, att det var just det de ville göra, och så voro de fria den gången.

Men icke långt därefter blefvo Dordlofva Erik Erson, Näs Per Person och Masser Anders Person kallade att inställa sig inför domkapitlet i Västerås. Vi låta ofvannämde M. A. Person, som var en bland dem, berätta. Han säger:

"Vi tyckte det nog vara besynnerligt, att "bortlupna

*) Masser Anders Person emigrerade tidigt till Amerika. Han var i många år postmästare i Stanchfield, Minnesota. Var känd för varm gudsfruktan och trohet mot Herren och gick för några år sedan hem i frid.

får'' skulle uppsöka ''herden'' och det på så långt afstånd. Vi voro något villrådiga, antingen vi skulle lyda kallelsen och gå godvilligt eller vi skulle låta fängsla oss och åtminstone få skjuts dit. Men emedan det var ingenting vi så mycket fruktade för som att sätta någon fläck på Kristi namn och kränka våra samveten, beslöto vi att göra allt, som stod i vår makt, kosta hvad det ville. Vi begåfvo oss i väg till fots, och efter fem dagars vandring hade vi tillryggalagt dessa 24 mil och anlände till Västerås dagen innan vi skulle ställas inför ''det stora rådet''. Kl. 10 f. m. nästa dag eller den 26 April 1852, gingo vi upp till konsistorium och voro där några minuter före kl. 10 och måste vänta tills klockan slog, då vi af en dörrvaktare fördes in i rådsalen. Tolf präster sutto å ömse sidor af ett långt bord, och biskopen, som skulle fungera såsom ordförande, satt vid öfre ändan af bordet, klädd i sin prästerliga skrud. Vi blefvo anvisade platser vid nedre ändan af det stora bordet, icke sittplatser, fastän alla de öfriga sutto, utan vi fingo stå — stå från kl. 10 f. m. till kl. 2 e. m., utan att hafva något att luta oss mot — efter att till fots hafva tillryggalagt denna vägsträcka, så att fötterna blödde ur blåsor och sår. Sannerligen kändes det, att man handterades af dottern till skökan. Men hvad skulle vi nu göra här? Jo, vi skulle öfverbevisas om våra s. k. villfarelser, bekänna vår synd mot kyrkan, bedja och åter lägga oss i ''moderns'' armar. En del frågor voro uppställda, på hvilka vi skulle svara, t. ex. hvari vi ogillade kyrkans läror. Vi svarade att vi ej kunde gilla de nya böckerna, syftande på kyrkans ritual och läroböcker, emedan de ej öfverensstämde med Luthers skrifter och de symboliska böckerna. Men vi hade icke fått tid att säga många ord till svar, förrän biskopen angripes af en skakning, så att äfven den stora biskopsstolen skälfde under honom. Till slut utropar biskopen: 'Ja, I ären så förvillade, att det ryser i min själ!'

Detta tyckte de andra tolf vara för opassande att börja med. De tycktes blygas något allesammans för sin biskop, hvarföre de begärde att få domprosten till ordförande. Denne syntes vara af något saktmodigare sinnelag, och sedan gick det bättre''. De anklagade frågade också å sin sida hvari de ansågos fara vilse. Härtill svarades: 'Åh — kan inte just säga; men I ären olärde och förstån eder icke på Guds ord och ej heller på någonting'.*)

''Emellertid'',säger M. A. P.,''vunno de intet härmed. Vi hade funnit Herren och smakat det goda Guds ord samt däruti funnit hans vilja, och därvid höllo vi fast. Vi fruktade icke deras hotelser med böter, fängelse och landsförvisning. Jesu ord: 'Rädens icke för dem, som dräpa kroppen... och icke hafva makt att dräpa själen' voro alltför lefvande för oss. Vi hade nu att beträda den långa vägen hem igen''.

Kort efter sedan dessa bröder kommo hem från Västerås blefvo två andra, Lorentz Lars Erson från Hansjö och Gumulda Jonas Jönson från Oljonsbyn, kallade att inställa sig för samma ''andliga'' råd. Stämningen träffade dem i såningstiden, men de måste lämna sitt arbete och sina familjer, samt anträda den besvärliga resan. Resultatet af förhöret blef naturligtvis detsamma. De uppmanades, att stanna och betänka sig, och tillråddes att icke förvilla någon i Västerås. På eftersommaren samma år blef en ung kvinna, Hol Anna Persdotter, också inkallad. Fastän hon var en ensam och oerfaren kvinna blef utgången inför ''rådet'' densamma, som vid de förutnämnda inställelserna. Hon stod fast vid sin tro på Jesus och svek icke sin mästare.

Bland frågor som ställdes till henne må såsom en kuriositet följande anföras:

*) ''Baptismen i Dalarne'', af Åström.

"Hvilka anser du vara nutidens skriftlärda, fariseer och lagkloka?" — Svar: "Jag anser just eder vara de samma". Efter förhöret, som visade sig fruktlöst för prästerna, blef hon bjuden hem till domprosten, som behandlade henne mycket vänligt. Hon bjöds ett godt logis hos domprosten under vistelsen i Västerås samt riklig bespisning. Domprosten sade: "Vi skola rätta det som är orätt i katekesen och förbättra kyrkan, blott ni ej öfvergifver henne." Domprosten och Anna genomgingo och granskade de särskilda hufvudstyckena i katekesen. Författaren hade förmånen möta Hol Anna Persdotter våren 1893. Hon var nu gammal men mindes väl sitt besök i Västerås i sin ungdom. På frågan om hon ej kände sig ledsen under vägen dit och orolig, då hon närmade sig Västerås att stå till rätta inför dessa höga prelater, svarade hon nej. Hon var glad, och kände sig lugn inför domkapitlet. Den svåraste frestelsen att bekämpa var domprostens vänlighet. Han bad henne med tårar att icke lämna kyrkan.

Hol Anna Persdotter blef i början af Febr. afförd till Falu länsfängelse och insatt där på 14 dagars vatten- och brödstraff.

Konsistorium i Västerås synes hafva haft elaka aningar om Guds verk i Dalarne och att dess hittills tagna mått och steg i afsikt att göra rörelsen omintet, skulle misslyckas. Därföre beslöt det att göra ett ytterligare försök. En kommitté bestående af tolf präster blef i Febr. 1853 af konsistorium i V. tillsatt och afsänd till Orsa i Dalarne. Denna kommitté hade "kungligt" uppdrag att "stäfja ofoget" och därvid "*använda hvad medel som hälst*". Våra skriftlärda och höga lutherska präster hade för 42 år sedan samma fientliga sinne och hufvudbry som deras jämlikar för omkring 1820 år längre tillbaka i tiden, nämligen att rödja bort Jesus och hans milda frälsningslära från jorden. Denna kommitté höll sina rådslag och öfverläggningar i präst-

gården. Bland andra åtgöranden utvaldes två spejare för hvarje by. Dessa skulle taga reda på och inrapportera, hvarest de troende samlades, hvilka voro ledare, och hvilka voro åhörare vid hvarje möte.

"En dag blef bestämd för oss", säger vår meddelare, "då vi skulle inställa oss för kommittén i själfva kyrkan, där vi skulle i hela församlingens närvaro förmanas och tillrättavisas. Man hade uppställt en mängd frågor, hvilka vi skulle besvara. Dessa frågor voro alla så meningslösa, att de otvetydigt lade i dagen det höga rådets rådlöshet. Såsom prof må anföras två, af följande lydelse:

1. 'Hvilkens son är Guds son?'

2. 'Är det lofligt för det andliga prästerskapet att predika Guds ord, då det finns ett lagligen kalladt prästerskap, som gör det?'

Kyrkan var fullpackad af människor, som ville se och höra hur det skulle gå med "*läsarne*". I skymningen höll domprosten från Västerås en förfärlig predikan, uttalande fördömelsedomen och låtande sina vredesskålar utgjutas öfver oss. Då vi hade, som vi tyckte, fått nog, gingo vi ut ur kyrkan till en vän i kyrkbyn och hade en uppbyggelsestund på aftonen".

Af det föregående hafva vi funnit att orsavännerna redan bildat sig till en separatistförsamling, att de varit utsatta för prästernas med fleras trakasserier, att de varit stämda inför domkapitlet i Västerås och inför andra prästråd; trots allt detta ha de icke alldeles förlorat förtroendet för kyrkans s. k. sakrament. Några af dem, Näs P. Person, Näs Anna Persdotter, Nord Sofia, E. Erson, Gumulda Jonas Jönson, Dordlofva Erik Erson och två andra, ansågo sig böra taga del i nattvarden i statskyrkan; men på samma gång ogillade de aflösningsformuläret. Följaktligen uteblefvo de från "skriftermålet". Då detta var öfver gingo de in i kyrkan, knäföllo vid altaret och mottogo "sakra-

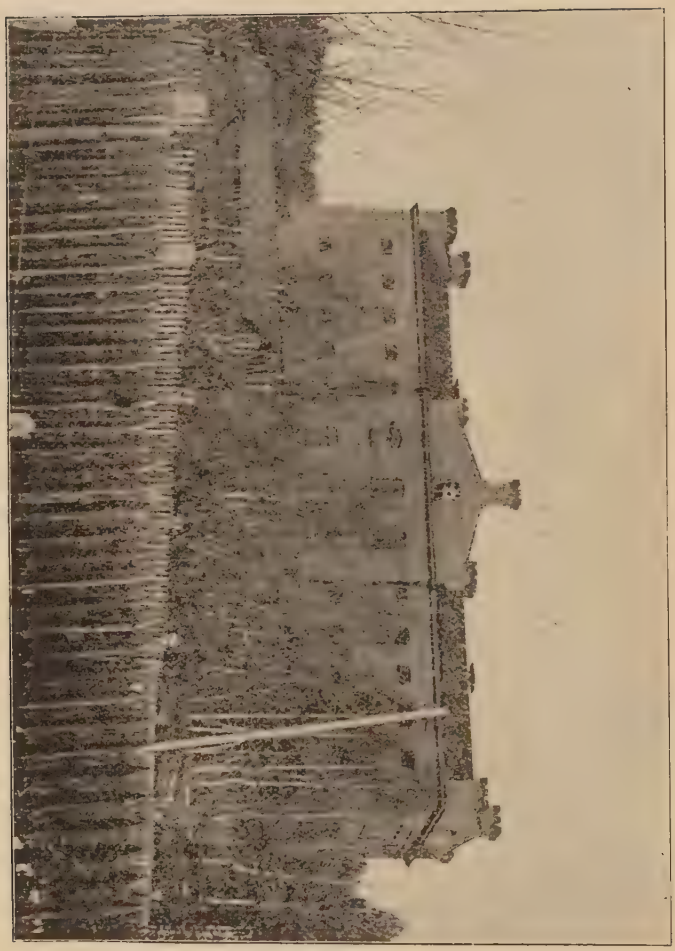

Falu cellfängelse.

mentet''. Emellertid blefvo de uppmärksammade och anmälda att hafva gått oskriftade till ''Herrens Heliga Nattvard''. De voro till sammans sju personer och blefvo alla dömda att aftjäna sitt brott i Falu cellfängelse med vatten- och brödstraff, varierande mellan 14 och 28 dygn. Några af dem voro dock förhindrade att just nu medfölja trans-

Näs Anna Persdotter.

porten på grund af sjukdom. Bland dem som kunde medfölja denna fångskjuts, som anträddes den 17 Febr. 1853, voro Nord Sofia, Erik Erson och Näs Anna Persdotter. Den sistnämda, som endast hade 14 dygns vatten- och brödstraff, kom först hem. Dordlofva Erik Erson hade den längsta strafftiden, 28 dygns vatten och bröd. Detta be-

nämndes liffsstraff. Han kom alltså sist hem. Alla blefvo de hemförda med fångskjuts, slagna i fotbojor. Hemkomna hade de att därjämte utstå det s. k. "kyrkstraffet" eller "uppenbar skrift och kyrkoplikt". De fördes till kyrkan, hvarest de behandlades som tjufvar den tiden brukade behandlas. En särskild plats anvisades åt dem på "stora gången" i kyrkan. Där fingo de sitta under "gudstjänsten". Därefter blefvo de af kyrkvaktaren framförda till altaret, hvarest de måste knäfalla för prästen, hvilken framställde följande frågor:

1. *"Erkänner du, att du med ditt brott icke allenast svårligen syndat utan ock i Guds församling stor förargelse åstadkommit?"*

Härpå svarade Näs Anna Persdotter, att hon väl hade syndat emot Gud, dock icke i förevarande fall, ej heller ansåge hon sig hafva syndat emot församlingen, utan endast brutit emot mänskliga bud och stadgar.

2. *"Betygar du däröfver en hjärtlig ånger, afbeder du ditt brott och söker tillgift för att i församlingens gemenskap åter upptagas?"*

Svar: *"Nej!"*

3. *"Lofvar du att hädanefter genom Guds nåd taga dig till vara både för detta och andra brott, samt dig om ett kristligt lefverne beflita?"*

Härtill svarades, att hon väl ville taga sig till vara för allt, som stode i strid med Guds ord, men ej i denna sak. Samma svar afgafs af Gumulda Jonas Jönson. Då således nej direkt eller indirekt följde på alla frågor, blefvo Näs Anna Persdotter och Gumulda Jonas Jönson åter fängslade och underkastade nytt fängelsestraff för deras motstånd, medan de öfriga blefvo befriade.

Då Dordlofva E. Ersons ådömda fängelsestraff var ändadt, måste äfven han såsom fånge hemföras och stå "kyrkstraffet". Han var nu både till kropp och själ till den

yttersta grad medtagen. Under sin fångenskap studerade han noggrannare Guds ord och fann däri, att han icke alls behöft anlita statskyrkans prästerskap i och för nattvardens firande, samt att det var lika bibelstridigt, att fira Jesu döds åminnelse tillsammans med otrogna, som att aflösas af prästen. Fastän han hade handlat efter bästa förstånd, kom han dock i stort bekymmer öfver saken. Allt hade samverkat att nedbryta hans krafter. Då han nu framför-

Dordlofva Erik Erson.

des genom "storgången" i kyrkan till prästen, syntes han mycket svag och vacklande. Denna hans såväl kroppssom själssvaghet gjorde, att han, framkommen till altaret, bekände att han brutit. Detta svar kunde väl på sätt och vis vara berättigadt, dock betydde det nu för honom detsamma som förnekelse af sin Frälsare och såsom Petrus "gick han ut och grät bitterligen". Men Herren såg till honom såsom han såg till Petrus och han kunde tro sin

synds förlåtelse. Dock inverkade allt detta på hans själslif, och ett visst svårmod hvilade därefter öfver honom.

2. Körsnärerna Forsells och Hejdenbergs fängslande.

I Febr. 1853 besökte körsnärerna David Forsell från Stockholm och P. F. Hejdenberg från Örebro, Hedemora marknad. Därifrån togo de vägen åt norra Dalarne, hvarvid de vid gästgifvaregårdarne tillsade om uppsamling af skinn, som de för sitt handtverk ville uppköpa.

Den nionde i samma månad lämnade de Falun, och ankommo följande dag till Orsa och togo logis för natten hos en broder i Oljonsbyn. I denna by bodde några af dessa troende (''Orsa-separatister''). Bröderna Forsell och Hejdenberg bevistade också en enskild sammankomst därstädes samma afton, hvarvid de uppläst ett kapitel (Rom. 8,) ur Bibeln, sjungit några sånger och haft bön. Tvänne af den förut nämnda kommittén utsända spejare voro närvarande. Fredagen fortsattes resan till Hansjö by i samma socken. Några timmar efter ankomsten hit infann sig kronolänsmannen Hellström och yttrade, vändande sig till de båda resande: ''Jag har hört att två obekanta personer rest genom socknen, och jag har därför ansett för min plikt att resa efter dem, och erfara om de äga pass''.

Härpå svarade Forsell, att om frågan rörde dem, de visst icke voro så ''obekanta'', då de voro närmare kända af flere personer, äfven ur ståndspersonsklassen i orten. Då emellertid länsmannen icke fäste något afseende vid denna invändning, utan med mycken myndighet fordrade pass, företedde båda resande sina af vederbörande auktoriteter utfärdade pass, om hvilka länsmannen icke kunde göra någon anmärkning. Herr Forsells pass hade följande lydelse:

''Kongl. Maj:ts till Sverige och Norge öfverståthållare uti Kongl. Residence-Staden Stockholm gör veterligt: att som Körsnären D. Forsell ämnar själf eller genom ombud besöka marknaderna

i Riket och därföre anhållit om Resepass; alltså anmodas alla vederbörande att låta bemälte resande fritt och obehindradt passera. Stockholm den 18 Januari, Ett Tusen Åtta Hundrade femtio tre (1853).

J. HAMILTON, L. S.

O. B. Hult.

Resepass No. 167 gällande för ett år."

Körsnärerna blefvo fängslade, och stämda inför häradsrätten i Orsa, men rättegångsförhandlingar, anklagelseskrifter, svarandenas försvarsskrifvelse till justitieombudsmannen och skriftliga förklaringar till häradsrätten — allt mycket intressant — måste här förbigås af brist på utrymme.

Häradshöfdingen Henschen förde de anklagades talan på ett opartiskt sätt. Han bevisade det obrottsliga i de båda körsnärernas handlingar såväl med hänsyn till lagens bokstaf som dess anda. Det blef bevisadt att Forsell och Hejdenberg icke hade föranstaltat dessa andaktsstunder, och att dessa icke kunde hänföras till begreppet konventiklar, hvilka det gamla konventikelplakatet af 12 Jan. 1726 har afseende på. Vidare anmärktes, att detta gamla plakat var annuleradt af nyare lagar, särskildt af nu gällande grundlag. Körsnärernas frejd, goda namn och kristliga vandel intygades af deras respektiva prästbetyg. Intet af allt detta halp. Det var en gång för alla bestämdt af vederbörande herrar, den rena lutherska lärans försvarare, att de skulle dömas skyldige, och måste de, alla lagar till trots blifva det.

Häradsrättens Utslag.

(I sammandrag.)

Körsnärerna David Forsell från Stockholm och Per Ferdinand Hejdenberg från Örebro befunnos skyldige till följande brott.

Torsdagen den 10 Febr. 1853 hade Forsell och Hejdenberg inträffat hos Dordlofva Erik Erson i Oljonsbyn under det några s. k. läsare der voro samlade för att samtala i andliga ämnen. För dessa läste Hejdenberg 1 Kor. 2 och åt samma ställe ägnade en kort förklaring samt afslutade med psalmsång och bön.

Följande dag hade Forsell på uppmaning af en samling af 20 à 30 personer läst Rom. 8, och talat några ord med anledning af det upplästa och uppmanat de församlade att af det lästa bibelordet tillägna sig tröst och styrka för sina själar.

Lördagen därpå hade Forsell och Hejdenberg haft morgonbön hos Masser Per Larson, der de tillbringat natten, därpå besökt två sjuka, läst 2 Kor. 5, och talat något med dem. Slutligen hade de inträffat hos Gref Hans Erson i Orsa kyrkoby, hvarest Hejdenberg för åtskilliga församlade uppläst några verser ur Josua 7, och talat något däröfver. Om nu dessa möten icke föranstaltats af herrar Forsell och Hejdenberg, så hafva de dock föranledts af deras besök. Då således gränserna, som af konventikelplakatet af d. 12 Jan. 1726 för den husliga och enskilda andakten blifvit öfverträdda etc., dömer Häradsrätten David Forsell och Per Ferdinand Hejdenberg att hvar för sig böta *Två hundra daler silfvermynt* eller *Sextiosex riksdaler trettiotvå skillingar banko* till tvåskifte mellan åklagaren och Orsa sockens fattige."

Dordlofva Erik Erson och Gref Hans Erson blefvo äfven dömda "enligt" samma konventikelplakat att hvar för sig böta 200 daler silfvermynt med 66 riksdaler och 32 skillingar banko, för det de upplåtit sina egna hus för sagda andaktsstunder.

Besvär anfördes i Svea rikes hofrätt och i högsta domstolen; men häradsrättens utslag blef i båda dessa instanser endast stadfästadt.

Ett sextiotal andra dömdes vid samma tillfälle till större och mindre böter för det de öppnat sina hem för andaktsstunder. Men de vädjade till högre rätt, där häradshöfding L. W. Henschen förde deras talan. Resultatet blef att häradsrättens utslag förföll.

I början af April månad samma år (1853) blefvo Spenner L. Larson och Gumulda Jonas Jönson fängslade och afförda till Falu länsfängelse på vatten och bröd, Larson på 14 och Jönson på 8 dygn. Jönson hade dessutom flere gånger förut varit fängslad på vatten och bröd samt blifvit utpantad flere kor för att därmed betäcka de honom ådömda

böterna, icke därföre att han hade predikat, utan emedan han åhört predikan och öppnat rum för sammankomst.

Under åren 1852 och 1853 var det särdeles svårt att få hålla sammankomst i något hus, emedan alla, som öppnade för sådant ändamål hotades med böter och fängelse. Och något bönehus fanns naturligtvis ännu icke. För att så mycket som möjligt undvika att utsätta någon för de obehag, som det gamla konventikelplakatet af 1726 stadgade för hvar och en, som upplät sitt hus för Guds ords betraktande, bön och sång, samlades man sommartiden under bar himmel. Då vintern kom, måste rum på något sätt anskaffas. En gammal fattig änka i Hansjö hade en stor stuga, där hon hade hållit krog och dessutom uthyrt stugan för tillställning af spel och dans. Denna stuga lyckades nu de troende att få hyra till samlingslokal. Så länge gumman hade öppnat sitt hus för krog, spel och dans hade prästerna ingenting att anmärka; ty hon var ju då en "äkta lutheran", men nu, då man samlades där till bön, sång och läsning af Guds ord, måste de söka stäfja ofoget. Gumman blef ställd inför rätta och dömd till 14 dagars fängelse vid vatten och bröd. De kristna, som hyrt huset, hade lofvat gumman att svara för följderna och erbjödo sig nu att betala böterna; men då gumman var villig att lida fängelsestraffet, sågo de det hälst och erbjödo sig att godtgöra henne efter utståndet straff. Att lida fängelsestraff och ägodelars försköfling var mera än något annat ägnadt att öppna vederbörandes ögon för det okristliga och jesuitiska i denna gamla konventikelstadga af 1726.

Våra vänner i Hansjö hade nu börjat bygga ett bönehus för att obehindradt kunna få samlas, och fingo ett sådant färdigt på hösten 1853. Det blef nu bättre så till vida. Nu förbjödos de blott att samlas under det "gudstjänsten" pågick i kyrkan. Länsmannen infann sig tidt och ofta och uttalade ömsom de strängaste förbud och ömsom de vän-

ligaste förmaningar, att man borde foga sig efter omständigheterna hälst bröderna i Stockholm voro lydiga i detta stycke. De troende i Hansjö lofvade nu att göra ett försök och samlades kl. 1 e. m. två söndagar å rad. Men detta visade sig vara så olämpligt att man måste uppgifva detsamma. Nu beslöts, hvilka än följderna månde blifva, att hafva sammankomst samtidigt med gudstjänsten i kyrkan.

I slutet af November 1853 blefvo 16 personer — sex män och tio kvinnor — affärda med fångskjuts till Falu länsfängelse på vatten- och brödstraff. Bland dessa voro Masser Anders Person*), Näs Per Person, Dordlofva E. Erson m. fl. N. P. Person och D. E. Erson fingo 14 dagar, M. A. P. fick ensam nu 23 dygn. De öfrige männen fingo åtta à tio dygn, och kvinnorna fem till sju dygn. "Det skulle blifva för vidlyftigt", säger Masser Anders Person, "att här berätta om våra erfarenheter från fängelsetiden".

Som vi redan funnit plägade vännerna i Orsa samlas för att läsa Bibeln, någon postilla och sjunga psalmer. Flere började dessutom snart yttra sig öfver någon del af Guds ord. Af dessa må nämnas såsom de förste: Näs Per Person, Dordlofva Erik Erson, Masser Anders Person och Hol Erik Person. Dessa män framburo det glada budskapet äfven i andra socknar såsom Mora, Wåmhus och Älfdalen samt slutligen i Norrland och andra delar af landet.

Bröderna i Orsa besökte flere gånger Mora, vid ett tillfälle, troligen hösten 1852, då Näs Per Person besökte Öna by i Mora och där skulle tala Guds ord, blef han förbjuden att läsa något ur Bibeln. Han bad då att få läsa en vers ur svenska psalmboken, hvilket beviljades. Han läste föl-

*) Masser Anders Person var deltagare i den redan omtalade marschen till Västerås för att stå till rätta inför konsistorium, och dessutom fick br. M. A. P. sin del af alla de kyrkans trakasserier, som här äro omnämnda. Vi stå i tacksamhetsskuld till denne broder för de flesta underrättelser från Dalarne.

jande: "Så högt har Gud, oss till stor fröjd, den fallna verlden älskat" etc. och talade något däröfver. Detta tal grep de närvarande så att många af dem började med allvar söka frälsning. Bröderna i Orsa besökte därefter ofta Mora. Herren var med dem och flere blefvo omvända*).

I Älfdalen funnos i början af 1840-talet några personer, hvilka längtade efter andlig upplysning och lif. Dessa kommo tillsammans om söndagseftermiddagarne för att läsa ur postillor och sjunga psalmer. Vid denna tid hemkom Niss T. Nilson och hans syster från Norrland, där de kommit i beröring med separatister. De hade lärt känna Gud samt sökte nu med nit och värma undervisa andra om "den vägen".

Bland dem som därigenom blefvo omvända må nämnas Dys Erik Erson och Klockar Lars Janson. Dessa bröder började icke långt därefter att samtala med folket om nödvändigheten af nyfödelse, och icke få kommo i bekymmer om själens frälsning. De förskaffade sig "Pietisten" och vissa postillor, besökte byarne, föreläste ur dessa skrifter och sjöngo sånger. På så sätt började och utvidgades den andliga rörelsen i Älfdalen och allt flere vunnos för Herren*).

I början af 1850-talet blefvo många frälsta i Älfdalen. Prästerna blefvo allt bittrare och "andades trug och hot". De kristna fingo ögonen mer och mer öppna öfver att prästerna ej drefvos af Kristi ande och att de ej kunde mottaga nattvarden bland uppenbart ogudaktiga, hvarföre de beslöto att hafva enskild nattvardsgång. Detta skedde första gången hos Permats Jan Janson i Månsta, troligen vintern 1853, då 15 à 20 personer deltogo och Dys Erik Erson tjänade. Dys Erik Erson blef sedan stämd för att hafva öfvat gäckeri med Guds ord och sakramenten den 4 Maj 1853*).

*) "Baptismen i Dalarne" af Åström.

Här i Älfdalen gingo prästerna för öfrigt till väga på samma sätt som i Orsa. Så t. ex. fick Dys Erik Erson en gång plikta 150 riksdaler för det han vid en sammankomst läst ur en postilla.

Baptister i Dalarne.

1854—1860.

Vi hafva uppehållit oss tämligen länge vid den religiösa rörelsens upprinnelse och utbredning i norra Dalarne och möjligen hafva vi allt för omständligt berättat om vissa händelser. Men den väldiga kamp, som baptismens banbrytare hade att utstå gent emot en luthersk hierarki, som ansåg sig böra behålla monopol på själavården, är så karakteristisk att vi tro oss därmed hafva gjort läsaren en tjänst.

Tvifvel uppstå angående barndopets riktighet.

Omkring 12 år hafva förflutit sedan de första vittnesbörden uttalades af personer i Dalarne, att de funnit syndernas förlåtelse och frid med Gud genom tron i Jesu blod. Grupper af sanningssökande själar funnos i Orsa, Älfdalen, Mora och Wåmhus. Redan nu (1853) började några finna, att fastän de hade separerat byggde de ännu på den falska grundvalen. Kyrkan räknade dem också för sina barn, om de än voro olydige, hvilka hon ville tukta till lydnad. Dock hade de icke hittills kommit att betvifla barndopets riktighet. De hade haft stort förtroende för Luther och hans skrifter, hvilka de studerade flitigt för att "finna den rätta vägen". De fingo höra om baptister i Danmark och om baptistsinnade i Stockholm. Detta föranledde dem att söka bevästa sig i tron på barndopet emot den förmenta baptistiska villfarelsen. Till sin stora öfverraskning funno de, att Luther, som var så bestämd i vissa saker, motsade sig själf i fråga om dop och församling; och att i trots af Luthers

lära, prästernas handlingssätt och psalmversen: "Ty den, som blifver döpt och tror, på nytt af anden födes", stod det ju tydligt i N. Test.: "Lären allt folk och döpen", och "Den, som tror och blifver döpt", men icke tvärt om.

Vid denna tid beslöto vännerna att lämna alla människopåfund och börja där N. Test. började. Hol Anna Persdotter hade fått en dopskrift från en vän i Danmark. Snart därefter kommo de i besittning af A. Wibergs första dopskrift: "Är du döpt?" Genom dessa skrifter blefvo de mer vägledda i Bibeln. Följden blef att våra vänner i Orsa voro snart öfvertygade om troendes dop.

När Dys Erik Erson samma år var inkallad för domkapitlet i Västerås, besökte han på hemvägen i sällskap med Permats Jan Janson Stockholm. De sammanträffade där med herr C. A. Ekholm och kapt. Berger. Dopfrågan kom naturligtvis på tal, och dessutom fingo de med sig hem skriften: "Är du döpt?" På så sätt banade dopsanningen sig väg äfven till Älfdalen.

Alltså finna vi dopet på tal i Orsa, Mora, Wåmhus och Älfdalen, och många voro i Dalarne redo att stå upp och låta sig döpa. Men de voro i förlägenhet om huru de skulle erhålla dopet. Nilson var landsförvist och det blefve dem för dyrt att resa till Danmark.

Första dopförrättningen i Dalarne. — Församlingar bildas.

De hade nu fått höra att några troende i Stockholm voro i samma förlägenhet med afseende på att få någon som kunde förrätta dop. Men då, såsom vi förut sett, D. Forsell och P. F. Hejdenberg tidigt på våren 1854 hemkommo från Hamburg efter det de blifvit döpta, och Hejdenberg dessutom afskild till ordets tjänst, besökte Hejdenberg Orsa.

Den 4 Juni*) 1854 ägde den första nytestamentliga dopförrättningen rum i Enån, Orsa socken, Dalarne. Hejdenberg döpte då sju personer, fyra män och tre kvinnor, bland hvilka voro: Masser Anders Person, Lorentz Lars Erson, Jugås Anders Anderson, Näs Per Person och Gumulda Jonas Jönson. Två dagar därefter döptes ytterli-

Näs Per Person.
En af de sju första som döptes i Dalarne den 4 Juni 1854.

gare 13 personer, af hvilka vi vilja nämna: Peter E. Erson, Fin Per Person, Anders Anderson och sju kvinnor. Af dessa 20 lyckliga, döpta troende, bildades den första baptistförsamlingen i Orsa, Dalarne den 6 Juni 1854. Då den

*) Enligt Masser Anders Persons egen uppgift. Åström har 6 Juni, hvilket antagligen är misstag.

nybildade församlingen i Orsa första gången bröt bröd önskade också några för dem kära odöpta troende deltaga. Naturligtvis blef det svårt att neka, men Guds ord måste följas och efter ett kort tankeutbyte beslöts sluten kommunion. Dess namn blef Hansjö baptistförsamling. Snart därefter ägde flera doptörrättningar rum i Hansjö, Orsa, då många blefvo lagda till församlingen. I slutet af September samma år kom Hejdenberg åter upp till Dalarne, samt utsträckte sin resa till Älfdalen, hvarest han predikade, döpte 60 personer och organiserade en församling. Senare på sommaren döptes ytterligare 80 personer i Älfdalen. Året därpå eller 1855 hälsade Hejdenberg på i Dalarne; men reste nu också upp till Norrland, där han predikade evangelium och döpte.

Ytterligare förföljelser — ändrad taktik.

Bland tilldragelser ur förföljelsernas historia mot baptisterna må här meddelas en, som höll på att kosta ett människolif, emedan de stränga krigslagarne kommo till de bigotta prästernas tjänst. Korporal Olof Fläck uraktlät att bevista den statskyrkliga gudstjänsten en Söndag och blef härför dömd att arkebuseras (skjutas till döds af kamraterna). Han satt på enkelt fängelse i Falun en längre tid i afvaktan på domens verkställande. Han blef dock frigifven, och då man tänker på krigslagarnes obeveklighet måste denna frigifning nästan betraktas såsom ett underverk. Två olika omständigheter berättas såsom närmaste orsaken till dödsdomens upphäfvande. Den ena är att korporal Fläck, som tjänat såsom soldat i 24 år och förvärfvat sig svärdsmedalj, uppfyllt sina plikter och fullgjort sin tjänst till belåtenhet och beröm och på grund däraf benådats. Den andra är att någon ädelsinnad man af det högre befälet fick honom att anses svagsint eller mindre vetande och alltså oansvarig. Möjligen äro båda dessa uppgifter sanna. Det kan vara så

att Fläck genom en trogen tjänst tillvunnit sig någon vän bland sina öfverordnade, hvilken af deltagande fann sig föranlåten att genom en lögn befria soldaten från dödsstraffet. I hvarje fall visar det huru långt prästerlig fanatism inom lutherska kyrkan kan gå. Prästerna skulle icke, om de förmådde för lag och den mer upplysta opinionen, lika litet som deras romerska stamförvanter rygga tillbaka för att låta de kristna med sitt blod besegla sin tro.

Följande trakasserier af Orsa prästerskap mot "läsarne" äro nästan tragikomiska, men böra därföre icke lämnas åt glömskan hälst som de lägga i dagen medel, som en förvärldsligad kyrkas lika världsliga tjänsteandar anse goda nog att göra sig bruk af. Bland de troende var en ansenlig del ungdom. Icke så få af dem stodo i begrepp att ingå äktenskap, och begärde för sådant ändamål lysning. I afsikt att tvinga de förlupne, f. d. barnen, åter i den kalla moderns (kyrkans) sköte, beslöto de högvördige prelaterna att neka dem lysning. Denna deras vägran var helt lagstridig, ty äktenskapskandidaterna voro både begjutna såsom barn och konfirmerade. Emellertid återstod intet annat för våra unga vänner*) än att ingå äktenskap utan lysning och prästvigsel, så mycket mer som det ägde stöd af Bibeln. Detta tillgick sålunda, att kontrahenterna inför en stor publik ingingo äktenskapligt förbund med hvarandra.

Den 25 Mars 1856 ingingos de första "civiläktenskap" i Hansjö, Dalarne, och antagligen i hela Sverige. Kontrahenterna voro Masser Anders Person och Anna Jonsdotter, Spenner Erik Larson och Hol Anna Persdotter. Många flere följde snart dessas exempel. I Oktober samma år blefvo de stämda inför häradsrätten i Orsa. Då nu ingen hade förrättat vigsel (om en sådan funnits hade han blifvit

*) De tänkte på att resa till Norge eller Danmark för att få vigsel, men därtill voro de allt för fattiga.

dömd till höga böter), och ingen lag fanns i enlighet med hvilken de kunde dömas, förföll målet.

Sedan dessa lefvat i sex års lyckligt äktenskap, erbjödo prästerna dem både lysning och kyrklig vigsel. De respektiva familjerna blefvo något villrådiga hvad de nu borde göra. För egen del voro de nöjda med den förening, som var skedd och ansågo det redan ingångna äktenskapet vara äkta; men alldenstund äktenskapet har så mycket att göra med det sociala och borgerliga lifvet, beslöto de att antaga tillbudet. 15 par erhöllo den kyrkliga "välsignelsen". Men nu inträffar det mest befängda, hvilket föranleder en tro att vederbörande "zionsväktare" tappat hufvudet. Icke långt efter sedan dessa makar blifvit vigda af prästen blefvo de stämda inför häradsrätten i Orsa och af densamma dömda att hvar för sig böta 25 riksdaler samt *"skiljas till säng och säte"*. Denna dom insågo nu antagligen äfven prästerna vara oförnuftig, samt att, om de dömda fullföljde målet vid hofrätten, den måste förfalla. Därföre drogo de ut på tiden med att lämna utslag så att de 30 dagar, som våra vänner hade att i hofrätten öfverklaga häradsrättens utslag, skulle gå dem ur händerna. Emellertid fingo de utslag i sista stunden. Häradshöfding L. W. Henschen förde de dömdes talan inför hofrätten, och då han framfört deras sak och delgifvit dem häradsrättens dom, skallade ett ljudligt skratt genom hela hofrätten. Domen förföll.

I en skrifvelse till "Evangelisten" 1856 läsa vi: "I dessa dagar har Näs Per Person från Orsa nödgats plikta 50 riksdaler för det brottet att hafva vittnat om Kristus, och han har ännu ytterligare att erlägga 50 riksdaler för samma brott". Ur ett annat bref, dateradt Älfdalen d. 18 Okt. 1856, må följande anföras: "Klockar Lars Person har just återvändt från fängelset i Falun, där han suttit fången

å vatten och bröd för det brottet att hafva tillåtit Hejdenberg att läsa Bibeln i sin stuga''.

Prästerna i Orsa och äfven konsistorium i Västerås hade nu funnit, att yttre våld icke ledde till det önskade målet: rörelsens undertryckande. Därföre gjordes nu försök att med hycklad vänlighet åstadkomma en kompromiss. En viss komminister blef utsänd att gå omkring i husen och samtala med de mera framstående af baptisterna. Icke så mycket för att nu öfverbevisa dem om deras villfarelse; ty han medgaf att baptisterna nog hade god grund för sin tro i N. Test., men kyrkan, kyrkans läror och läran om barndopet var så gammal och hade så goda grunder att stå på, så för att hålla frid borde de troende och döpta återgå till kyrkan igen. Emellertid misslyckades äfven denna mission.

Därefter fick prosten i Orsa en hjälppräst vid namn Lundborg, som också skulle vara en riktig ''läsarepräst'', och nu om någonsin skulle väl kyrkans refvor bli botade. Han predikade också ett så fritt evangelium, som det är möjligt för en statskyrkans präst. Han utfor icke i förbannelser från predikstolen öfver baptisterna eller läsarne, utan önskade att alla måtte mottaga syndernas förlåtelse och bli lika lyckliga som läsarne. Han verkade i byarne och höll möten i baptisternas bönehus, då han berömde dem för verksamhet och nit för sanningen, ''då I, statskyrkans medlemmar'', sade han ''sofvit och gjort ingenting''. Men då äfven dennes försök att återföra de ''vilsefarande'' till kyrkan misslyckades, föll masken, och han utfor i samma oförfragsamma ord som alla före honom.

Herrens verk gick framåt, oaktadt hvarje tums utbredning måste vinnas i striden med fanatiska präster och deras handtlangare. Flere unge män började bära vittnesbörd om Jesus inför stora folkskaror och ordet omfattades af många med stor glädje. Det är självklart att en verksam-

het så andefrisk, så lik de första kristnas, utförd af sådana martyrer bland män och kvinnor, skulle bära välsignelserika frukter. Under det dessa Jesu vittnen voro förhånade, ledo sina ägodelars försköfling, blefvo slagna i bojor och kastade på fångskjutsarne, voro de lyckliga och glada. Det var nog sällsamt att se dessa fångtransporter. Folkhopar samlades också på vägarne till Falun och på Falu gator, för att skåda detta världens afskrap föras likt missdådare till fängelset. De häpne åskådarne hörde dem med glädje och utan klagan vittna om Jesus, deras frälsare, och med den friskhet och klangfulla röst, säregen för dalfolket, sjunga sånger till Guds ära, bland hvilka var följande: "Hos kristna städs glänser det invärtes lifvet" etc. Pilgr. Sånger n:r 143.

Vi hafva sett huru Kristi vittnen i Dalarne hade att utstå en het dust med den förvärldsligade och maktägande kyrkan. Men Herren krönte deras trohet med sin ynnest i det han gaf dem stora segrar. Redan 1854 bildades tre församlingar i denna provins, nämligen i Orsa, Älfdalen och Mora, af omkring 270 medlemmar. Följande år, 1855, bildades församling i Wåmhus af sju personer, som blefvo döpta af Säs Per Person; Mårten Olof Erson valdes till föreståndare. 1857 bildades en andra församling i Mora (Bonäs).

En blick på statistiken skall visa att de troende och döptas antal så väl som församlingarne ökades stadigt i Dalarne under sex år, tills den s. k. sjödinska syndfrihetsläran såsom en härjande pest utbröt 1860, icke allenast i Dalarne utan öfver större delen af landet. Vi skola återkomma till detta ämne.

År 1857 var särdeles rikt på framgång. Många blefvo förda till Frälsaren och döpta till hans namn. Den nytestamentliga läran om frälsning, dop och församlingsordning vann allt mer terräng "trots djäfvulens alla ränker och försåt". Under året började församlingen i Mora göra för-

beredelser till byggande af ett bönehus. Tomt anskaffades, timmer höggs och framfördes till platsen, men af brist på medel hindrades företaget. Huset blef dock så pass färdigt, att pastor A. Wiberg, då han år 1859 besökte Dalarne, predikade i detsamma för en åhörareskara på 400 personer. Äfven i Älfdalen och Wåmhus hade baptisterna vid denna tid byggt bönehus.

Såsom något ovanligt för våra trosförvanter i dessa trakter och för tiden i fråga var nog det, att en i världsligt afseende mera framstående man närmade sig de föraktade baptisterna. Ägaren af Prästhyttan, herr Kerulf, med flere af hans underlydande, blef genom Näs Per Persons verksamhet omvänd, och tog därefter liflig del i arbetet samt fortskaffade kolportörer från plats till plats. Då han i sin egen vagn skjutsade Näs Per Person, föranleddes denne vid ett tillfälle att utropa: "Huru underbart, jag som varit van att forslas med fångskjuts blir nu på detta sätt hedrad! Prisad vare Herren för allt!" Nämnde herr Kerulf och en hans arbetsförman reste på våren 1859 till Stockholm, aflade bekännelse för församlingen där och blefvo tidigt en morgon döpta af pastor A. Wiberg vid Lindarängen. Hemkommen uppförde herr Kerulf en tillbyggnad till sitt hus att användas såsom bönesal. 23 personer blefvo snart därpå döpta vid Prästhyttan af A. Wiberg och en församling bildad. Församlingarne blomstrade och tillväxte mycket fort. Redan 1856 hade Älfdalen 220, Orsa 126, Wåmhus 52 och Öna 30 medlemmar.

Enligt 1860 års stastistik öfver bapt.-förs. funnos då i Dalarne sex församlingar, nämligen en i Orsa, en i Älfdalen, en i Wåmhus, två i Mora och en i Hedemora, med ett medlemsantal af 810 personer eller i hela stiftet omkring 1,200 personer. Detta är ju en vacker skörd. Detta resultat kostade våra bröder och systrar af sådant som kan tecknas med siffror (själsarbete kan icke beräknas af människor)

8,104 kr. fördeladt på 199 personer eller 2,925 dagars (=8 år och 5 dagar) fängelse vid vatten och bröd. Af ofvannämnda summa blef Näs Per Person ensam dömd att böta 285 kr. eller undergå vatten- och brödstraff under 78 dygn.

Bland predikande bröder, som helt eller delvis under tiden 1854—1861 verkat i Dalarne, nämna vi Näs Per Person, Säs Per Person, P. F. Hejdenberg, Möllersvärd och pastor A. Wiberg.

Kort biografi öfver David Forsell.

David Forsell föddes i Avesta, Dalarne den 22 Maj 1822. Föräldrarne voro fattige, hvadan David tidigt måste börja arbeta för sitt uppehälle, i hvilket syfte han snart begaf sig till Stockholm. Då han ankom till hufvudstaden, lär han haft tolf skilling i fickan och ett litet knyte under armen, utgörande hela hans egendom och utrustning. Han ingick här som lärling i buntmakareyrket. Hur gammal han då var känna vi icke; men vi finna af hans prästbetyg att han konfirmerades i Storkyrkoförsamlingen i Stockholm i Juni 1838, och var då alltså omkring 16 år. Möjligen hade han redan då vistats i Stockholm ett par år.

Af flere intyg synes det som att Forsell redan som yngling förde en stilla vandel. Själf säger han i en egenhändig skrifvelse till pastor primarius Petterson att "han före 1847 var en förlorad son, som sökte sin glädje och lycka i världen och dess tomma fröjder", samt att han "gick hem från sådana nöjen olyckligare än till desamma". Då han jämförde sig med Guds ord fann han, att han var på väg till fördömelse. "Jag försökte väl", säger han, "att komma ur denna bedröfvelsens kula; men ju mera jag arbetade, ju värre blef det"... Men den barmhärtige samariten, som är Jesus Kristus, kom och göt olja i mitt hjärtas svidande sår. Denna dyra, för mig oförgätliga stund,

då fadern återfann sitt förlorade barn och slöt det i sin famn, erfor jag 1847".

Alldenstund han gärna lyssnade till ordets predikan af Scott och Rosenius är det sannolikt, att dessa hade någon del i hans omvändelse. Han var ännu en trogen lutheran. Enligt kommunionlängden intygas, "att han flitigt och ordentligt begått Herrens Heliga Nattvard hvarje år intill den 10 Mars 1850, då han härstädes (Nikolai i Sthlm.) sista gången begagnade nådemedlet".

En händelse, som icke litet bidrog att öfvertyga honom att statskyrkan icke kunde vara Guds församling, må här anföras. Vi låta honom själf berätta:

"En af Storkyrkans medlemmar kom in på min verkstad och började försmäda Kristus och den allsmäktige Guden, och bland mycket annat yttrade 'att Kristus var en horunge', nekade yttersta domen och uppståndelsen. ... Kort därefter gingo vi till skrift och då sitter denne man framför oss i koret för att äfven han gå till nattvarden". Huru detta inverkade på Forsell hafva vi antydt. Han blef viss om att svenska lutherska kyrkan icke var en biblisk församling.

Eget nog kom Forsell till tvifvel om barndopets riktighet på ett liknande sätt. Han uttalade några varningens ord till en kvinna och tillrådde henne att söka Jesus för att blifva frälst, hvarpå hon svarade, att hon vore döpt och således född på nytt, och när hon kände sig syndig, gick hon till nattvarden och där förnyade sitt döpelseförbund. Den frågan trängde sig då på honom: "Kan barndopet vara skriftenligt, då det åstadkommer sådan syndasäkerhet?" Det framgår af flere omständigheter att Forsells tro på svenska kyrkan såsom Guds församling och hennes lära om dop och nattvard, hade börjat vackla redan 1850; och på samma gång mognade hans öfvertygelse om troendes dop

allt mera. Tillsammans med Hejdenberg afreste han till Tyskland och blef där döpt af Schauffler i Maj 1854.

David Forsell har icke gjort mycket buller af sig; men han har stått ett tyst stöd bakom flere af vårt samfunds företag för sakens befrämjande inom landet. Han saknade icke gåfvor att tala Guds ord. Exempel därpå se vi i berättelsen från de båda körsnärernas besök i Orsa 1853. Det är dock på annat sätt han hufvudsakligast främjat verksamheten.

Han engagerade pastor A. Wiberg att såsom tolk åtfölja sig till Hamburg, i afsikt att bereda Wiberg tillfälle att sammanträffa med de tyska baptisterna. Resultatet veta vi.

Genom Forsells lifliga skildring af behofven där hemma och allvarliga vädjan till pastor Wiberg, medverkade han till den senares beslut och kallelse att såsom missionär återvända från Amerika till fosterjorden. Inseende det skrifna ordets makt i missionsarbetet, bistäckte han Wiberg med 750 riksdaler för att iståndsätta honom att utgifva en tid skrift. Sålunda möjliggjordes Evangelistens utgifvande. Fastän själf i saknad af boklig bildning, uppskattade han dess värde för evangelii förkunnare och har på flere sätt (synnerligen pekuniärt) understödt vårt läroverk, Betelseminariet.

I sitt lif såsom husfader, arbetsgifvare och samfundsmedlem har han ådagalagt en sann gudaktighet så långt han förstått. Omvänd till Gud såsom lutheran gick han, enligt prästbetyg, ofta till skrift (nattvarden), ägde mycken bekantskap med bibelordet, som han sade sig varmt älska, så väl som Luthers skrifter.

Vi hoppas David Forsells lefnadsafton må blifva stilla och fridfull och att han såsom en af den gamla stammen må få en rik ingång i vår Herres och Frälsares eviga rike.

Häradshöfding Henschen.

Ett namn, som ofta förekommer i detta arbete, ett namn aktadt och älskadt af såväl baptister, som andra frikyrklige i Sverige, är häradshöfding Henschens. Det var han som tog sig an de förföljdes sak, förde deras talan vid såväl högre

Häradshöfding L. W. Henschen.

som lägre domstolar och i synnerhet vid hofrätten, högsta domstolen, ja hos konungen. Det var han, som i laga form uppsatte åt de kristna försvarsskrifvelser, besvärshänvisningar, samt gaf dem värdefulla råd huru de i olika intrasslade och brydsamma omständigheter borde

förhålla sig. Bland förkämparne för sanning, upplysning och andlig frihet bör denne ädle man hafva ett rum. Hans namn bevaras i tacksamt minne åt eftervärlden.

Lars Wilhelm Henschen föddes i Blekinge 1805, blef student i Lund vid 15 års ålder och tog hofrättsexamen, tjänstgjorde sedan såsom domare och blef af konungen utnämnd till häradshöfding. Han bosatte sig senare i Upsala, där han blef rådman och magistratssekreterare — omkring 1836. Gift med Augusta Munck af Rosenschöld, hade han sex barn, af hvilka fem lefva. En son är d:r W:m Henschen, f. d. professor vid metodisternas universitet i Evanston, Ill., och redaktör för tidningen "Sändebudet".

Häradshöfding Henschen blef omvänd till Gud vid 25 års ålder och verkade sedan nitiskt för Guds rikes utbredande, ofta under kroppsliga förföljelser. "Från barndomen minnes jag", säger d:r Henschen, "huru min fader en gång gick med handen i band på grund af misshandel samt huru pöbeln kastade sten på våra fönsterluckor och sökte med våld tränga in under mötena i vårt hem".

Han var flere gånger vald till riksdagsman och arbetade såsom sådan för religionsfrihet — riksdagskrönikorna veta om en väldig debatt mellan Henschen och Stolpe. Han var en bland dem som arbetade för Evangeliska alliansens införande i Sverige. Angående hans ståndpunkt till de kyrkliga frågorna säger hans son, d:r Henschen: "Statskyrkan ansåg han vara så godt som af djäfvulen, och ville ej deltaga i nattvarden där. I försoningsläran hade han den åsikt, som senare framhölls af Waldenström. I dopfrågan lutade han åt baptismen, ehuru han aldrig öfvergick till detta samfund". Henschen dog i sitt hem i Upsala 1885, i den höga åldern af 80 år.

TREDJE KAPITLET.

Baptisterna i mellersta Sverige (Forts.)

1854—1861.

1. Allmänna anmärkningar.

Vår uppmärksamhet drages nu till några andra i baptisternas historia mera bemärkta platser inom mellersta Sverige. Både med afseende på tiden och arbetskrafterna stå Östergötland, Nerke, Södermanland, Uppland och Vermland i nära förbindelse med rörelserna å de platser, vi i det föregående tämligen vidlyftigt skildrat. Andliga strömningar förnummos somligstädes redan på 1830-talet; och baptismen framträder tidigt på 1850-talet.

Af män, som gå i spetsen, känna vi redan några. Deras led förstärktes af flere, som under tiden tillkommo. Dessa och andra icke namngifna gjorde sitt bästa hvar på sin plats att bryta väg för kännedomen om Kristus och Guds rike.

I Stora Mällösa och angränsande socknar var Johannes Palmquist det första "vittnet" *) om den sinnesändring som är inför Gud och den tro som är på vår Herre Jesus Kristus. Hejdenberg, den redan kände banbrytaren, började verksamhet i Örebro, Hällestad, Norrköping m. fl. platser i Nerke, Östergötland och antagligen äfven Södermanland 1851—1855. Näs Per Person besökte tidigt

*) Johannes Palmquist var de senare åren vanligen i Stockholm och i hela landet känd under namnet "*Det gamla vittnet*".

Nerke, Östergötland och Södermanland efter 1854. En viss Svenson spred skrifter och talade Guds ord i olika delar af Uppland, Södermanland och Nerke 1856—1858. Hanner och J. P. Lundquist verkade på samma sätt i Östergötland och Nerke 1856—1858. Erik Erikson och Segerblom voro bland de första som förkunnade ett helt evangelium i Vermland 1858. I Eskilstuna höll en predikant Engsell med stor försiktighet sammankomst 1858. Äfven Gustaf Palmquist, Wilhelm Lindblom och C. F. Pira (de två sistnämnda kommo till samfundet under tiden 1858—1860) blefvo bland dem, som hade att bryta sig väg genom sekelgamla fästen af gudförgätenhet och vidskepliga seder.

2. *Ljusbärare och ljusbrytningar.*

Herrens sak började också vid denna tiden vinna den ena segern efter den andra. Det var ett mummel bland folket "om den vägen" och många föllo till. Vi kunna icke bättre åskådliggöra denna ljusning och våra föregångares verksamhetssätt under yttre kamp och inre räddhåga, än att meddela ett par utdrag ur dagboksanteckningar och skrifvelser till Evangelisten. En skrifver:

"Jag får härmed i korthet meddela några rader om tillståndet här i Nerke. En stor hunger är rådande efter att få höra Guds ord. Dagligen samlas stora skaror, där ordet om den korsfäste Kristus predikas. Många i synden sofvande hafva begynt fråga: "Hvad skall jag göra för att blifva salig?" Uppenbara fiender hafva blifvit förändrade i sitt hjärta och blifvit milda som lamm.

Jag har varit så sysselsatt med ordets förkunnande, att jag icke haft tillfälle att skrifva om missionsverksamheten. Jag har oafbrutet hela tiden haft möten på två à tre ställen om dagen, och mången gång om nätterna icke fått tillfälle att sofva för besök af bekymrade själar. Min hälsa begynner att lida af den stora ansträngningen; men jag vill gärna uppoffra mina krafter i Herrens tjänst, blott själar kunna vinnas för himmelriket".

Samme man skrifver från H. i Östergötland den 19 Febr. 1857: "Den 14 dennes kom jag hem från min sista

missionsresa. Under hela tiden som jag varit sysselsatt med Guds ords förkunnande, har jag aldrig rönt något särdeles motstånd, utan haft en sådan framgång, att jag fått tala Guds ord dagligen och alltid blifvit bemött med vänskap och kärlek".

Ur ett bref från en annan arbetare i Nerke anföres: "Här har uppstått en stor hunger efter att höra Guds ord. Emedan här är marknad, som varar i åtta dagar, så är det under själfva världsvimlet och marknadsbullret som salighetssökande själar inkommit för att höra ordet. Vi ha under veckan haft sammankomster två à tre gånger om dagen. Ifrån 11 socknar hafva de begärt att några skulle komma och förkunna ordet. Motstånd göres visserligen af landsprästerna . . . men som Guds ord icke kan bindas, så är det förgäfves att försöka lägga hinder i vägen. Ej länge sedan utlyste en gråhårsman att kyrkorådet skulle sammanträda, inför hvilket tre kvinnor blefvo inkallade att stå till rätta, därför att de vågat samtala med en bekant i staden samt betrakta ett kapitel i Bibeln. Men just därför uppstod i socknen en andlig rörelse, och jag har nu på en liten tid varit där tre gånger. I morgon skall br. H—d dit, och jag skall åt ett annat håll, och två andra skola ut hvar och en åt sitt håll. En br. H—n skall förkunna ordet i skolans bönesal, som för oss blifvit upplåten till offentliga sammankomster. Ibland få vi samlas hos patron K—n, hvilken tillika med grefve K—g söker att befrämja Guds ords framgång".

En br. S. berättar: "Den 20 Juni 1856 gick jag till D. socken, Uppland, och under vägen till prästgården gjorde jag besök i hvarje hus. Under vägen dit rönte jag ej något synnerligt motstånd utom på ett ställe. När jag kom in begynte jag med att fråga om de ville köpa böcker; men vände snart samtalet in uppå själens odödlighet samt anförde Joh. 3: 3. Mannen i huset begynte att försmäda Guds ord; men några som åhörde samtalet tycktes ägna det stor uppmärksamhet; särdeles var detta fallet med hustrun, som stod vid spiseln med tårfyllda ögon . . . Hon mottog en traktat . . . Hon fann ock i denna traktat att Jesus är syndares vän, hvarföre hon började likt den förlorade sonen, besinna sig. Detta hade till följd att mannen blef dubbelt värre och anmälde henne hos prästerna, att hon var en dåre, som borde hårdeligen näpsas. Hon blef ock kallad inför prästerna och vid strängt hot besvuren att afstå från denna sin ondska. Kvinnan svarade, att hon ville gärna göra det, om de ansågo att det

var rätt att lyda dem mera än Gud. I annat fall behöll hon sin dyrbara tro.

Den 6 Juli kom jag till A. socken, hvarest ett förfärligt mörker var rådande. Vid ankomsten till stället, där jag skulle hålla ett litet föredrag, blef jag och allt folket med mig utkörda ur huset af en inspektor och sedan blef jag skjutsad öfver sockengränsen. Med hvilket hån och löje denne ogudaktige man bemötte mig och hvilka otaliga eder och bespottelser öfver Guds ord ljödo öfver hans läppar, kan icke beskrifvas.

Därpå började jag ånyo min verksamhet i D. medelst skrifters spridning. Den 10 Juli höll jag en sammankomst i kyrkobyn. Sammankomsten aflopp ganska stilla; men efter dess slut önskade några ett enskildt samtal med mig, hvarföre jag gick ut på gården. Men när jag kom ut fick jag höra ett förfärligt skri bakefter mig: "Nu ha vi honom här!" Och då jag vände mig om, kommo 15 personer rusande såsom vildar öfver mig, drogo mig gatan framåt uti smutsen samt refvo sönder och af mig kläderna. Dock kom jag lyckligt undan genom Herrens beskydd. Jag gaf upp ett rop om hjälp, hvilket hade till följd att de släppte mig för ett ögonblick, då jag sprang inom porten följd af stenkastning.

Den 5 Sept. reste jag till A. socken, och ankom till prästgården på aftonen. Prosten var icke hemma, men jag började samtala med prostinnan. Vi råkade snart i dispyt, emedan hon ville tjäna Moses och jag Kristus allena; hvarföre hon ock förbjöd mig att tala i socknen. Men nyfikenheten retade henne så att hon begärde, att jag skulle tala öfver ett kapitel på aftonen för henne och husfolket. Därtill gaf jag genast mitt bifall och talade öfver Es. 53, hvarigenom hon började bli bekant med Kristus, så att hon började fröjdas och ropa: "Jag vill af ingenting annat veta än Jesum Kristum och honom korsfästan". Följande dag efter slutad morgonbön uppmanade hon mig att vandra omkring i socknen och sprida Guds ord. Lördagen den 6 begaf jag mig till K. by af samma socken, dit ock prostinnan hade sändt bud med uppmaning, att de skulle öppna lokal för mig till Guds ords läsande. På lördagsaftonen var det ej så stor folksamling, men på söndagseftermiddagen voro omkring 300 à 400 personer samlade. Det var glädjande att se med hvilket begär ordet anammades".

3. *Om framgång och kapellinvigningar i Örebro och Stora Mällösa.*

Bland dem, som först predikade ett lefvande evangelium i Örebro före församlingens bildande därstädes voro Johannes Palmquist, från St. Mällösa, Jonas Peter Lundquist, och P. F. Hejdenberg, Örebro. Några få Guds barn funnos. Hejdenberg, hvilken, sedan han tidigt på sommaren 1854 blifvit döpt, predikat, döpt och bildat församlingar på flere platser samma sommar, döpte i Örebro och bildade därstädes den 16 Sept. 1864 en liten församling af sex personer. Denna lilla hop antog vid samma tillfälle en slags konstitution eller trosbekännelse, hvars hufvudpunkter voro: "Kristus såsom det enda öfverhufvud i andliga ting; den heliga skrift, som den enda fullkomliga regel i det som rör gudsdyrkan, tro och vandel; lydnad för landets lagar, där de icke befinnas vara i strid med Guds ord; församlingstukt emot dem, som afvika från sanningen".

1857 hade medlemsantalet stigit till 29.

I Asker hade J. A. Hanner m. fl. predikat. Några blefvo snart döpta. Sammanslutning till församling skedde den 9 Dec. 1858 under Hanners vistelse i trakten. Det gick sakta framåt. Men en större tillslutning vanns den 17 Juni 1861, då 18 personer på en gång blefvo döpta och lagda till församlingen, som sistnämnda år räknade 93 medlemmar.

I Stora Mällösa bildades församling den 3 Juli 1859. Här hade Joh. Palmquist verkat i 25 år förut. "Orsaken till dröjsmålet", säger J. P., "var den att man väntade i stillhet på ledning ofvanifrån för detta viktiga steg och när detta skedde, följde vi med, trots många röster som höjdes däremot både in- och utifrån". Efter två års tillvaro räknade församlingen 120 medlemmar.

Om ytterligare framgång samt att verksamheten var rekognoscerad af folket och pressen vittnar följande: "I hela

Nerke är en märkvärdig rörelse. Hundratals gå på arbetsdagarne och tusenden om Söndagarne för att höra ordet''. Verksamheten hade redan vid denna tid hos några vunnit ett visst anseende. En handlande, A. Kumlin, fastän själf ännu icke omvänd, tjänade ädelmodigt nog såsom församlingens värd,i det våra vänner fingo samlas på vinden i hans hus — ''kumlinska vinden''. — Genom samme mans bemedling blef församlingen i stånd att 1858 flytta in i eget hus. En grefve K—g nämnes bland den goda sakens gynnare.

Som sagdt, inflyttade församlingen i Örebro i eget kapell redan 1858. Samma tid hade de troende i St. Mällösa byggt ett bönehus. Och det må anses såsom ett särskildt tidstecken, att tidningspressen behagade vänligt omnämna denna sak. Man får se bort från vissa termer såsom ''läsarekyrka,'' ''läseri'' och ''läsaresekten'' o. d., hvilka brukas såsom skymford. Redaktionen af ''Nerkes Allehanda'', som refererar om ''kyrkoinvigningarne'', reserverar sig ju också med förklaringen,att den ''beklagar splittringen inom svenska kyrkan'' och att den ''icke är vän af läseri''. Vi meddela ur nämnda tidning i sammandrag följande:

''Örebro läsarekyrka, hvars uppförande förr omtalats, invigdes i Söndags eftermiddag.*) Gudstjänst hölls af ett par främlingar,**) hitkomna från Stockholm och Skåne. Tilloppet af åhörare och åskådare var ganska stort, och salen, som synes rymma omkring 500 personer, var öfverfull. Ty värr visade ej alla närvarande den aktning för det hel ga och andras öfvertygelse, som man haft rätt att vänta; ty värr störd es gudstjänsten — som dock för somliga, om ej för alla närvarande, var en verklig gudstjänst — af några personer, som ej lärt sig förstå, att äfven läsare äro människor, på hvilkas heligaste känslor man icke bör plumpt våldföra sig''. Sex poliskonstaplar voro ditsända af fiskalen i Örebro, för att hålla pöbeln i skick''.

Örebro baptistförsamling inflyttade i ''Betelkapellet''

*) Den 17 Okt. 1858.

**) J. A. Hanner från Skåne och C. F. Stenberg från Stockholm.

den 13 Augusti 1876. Detta kapell ombyggdes 1882 och värderas till 45,300 kr.

Rörande kapellets i St. Mällösa invigning heter det:

Läsaresektens här på trakten uppbyggda och i dessa dagar fullbordade kyrka eller bönehus invigdes förliden Söndag*) till sin bestämmelse: Guds ords predikande och hörande... "Emellertid befinner det sig nu i sitt tillbörliga skick, rätt smakfullt så väl dess

Betelkapellet i Örebro.

exteriör som interiör... Sistliden Söndag, byggnadens födelsedag, hade man att glädja sig åt ett fulltaligt auditorium. Icke allenast församlingens**) medlemmar (några af dess honoratiores voro dock ej tillfinnandes) hedrade akten med sin närvaro, utan angränsande socknar hade äfven utsett och afsändt deputerade att deltaga i andakten. Från alla fyra vädren såg man denna eftermiddag vall-

*) Den 24 Okt. 1858.

**) Menas socknens.

färdande karavaner med mycken brådska vandra om hvarandra. Den offentliga gudstjänsten i sockenkyrkan slutade ej förr än efter kl. 2 e. m. i anseende till en större nattvardsgång, och de, som hade längre väg, drogo ej i betänkande att marschera direkt därifrån till Wallby, där bönehuset är beläget, hvarest gudstjänsten var utsatt att börja kl. 3 e. m. Man vill veta omtala att åhörare och åskådare uppgick till den ganska aktningsbjudande summan af 2,000, däri inberäknad personalen å läktaren, som rymmer två hundra. Kanske tål den förstnämnda summan en afprutning af cirka tvåhundra. Den officierande predikanten uppgafs heta Hanner, kolportör från Skåne. Herr H. började efter slutad bön till allas fader om bistånd, sitt föredrag med uppläsande af Rom. 5 kap. 12 och följande verser, hvilka han sedermera förklarade. Han talade rätt ledigt samt högt och tydligt och med expression. Hanner slutade akten med bön för kung och fosterland m. m., hvarefter uppstämdes psalmen 500,sista versen. Härefter uppstod ett virrvarr vid folkmassans utgående, hvarvid jag hörde en och annan blifva illa klämd. I öfrigt störes ej gudstjänsten af några upprorsmakare".

Ofvanstående dagboksanteckningar och tidningsnotiser gifva oss en liten föreställning om huru missionsarbetet bedrefs och huru rörelsen mer och mer utbredde sig. Skriftspridning, med ty åtföljande husbesök och samtal i andliga ämnen, var en icke ringa faktor för en hastig och varaktig framgång. De här meddelade dragen ur kolportörens lif äro blott några enstaka fall från några få platser. Volymer kunde fyllas af dylika berättelser från alla delar af landet. Innan vi lämna mellersta Sverige, skola vi ännu meddela några tilldragelser, hvilka ej få saknas å historiens blad utan stå där såsom ett vittnesbörd om troskamp, utförd af några värnlösa Jesu lärjungar gentemot världskyrkan.

4. Flere segrar under trug och hot.

Johannes Palmquist flyttade 1834 till St. Mällösa, Nerke, hvarest han antagit klockare- och skolläraresysslan. Han började snart fastän med stor försiktighet möta med några få personer till Guds ords läsande, bön, sång och andliga samtal, men alltid den första tiden inom lyckta dörrar.

Palmquist tillhörde ju såsom skollärare och klockare i viss mening om icke prästerskapet, så åtminstone lärareståndet. Han var dessutom till sin karakter något konservativ och särdeles saktmodig. Det oaktadt gick han icke fri från förföljelse. Hans verksamhet var såväl rent evangelisk som ock i nykterhetens intresse. Detta hade till följd att han fick både prästerna och deras supbröder till sina arga motståndare. Ur ett bref, skrifvet till en af hans bröder och dateradt St. Mällösa den 27 Sept. 1854, göra vi några utdrag. Han säger bl. annat: "Efter hvad nu synes, uppväxer en storm mot din broder i Nerke. Du vet, att när jag sist var i Stockholm träffades tvänne skomakare från Kvistbro i Nerke, hvilka anhöllo, att jag med första skulle resa dit, för att vittna om de skatter, som vi redan hafva i Kristus. Efter hemkomsten dröjde jag med resan och fick därföre två uppmaningsbref. Den 11 dennes infann jag mig i Kvistbro. Omkring kl. 7 på aftonen samlades de som önskade höra Guds ord på ett torpställe; ty såsom fattiga arbetare och tjänare kunde de icke komma förrän dagsarbetet var slut. Det var rörande att se denna lilla samling af omkring 60 eller 70 själar, bland hvilka flertalet syntes mer och mindre hafva försökt sig i Moses tjänst för salighetens vinnande, lämnade åt sig själfva, såsom får, de där ingen herde hafva. Andakten började med afsjungandet af versen: "O Kriste oss benåda" etc., hvarefter följde bön för oss alla till den gode herden, att han själf enligt sitt löfte ville sköta oss såsom hvar och en betarfvade". Brefskrifvaren citerar därpå något af sitt tal, som antagligen skulle utgöra inledning till predikan. Därpå fortsätter han:

"Jag läste Ef. 1, och det syntes blifva en härlig stund. Mer än ett lydias-hjärta tycktes öppna sig för den himmelska sanningen och glädjetårar runno på många kinder öfver förlossningen i Kristus... men glädjen fick dock icke länge vara förr än ovänner störde oss. Jag hade blott ge-

nomgått några verser af kapitlet, då en vice länsman G. och en vice pastor L. jämte två andra unge män inrusade i rummet fram till mig. Den förstnämnde frågade i barsk ton: "Hvem är herrn?" Då han därpå erhållit svar, lämnade han mig ett papper att läsa, som var hans förordnande att vara vice länsman i häradet och frågade om jag visste hvem jag hade att tala med. Jag svarade att jag nu hade den äran att veta det. Han upplöste nu sammankomsten i en befallande ton och i mindre passande ordalag, hvarvid ingenting yttrades hvarken af mig eller folket". Vice länsmannen frågade Palmquist om han visste att dylika möten voro olagliga och huru mycket han skulle få plikta, hvarpå P. svarade att han kände till konventikelplakatet, men också en Guds lag, som bjöd dem samlas, och man bör mer lyda Gud än människor; äfvenledes att han kunde dömas att plikta 66 R:r 32 skilling banco. Vice länsman befallde honom nu att beträda fångskjuts, destinerad till Örebro. Därpå svarade P. att han, alldenstund han hade pass och skulle resa vidare, icke frivilligt gjorde det; men om länsman ville fängsla honom, skulle han ej göra motstånd. Nu bönföll vice länsmannen att P. måtte åtfölja honom, men han vidblef, att han icke gjorde det men skulle frivilligt inställa sig vid häradsstället eller landskansliet i Örebro. Han vågade icke taga P. med våld; men motade ut folket brutalt såsom hade det varit en hop boskap och försäkrade att han skulle med nästa post anmäla P. för vederbörande.

De samlade tilltalade pastorn sålunda: "Förliden Söndag uppmanade pastorn oss från predikstolen att betrakta Guds ord och alltid infinna oss där det förkunnas. Hur är det nu? Vi voro nu samlade efter slutadt arbete för att i all stillhet höra och betrakta Guds ord, och då kommer pastorn och länsman och motar bort oss. Hade vi varit samlade till ett dryckes- eller spelgille, då hade vi fått vara ostörda och

om herrarne då hade kommit, hade de säkert däri deltagit''. Vi känna ej till huruvida några vidare åtgärder på grund af ofvanstående vidtogos mot Palmquist. Möjligen fick länsmannen en viss respekt för honom; ty han omtalade för honom att han vid en audiens hos konungen hade fått dennes samtycke till att verka, dessutom hade konungen sagt: *''Men det är aldrig meningen att konventikelplakatet skall användas mot sådana, som i stillhet samlas att läsa och betrakta Guds ord''*.

Johannes Palmquist berättar i ett annat bref till sin bror, om ett besök han aflade i mellersta Sverige, hvarest ännu aldrig, så långt det är kändt, ett lefvande vittnesbörd om fri frälsning i Kristus aflagts. Af en särskild tillfällighet blef ett möte arrangeradt för P. En stor skara af olika folkklasser och olika sinnesstämning var samlad. Det erbjöds P. att predika i hvilken våning af huset han behagade; men inseende att blott ett mindre antal kunde rymmas i de för mötet afsedda rummen föredrogs gårdsplanen. Efter det en psalmvers blifvit sjungen och bön uppsänd talade P. nära en timma öfver orden: ''Världen förgås och hennes lusta, men den som gör Guds vilja blifver evinnerligen''. Gud hade synbart välsignat ordet. Då andakten slutade med psalmversen: ''Herre, signe du och råde'', syntes flere gråta.

Men därefter väcktes larm och hot ibland pöbeln, särskildt våldsamma voro de onyktra sällarne. P., som tänkte aflägsna sig, blef rådd af någon vän att tills vidare stanna i huset, alldenstund mindre vänliga yttranden uppfångats från en rasande hop på gatan. Ett rum i huset blef anvisadt för P. att stanna uti tills den orostiftande massan skingrat sig. Men det var bekant att P. skulle afgå med ångbåt samma natt; därföre höllos af fienderna vakt vid huset,och dessa voro fördelade på flere platser i syfte att gripa

P. och rödja honom ur vägen. De hade förpliktat sig med ed, att icke släppa honom lefvande ur staden; och för att uppehålla modet att utföra dådet, "troshandlingen", anlitades flitigt de närbelägna krogarne. Emellertid blef deras mordplan om intet. En hederlig borgare, fastän icke kristen, som varit åhörare af predikan denna kväll och som hört mordplanen, tyckte detta var för groft, förskaffade P. genom en bakport till sitt hem i staden och därifrån rodde han P. öfver till ångbåten i rätt tid så att han med den kunde lyckligt afresa. På detta sätt undkom "det gamla vittnet" fiendernas försåt. Han citerar med anledning häraf sångarens ord:

"Trygg kan du gå bland vilddjurshot,
Och träda med en stadig fot
På lejon och på drakar,
Ty Herren dig bevakar
På all din stig,
Guds änglar skola följa dig".

En trossyster, som lidit fängelsestraff på vatten och bröd därföre att hon anammat nattvarden utom statskyrkan, meddelar i ett bref sina rön till en broder i södra Sverige. Detta bref belyser våra vänner under tiden i fråga och gifver oss en inblick i deras lif och åskådningssätt. Vi anse det värdt att därur göra ett utdrag. Hon skrifver den 11 Juli 1857 följande:

"Vi hafva nu, sedan du var här, blifvit bevärdigade att lida något litet för Jesu namns skull... Det var visst något bittert för köttet men däremot nästan obeskrifligt hälsosamt för anden... Stundom kunde jag stå i min cell och höra genom fängelsemurarne, huru de andra systrarna vittnade kraftigt för de fientliga prästerna, som besökte oss, att jag hoppade af glädje. Det var många af djäfvulens tjänare, som kommo och sågo oss. Alla sade med stort eftertryck, att man icke får taga Guds ord såsom det står i N. Test. Man bör rätta sig efter, hvad som står i kyrkohistorien och hvad våra fäder och förfäder hafva trott. Stundom talade de mot hvarandra. Den ene sade att barnen borde döpas för att därigenom blifva födda på

nytt; den andre sade: "du har väl aldrig hört någon lutheran påstå, att nya födelsen sker i dopet". Äfven jag blef tvingad att vittna om Jesus och bekänna hans namn, fastän i skröplighet. Jag har förut erfarit mycken tröghet och feghet; men se där på fängelset, där, om man icke ville helt förneka Kristus — hvilket vi för ingen del i världen ville — så måste man ständigt rusta sig med Guds ords svärd och bedja Gud om frimodighet till att tala och framställa ordets sanningar i dess klara ljus, så att det blef till hans namns ära.

När jag fått fångkläderna på mig, så påminte jag mig att Jesus bar en purpurmantel och en törnekrona. Hälsa alla Jesu vänner, att det är saligt att lida med Jesus".

En broder skrifver från en socken i Uppland:

"Många förföljelser hafva vederfarits oss af präster och skriftlärda. Tolf särskilda gånger under detta år har jag varit kallad att inställa mig för präster och kyrkoråd, samt fyra gånger inför den världsliga domstolen och där slutligen dömd till 150 riksdalers böter, de andra medlemmarne af församlingen 25 riksdaler hvardera och detta allt för det 'brottet', att vi tro på Guds ord och vilja handla därefter"

Bland dessa grymma förföljelser mot Jesu vittnen i vårt fosterland, vilja vi äfven berätta följande, som i råhet knappast kan öfverträffas.

Jonas Petter Lundquist, hvilken reste som kolportör och evangelist sedan 1854, berättar:

"Vi hade utsatt möten på tre ställen i Vingåker. Men redan på första stället fick jag samma afton bud att jag skulle fly, emedan fiender sedan förmiddagen samlats i en närbelägen by och under dryckeslag öfverlagt om att öfverfalla mig. Men hvart skulle jag fly? Här äro fiender nästan öfver allt. Något före kl. 9 e. m. kommo fienderna, som, då de ej funno mig nere i huset, med våld och fordrade att blifva insläppta på vinden, hvilket ej tilläts. De försökte då att sparka in dörrarne, men då detta ej gick, sattes en stege upp under ett fönster, hvarigenom de beredde sig inträde. På vinden fingo de fatt i en järnstång, hvarmed två dörrar brötos upp och en tredje, som blott var stängd med en hake, rycktes upp. Tvänne karlar rusade genast på mig, fattade mig i kläderna och håret, släpade mig ut och störtade mig utför trappan under slag och sparkar. Hustrun i huset sade efteråt att hon öppnat dörren (hvilket jag ej mindes) då hon hört mitt nödrop, och att jag reste mig upp och gått in i stugan

men förgäfves. De inträngde och släpade mig våldsamt ut på gården där de gjorde med mig hvad de ville, utan att någon förmådde hindra det, ty son och måg i huset hade äfven blifvit misshandlade, och då kvinnorna sökte hjälpa mig, blefvo de kullslagna och föllo öfver mig, bland dem var en 74 års gammal gumma. Jag såg framför mig en järnkokpanna och tänkte: "ack, om någon toge bort den!" Men den fattades i det samma af någon och höjdes öfver mig. Hustrun i huset hade dock hindrat slaget, hvilket hon dagen därpå berättade mig. Utan att få gå in efter mina saker, med en half väst, de öfriga kläderna sönderrifna och sönderslagen kropp, blef jag nu drifven bort. Det tilläts mig icke ens att gå åt det håll jag ville, utan jag tvangs åt ett annat.

Då fienderna stannade en stund vid vägen, där en af dem bodde, kom jag undan och flydde med två vänner till ett annat ställe, hvarifrån jag en gång förlidet år måste fly. På vägen måste vi springa för folk, som i midnattsmörkret kom efterjagande. Förskräckelsen uppehöll mig mer än krafterna. Den man, till hvilken jag flydde, hade blifvit väckt genom min predikan förlidet år.

Följande dag måste jag intaga sängen och på 28 à 29 timmar förmådde jag icke smaka mat. Efter två dagar reste jag hem. Aldrig hade jag kommit hem sådan. 1854 hade jag blifvit blodigt slagen, men då voro kläderna hela, nu voro de rifna i trasor. Jag försökte tala Guds ord men ägde ej krafter dertill, utan föll i en domning".

Samme man besökte Godegårds socken för att predika. Den plats som valdes för sammankomsten var en liten koja djupt in i skogen. Lärjungarne voro samlade och på grund af platsens afskildhet trodde de att de skulle blifva ostörda under det de hade bön, predikan och brödsbrytelse. Men förföljarne hade uppspårat dem. Den lilla stugan blef omringad af fiender, som inträngde med våld. De rusade på Lundquist och drogo honom med våldsamhet ut ur huset. Den lilla samlingen blef skingrad, och den troende kvinnan, som öppnat sin lilla stuga för ordets förkunnande, blef öfverfallen med skymford och slag.

Lundquist blef motad ut i skogen, hvarest han var en flykting tills morgonen. Efter några dagar kom han hem

nästan utan kläder. Dessa hade blifvit sönderrifna, då han drogs ut i skogen.

Oförtruten som L. var, försökte han ännu en gång att med sagde vänner fira nattvarden. Under vägen dit gick han vilse i en sumpig trakt och kom till en stuga, där han fick tillåtelse att stanna öfver natten. Men då folket upptäckte att han var baptist, blef han utkörd ur huset, och fick söka skydd hvar han kunde. Följande dag lyckades han nå bestämmelseorten. Hans ankomst blef kungjord och den lilla församlingen kom tillsammans. Men innan Herrens nattvard var firad, blef Lundquist åter utdragen ur huset och sammankomsten våldsamt upplöst.

Af ett längre bref från Hanner, dateradt Ö. den 13 Dec. 1858, framgår att han vid en mindre sammankomst i en socken i Nerke blef fängslad och förd med fångskjuts till landskansliet i Örebro. Så väl vid fängslandet som transporten blef H. tämligen brutalt behandlad.

Följande dialog utspann sig mellan landshöfdingen och Hanner:

Fr. "Hvarför reser du utan pass?"

Sv. "Emedan jag är väl känd i hela orten."

Fr. "Hvad gör du då här på orten?"

Sv. "Jag predikar Guds ord och döper."

Fr. "Döper du? Vet du icke att du icke har någon rätt att administrera sakramenterna?"

Resultatet blef dock denna gång icke värre än att han fick betala fångskjutsen med 8 riksdaler och 75 öre samt undergå en timmas arrest.

5. Några drag af rörelsen i Vermland.

Vi hafva i det föregående nämnt att E. Erikson och H. C. A. Segerblom voro de första, som arbetade såsom ordets förkunnare och kolportörer i Vermland. E. Erikson var den förste som blef döpt i denna provins. J. P. Olsén var den förste som där förrättade ett skriftenligt dop. Han bildade också församling i Fågelvik den 15 Aug. 1854.

Såsom upprinnelse till baptisterna i Vermland må nämnas en skräddare Dahlström, bördig från Örebro, hviken bosatte sig i Fågelvik 1857. Utan tvifvel meddelade han sig med Erikson, som blifvit omvänd året förut. Dessutom hade Erikson och en Nils Förnell fått höra om baptisterna i hufvudstaden. Nog af, de blefvo öfvertygade om dopet. Baptisterna i Stockholm,som fått kännedom om saken, sände Olsén dit att predika och döpa.

Våra bröders i Vermland arbete utfördes på samma sätt och under samma omständigheter som å orter om hvilka vi redan ordat. Hela Fågelviks baptistförsamling blef 1859 inkallad för kyrkorådet, att svara för den söndring hon åstadkommit inom "församlingen" d. v. s. socknen.

En sammankomst hos en br. A. Jönson, ledd af N. Förnell, råkade att icke vara afslutad före kl. 10 Söndag f. m., då gudstjänsten i kyrkan började. Dessa bröder fingo därföre stämning till häradsrätten, som dömde Förnell som talade och A. Jonson som öppnade sitt hus för sammankomsten, att hvar för sig plikta 50 riksdaler. Fattiga som de voro, hade de att under ett års tid arbeta och spara för att kunna betala böterna.

År 1860 blefvo Segerblom, som hållit sammankomster under pågående gudstjenst, Olof Janson och J. G. Olson, hvilka öppnat rum för desamma,stämda inför Nyeds häradsrätt. Segerblom vädjade till högre rätt och undslapp böter, hvaremot bröderna Janson och Olson fingo erlägga böter, hvilka tillsammans med rättegångskostnader stego till 75 riksdaler för dem hvardera.

Sålunda byggdes Jerusalem äfven här under bullersam tid. Det muntliga och skriftliga ordet bar frukt till själars frälsning. Församlingar bildades och baptismen vann mer och mer gunst bland folket. Församlingarnes i mellersta Sverige antal,som 1854 utgjorde sex,hade 1860 stigit till 36 med ett medlemsantal af 1,930; enligt annan statistik 2,182.

FJÄRDE KAPITLET.

Baptisterna i Norrland.

1855—1861.

1. Allmänna drag.

Vi frukta, om vi skulle beskrifva det sedliga tillståndet i Norrland under första hälften af det nu snart tilländalupna århundradet, att det skulle bli svårt att undvika omsägningar, ty hela det katolskt-lutherska Sverige låg i verkligheten försänkt i otro, vantro, last och vidskepelse, hvilket redan flera gånger är visadt.

Endast några få korta uttalanden, som ytterligare ådagalägga halten af det religiösa (om detta ord passar) lifvet i Norrland: "Okunnigheten var så stor*) att det hörde till undantagen då någon kunde läsa i bok".**) Följande rim lägges i prästen Norelii mun: "Den första gång jag kom till Hassela bygder, där ogräs fanns, men litet nog af dygder".***) Ogudaktigheten bland folket och dess enda lärare, prästerna, var otroligt stor. Bränvin brändes i hvarje stuga, prästgården icke undantagen. Vid större bjudningar, bröllop eller eljest på helgdagsaftnar kunde "herden" taga sina "får" till sockenstugan och spela för dem, och de dansade så att flickorna tappade både "styc-

*) På 1800-talet.

**) "Läseriet" af Nyström. Sid. 5.

***) "Separatism och Baptism". Sid. 5.

ket'' och svartmössan.*) En komminister omtalas, som då han upptog sitt tionde, söp så mycket att han måste bäras ur släden. ''Där var föga kännedom om Gud, men däremot voro de mycket hemmastadda med signerier, trolldom och vidskepelse af alla möjliga slag''.**) ''Läsarne'' ansågos utöfva något som kallades ängladans.***) De troende beskylldes för att ej vilja arbeta utan sågo upp mot himmelen, väntande att bröd skulle falla ned därifrån.

Under en tid af så djupt andligt mörker fanns det ändå någon här och där, som var sökare efter Gud — hjortar, som längtade efter lefvande vatten.†)

Redan omkring 1821 funnos sökande själar i Umeå. Dessa samlades med hvarandra för att läsa Luthers skrifter, alldenstund de icke kunde finna uppbyggelse af att lyssna till de ogudaktiga prästerna; dock fortforo de en tid att taga nattvarden i statskyrkan.

De omständigheter, som gåfvo upphof åt dessa väckelser förmäler icke vår sagesman. Att Gud haft sina ropande röster i öknen känna vi redan till. ††) En stockholmstidning ''Vinterbladet'' 1845 säger i en föraktfull ton, att ''fröet'' till ''funderingar'' hos ''läsare'', ''separatister'', ''detta skojarefölje'' är ''sådt och vårdadt af unga läsarepräster''. Dessa ''läsare-präster'' voro att döma af den svenska statskyrkovänliga och kristendomsfientliga litteraturen icke så få i landet. De åstadkommo utan tvifvel mycket godt. Bland sådana, som i dessa orter förmedlade en väckelse må nämnas: Olof Njurin, Brandel, Selin,

*) ''Svärdet och Murslefven''. Årg. 1887. Sid. 115.

**) ''Svärdet och Murslefven''. Årg. 1886. Sid. 137.

***) Hvad därmed menas är oss okändt.

†) Att trots det rådande mörkret, syndakännedom och fasa för döden var för handen framgår däraf, att då en ung korporal blef af våda skjuten uppstod en väckelse bland ungdomen.

††) Se inledningen till detta arbete.

N. J. Bickher, A. G. Säfström, Fellström, Kärfstedt, Rolin, Risberg och Læstadius.

Af luthersk-separatistiska lekmän, hvilka voro som det synes utkorade redskap i Guds hand till stora väckelser och mångas frälsning, nämna vi blott: John Hällman från Hudiksvall, fiskare till yrket — predikade omkring år 1819. Han utöfvade ett stort inflytande och "var ett af Gud väl utrustadt redskap, som gick Jesu ärenden utan att akta på smäleken".*) Olof Strömberg, en torpareson från Bjuråkers socken, var ett annat Jesu vittne, som arbetade med stor välsignelse omkring år 1827. En stor rörelse uppstod, som spred sig vida omkring. En Johan Byström och en Flodin verkade på samma sätt på 1840-talet och Isak Boje från Hjältanstorp var en stark lagpredikant. Att god och välsignelserik verksamhet utfördes bekräftar ett vittnesbörd af en viss Widmark. Han säger om en särskild provins: "Grofva brott äro i aftagande, liksom fylleri-lasten, hvilken mera än tillförene afskys".

2. Separatistiska rörelser.

Det sparsamma ljus, som trängde fram till en liten del direkt ur Guds ord men eljes ur postillor af olika slag, hade dock det goda med sig, att dessa "väckta" under andra fjärdedelen af 19:de århundradet började få klart för sig att den då i Sverige allhärskande lutherska kyrkan icke kunde vara Guds församling, lika litet som dess prelater kunde vara Jesu sändebud och evangelii förkunnare i ordets mening. Inseende detta började de först samlas till enskild andaktsöfning, under det de ännu af vördnad för "det heliga prästämbetet" eller af aning om apostolisk succession "begingo" nattvarden i statskyrkan. Snart började de dock att "separera" i egentlig mening, d. v. s. sammansluta sig till en slags församling eller nattvardsförening.

*) Ur "Separatism och Baptism".

De blefvo vanligen kallade "separatister". Redan så tidigt som 1821 skulle, enligt muntligt meddelande vid 1861 års konferens i Stockholm, en sådan separatistförsamling existerat i Umeå.

En kvinna af den förutnämnde Brandels lärjungar vid namn Anna Jansdotter från Själavads socken hade kommit i beröring med separatister från Västerbotten, omfattat deras åsikter och ställt sig i spetsen för en separatistisk rörelse i hemorten. Hon uppträdde icke allenast som föreläsare af Luthers m. fl:s skrifter utan höll äfven extemporerade föredrag. Hennes och hennes tillhängares (kallade annaniter) stamhåll var i Arnäs, de byggde sig där en kyrka. Annaniterna togo nattvarden i statskyrkan till 1850, då de delade sig. Denna schism synes hafva åstadkommits genom bibelstudium samt läsning af Luthers skrifter under påverkan af en separatistpredikant Johan Riström från Skällefteå. Öfvertygade om att den ogudaktiga massan af folket icke kunde vara Guds församling och att nattvarden var instiftad endast för Jesu lärjungar, utgörande en Guds församling, sammanslöto de sig till en egentlig separatistförsamling omkring 1850 med Olof Hus till ledare.

På skilda orter kommo på samma sätt och af samma orsak separatistförsamlingar till stånd. Vår uppgift är icke att i detalj skrifva om dem, utan vi nämna dem endast i förbigående såsom exempel på de andliga rörelsernas upprinnelse och utveckling under en mörk tid. Det må anmärkas, att det icke var ensamt ogudaktighet hos kyrkans medlemmar och hennes prästerskap, som föranledde separatismen. Kyrkans ritual: "De nya böckerna", ansågos i vissa delar, synnerligen med afseende på aflösningen, vara afvikande. Vi ha redan sett antydning därom i sammanhang med rörelsen i Dalarne. Svenska statskyrkans nya aflösningsord lydde sålunda:

"Är denna eder syndabekännelse uppriktig, eder bättring allvarlig och eder tro rättskaffens, så försäkrar jag eder såsom Jesu Kristi tjänare, att Gud för Kristi skull förlåtit eder alla synder".

Vid separatisternas nattvardsgång brukades aflösningsorden enligt gamla kyrkohandboken, där de lyda som följer:

"Tror du att min förlåtelse är Guds förlåtelse?"

Svar: "Ja!"

"Ske dig som du tror!

Och jag utaf vår Herres Jesu Kristi befallning förlåter dig dina synder, i namn Faders, Sons och den Helige Andes. Amen!"

Att andra än präster ägde rätt att "förvalta sakramenterna" ansågs oerhördt, hvarföre separatisterna också måste inställa sig för domstol att svara på anklagelsen att hafva drifvit gäckeri med Herrens heliga nattvard. Såsom en kuriositet anföra vi några frågor ur rättegångsförhandlingarne vid Bergsjö häradsrätt:

"Hvar är du född? Hvad heter din fader? Lefver han? Hvad heter din moder? Lefver hon? Har du tagit nattvarden af Per Danielson? På Söndag?"

Vid det tillfälle, vi här refererat till, blefvo de bötfälda för gäckeri med "sakramenten", och emedan de på sitt sätt firat nattvarden på Söndag blefvo de dessutom ådömda de böter, som äro fastställda för sabbatsbrott. Genom vädjan till högre rätt blefvo de dock frikända.*) Flere af ledarne och många af medlemmarne af dessa separatist-grupper blefvo å sina respektive orter förstlingen af de döpta kristna och kärnstammen till baptistförsamlingar. Detta var ju också att vänta, alldenstund många af dessa kristna hade till syfte att i skriften och endast skriften lära "huru det bör sig vara med oss".

*) Ur "Separatism och Baptism".

3. Baptistiska tendenser.

Några af de redskap Gud begagnat sig af och väckelsernas yttre konturer kunna vi spåra; men den personliga kamp, som ägt rum inom dessa troendes bröst innan den frid, som öfvergår allt förstånd inträdde, det är och förblifver i själfva verket en hemlighet emellan den respektiva själen och Gud. Mången gick med sin syndabörda, grät, bad och "arbetade under lagen" som det hette, i ett, fem, tio, ja tjugu år. Icke underligt att vi läsa om ett namn, "som ingen känner utom den som får det". Ett exempel bland hundratal anföra vi och låta en broder Lars Anderson Amrin berätta om sig själf:

"Uppväckt ur min djupa syndasömn, såg jag helvetet gapande framför mig, jämte mitt otaliga skuldregister. Men hvart skulle jag taga vägen? Jag fruktade att mitt förstånd hade lidit någon rubbning, och jag vågade ej heller omtala min ställning och min sorg för den maka, jag valt såsom följeslagarinna genom lifvet. Stallet var den plats, där jag fick utgjuta mitt sorgsna hjärta inför Gud. Ej så sällan inträffade att jag blef länge i stallet, då min hustru kom att söka mig; ty hon såg att jag ej mådde väl. Nu uppstod en inre längtan och åtrå efter att få samtala med de där läsarne i Hammerdal; och alldenstund jag ville försörja de mina hade jag icke mycken tid öfrig men kunde likväl ej hindras från att företaga resan. Utan att uppge det egentliga målet för min resa, begaf jag mig tidigt en morgon den åtta mil långa vägen, ständigt reflekterande öfver min ställning samt under ett inre hopp, att de okända män och kvinnor jag gick att besöka, skulle hafva ett tröstens och vederkvickelsens ord att ge mig. Efter två dagars vandring genom flera skogar anlände jag sent en afton till målet för min resa och tog in hos en för mig okänd familj af dessa läsare. De syntes mig stilla och allvarliga och snart öppnade de äfven ett samtal med mig om min själ. Jag fick då erfara, att de voro kärleksfulla och saktmodiga, och jag yppade genast mitt hjärtas förhållande för dem, och de gjorde så som Aqvila och Priscilla, de undervisade mig grundligare i Herrens ord, och jag fick snart erfara blodets renande kraft på min själ. Lycklig och glad återvände jag till mitt hem för att omtala, hvad under Herren hade gjort med mig".*)

*) "Svärdet och Murslefven". Årg. 1887. Sid. 204, 205.

All väckelse, som leder till sann omvändelse, omutlig tro på Bibeln såsom den enda alltillräckliga auktoritet för läran om frälsning, tro, nyfödelse, dop och församlingsskick äro baptistiska tendenser. När det blir förverkligadt att "en annan grund kan ingen lägga än den, som är lagd, hvilken är Jesus Kristus", då är redan baptismen för handen.

Det är verkligen uppbyggligt att så långt möjligt är följa utvecklingen af apostoliskt kristendomslif i Sverige. Säden, som är Guds ord, har blifvit sådd. Man kan märka embryotillståndet och den fortsatta utvecklingen af Guds församling i vårt fosterland i allmänhet så ock särskildt i Norrland. Några få exempel på huru sanningssäd, blifvit sådd, grott och skjutit brodd på olika orter i Norrland må vara af intresse att anföras:

Sökandet efter barndopsläran i N. Test. utan att kunna finna hvarken befallning till eller utöfning af denna lära väckte tvifvel om denna dogm hos en kvinna, Karin Henricksdotter (Hassela 1821); ett bref från en ung man, som utvandrat till Amerika, och där blifvit troende och döpt samt Wibergs första bok om dopet öfvertygade Bengt Olson m. fl. om dopsanningen. (Hassela 1851—1853); genom referat i tidningarne om F. O. Nilsons rättegång och hans försvarstal därvid (Sundsvall 1850, 1851); genom en skrifvelse af A. Wiberg till vänner i Hudiksvall och Wibergs bok om dopet (Bergsjö 1851); genom baptistbröder från Dalarne m.fl. orter (Ljustorp 1855); genom ryktet om Hejdenberg, som "omdöpte" folk (Ragunda 1855); genom ryktet om Hejdenberg och baptister i Sundsvall (Gransjö 1855, 1856); genom Näs Per Person (Luleå, Piteå och Umeå); genom allvarligt öfvervägande vid fadderlöfte (Gefle 1858) hade den viktiga frågan om dopets rätta väsen och betydelse bragts å bane, den heliga urkunden rådfrågats och sålunda ljuset börjat lysa ur mörkret.

4. Baptistförsamling i Sundsvall.

Af andliga rörelser i Sundsvall må nämnas dem, som under 1840-talet åstadkommos af kolportörer i Brittiska och utländska bibelsällskapets tjänst. Dess utsträckning och varaktighet är okänd. Det blef baptisterna förunnadt att gå i spetsen och, så vidt vi veta, var Sundsvall den första plats i Norrland, hvarest våra grundsatser förkunnades.

På denna plats funnos flere begåfvade män, hvilka befordrade evangelii utbredning och ledde rörelsen vida omkring i de norra provinserna. Allt synes hafva medverkat att göra Sundsvall till en medelpunkt för verksamheten. Om församlingen i Sundsvall säges: "Hon är den egentliga 'moderförsamlingen' i Medelpad och till en stor del af Norrland för öfrigt. Denna stad har under alla åren varit den härd,ifrån hvilken gnistorna utkastats i vida kretsar. Likaså hafva inom denna församlings sköte efter hand de stiftelser anmats och vuxit upp, hvilka utöfvat mycket inflytande, såsom Sundsvalls Missions- och Traktatförening, Sundsvalls Söndagsskolförening m. fl. Hon har haft förmåner att bland sina medlemmar räkna de bröder, som på verksamheten i sin helhet utöfvat det största och mest vidsträckta inflytande under alla åren, såsom en Hejdenberg, Olof Engberg, J. Johanson m. fl." *)

Flere hafva talat och skrifvit om uppkomsten af Sundsvalls baptistförsamling; men det vissa är, att ingenting är visst hvad angår datot när första dopförrättningen ägde rum, huru många som då döptes, hvem som var dopförrättaren, när församlingen bildades och af huru många medlemmar. De dokument vi äro i besittning af gifva oss följande data:

"Han" (Hejdenberg) "anlände till Sundsvall**) d. 12

*) "Svärdet och Murslefven". Årg. 1866. Sid. 117.

**) Antagligen hans första besök därstädes.

Aug. 1855 och stannade där i tio dagar. Under tiden höll han ett eller två möten dagligen, vanligen under bar himmel. — — — "Han afreste från Sundsvall till Orsa den 22 Aug." *)

..."Följande år i Sept. 1855 inträffade Hejdenberg i Sundsvall, då 16 personer blefvo döpta". **)

..."Så var det när Hejdenberg år 1855 kom till oss och döpte 40 personer". ***)

..."Han" (Hejdenberg)"stannade" (d. 22 Sept. 1855) nära tre veckor ibland dem, under hvilken tid 69 troende blefvo döpta, några i Sundsvall, andra i de omkringliggande socknarne". †)

"Den 20 Aug. 1865 hade Sundsvalls baptistförsamling en utflykt(för att fira tionde årsdagen af församlingens stiftelse) till Alnö, dit våra första trossyskon för tio år sedan drogo sig undan sina förföljare för att med Kristus genom dopet begrafva emellan 20 à 30 personer". ††)

Såsom historiskt visst framgår ur dessa fragmentariska uppgifter:

Att Hejdenberg var den förste baptistpredikant, som uppträdde i Sundsvall;

Att han besökte Sundsvall två gånger hösten 1855;

Att första döpelseakten utfördes af Hejdenberg (?) å Alnö utanför staden.

Hvad man rimligtvis kan antaga är:

Att denna första (?) döpelseakt ägde rum vid Hejdenbergs första besök i Sundsvall, som enligt "Baptists in

---

*) "Baptists in Sweden". Sid. 159.

**) Konferensförh. 1857. Sid. 9. Jonas Engberg.

***) Minnen. Sid. 90. O. Engberg.

†) "Baptists in Sweden". Sid. 159.

††) Baptisternas i Sundsvall tionde årshögtid. Ev. årg. 1865. Sid. 305. Det är nästan oförsvarligt att vid ett tillfälle som detta icke meddela bestämdare historiska fakta.

Sweden", omfattade tio dagar, 12—22 Aug. 1855. Detta så mycket mer som enligt både Jonas Engbergs och O. Engbergs muntliga meddelanden, Hejdenberg, "då han inträffade i Sundsvall", döpte så och så många personer. Att så var förhållandet styrkes ännu mer däraf, att församlingen firade sin tio-årsfest den 20 Aug. 1865. Således skulle den första dopförrättningen och baptistförsamlingens organisering inträffat den 20 Aug. 1855;

Att 16 personer vid detta första tillfälle blefvo döpta. Olof Engberg, som uppgifver antalet 40, åsyftar möjligen de vid H:s båda besök 1855 döpta. Författarinnan till boken "Baptists in Sweden", som uppgifver 69 döpta under samma tid, inberäknar utan tvifvel dem, som dessa dagar blefvo döpta i socknarne nära Sundsvall;

Att Jonas Engberg, som vi strax därpå finna både predikar och döper, troligen var en af dessa 16 först döpta.

Detta är det enda vi med någon grad af visshet kunna säga om tiden för Sundsvalls baptistförsamlings tillkomst. *)

Baptistförsamlingen i Sundsvall har icke lidit någon särskild förföljelse, om man frånräknar rättegångarne mot Hejdenberg. Dessa rörde också, om vi förstå saken rätt, hans verksamhet å andra orter.

Församlingens tillväxt var stadig. Andra året hade hon 76 medlemmar, hvilket antal 1857 stigit till 112 och 1860 till 138. Församlingen höll den första tiden jämna steg med Stockholms första församling, som sistnämnda år visserligen hade 167 medlemmar, alltså 29 flere; men Sundsvall hade under samma tid utsändt två dotterförsamlingar, nämligen i Tuna (Skallböle) 1856, och Svartvik 1860. Detta är dock icke allt, ty Gransjö, Stöde, Ljustorp och

*) Jämför dock "Betlehem, Kristlig kalender" för 1896. Sidan 34, hvarest Sundsvalls församling säges vara bildad den 14 Aug. 1855. Är det senare datot det rätta, skulle Hejdenberg förrättat dop och bildat församling den andra dagen af sitt första besök i Sundsvall.

Hässjö hafva, som det heter, "hämtat sina första stenar i sin andliga tempelbyggnad ur Sundsvalls församling". 14 församlingar hade 1865 mottagit sina första medlemmar från Sundsvall. *) Ofta inträffade att någon i landsorten blef öfvertygad om troendes dop, reste in till Sundsvall, blef där döpt, reste hem och i sin ordning döpte andra, eller följde någon med ut till de respektive socknarne, predikade, döpte och bildade församlingar. Församlingen i Sundsvall uppförde med bidrag från Missionsföreningens

Baptistförsamlingens i Sundsvall första kapell.

vänner ett kapell 1859—1860, hvari den första predikan hölls den 13 Jan. 1860 af J. A. Hanner för ett åhörareantal af 600 personer.

Detta hus nedbrann 1877; men redan 1880 inflyttade församlingen i sitt nybyggda kapell, hvilket ramponeradt genom sundsvallsbranden 1888, återställdes och är nu det

*) Evangelisten 1865. Sid. 306.

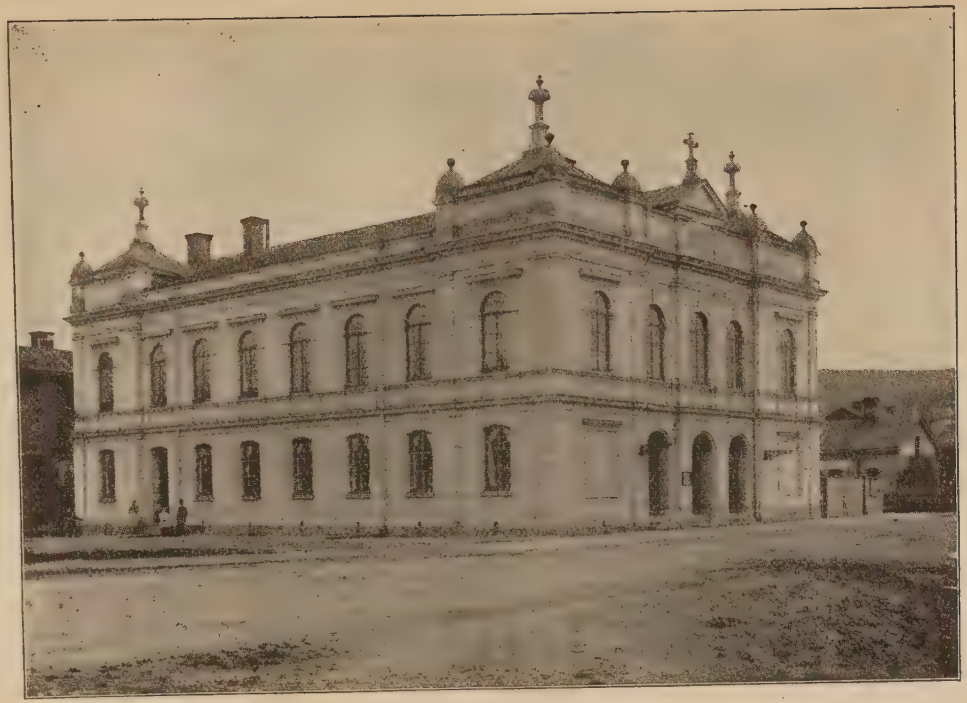

Elimkapellet i Sundsvall.

största och ett af de finaste och mest ändamålsenliga kapell i landet.

Församlingens förste pastor var den energiske och gudfruktige Jonas Engberg, som tjänade henne från hennes grundläggning tills han dog 1858. Sedan dess hafva P. F. Hejdenberg, O. Engberg, Jonas Engström, Källberg, C. G. Lagergren, Olof Bodien och J. Johanson varit hennes lärare. Den sistnämnde innehar ännu befattningen. Alla dessa män voro kraftfulla arbetare, hvilkas predikan och ledning burit god och varaktig frukt.*)

5. Församlingars vidare utplantering i Norrland.

Norrland har varit tämligen väl lottadt på evangelii förkunnare. Utom P. F. Hejdenberg, sedan 1855; C. M. Möllersvärd, 1855—56; Näs Per Person, 1856 och följande år, hvilka utförde ett välsignelserikt arbete, må nämnas bland de norrländskt infödde förkämparne: Jonas Engberg, 1854—58; Olof Engberg, sedan 1855; Olof Carlson och Sundvall från 1856; Per Person (Bergsjö); A. Anderson och Martin Höglund, 1857. De täta besöken af olika predikanter, som kommo värmda af den sanningsglöd de nästan alla nyligen funnit, buro rika frukter. Omfattande rörelser uppstodo. Skaror blefvo omvända, många döpta och församlingar bildade.

För att åskådliggöra uppkomsten af baptistförsamlingar i Norrland, hafva vi valt blott några af dem, och dessa få, hvilkas uppkomst och utveckling vi något litet skola omnämna, komma att behandlas ytterst kort. Vi börja med:

Lindsjön i Hassela socken.

I Hassela socken funnos sedan en längre tid tillbaka en

*) Fastän smärtsamt måste i sanningens intresse nämnas att en af dem, Källberg, möjligen den rikast begåfvade och bästa evangeliske talare af dem alla, föll i synd, blef afsatt och utesluten.

grupp af varmt gudfruktige separatister. Några af dessa hade redan börjat betvifla barndopet. Den 22 Juni 1856 reste en ung kvinna Karin Tiger*) och en broder Lars Olson till Sundsvall för att där blifva döpta enligt Guds ord. Snart därpå anlände Carl Möllersvärd, som döpte nio troende den 24 Juli 1856. Af dessa nio må särskildt nämnas två: Bengt Olson och Per Danielson. Dessa nio tillsam-

Interiör af Elimkapellet i Sundsvall.

mans med de ofvannämnda två förut döpta förenade sig till församling. Sålunda kom den första baptistförsamlingen till stånd i Hassela d. 24 Juli 1856 och antog namnet Lindsjön. Bengt Olson och Per Danielson blefvo valda att tjäna som äldste. Medlemsantalet steg samma år till 27.

Hassela baptistförsamling, Hassela.

Då Näs Per Person året därpå kom till Hassela socken,

*) Mer om henne längre fram.

uppstod en större rörelse, som sträckte sig till flere socknar. Många blefvo omvända och äldre kristna blefvo upplifvade. Bengt Olson fick döpa många och såsom en följd häraf blef en särskild församling bildad med namnet Hassela 1857. Bland de första medlemmarne här voro Per Jonson och Olof Jonson i Bäckaräng. År 1858 uppstod en liflig rörelse i Lindsjön och i följd häraf fick denna församling en god tillökning. Men alldenstund åtskilliga medlemmar bodde ganska aflägset, beslöts samma år att bilda en särskild församling. Den nya församlingen blef kallad Stensjön. I Hassela socken voro nu alltså tre församlingar.

Bergsjö församling bildades den 8 Aug. 1856 af nio medlemmar. Sju synes hafva blifvit döpta vid samma tillfälle och två voro döpta å annan ort.

I *Gransjö* verkade John Hällman 1816 och Olof Strömberg 1843. En Anders Ersson och en Anders Pålson voro bland de första som här blefvo troende. Den senare och en Olof Fanberg blefvo 1856 döpta i Sundsvall. Möllersvärd besökte Gransjö något senare samma år, döpte åtta och en församling af tio personer bildades d. 13 Aug. 1856. Bland dessa första troende och döpta i Gransjö var Olof Carlson,*) som blef en framgångsrik predikant och pastor. I Ljustorp bildades församling d. 20 Aug. 1856 af sju medlemmar, af hvilka fem blefvo döpta vid samma tillfälle.

I *Hässjö* funnos redan 1850 några troende. Af dessa blefvo snart två öfvertygade om troendes dop och 1856 döpta i Sundsvall. Den ene hvars namn var L. Vickman, blef afskild till ordets tjänst. Han döpte strax därpå fem troende. Dessa sju sammanslöto sig till församling d. 9 Nov. 1856.

---

*) Fader till Carl Sjölander, en veteran och trogen arbetare i ordet och läran i Sverige, samt till Alfrid Sjölander, pastor i Stromsburg, Nebr.

Ragunda. Här funnos redan i början af 1850-talet några bedjande Guds barn. 1855 uppstod en andlig rörelse. Man hade hört om P. F. Hejdenberg, som snart också besökte marknaden i Ragunda. Folk samlades vid Hejdenbergs salustånd för att se hur "den där baptisten" såg ut; ty de kunde ej tro att en baptist kunde likna andra människor. Men de uttalade ofta det omdömet att han t. o. m. var vacker. Hejdenberg predikade här hvarje afton och fördomarne skingrades något.

"Vid ett tillfälle hade Hejdenberg lofvat att predika i Ammer; men af okänd anledning kom han ej. På utsatt tid kom länsmannen med vederbörligt biträde för att enligt prosten P. Nordstrands uttryckliga befallning häkta den öfver vårt land så beryktade mannen, därest han uppträdde och predikade. Länsmannen och det samlade folket väntade förgäfves. Under tiden predikade Hejdenberg i länsmannens granngård och följande afton i Ammer utan att blifva störd af någon".*)

Tre personer härifrån blefvo döpta i Sundsvall d. 10 Jan. 1857. Församlingen bildades samma år och hade 1861 27 medlemmar.

Gäfle. "Hösten 1855 blåste en nådesvind öfver staden. Många väcktes då ur sin andliga dödssömn. Våren 1856 besökte Möllersvärd Gäfle och predikade på två olika lokaler, som dock båda blefvo stängda, då det blef kändt att M. var baptist. Näs Per Person besökte Gäfle i April 1858 predikade och döpte den första i denna stad, en troende kvinna Erika Haglund. Två andra döptes senare på sommaren och församling bildades samma år. A. Wiberg besökte Gäfle 1858 och 1859. Församlingen förde ett tynande lif till 1861, då Näs Per Person åter aflade ett besök, som åstadkom en lyftning".

*) Ur Svärdet och Murslefven. Årg. 1887. Sid. 260.

Svartvik. Verksamhet började här i egentlig mening först 1855. Bland de första, som här predikade voro: Erik Norberg, Hedin, Möllersvärd och Hejdenberg och dessutom Aron Engström, J. Johanson, J. A. Sundvall och J. A. Hanner. Möten höllos här och där i husen. Förvaltaren vid sågverket utgaf förbud till arbetarne mot öppnande af predikolokal. Detta hade till följd att två som icke ville åtlyda förbudet fingo flytta. Ordet och tron kunde dock icke utestängas.

Församlingen bildades på försommaren 1860. Datot är oss okändt. Hon räknade snart därefter trettio medlemmar. Att döma af det material, som finnes om hennes tillkomst, antages att de 17, som uttogo betyg från Sundsvall, sammanslöto sig till församling och att 13 andra i sammanhang därmed eller något efter anslöto sig till henne.*)

Denna församling hade ytterst ringa framgång den första tiden. Samma sommar hon bildades hade hon som vi sett trettio medlemmar, och efter tio år endast fyrtio. En vändning till det bättre inträdde då Arvid Ullmark 1876 blef hennes predikant och föreståndare.

6. Baptistförsamlingar i Västerbotten.

Den hufvudsakligaste befolkningen i dessa nordliga bygder är till sitt ursprung en blandning af svenskar, finnar och några tyskar. Det säger sig nästan självt att här om någonstädes okunnigheten i andliga ting varit stor och det sedliga lifvet lågt.

Læstadius död 1841, och Sellström, död 1861, hafva utfördt ett erkännansvärdt arbete i höga norden bland såväl lappar som andra. För 77 år sedan eller 1821 finna vi tro-

*) Af detta såväl som af många dylika fall märker man att våra bröder den första tiden icke gingo till väga med önskad ordning vid församlings bildande.

ende kristna i umeåtrakten. Dessa samlades här och där i husen eller under bar himmel. En kär bild ur dessas lif finna vi tecknad af en Mr. Laing, förmodligen turist, som i Juli 1838 skrifver från Degerfors följande:

"Jag stod upp mycket tidigt en morgon och gick ned till forsarne för att meta. Jag stötte oförmodadt på en liten grupp af män, kvinnor och ungdom, samlade i en vacker däld. En man med blottadt hufvud läste ur Bibeln. Då de fingo se mig blefvo de något förvirrade tills de funno, att jag endast var där för att meta fisk, och i synnerhet lugnade det dem, då de funno att jag icke bodde vid prästgården. Det sades mig, att en liflig religiös rörelse utbredde sig i norra Sverige, hviiken prästerskapet bemödade sig att utsläcka".*)

Denna lilla täcka och utan biafsigt tillkomna målning af en liten hop af gudsdyrkare, samlad i naturens tämpel för att tillbedja Gud i anda och sanning, är hänförande. Vi äro vissa om att dylika samlingar förekommo ofta äfven i dessa nordliga bygder.

"År 1859 besökte Näs Per Person Västerbotten och tillbringade Okt. och Nov. månader inom norra polarcirkeln. Han mottogs med glädje på hvarje plats, stora skaror samlades att höra honom och Gud lät hans arbete krönas med välsignelse".*)

Vi hafva haft en verklig uppbyggelse vid läsningen af hans dagboksanteckningar. Endast utrymmet nekar oss att meddela allt. Det måste vara goda kropps- och själskrafter parade med andlig glöd för att under en längre tid börja med predikan kl. 8 eller kl. 9 f. m., därefter samtal med frälsningssökande, därpå göra flere husbesök, bedja med och sjunga för bekymrade; på eftermiddagen predika igen eller fortsätta med husbesök, gå längre eller kortare väg eller ro öfver mellanliggande vatten för att åter predika på kvällen och efter predikan samtala med sökande själar till sent på nätterna. Men det låg säkert icke liten uppmuntran i att ofta under predikan se nästan alla de hundraden,

*) "Baptists in Sweden". Sid. 166.

som voro samlade, häftigt gråta öfver sina synder. Själf utbrister Näs Per Person: "Gud allena vare evigt ära!"

Vi hafva försökt göra ett utdrag ur hans dagboksanteckningar. Resultatet kan endast bli ytterst ofullständigt. Det förnämsta kan icke alls tecknas. Vi försöka följa honom från den 30 Aug. till den 28 Sept. Under denna månad har han gått långa sträckor till fots, rott öfver sjöar, floder eller vikar, predikat 38 gånger för ett sammanlagdt åhörareantal af cirka 10,600 personer, gjort 23 husbesök, särskildt nämnda. De omvändas antal är icke alls beräknadt. Dessa synes hafva varit många, kanske hundraden, men våra bröder på den tiden tänkte icke så mycket på att hålla räkning på dem.

År 1860 besökte Per Lindh Umeå m. fl. platser i Västerbotten. Hans egen skildring af denna missionsresa är utomordentligt intressant och uppbygglig. Han hade att utstå mycken försakelse, kallades inför kyrkoråd, stämdes inför landskansliet och tre gånger inför häradsrätt såsom villolärare och landsstrykare, samt dömdes till dryga böter, en gång 150 kr.

Församlingar bildades under ledning af Näs Per Person i Piteå 1859, i Umeå 1860 och i Luleå 1861. *)

Sålunda utbredde sig verksamheten i Norrland och allt flere föllo till och voro tron lydaktige. Segrarne vunnos icke utan kamp under bittraste motstånd, hvilket så klart belyser en världskyrkas paniska förskräckelse för allt sant andligt lif, att vi ännu måste dröja något därvid. Gud vill ej, såsom vi finna bl. a. af Apostlagerningarne, att sådant skall lämnas åt glömskan.

---

*) Enligt n. v. statistik. Men enligt "Baptists in Sweden" och statistik för 1861 var församlingen redan bildad i Luleå 1860 och hade då 41 medlemmar.

7. *Häftigt motstånd och förföljelser i Norrland.*

Någon gång försökte evangelii motståndare äfven öfvertygelsens vapen. Till deras heder må detta nämnas. Visserligen voro prästernas sätt att öfvertyga de troende bibelläsarne hänsynslöst, öfvermodigt och ofta vulgärt, men det oaktadt respektera vi hvarje sådant fall då man undvek handgripligheter, ägodelars försköfling, fängelsestraff, kyrkostraff och landsförvisning. *)

En förr omnämnd kvinna, Karin Tiger, läste flitigt sin bibel och lärde där känna sanningen rörande dopet. Och som det vill synas, meddelade hon andra den sanning hon funnit, ty hon lär ha mottagit tio varningar af präster. Bland dem anföra vi en af en pastor Wadman, så lydande:

"Njurâkers prästgård den 19 Dec. 1855.

Min kära Karin Tiger. Guds nåd och frid vare hos dig!

När jag nu träffade herr magister Nordman, frågade jag efter de bekanta och vänner, som jag påminte mig hafva i Hassela. Ibland dem var Karin. Han nämnde då, att han fruktade, att du var i fara att falla till baptisterna, emedan han visste att du läser deras skrifter. Detta gjorde mig ondt, emedan jag är viss i mitt sinne, att det är en olycka för kristendomen i vårt kära fädernesland, om denna lära här får någon framgång. Jag hvarken dömer eller fördömer baptisterna. Jag tror att de rättsinnige bland dem äro lefvande grenar i vinträdet. Men deras lära om det heliga dopet är icke den rätta. Dessutom blifva de, som här i landet falla till deras lära, på det sättet olyckliga, att de blifva utan församling och utan prästerskap och utan kyrklig ordning. De blifva får i öknen utan herde. Ty uti detta fattiga och glest bebodda land kan icke mer än en kyrka underhållas. Men aldrig kommer den baptistiska kyrkan att utränga den lutherska. Det förhindre Gud! Den frestelse, som nu pågår, är för oss ett straff af Gud därför, att vi så litet värderat vår härliga tro. Jag fruktar äfven, att baptismen nu till en början får någon framgång här och där i vårt land, men snart får den samma öde som alla andra afvikelser ha fått. Karin vet, att hos oss ha länge funnits svedenbor

*) Dopskrifter af våra motståndare, som ock höra till öfvertygelsens vapen, skola vi tala om längre fram.

gare, erik-jansare, hedbergare m. fl. Men huru är det med alla dessa? Hvar hafva de sin kyrka, sitt prästerskap, sin församling? Ingenstädes! Men den som saknar allt detta kan icke annat än känna sig olycklig. Jag känner en erik-jansare, som ännu bor kvar i Bollnäs. Han går aldrig till kyrka eller nattvard. Ja, han 'håller alla dagar lika', så att han har ingen sabbat. Är icke den mannen mer än olycklig? Jag har af tidningarne sett, att baptisterna i Sundsvall såsom våra hedbergare, själfva utdela den heliga nattvarden. Hvad säger Karin om denna osed? Mig förefaller det vara en lika afskyvärd oordning i Guds församling, såsom om man släpper grisar på ett bröllopsbord. Och hvar och en kan väl se, att detta icke kan gå i längden. Jag vill icke vara någon olycksprofet, men jag är viss därpå, att det slutligen går med deras samfund som med svedenborgarnes och erik-jansarnes. Och såsom Herren Jesus, när han såg Jerusalem, grät, så vill jag gråta när jag tänker därpå. — Jag skickar dig, kära Karin, en predikan om barndopet. Den är utmärkt, grundlig och enkel. Läs henne under bön till Gud. Läs äfven Hedbergs bok i samma sak. Men bortkasta alla baptistiska skrifter, ty med dem inleder du dig i frestelse. Gud vare med eder! Önskar vänskapsfullt, *J. Wadman*".

Man må erkänna att ofvanstående bref till en tjänarinna var både nedlåtande och humant att vara från en präst på denna tid. Bengt Olson i Hassela uppmärksammades också med ett par herdabref af en komminister Bolin, hvari han bestraffas för det han predikade om dopet och döpte, och om han ej slutade därmed "så", sade Bolin, "tillsäger jag dig Guds förbannelse både för tid och evighet". Vidare: "Vet du hvilkens ärende du och dina gelikar gå? Jo just satans eller satans sons ärenden".

Under sommaren 1858 gjorde biskopen ett besök i Hassela. Bengt Olson och Per Danielson blefvo kallade till kyrkan, att biskopen måtte få samtala med dem. Han visade sig mycket vänlig och frågade dem noga om många förhållanden. Vid utgången passade fienderna på och klagade svårligen på baptisterna. Han svarade: "Jag skall göra, hvad jag kan".*)

*) Ur Separatism och Baptism. Sid. 21—28, 31—32.

Kontraktsprosten Ekelund från Hudiksvall aflade ett besök i Hassela 1858, hvarvid han egentligen höll katekesförhör, samt i sammanhang därmed vidrörde skiljelärorna. Då han hörde att några, som nu voro baptister förut varit separatister, beklagade han denna ostadighet och frågade, om det komme ännu en annan lära, de äfven skulle antaga den. Därpå svarade Per Danielsen: "Det måste vi, så vida det finnes någon som bättre öfverensstämmer med skriften, hvilket jag dock ej tror". Förhöret slutade då med kontraktsprostens utrop: "Ja de' förslår inte".*) Predikanten Martin Högdal blef inkallad till en inspektor på Johannisfors för att af denne vederläggas. Emellertid gick Högdal af med seger, hvilket förtröt inspektoren som själf studerat till präst. Han kallade därföre upp Högdal en andra gång, då han förstärkt sig med två andra inspektorer och en präst. Högdal fick kraft af Gud att gifva skäl för det hopp, som var i honom. Prästen ville draga sig undan, tog sin hatt och ämnade gå. Inspektoren bad honom stanna, "ty", sade han, "jag hör Högdal har mer att säga". Striden räckte hela dagen och när kvällen kom, var prästmannen glad att få taga sin hatt och gå.*)

Att öfvertalning, muntlig bestraffning, hot och nedkallande af Guds förbannelse blefvo utan resultat, fingo kyrkans väktare erfara. Handgriplig förföljelse hade naturligtvis lika litet verkan. Men den råa massan var i synnerhet i stånd att med mera eftertryck bruka sig af detta medel.

Dopförrättningar måste försiggå sent om nätterna för att om möjligt blifva ostörda. Det är icke möjligt att beskrifva pöbelns alla våldsamheter vid dop och andra tillfällen. Ett belysande exempel må dock här omtalas:

Då Jonas Engberg den 20 Juni 1856 skulle döpa ett

*) Svärdet och Murslefven. 1886. Sid. 169.

större antal, hade några sammansvurit sig att stena så väl dopförrättare som dopkandidater. Deras uppsåt blef kändt och våra vänner dröjde med dopakten till kl. 2 på natten, i hopp att illgärningsmännen skulle tröttna och begifva sig hem, men förgäfves. De drogo sig blott tillbaka och samlade medhafda skinnsäckar så fulla med stenar som de voro i stånd att bära. "Sedan vi", berättar E. W., "i brinnande böner anropat Gud om hjälp och bistånd samt sjungit en sång till Lammets ära, begåfvo vi oss till vattnet, men innan vi hunnit börja den högtidliga akten, hade fienderna ryckt fram ur sina gömställen, och så började ett stenregn, hvarom ingen, som därtill ej varit åsyna vittne, kan göra sig en föreställning. Det hela var sorgligt, men det var också glädjande att se huru den store Guden bevarade de sina för stenarne. En del föll på högra andra på den venstra sidan. Ett par stora stenar snuddade vid Engberg men utan att skada. Efter slutad dopförrättning skyndade vi till Erik Nilson i Fuske och instängde oss i hans sal för att ostörda få tacka Herren för den nåd och faderliga omvårdnad som vi nyss så påtagligen erfarit". Men äfven huset blef bombarderadt af stenkastning.*)

"I afsigt att hämma baptistvillfarelsen" och "fördrifva vinkelpredikanter", anställde prästerskapet i Ljustorp ett ordentligt organiseradt motstånd och ordnade en förföljelseliga. Kyrkostämman i Ljustorp den 3 Aug. 1856 fattade sex tämligen vidlyftiga resolutioner i nämnda syfte. Vi kunna ej uraktlåta att meddela några utdrag:

1. "Att församlingen af den uppkomna oordningen fann sig föranlåten anhålla hos konungens höga befallningshafvande om stadgande, utom böter efter lag, af ett kraftigt kyrkokassan, fattigkassan och åklagaren treskiftes tillfallande vite (af såsom församlingen vågar föreslå 100 rdr rmt första gången, samt 200 rdr. rmt. andra gången och 300 rdr rmt tredje och följande gånger) för den husfader, som i sitt hem eller å sina ägor tillåter eller anställer så-

*) Svärdet och Murslefven, 1887. Sid. 172, 173.

dana andliga sammankomster, därvid vinkelpredikanter uppträda och dels andra personer än ställets folk sig i massa infinna.

2. Att församlingens nu valde ordningsmän inom husförhörslagen nämligen (här förekomma i resolutionen namn på 17 personer) att med biträdande af närmaste socken-nämnds ledamöter jämte noggrann uppmärksamhet på alla kringstrykande, okända och passlösa personer, hvar i sitt distrikt genast vid första anledning upphämta och ledsaga hvarje främmande eller församlingen tillhörande vinkelpredikant eller sakramentsutdelare till den prästman som kyrkoherdeämbetet förestår för att af honom behörigen åtvarnas i ordningsmans närvaro, på det att åtal må kunna mot en sådan folkets förförare i all lagens kraft anställas.

3. Att alla de personer härstädes, hvilkas affall medelst vederdop är allmänt bekant, måtte ofördröjligen hos pastorsämbetet inkallas till varnings mottagande, på det de vid skeende åtal icke må äga ursäkt att åberopa etc.

4. Att alla föräldrar och husbönder skola med så kristlig omsorg vaka öfver sina barn och tjänare, att de afhålla sig från alla andra sammankomster än de kyrkliga och familjeuppbyggelserna i det privata hemmet". *)

Den femte resolutionen rör fri utdelning af utdrag ur d:r Luthers skrifter mot vederdöperiet.

Dessa resolutioner blefvo af baptistförsamlingen hos konungens befallningshafvande öfverklagade och upphäfda.

I sammanhang härmed anföra vi ett omkring två år senare:

"Utdrag ur protokollet vid kyrkorådets i Ljustorp församling sammanträde i sakristian den 9 Jan. 1859, § 1. Sin plikt likmätigt hade kyrkorådet i följd af k. m:ts här publicerade nådiga förordning af den 26 Okt. 1858, till i dag inkallat följande personer: torparesonen Aron Engström, torparen Olof Söderlund, mästersvennen Karl Norman, torparen Anders Jonas Björklund och Olof Söderberg samt drängen Karl Johan Nilson, hvilka samtliga, enligt hvad kyrkorådet hade sig bekant, fallne uti baptistiska villfarelser, genom andliga föredrag de samma inom socknen utbredt, och sålunda åstadkommit söndring i kyrkligt hänseende jämte förakt för den allmänna gudstjänsten, den de själfva i strid mot Guds rena ord nu mera sällan eller aldrig besöka, och hvad värre är, därifrån genom hvarjehanda

*) Svärdet och Murslefven. 1887. Sid. 178, 179.

medel söka afhålla andra. Af dessa kallade hade alla utom Olof Söderberg sig i dag inställt, hvilka i stöd af högst berörde kungliga förordning nu förbjödos att med andliga föredrag, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, inom församlingen vidare uppträda, hvarförutom dessa personer enligt sakramentallagen af den 7 Mars 1855, undfingo varning. År och dag som ofvan.

In fidem *Esbj. Bergman*".

Många inställelser inför kyrkoråd, biskopar, konsistorier och domstolar ägde rum, men utrymmet tillåter oss ej att anföra dem huru intressant det än skulle vara.

Då Hejdenberg 1857 besökte marknaden i Ås (?) predikade han hos Olof Olofson i Östersem. Sammankomsten blef våldsamt upplöst af landsfiskalen Pira, som dessutom hemställde till konungens befallningshafvande, "huruvida icke Hejdenberg, ehuru försedd med resepass, likväl, därest flera dylika sammankomster skulle af honom inom orten föranstaltas, må, enär han genom samma pass endast är berättigad till besökande af marknaden, anses böra gripas och med fångskjuts till hemorten afsändas".

Då så väl biskopar som det lägre prästerskapet, skollärare och kyrkoråd, häradshöfdingar, landsfiskaler och länsmän m. fl., representerande ordningens upprätthållare, kunde sammanrota sig till en förföljelseliga, officielt kalla baptistpredikanter för villoandar, vinkelpredikanter och upprorsmakare, de där förförde det enfaldiga folket, benämna de troende "skojarefölje" och deras gudsdyrkan ett farligt "ofog" och ofta själfva i spetsen för en vild hop förgripa sig på predikanterna, då säga vi, är det icke alls underligt att pöbeln skymfade och våldförde sig på de troende. Den allmänna tanken var ju väckt och fostrad, att man kunde behandla "läsare", som man behagade utan att ställas till ansvar. En sockenpräst uttalade om en hop vilda sällar som med rasande upptåg störde sammankomster och slogo de kristna, att de utgjorde "kyrkans knopp". Om dessa prästernas och andra ämbetsmäns meriter tagas med i räk-

ningen, förundra vi oss icke öfver ofta upprepade våldsamheter, af hvilka vi här vilja återgifva en, som timade våren 1858:

"Förliden påskdag var jag till en by i sällskap med br. E., hvilken där höll tre lifliga föredrag, då allt aflopp stilla. Br. M. var hos mig för samma ändamål, under det jag var borta, och hade i det närmaste slutat talet, då en af mina grannar, åtföljd af några bofvar, svärjare och Guds namns missbrukare kommo inrusande, lade tillsammans Bibeln och befalde br. M. såsom saknande prästkappa att upphöra. Därjämte tillade de den hotelsen, att om han ej godvilligt upphörde, skulle de tills i morgon, om samma företag började, skaffa dem som skulle få honom att sluta.

Våldsverkarne höllo ord. Annandag påsk var också en stor samling af nådehungrande själar hos mig. E. höll då föredrag. Allt hade aflupit stilla. Bönen var slut, och Guds ande tycktes mer än vanligt hafva verkat på åhörarnes hjärtan. Större delen begaf sig redan af på hemvägen, då de möttes med hemska svordomar. Några tilldelades äfven slag i hufvudet. Sedan följde de landsvägen tills de kommo till min bostad. Nämndemannen E. E. S. och skolläraren H. gingo i spetsen för en fientlig skara af 18 till 20 man. Vid inträdet i mitt rum ropade nämndemannen: 'Bor Gud här?' 'Vi hoppas det', sade E. — Skolläraren höll då ett längre tal blandadt med otidigheter, Guds namns missbruk och svordomar. Han försäkrade under eder att vi alla skulle ut ur rummet och br. E. först, samt 'piskas som hundar', såsom han sade, 'för att piska djäflarne ur oss'. Han tog då E. i kragen och drog honom upp ur sängen, hvarvid fienderna under vildaste skrän började slå oss med käppar, som en af dem beredvilligt delade ut åt 'de förstörande änglarne'. En stol togs ut för att därmed krossa E:s hufvud då de fått honom ut på gården. Men han, som sagt: 'Ett hår skall icke falla af edert huf-

vud eder himmelske faders vilja förutan', han ryckte oss äfven denna gång ur viddjurets gap, fastän det redan hade rofvet i käftarne; ty tre vänligt sinnade, friska och starka ynglingar fattade tag i br. E.; och fastän de ursinniga fienderna ville slita honom i stycken, måste de dock släppa sitt rof'.

Söndagen efter påsk, då en samling hölls hos skomakaren W., hann föredraget att afslutas, men midt under bönen inträdde ogärningsmännen, af hvilka en bonde E. H. S. ropade att det nu ej hjälpte att bedja längre. Han tog den bedjande på armarne och bar henne ut och släppte henne handlöst i marken. Flere fingo slag af käppar. Skräddaren O. fick ett mycket svårt slag, och en jungfru från A. måste dragas hem på en kälke med ena sidan ganska illa krossad samt mun och läppar sönderslagna.

Följande Söndag var allt stilla. Men tredje Söndagen efter påsk nedbröto fienderna skorstenen å skomakaren W:s hyrda lägenhet, hvarför han måste flytta.

Sist hafva de anställt mordbrand hos en person, som lofvat mig en jordbit, hvarpå jag tänkt vi skulle uppföra ett hus för andaktsöfningar''.*)

Ett liknande våld utöfvades i Skön den 1 April 1859, där predikanten fick sina kläder sönderslitna, håret afrifvet och svåra stötar å öfriga delar af kroppen, men kom såsom genom ett under undan med lifvet.

Härtill foga vi en resumé, varande, som det vill synas, ett utdrag ur rättegångsförhandlingar vid Bergsjö häradsrätt, så lydande:

"Vid Bergsjö häradsrätt blefvo 64 personer år 1851 ådömda en plikt af tillsammans 1,920 rdr. endast därför att de hade samlats omkring Guds ord, sjungit psalmer och mottagit nattvarden af annan person än statskyrkans präst.

*) Evangelisten 1858. Sid. 207, 208.

Vidare dömdes af samma domstol 27 personer till 810 rdrs böter. 73 personer fingo tillsammans böta 2,190 rdr. Några troligen bland de sist nämnda blefvo dock befriade från böter''.*)

Sålunda finna vi att vittnesbördet om Jesus kostade våra trosförvanter bojor, fängelse, böter, misshandel och mycken bön samt tårar; men vi finna därjämte att till och med den synliga skörden icke var ringa. Under tiden 1855—60 steg antalet församlingar i Norrland från en till 43 och medlemsantalet under samma tid — för så vidt uppgifterna äro riktiga — till 1,476.

8. Några drag ur P. F. Hejdenbergs lif och verksamhet.

Per Ferdinand Hejdenberg föddes i Visby på Gotland. Han lärde förmodligen sitt yrke**) i Stockholm, hvarest vi finna honom 1849. Guds ande väckte honom, enligt hans egna ord, ur syndasömnen 1847, således vid 20 års ålder. Vi ha skäl antaga att han var bland Scotts och Rosenii åhörare och att han kom till frid med Gud vid den tiden. Vi ha redan i det föregående blifvit bekanta med honom, då vi finna honom i sällskap med Forsell i Orsa vittnande om sin Frälsare, samt huru han där blef arresterad och förd med fångskjuts till Falun.

Hejdenberg kom snart till insikt om de troendes dop. Hvilket det direkta medlet var, som klargjorde för honom dopfrågan, är oss icke bekant. Men då vi erinra oss i huru rikt mått han fick erfara den jesuitiska kyrkotukten i form af fotbojor, handklofvar, fångskjutsar, fängelse och dryga penningeböter, var det ju icke underligt om det snart blef klart för honom hvarest *icke* Guds församling var. Lägga vi härtill att äfven han hade Bibeln, Luthers skrifter och

*) Separatism och Baptism. Sid. 66, 67.

**) Buntmakeri.

med oförvillad blick och otjust hjärta hade tillfälle att ransaka "om det så förhölle sig", var det att vänta, att Jesu lära om dop, församling och nattvard skulle blifva för honom klar och värd att mottagas. Alldenstund ingen fanns i landet, som kunde förrätta dop, reste äfven han öfver till Hamburg, blef där döpt och ordinerad till evangelii tjänst af pastor Schauffler i Maj 1854.

Hemkommen från Hamburg började Hejdenberg med heligt nit arbeta i enlighet med sin vunna öfvertygelse. Han besökte snarast möjligt efter hvarandra följande platser: Stockholm, Orsa, Älfdalen, Hällestad, Norrköping, Örebro, Sundsvall m. fl., hvarest han predikade evangelium och döpte troende män och kvinnor i hundradetal samt bildade församlingar.

Hans resor voro otroligt raska. Det är verkligen förvånande att finna honom blott under några månader kunna besöka så vidt skilda orter så väl i mellersta som norra Sverige. Detta så mycket mer, som då icke funnos några järnvägar. Man var den tiden oftast hänvisad till gästgifvareskjuts.

Åren 1851—54 är Hejdenberg bosatt i Örebro. Vid konferensen i Stockholm 1857 är han ombud för församlingen i Sundsvall. Häraf skulle framgå att han flyttat från Örebro till Sundsvall. Men i "Svärdet och Murslefven" 1887 läses: "Hösten 1856 flyttade körsnären P. F. Hejdenberg från Stockholm till Sundsvall". Om detta icke är misstag skulle han någon tid mellan 1854 och 1856 varit bosatt i Stockholm.

Hejdenberg må med skäl räknas som en baptismens apostel i Sverige — en pioneer för nytestamentligt evangeliseringsarbete och därtill hörande dop och församlingsskick. Hans begåfning och arbete tyckes varit mera evangelistens; dock tjänade han Sundsvalls församling såsom dess pastor under några år.

Som vi af det redan sagda se, var Hejdenberg en outtröttlig arbetare. Med ovanliga talareförmågor, varmt nit för syndares frälsning, stor frimodighet och en skarp blick för behofven på missionsfältet, som gjorde att han i rätt tid

P. F. Hejdenberg.

inträffade där skörden mognat — allt gjorde honom till en framgångsrik missionär. Vi finna honom ha del i alla de förnämsta rörelserna och organisationerna under tiden 1853—60. Hans verksamhetstrådar äro så innerligt samman-

flätade med församlingarne, särskildt hvad Norrland angår, att man icke kan studera deras uppkomst och utveckling utan att upptäcka spår af honom. Det är självskrifvet, att en man med sådana förmågor, inflytande och handlingskraft icke kunde undgå myndigheternas uppmärksamhet. Ingen af våra baptistbröder har väl heller åkt på fångkärran så mycket, suttit i fängelse så många gånger eller lagt ut så stora pänningsummor i böter som han.

Som sagdt, det "svenska Sions herdar" kunde icke låta sådant arbete pågå opåtalt. En riktig hetsjakt anställdes efter Hejdenberg. Han lär blifvit transporterad med fångskjuts inalles 17 gånger och förmodligen lika många gånger stämd att stå till rätta inför domstolarne för ofvan angifna "brott". Några prof på omständigheter, under hvilka han hade att arbeta och på fiendernas mått och steg att hindra honom i hans ädla värf böra här meddelas.

Vid ett besök i Norrköping, förmodligen 1854, var sammankomst utlyst för Hejdenberg i ett privat hus. Rum och trappor voro fullpackade med folk och utanför huset var också fullt af nyfikna. D:r Rundgren och borgmästaren voro närvarande med stadens hela poliskår. Man började med att sjunga: "Vår Gud är oss en väldig borg". Därpå läste Hejdenberg Apg. 5, hvarest omtalas huru prästerna förbjödo apostlarne att tala eller lära i Jesu namn. Men borgmästaren hade icke tid att dröja tills kapitlet var läst utan trängde sig fram, upplyfte sina armar och befallde Hejdenberg att lämna staden och länet inom 24 timmar, om han ville undgå arrest och fängelse. Hejdenberg svarade: "Borgmästaren har förklarat kapitlet". Då rusade folkmassan fram och ropade: "Lefve borgmästaren, men vi skola se Hejdenbergs blod". Borgmästaren tillsade pöbeln att ej göra något öfvervåld i hans närvaro".

Ur olika tidningar, tidskrifter och böcker hafva vi funnit åtskilliga berättelser om Hejdenbergs resor med fång-

skjuts, inställelser för domstolar och därpå följande böter. Enligt daton skola vi försöka få dem i ordningsföljd, oaktadt vi misstänka att vi göra oss skyldiga till fel och i följd däraf skaffa oss kritik; men detta är nu det enda sättet att en gång få det rätt.

1. Hejdenberg arresteras i Orsa 1853 för det han talat Guds ord därstädes, föres därifrån den 13 Febr. till Falun, står inför rätta den 8 April samma år. Utslaget för denna hans förseelse lyder på böter å 36 riksdaler och 32 skillingar banco.

2. År 1854 i Juni predikar H—g i Älfdalen, hvarför han blir stämd, står i början af Jan. 1856 inför Orsa häradsrätt. På grund af dess utslag har han att erlägga ett bötesbelopp af 66 riksdaler och 32 skillingar banco för det han predikat Guds ord, och alldenstund detta också skett på Söndag ökades bötesbeloppet med 3 riksdaler och 16 skillingar banco.

3. En stämning och rättegång, som vi icke funnit någon notis om måste han hafva haft; ty i Jan. 1855 finna vi honom i fängelse i Stockholm på 28 dygns vatten och bröd.

4. Då han hösten 1855 anlände till Stockholm, erhöll han stämning att i början af Okt. inställa sig för rätten i Sköllersta. Utslaget känna vi icke.

5. Just återkommen till Stockholm, veckan efter det Wiberg anlände från Amerika, blef han kallad att inställa sig för rätten i Sundsvall den 14 Nov. 1855. Hans sak blef då uppskjuten till den 31 Dec. samma år. Utslaget okändt. Så långt efter de källor, som stå oss till buds.

6. I Febr. 1856 har han en stämning till häradsrätten i Sundsvall. Utslaget är oss ej bekant. (Möjligen samma sak, som n:r 5).

Fängslad för evangelii predikan, predikade han evangelium på sina resor från domstol till domstol. Från Aug.

1855 till April 1856 tillryggalade han 340 sv. mil, höll 144 andliga sammankomster och döpte 116 troende.

Då han en gång fördes som fånge genom Nyköping, fick han ett privat rum i fängelset. Under det han bad högt, hörde han en kvinnoröst i angränsande rum. När han hade slutat sin bön tilltalade kvinnan honom och berättade för honom att hon var mycket olycklig och att hans bön hade gjort djupt intryck på henne. Detta gaf anledning till ett längre samtal genom väggen. Hejdenberg bemödade sig att visa denna bekymrade kvinna till Guds lam, som borttager världens synder, och hade anledning tro att hans bemödande blef af Gud välsignadt till hennes omvändelse. Nästa morgon fingo de säga farväl utan att någonsin hafva sett hvarandra. Genom evigheten skall säkerligen denna kvinna tacka Gud för denna natt i fängelset. Så finna vi honom fri eller i fängelse, enskildt eller offentligt, lefva ett bönelif samt taga hvarje tillfälle i akt att bära vittnesbörd om sin Herre och mästare.

En karakteristik af Hejdenberg skola vi af flere skäl icke försöka teckna. Blott det må sägas: Under den tid*) han var i aktiv tjänst framstår han oförskräckt och skulle utan tvifvel med glädje lidit martyrdöden. Han förblef alltid ståndaktig i apostlarnes lära och tyckes hafva varit särdeles ifrig att framhålla läran om dopet äfven vid tillfällen, då vi icke skulle hafva gjort det. Att först inbjuda präster och borgmästare m. fl. till sammankomst och så välja till text: "Filippus och hofmannen" för att utlägga för nämnda myndigheter dopsättet etc., skulle vi anse vara att gå för mycket bröstgänges till väga. Möjligen framkallades storm någon gång då den kunnat undvikas. Dock medgifves, att det är lättare för oss i dessa tider att inse detta. Vi skulle antagligen icke varit visligare. Dessutom är det ett psyko-

*) Förnämligast åren 1853—60.

logiskt rön, att äfven på det intellektuela och andliga området framkalla ytterligheterna hvarandra. En kraftfull ande, som Hejdenbergs, trotsar gärna alla ogynnsamma omständigheter, omintetgör dem eller går själf under i kampen. Det är med tillfredsställelse vi finna följande omdöme om honom af hans prästerliga öfverhufvud, att han (Hejdenberg) "förenar en oförvitlig vandel med god kristendomskunskap".

Hejdenbergs lifsgärning skall utan tvifvel i en lång framtid bära välsignelserika frukter. Tills den kämpande församlingen på jorden utbyter kampen för triumfen, skall hans namn glänsa på historiens blad bland dem, som verkat och lidit för sann kristendom, frälsning, dop och församlingslif.

9. Sven Eklund

är en annan veteran på det svenska baptistsamfundets stridsfält. Följande drag ur hans lif vilja vi meddela:

Född den 4 April 1841 af fattiga föräldrar i Myssjö socken af Jämtlands län, lärde han läsa af sin moder vid sidan af hennes spinnrock, sattes i handtverkslära vid åtta år och 10 månaders ålder, där all läslust måste tagas till fånga under idogt och tvunget arbete. Den barnsliga friheten inskränktes till Söndagen, som därför gagnlöst förnöttes med allehanda lekar och nöjen. Trots okunnighet, synd och mörker, visste han klart att hans väg ledde till evigt fördärf och i hjärtedjupet frågade han: "Hvad skall jag göra?" Men ännu intet svar! Vid 21 års ålder kom svaret ifrån Herren genom Joh. 3: 16. Han erfor frid med Gud genom tron på den korsfäste Kristus i sin ensamhet i en stilla natt. Inseende huru endast Herren var hans hjälpare, slöt han sig till honom ensamt och blef sex månader senare, den 27 Jan. 1863, döpt och förenad med Myssjö baptistförsamling. —

Hösten 1865 förde Herren honom ut på den första missionsresan, som omfattade en tid af ett år. På hösten 1866 kallades han åter till hemmet af sina föräldrars iråkade sjukdom och nöd, hvarigenom han nödgades försaka den enda erbjudna lärokurs — frielevplats i Betelseminariet — för att taga vård om föräldrarna. Att offra åt templet den gåfva hvarmed fader och moder skulle hedras, vågade han icke. Dessa omständigheter jämte svag visshet om sin kallelse, öppnade åter väg till hans förra yrke, med utsikter om bärgning och ett eget hem. Hösten 1867, då fadern var död, nöden i hemmet afhjälpt, och insikten mera skärpt angående kallelsen, togs han åter från hemmet, men, enligt hans tanke, endast för en kort tid. Första tiden tjänade han Sundsvalls baptistförsamling tills den 18 Juli 1868, då han sändes till Blekinge för att stanna där några veckor. Den första Söndagen i Augusti valdes han att föreslå Karlskrona baptistförsamling, som då räknade omkring 20 medlemmar, spridda i sex socknar utom staden, där knappt hälften bodde. Denna plats innehade han i 22½ år. Sven Eklunds arbetsfält är nu Stöde. Han är vid full vigör och må ännu lefva länge och få inbärga rik skörd.

10. Ur Erik Roséns lif och verksamhet.

Vi hafva berört några af de mäns lif och arbete, hvilka hafva haft sin del i vägbrytningen för evangelium i vårt fosterland. Bland dessa har E. Rosén ett framstående rum, hvarföre vi här i korthet meddela något om hans lif och verk; detta så mycket mera som hans predikoresor och evangeliska verksamhet särskildt i Norrland och Finland illustrera för oss den norrländske predikantens mödosamma men trogna och välsignade arbete.

Erik Rosén föddes i Myssjö, Tosåsens by, Jämtland d. 8 Nov. 1843. Hans moder lärde honom redan i barndomen

bedja och därigenom väcktes hos honom en djup längtan efter frälsning; denna längtan ökades då han blef i tillfälle att höra Guds ord, som förkunnades af pastorerna Borgström och Hedvall, hvilka ofta i socknen höllo s. k. bibelförklaringar samt spelade gitarr och sjöngo andliga sånger. Vid 12 års ålder gick han i söndagsskola, som hölls af en gammal man Erik Erson i Berg och Bingsta. Under denna tid var han i sin barndomsyra kraftigt berörd af Guds ord.

Vid 16 års ålder kom han till folkskolan i Myssjö, som hölls af Olof Svanström (sedermera afsatt för det han blef baptist). Under denna tid tilltog Roséns bekymmer om sin själ till den grad att han kom nära förtviflan. Men sedan han blef konfirmerad öfvergaf han all tanke på sin frälsning och hängaf sig fritt åt den tidens ungdomsnöjen. Till nattvarden i statskyrkan gick han endast en gång; ty ifrån den stunden ansåg han sig vara alldeles förlorad, emedan han ovärdigt mottagit Kristi lekamen och blod.

Vid 18 års ålder begaf han sig i sällskap med en ungdomsvän till skogarne för att genom timmerhuggning förtjäna penningar. De bodde här i en koja, uppförd af dem själfva, i all enslighet; Gud vann dock tillträde till deras hjärtan. De kommo i stor syndanöd; men fingo också båda den frid som öfvergår allt förstånd. Stor blef deras glädje och de sjöngo lofsånger till Herren af hjärtans lust. Af brist på andlig fostran blef unge Erik en affälling tills en väckelse utbröt i Myssjö 1864, då han blef upprättad och utgjorde förstlingen af de frälsta.

Efter det han funnit frid blef han döpt d. 7 Nov. 1864, af en Sven Jönson i sjön vid Halloms by i Myssjö. Ifrån denna dag, säger Rosén själf, blef det en helt och hållet ny väg öppnad för honom. På våren 1865 reste han till Sundsvall, där han under Olof Engbergs ledning började deltaga i andlig verksamhet med att gå ut och dela ut ströskrifter

och inbjuda folk till sammankomster, samt vid marknadstillfällen i sällskap med J. Ring sälja böcker och biblar på torget i Sundsvall. På sensommaren reste han i sällskap med R. till Jämtland och Kullstaberg där han fick deltaga i en predikantskola, som hölls af Hamvall från Örebro. Samma år på hösten reste han ut i sällskap med Ring såsom skriftspridare till Ljustorp i Medelpad och höll sin första predikan i sällskap med honom hos Wiklander i Sonna. Han fortsatte sedan med bokspridning och predikan. Några respengar eller aflöning erhöll han ej men genomvandrade till fots Ångermanland, en del af Västerbotten, Jämtland, Medelpad och en del af Helsingland. På sommaren deltog han i predikantskolan, som vanligtvis hölls i Sundsvall. 1866 deltog han i Gustaf Palmquists skola i Stockholm och fick vara med och hälsa Wiberg, Broady och Edgren välkomna till Sverige.

På uppmaning af pastor A. Wiberg företog Rosén en resa till Finland 1869. Han stannade i Jakobstad en månad och predikade å stadshuset i en för Anna Heikels söndagsskola upplåten sal. En fröken Alba Hellman och hemmansägaren Niss blefvo döpta under denna tid. Vid ett tillfälle under vistelsen i Jakobstad blef han arresterad af två poliser och inställd för pastorsämbetet, hvilket icke hade någon vidare påföljd än förbud att vidare uppträda och predika i staden. Det oaktadt fortfor han att dagligen predika i stadshuset. Sista gången Rosén uppträdde där och talade Guds ord för fullt hus, åstadkom pöbeln uppror och ropade att de skulle se svenskens hjärtblod. Det blef dock stilla på morgonen och han kunde kl. 3 f. m. företaga resan med skjuts till Vasa, där han med välsignelse förkunnade Guds ord. Roséns arbete i Finland blef visserligen kort, men var af icke ringa betydelse för baptismen därstädes.

Hösten 1869 ingick Rosén i Betelseminariet och stude-

rade där i två år. Han mottog 1871 kallelse till Gäfle, hvarest han fann församlingen både andligt och lekamligt ruinerad efter den stora branden året förut. De få spridda baptisterna hade sina möten tillsammans med metodisterna å en kopparslagare Lennstrands sal, som upplåts fritt. Hans

Erik Rosén.

uppgift blef att församla de förskingrade och till hösten fanns en församling på 28 medlemmar, som ville lefva för Gud. Därnäst blef hans uppgift att åter upptaga missionsverksamheten och komma i förbindelse med grannför-

samlingarna. Närmaste grannar voro: Husby, Wika, Smedjebacken och Svärdsjö i Dalarne; i Uppland: Wändel och Uppsala. I Helsingland funnos några vänner i Söderhamn och en församling på 12 medlemmar i Alfta. Vi låta Rosén själf berätta:

"Jag begaf mig ut till fots genom socknarna och besökte ofta Dalarne och Helsingland. De första predikanter jag lyckades få ut på fältet voro Samuelson i Husby, J. G. Johanson från Wika, som förut voro overksamma i brist på understöd. Därnäst kallade vi N. P. Forsell från Sundsvall till Gäfle att börja en hvardagsskola. Under denna tid byggde vi Elim-kapellet i Gäfle. Hittills hade vi haft våra möten på en sal i kopparslagaren Lennstrands gård, samt en liten missionssal på Islandet. Sjömansmissionär Erikson var mig till hjälp och predikade ofta.

Sedan järnvägen (stambanan öfver Gestrikland) blef byggd, kommo vi i beröring med Horndal och Falkärna m. fl. socknar, och fingo då ett större fält. Samtidigt upptogs arbete i Falun, där jag hyrde en sal af en Borgendahl för egna medel, samt skaffade dit predikanter, utom det att jag ofta besökte denna stad. Verksamheten underhölls och fältet vidgades och flera predikanter kallades".

Rosén flyttade 1882 till Falun och efterträdde Djupström i församlingsvården. Han stannade der i sex år. 1887 mottog han kallelse till Hudiksvall och arbetade där tills 1892. Genom Roséns inlägg förenades de närmaste församlingarne till gemensamt arbete, hvilket åter ledde till bildandet af Gäfle—Falu distriktförening.

I Augusti 1892 afflyttade han till Amerika och tjänade församlingen i McKeesport till 1893, då han erhöll kallelse från församlingen i Englewood, Ill., med hvilken församling han ännu samarbetar.

E. Rosén, som i öfver 30 år arbetat som en trogen

evangelii förkunnare nästan i alla delar af Norrland, må med rätta anses som Norrlands apostel. Hans arbete bar direkt rika frukter, men dess frukter fortfara ännu och skola länge fortfara att inbärgas. Det är af denna orsak vi tagit oss friheten att något omständligt detaljera hans verksamhet. E. Rosén, nu mera icke ung, men det oaktadt ganska ungdomlig, alltid kraftfull och energisk, ger intryck af att ännu i många år få lefva och verka till Guds rikes fromma.

FEMTE KAPITLET.

Baptisterna i södra Sverige.

1856—1861.

1. *Preliminära rörelser.*

Liksom i andra redan nämnda delar af landet, rådde äfven i södra Sverige stort andligt mörker före de af oss beskrifna andliga lifsrörelserna. Osedlighet och grofva laster voro desamma. Icke pietism, såsom i Stockholm och Norrland, synes hafva haft något fotfäste här, men väl Schartaus kalla, dogmatiska, fruktlösa lärosatser, förmedlade genom några af hans prästerliga lärjungar.

Hillström, Carl von Bergen, Ahnfelt, Sellergren och grefve Stackelberg utöfvade en verksamhet, som ledde till sann väckelse och mångas frälsning. Mången gick ofta åtta till tio sv. mil för att höra sådana lefvande präster och predikanter, som de ofvan nämnda. Större och mindre grupper af troende uppstodo på skilda platser, hvilka började enskildt samlas omkring Guds ord.

Början till lekmannaverksamhet i Skåne skedde, säges det, genom "roparne", d. v. s. sådana människor, som talade medan de lågo i en slags dvala. "Män, kvinnor och barn började ropa och 'predika' mot uppenbara och grofva laster. Detta upprörde folket, som samlades i stora skaror för att höra 'roparne'. Vid dessa tillfällen kunde det hända att någon läste ur en postilla; och på så sätt började

lekmannaverksamheten''.*) Detta måste dock fattas mera inskränkt i lokalt hänseende. Om vi taga södra Sverige såsom ett helt fanns nog lekmannaverksamhet före, samtidigt med och strax efter dessa abnorma företeelser samt härrör ur andra omständigheter.

Alltnog, Herren hade sina vittnen, om de än voro få och icke alla så helt andligt frigjorde. Men Gud vakar öfver sitt ord; och detta blir icke utan frukt. Icke så få lyckliga själar funnos på skilda platser. Där ett nytt testamente fanns, togs det fram för att rannsakas och de som icke voro i besittning af denna urkund, besökte den som ägde en sådan; och dess innehåll studerades flitigt. Följderna uteblefvo icke. Ljus började uppgå i mörkret öfver vissa frågor, hvilka man förut icke mycket tänkt på.

Af de föregående äro murare Peterson**) och C. M. Björkholm redan för oss bekanta, såsom första baptister i södra Sverige. Den förre vistades en tid i Mala by, Skåne, den senare i Karlshamn. Det oaktadt var baptismen öfver hufvud taget okänd i hela denna landsända. ''Men vid enskilda slutna möten här och där begynte snart uppmärksamheten riktas på det orätta uti kyrkans tillvägagående med förvaltningen af ''sakramenten''. Bibeln betraktades men ville ej öfverensstämma med det rådande bruket. Ett rykte om att baptister funnos i hufvudstaden m. fl. ställen nådde ock hit, hvadan de och deras lära blefvo föremål för de kristnas omdömen. I dessa enskilda samkväm fick ej hvem som hälst deltaga. De närvarande måste afgifva tysthetslöfte. Vid ett sådant tillfälle lyckades en, som ännu 1882 var medlem af förs. i Ullstorp, att komma med. Hemkommen till sin husbonde och en därvarande yngling, aftvingades honom dock en bekännelse om hvad som förekommit,

*) T. Truvé vid 25-års jubiliet i Stockholm 1880.

**) Peterson lär sedermera blifvit mormon och rest till Utah.

då en af dem yttrade: "Skola de nu låta döpa sig också så vet jag ej hvart jag skall gå, medan jag skäms". Denne blef dock en af de förste som döptes".

I Kristianstadstrakten började först en "f. d. studerande" P. N.,*) omfatta läran om troendes dop. Han uttalade sin öfvertygelse till Jöns Segerström 1855, men tillade att han ansåg folket ännu vara för mycket oförberedt att omfatta denna sanning. Genom honom blefvo dock två andra öfvertygade om baptismens öfverensstämmelse med den heliga skrift. Följaktligen hade å flera orter öfvertygelsen mognat om det kristliga dopet. Men bland dem fanns ingen döpt, alltså ingen berättigad att döpa. En ung man, S. Svenson, reste efter öfverenskommelse med de "dopsinnade" till Stockholm och blef der döpt af A. Wiberg den 26 Okt. 1856. Svenson stannade derpå i Stockholm i sex månader. Under denna tid tog han en kurs i den därstädes började kolportörsskolan. Han återvände hem till Skåne följande vår något mer mognad för arbetet, och jordmånen mer bearbetad för sanningssäd. Nu följde en tid af väckelse, ofta upprepade dopförrättningar, församlingars bildande och oro i det statskyrkliga lägret, som beredde sig på ett skarpt motstånd och utrotningsförsök.

2. *Baptistförsamlingar komma till stånd.*

Vi tro oss göra läsaren en tjänst med att så långt sig göra låter följa baptismens utbredning enligt arbetarnes egna berättelser, vid hvilkas läsning man tycker sig själf vara åskådare och åhörare. Hvad man härvid förlorar i planmässighet vinner man genom skildringens naturliga förlopp och deraf följande åskådlighet.

*) Förmodligen den bekante Per Nymanson, som snart blef baptist, verkade och led för denna tro, afföll och blef luthersk präst, senare känd för mycket liberala tänkesätt och ifrigt arbetande för nykterhet.

S. Svenson berättar:

"I April månad 1857 lemnade jag Stockholm och reste till södra Sverige, hvarest jag är född. Här började jag att resa omkring och predika Guds ord för folket. Då jag anlände hit från Stockholm fanns icke en enda döpt troende å hela detta vidsträckta fält utom jag själf, men mången hade saken klar för sig. Ganska snart efter det jag kom hem hölls ett möte af kristna, som hade omfattat baptistiska åsikter, vid hvilket möte jag var närvarande. Det var en lycklig stund för många. Denna dag döpte jag två kolportörer, J. A. Hanner *) och Lindgren. Den senare blef vid samma tillfälle ordinerad till lärare. Samma dag mottog jag en begäran att komma till Yngsjö för att döpa några troende. Då jag anlände dit voro flera redo att mottaga dopet än jag hade föreställt mig. Sedan de aflagt sin bekännelse om sina erfarenheter och sin tro döpte jag 49 personer. Därifrån reste jag till byn Wänestad. Här mottogo på en gång 44 dopet och den följande dagen 21. Jag predikade här för en stor skara människor, som voro samlade i flere dagar efter hvarandra för att höra Guds ord. En församling bildades här af 65 medlemmar och en broder, Jöns Anderson, blef afskild till att vara hennes föreståndare i Herren.

Härifrån reste jag till Grödby, hvarest jag döpte 34 troende. Jag stannade härstädes och predikade ordet flere dagar och bildade en församling. En broder, Nils Svenson, afskildes för att taga vård om församlingen. Vidare reste jag till Ullstorp, hvarest en församling af 57 medlemmar bildades.

*) J. A. Hanner, som vi redan lärt känna såsom en mycket verksam och ganska begåfvad predikant i olika delar af landet, arbetade med välsignelse första åren, föll i synd, var för stolt att ödmjuka sig, förblef en affälling och är då detta skrifves, en fritänkare sedan många år tillbaka.

Nu återvände jag till Yngsjö för att uppmuntra de nydöpta troende. Under det jag var där inträffade följande händelse: Jag satt i stillhet och tolkade Guds ord för några vänner, då plötsligt huset fylldes med fiender till Gud. De skuffade mig af stolen, på hvilken jag satt, och gåfvo mig upprepade slag i hufvudet samt sleto hår af mitt hufvud med rötterna, hvarpå de släpade mig ut ur huset till en annan plats, där de fortsatte att slå och sparka mig".

Till sist afstodo de från denna misshandel, och det tålamod, med hvilket S. utstod deras grymma behandling, syntes hafva rört några af förföljarnes hjärtan. Men de andra uppeggade dem igen och gåfvo dem brännvin för att åter upptända deras passioner. De togo honom till länsmannen, som satte honom i länshäktet. Vi låta honom fortsätta:

"Det blef snart kändt utomkring att jag var i fängelse, och gården fylldes af folk, som kom för att se den afskyvärda döparen. Så påstående var pöbeln att få se mig, att länsmannen, för att gå dem till mötes, måste bringa mig inför den. Jag blef då föremål för deras gäckeri, hån och löje. Somliga svuro och förbannade mig, under det andra skrattade åt mig. En herre spottade mig i ansiktet och sade, att jag borde förgöras. De hade först beslutat att hålla mig i fängelse öfver natten. Men då jag var inlåst blef min fröjd så stor öfver att jag aktades värdig att lida förföljelse för min Mästares sak, så att jag icke kunde återhålla mig från att sjunga sånger till hans pris och att tala Guds ord till andra, som voro i fängelset. När de hörde detta, bådo de länsmannen att sända mig till länets tukthus samma afton. De anlände dit med mig vid midnatt. Här möttes jag af fångvaktaren med förbannelser. De företogo sig därefter att klippa mitt hår tätt till hufvudsvålen, afdraga mina kläder och öfverspola mig med kallt vatten. Därefter påtogo de mig fångdräkt, bestående af

mycket groft, grått tyg och kastade mig in i en mörk cell. Emedan vädret var kallt frös jag ganska våldsamt. Men Herren styrkte mig och gjorde sig så förnimbar för mig, att jag kunde fröjda mig i honom och känna att jag ej var allena. Jag blef sedan flyttad till en cell, hvarest jag kunde se. Här fick jag stanna i tre dagar, hvarefter jag blef på fångkärra förd till min födelseort och försatt i frihet. Så förskräckta hade människorna blifvit för mig, att icke ens kristna vågade mottaga mig i sina hus. I hvarje by blefvo vakter utställda att fängsla mig i fall jag skulle öfverskrida gränsen af den socken, i hvilken jag bodde''.

Det synes hafva gått raskt, möjligen allt för raskt, med att döpa och bilda församlingar. De flydda 40 årens erfarenheter i södra Sverige bestyrka denna förmodan. Fyra församlingar tillkommo i en hast, nämligen i Yngsjö, Vänestad, Grödby och Ullstorp. Daton då dessa bildades är nästan okändt. Detta gäller de flesta församlingarne här nere från denna tid. Antagligen fördes inga protokoll från början. Ullstorps församling firade sin 25-årsfest den 10 April 1882. Skulle man häraf få draga den slutsatsen att Ullstorps församling bildades den 10 April 1857, så hafva vi på samma gång datot för Vänestads församlings tillkomst, ''ty'', säger P. L. Lundberg, ''från denna dag kan man datera så väl Ullstorps som Vänestads församling''. *)

I södra Småland funnos också några Guds barn, för hvilka frågan om det kristna dopet blifvit klar. Förmodligen besökte S. Svenson äfven dessa. Den 13 Juni 1857 blefvo här 17 lärjungar döpta. Af dessa sammanslöto sig nio till en Guds församling med namnet Bohults baptistförsamling och valde till föreståndare Johannes Anderson**)

*) Afhandl. vid Ullstorps förs:s 25-årsfest af P. L. Lundberg.

**) Johannes Anderson emigrerade så väl som många andra af församlingen till Amerika. Han är bosatt i Fergus Falls, Minnesota, och där känd under namnet J. A. Rehnström och är väl nu öfver 80 år gammal, men godmodig och varmt gudfruktig.

i Fjärhult. De öfriga åtta förenades likaså samma dag till en församling med namnet Issjöa baptistförsamling. Missionsverksamheten uppmuntrades, söndagsskolor bildades på flera platser och varma böner uppsändes till Gud om ett andens besök. En nådesvind gick fram öfver samhället. Rörelsen beskrifves på följande sätt:

"Många ynglingar och äfven äldre personer, som besökte söndagsskolorna, blefvo kraftigt fattade af det i enfald talade ordet, och väckelsen spred sig såsom en löpeld. En talrik skara, särskildt ungdom, samlades nästan hvarje afton för att läsa, bedja och sjunga. Rörelsen var sådan, att den ej med ord kan beskrifvas. Sånger och böner blefvo ofta afbrutna af gråt, och man hörde i hela hopen endast rop om förbarmande. De samlade sig gruppvis, tre och fyra omkring de troende, som måste tala evangelium för dem och trösta dem. Många kommo ock snart till frid och började att lofva och prisa Herren. Under hemfärden från dessa sammankomster ljödo andliga sånger; och stundom verkade Guds ande så kraftigt, att hela skaran föll på sina knän i bön och tacksägelse till Gud. Å sådana bönestunder under bar himmel, hände det att flera blefvo väckta. Då barn och ynglingar, hvilka blifvit lyckliga, kommo hem till sina föräldrar, hände det att de föllo desse om halsen och bådo dem om förlåtelse, och dessutom ville de ej släppa dem förr än äfven de flydde till Herren. "Hundratals", heter det, "kommo till lif och frid i Gud".

Församlingen hade besök af predikanter från Skåne. "De buro sitt lif i händerna", blefvo misshandlade och tillbringade ofta natten "gömda på ställen där det var onaturligt för människor att vistas". Sammankomsterna måste först hållas "i löndom". Endast sådana inbjödos, som man visste icke voro stora fiender. Predikanten måste ställa sig i ett hörn af rummet, så att han skulle vara skyddad för stenar, som inkastades genom fönstren, hvilket icke var säll-

synt. Föredragen afbrötos ofta af en svärjande folkhop, som fordrade predikantens utlämnande.

Församlingen i Bohult hade icke så svårt motstånd från myndigheternas sida. Efter några mindre skärmytslingar blef det tämligen lugnt från det hållet. Ett allvarligare försök gjordes dock att återföra de "förvillade" i kyrkans sköte. Församlingens äldste, Johannes Anderson blef kallad att inställa sig för domkapitlet i Växiö. Här fick han redogöra för sin och församlingens tro och hvarföre han "visade förakt för den allmänna gudstjänsten", döpte och bröt brödet. Herren bistod honom med ord och visdom att inför denna rådsförsamling bekänna Jesus och hans lära. Då detta icke syntes vilja göra till fyllest, inkallade biskop Thomander 16 af de äldre bröderna i församlingen till Ulfbäcks prästgård samt sex präster inom stiftet. Här gjordes allvarliga försök att återföra dem till "den rena läran". Bland annat betonades orden: "Varen all mänsklig ordning undergifne för Herrens skull". Men allt var fåfängt. En stor skara människor hade infunnit sig för att afhöra domen öfver de inkallade; men då desse gingo segrande ur striden, blefvo ej så få öfvertygade om, att baptisterna hade Bibeln på sin sida och slöto sig snart till denna af världen föraktade hop. Huru svaga grunder dessa präster än anförde såsom skäl för baptisterna att återgå och huru ovisligt deras nit än var, må man dock respektera deras bemödanden att utan bojor och fängelse på öfvertygelsens väg söka vinna sitt syfte.

De farligaste omstörtnings-elementen fann församlingen längre fram i sitt eget sköte. Efter långa, många och bittra strider var församlingen nära sin undergång på grund af helgeanism. En delning eller upplösning skedde också till sist, hvarefter församlingen antog namnet Ekeryd och helgeanistförsamlingen behöll det gamla namnet Bohult.

3. Baptistförsamling i Kristianstad.

Alldenstund Kristianstad var ett slags centrum för baptistverksamhet i Skåne, skola vi något omständligare behandla rörelsen därstädes.

En luthersk präst, Ekdahl, åstadkom i denna stad en vändning till det bättre, genom predikan i kyrkan och andra lokaler samt genom husbesök. Omkring 1847—49 var en särskild besökelsetid. Många blefvo då omvända från sitt syndalif.

En dansk repslagaregesäll vid namn Sörensen, anställd hos en repslagare Strufve, blef utskrifven att såsom värnpliktig tjäna i danska kriget i Schleswig-Holstein 1848. Han skref till troende vänner i Kristianstad att han sammanträffat med gudfruktiga människor, som kallades "gendöber", hvilka i allt öfrigt voro mycket älskliga, men hade det felet att de förkastade barndopet. De kristna här, som samlades och läste Luthers, Arndts och Norborgs postillor, råkade också att läsa Bibeln, jämförde med den postillornas och "gendöbernes" dopläror och uttalade snart till sin pastor tvifvel om statskyrkans dop- och nattvardslära.

Den första lekman, som här uppträdde var Oskar Ahnfelt. Han uttalade första gången offentligt, att statskyrkans lära om sakramenten var obiblisk. Man skulle knappast hafva väntat detta af honom. Det ena som det andra samverkade att bringa klarhet i frågan och bana väg för baptismen.

På våren 1857 blefvo sju personer döpta i Kristianstad. Dopförrättaren var antagligen S. Svenson. I Juli samma år gjorde pastor A. Wiberg ett besök därstädes. Vid samma besök sammanslöto sig de nämnda sju till församling den 19 Juli 1857. De fem första åren hade församlingen stadig framgång. Hon räknade 80 medlemmar 1861. Därefter nedgick medlemsantalet år efter år, dels på grund af emigra-

tion till Amerika, dels af syndafall och dels af helgeanism. År 1878 var medlemsantalet endast 28. Bättre tider hafva kommit med andlig lyftning. Församlingen hade 1893 168 medlemmar.

4. Framgång och ytterligare förföljelser.

Redan två månader efter sedan de första troende döptes i Skåne, rapporterar Jöns Segerström vid svenska baptisternas första konferens i Stockholm den 13 Juni 1857, 300 döpta i sju församlingar. Men de i Grödby och Brandstad, vid samma tid döpta äro då icke medräknade. De utgjorde i den förstnämnde 34. Snart därpå döptes i Bohult och Issjöa, södra Småland, 17 personer. Då härtill kommer Kristianstad med sju döpta, och Karlshamn, hvarest antalet är okändt, få vi 12*) församlingar med ett kändt antal döpta i nio af dem stigande till 324. Under mindre än ett halft år, hade vi alltså omkring 400 baptister i södra Sverige; och tidigt 1858 hade de stigit till 535.**) Vår sagesman tillägger, att "enighet och kärlek äro rådande, och det synes som skulle Herren göra ännu större ting ibland oss". Man må erkänna att detta resultat var storartadt. Lutherska kyrkans präster och legda redskap satte nu också i verksamhet alla sina krafter i afsikt att helt bortrödja dessa planteringar. En och annan gick tillbaka och arbetet blef förhindradt men icke omintetgjordt. De hänsynslösa och bittra förföljelserna meddela vi i enlighet med "offrens"egna berättelser. En skrifvelse, daterad Kristianstad den 26 Juni 1857, har följande lydelse:

"Här på orten hör det nästan till ordningen för dagen att häkta 'läsare'. I slutet af Mars blef jag häktad och förpassad till hemorten. I April blefvo bröderna H. Å. och S. häktade och förpassade till länshäktet. H. har nyligen blifvit arresterad och förd till hem-

*) Enligt "Baptists in Sweden" 13 förs.

**) Se jämförande Historisk Statistik. Sid. 220.

orten, fastän han hade prästbevis och ville ställa borgen för sin person. Tvänne blinda bokspridare hafva nyligen varit inne på länshäktet. En annan bokspridare blef midsommaraftonen som fånge förd till hemorten, ehuru han hade prästbetyg. Och jag och en af de blinde bröderna blefvo samma dag, den 23 Juni, från Fjälkinge förpassade till länshäktet. Vi voro tre Guds barn på en gång insatta i Fjälkinge häradshäkte, troligtvis därföre att vi spridde Bibeln, samt Luthers och Hedbergs skrifter; ty vi hade alla tre prästbevis och voro inom länet. Jag hade aftonen förut läst något ur Luthers postilla, men det hade de andre bröderna icke gjort, hvadan det verkligen ser ut, som vi egentligen häktades för bibelspridningen. Sedermera har landshöfdingeämbetet utgifvit order, att hvar vi träffas utom hemorten skola vi genast till häktet återföras."

En annan skrifver om en våldsbragd utöfvad mot en hemmansägare S.:*)

"Då S. vid sin återkomst från Stockholm till Åhus helsade på i det närbelägna Yngsjö, där han ämnat stanna kvar öfver natten, för att enligt aftal följande dag begifva sig till hemorten, dit en broder lofvat skjutsa honom, omringades huset af en mängd ogudaktiga åboar, som drogo S. ut ur huset, hvarvid en af våldsverkarne höll på att slå in hans ena öga. Därefter förvarade man S. såsom fånge öfver natten på en gård och transporterade honom följande dagen till länsmannen i Fjälkinge, åtföljd af en på samma plats tagen broder N. H. Denne blef insatt i fängelse såsom passlös men S. ehuru han hade pass, förständigad att genast resa hem".

Uti ett bref af den 2 Juli 1857, berättas som följer:

"Blinde kolportören Nils Håkanson blef fängslad två mil från sitt hem och förd till länsmannen i Fjälkinge, genom hvars försorg han blef insatt i Kristianstads cellfängelse. Efter åtta dagars fängelse fördes han af en fånggevaldiger till B:s gästgifvaregård. En fotboja med vidfogad järnkedja var slagen om ena foten. I andra ändan var också en boja afsedd att fästas vid den andra foten. Men han fick i stället bära den ändan i handen. På gästgifvaregården lämnades fången till häradstjänaren, som ombesörjde skjuts till ett annat ställe. Under vägen pålades honom nytt järn. Så blef han såsom gröfsta brottsling forslad hem, och hans klocka etc. togs i

*) Förmodligen Jöns Segerström på resa hem från Stockholm.

beslag af myndigheterna. I Okt. månad hölls en sammankomst inom lykta dörrar. Fienderna höllo vakt vid alla fönster och dörrar i afsikt att fängsla talaren. Men då mötet var slut släcktes alla jus och han gick midt igenom fiendeskaran".

En broder S. säger i skrifvelse d. 10 Juli 1857 bl. a.:

"Jag vill blott med några ord nämna att jag fick erfara en outsäglig glädje i min själ under det slag på slag drabbade mitt hufvud af deras knytnäfvar. Äfven sedan när de grå fängelsehusen visade sig för mina ögon, blef min själ uppfylld af ett nytt mått af glädje och hugsvalelse från Gud, min käre fader. När sedan en dörr öppnades till en mörk cell och i hast igenlästes om mig, var jag nära nog lika hastigt på mina knän för att bedja Jesus vara välkommen till mig. Men gamle Adam ville icke låta sig nöja med värmen där*) Jag skälfde såsom hade jag angripits af frossan. N. är nyligen utkommen från Kristianstads cellfängelse, och jag har ingenting annat att vänta än att komma in igen; ty de spana efter mig i alla byar".

Ett annat bref, undertecknadt C. F. L., har följande lydelse:

"I Onsdags var här husförhör med den rote, till hvilken jag hör. Där taltes om baptisterna, hvilka prosten sade vara ett styggt folk. Därtill råkade klockaren svara att så icke vore förhållandet. Han kände flere baptister, som voro beskedliga människor och att hans piga var baptist, och att hon uträttade sina sysslor lika bra nu som förr. Men nu blef klockaren föremål för prostens vrede. Han befalde att sexmannen skulle leda ut klockaren, hvilket denne icke gjorde. Dörren blef då på prostens befallning öppnad och prosten själf fick klockaren om halsen och körde honom mot dörren. Klockaren föll omkull på golfvet och prosten ofvanpå, hvarefter den senare med knytnäfvarne tilldelade klockaren flere slag i hufvudet så att det svullnade upp". Klockaren blef afsatt från sin befattning endast för det han vågade säga ett godt ord om en baptist. Prosten uttalade å de andra husförhören att han icke kunde begripa, hvarifrån han kunde få en sådan styrka, att han kunde slå omkull klockaren så att det kvack i honom".

---

*) Det var i April. Cellerna voro oeldade och mycket kalla och fångkläderna ytterst tunna.

Ännu ett bref, detta från Småland:

"I dag på morgonen har jag följt fem nådessyskon på vägen mot Växiö, där de skola sitta 17 dagar på vatten och bröd för Jesu namns bekännelses skull. Dessa kära syskon voro mycket glada att Gud förunnat dem sin viljas hemlighet, så väl i afseende på nåden att erhålla syndernas förlåtelse och barnaskap, som ock därföre att Gud uttagit dem från världen och dess föregifna gudstjänst samt att lida för sin tro".

5. *Pastor A. Wiberg i södra Sverige.*

I Juli 1857 reste pastor Wiberg ned till södra Sverige och stannade där några veckor, predikande ordet och styrkande församlingarna. Han skrifver om detta besök som följer:

"Jag är innerligt tacksam till Herren för hvad han redan gjort; och det är ljusa förhoppningar för det kommande. Våra församlingar här äro ännu i sin linda, och behöfva mycken vård, omsorg och fostran, emedan de just äro utkomna ur det half-påfliga mörkret och den statskyrkliga vidskepelsen. De hafva också att kämpa med svårigheter, emedan de äro fattiga och förföljda, och medlemmarne bo flera mil åtskilda. På somliga platser äro de i saknad af goda pastorer, som skulle dela bland dem lifvets bröd. I synnerhet är detta förhållandet i vissa delar af Skåne. Det är, för exempel, en församling (Yngsjö) mycket långt i söder från de andra. Hon består af 70 medlemmar. Denna församling har hvarken pastor eller predikant och de hafva icke medel att underhålla någon, emedan de äro till större delen endast fattiga fiskare. Så stor var fiendskapen mot denna lilla hop, att vännerna därstädes varnade mig för att komma dit, emedan den rasande pöbeln antagligen skulle mörda mig. Under det jag var i Kristianstad, kommo dock många af dessa bröder för att se mig, och jag sökte att bibringa dem lärdomar och tröst ur Guds ord. Broder Svenson har två gånger besökt dem, men han har måst draga sig tillbaka därifrån såsom genom ett fientligt krigsläger. Segerström från Mala råkade stanna där en afton på sin resa från Stockholm; men han blef på det skamligaste sätt misshandlad och kom med nöd undan den rasande pöbeln med lifvet. Våra bröder, kolportörer, kunna knappast lämna sockengränsen utan att blifva fängslade. På grund af dylika trakasserier hafva några få återvändt till statskyrkan. Dock går Herrens sak stadeliga framåt i detta sydliga distrikt".

Alldenstund pastor Wibergs resa i södra Sverige hade sin stora betydelse för vår sak därstädes och emedan mycket däraf än vidare lägger i dagen det andliga tillståndet bland folket, vilja vi ännu dröja därvid, och tillåta oss därföre några utdrag ur pastor Wibergs dagboksanteckningar.

Han reste först till Västervik, hvarest han ämnade taga en ångbåt till Kristianstad. Han dröjde några dagar och gjorde under tiden ett besök i Gamleby, hvarest en br. Rosander,*) som föregående vinter studerade i kolportörskolan i Stockholm, bodde. Pastor Wiberg skrifver:

"På denna plats är stort andligt mörker rådande. För omkring nio år sedan, var det endast en enda kvinna, som var känd såsom en lefvande kristen. Hon blef ett medel i Guds hand att leda Rosander att tänka på sin själs frälsning. Denne broder har under någon tid hållit möten i sin faders hus, och några syntes hafva blifvit intresserade. Han har länge varit öfvertygad om de troendes dop, men dröjt att mottaga det, emedan det var hans önskan att blifva döpt i sin födelsebygd.

Lördagen d. 11:te. Emedan jag var fullt tillfredsställd med R:s bekännelse om sin omvändelse och uppfattning af den evangeliska sanningen, gingo vi på aftonen till en plats, som han själf utsett, hvarest jag hade förmånen döpa denne broder till hans frälsares död och uppståndelse. Af fruktan att blifva störde voro inga åskådare tillåtna att vara närvarande. Både före och efter dophandlingen knäföllo vi och bådo tillsammans på sjöstranden. Det var en högtidlig stund för oss båda.

Söndagen d. 12:te. Besöktes "gudstjänsten" i stadskyrkan hvilken ligger endast några få steg från br. R:s hem; hans fader är orgelnist. Prästen läste en predikan och "kristnade" fyra barn, hvilka han förklarade därigenom vara födda på nytt och gjorda till arfvingar af Guds rike. På eftermiddagen hade vi sammankomst i br. R:s hus, hvilket var fyldt till trängsel. Men emedan jag var illamående själf, talade br. R. Guds ord; och han gjorde det med kraft och klarhet, och jag gjorde några slutanmärkningar. Många voro rörda till tårar och åtskilliga stannade efter för samtal om själens frälsning.

Tidigt följande morgon kom prästen till huset och sade att han blifvit underrättad om att de resande, som vistades där voro baptis-

*) Menas antagligen herr Per Rosander.

ter, och han kom nu för att ställa Rosanders son till ansvar därföre att han hade inbjudit dem i socknen. Han var ganska vred, men då han hörde att vi strax skulle resa blef han lugn och lemnade huset". Br. R. följde pastor Wiberg till Västervik och blef där afskild till ordets tjänst följande dag.

Den 16 anlände pastor W. till Kristianstad. Han skrifver:

"Vi blefvo hjärtligt emottagna af en kristlig vän, herr Hallberg. Ändock han själf icke är baptist, har han gjort mycket för att befrämja vår sak. Han har under en längre tid upplåtit sitt hus till samlingssal, som kan rymma från tre- till fyra hundra personer. Detta fastän hans medel äro inskränkta. Han är snickare till yrket. Vi hade mycket intressanta möten här".

På Söndagen d. 19 vid fyratiden e. m. samlades omkring 400 personer för att höra Guds ord. Pastor Wiberg predikade. Vid niotiden på kvällen samlades de döpta troende i Kristianstad för att bilda församling. Broder Strufve**) blef afskild till dess pastor. Därefter firades nattvarden, och man var tillsammans i bön till Gud intill midnatt.

A. Wiberg fortsätter:

"Den 20:de blef jag i Björnhult (eller Bjernhult) på det hjärtligaste välkomnad af en trossyster, som eger ett stort hus, hvilket hon håller öppet för Guds ords predikan. Vi började vår sammankomst kl. 4; omkring 500 personer voro närvarande. Vi fortsatte mötet till omkring kl. 10 på kvällen. Broder Nymanson,***) en kolportör och jag talade. Icke liten rörelse förnams. Det var glädjande att se så många af de unga i lifvets morgon vandra på Herrens vägar. Efter mötet utdelade jag omkring 1,000 sidor traktater. Vi hafva här en församling på 70 medlemmar, hvilken kommit till stånd hufvudsakligast genom broder S. Svensons arbete. Då vi afslutat vårt första möte hade vi ett enskildt möte för församlingen, vid hvilket jag

---

*) Denne Hallberg blef baptist, afföll och blef utesluten.

**) Strufve föll senare i synd och blef utesluten ur församlingen.

***) Antagligen den samme, som den numera så bekante kyrkoherden Per Nymanson.

bemödade mig att gifva dem sådana råd och lärdomar, som jag trodde skulle vara nyttiga för dem".*)

I Vinslöf, hvarest pastor W. ankom den 22 gjorde han ett besök hos d:r Bergman, en statskyrkopräst, hvilken mottog honom vänligt, fastän han syntes missnöjd öfver att baptisternas antal så fort förökades i nejden. Han bjöd br. W. att stanna kvar öfver natten.

Följande dagen mötte Wiberg, S. Svenson och andra predikanter vid Mala. Ett bönemöte hölls hvarefter Hanner och Segerström blefvo afskilda till ordets tjänst, den senare för att vårda församlingen i Mala, bestående af 27 medlemmar, hvilka innan slutet af 1858 hade stigit till 100.

"Lördagen den 25:te", säger Wiberg, "anträddes resan till Björkeryd. Här blef jag innerligt väl emottagen af en adelsman Carl Gustaf Rutger Skytte, en afkomling af Gustaf II Adolf. Denne broder och åtta af hans familj hafva blifvit döpta sedan sistlidne April. Jag har sällan sett en mera glad, ordningsfull och fast troende familj. Nära till hans hus hade han byggt ett kapell, hvarest våra fattiga förföljda bröder fingo samlas till bön. Br. Skytte och hans familj hafva själfva lidit ganska mycken förföljelse. Vid ett tillfälle mötte prästen fru Skytte nära hennes hus. Efter att hafva samtalat med henne en stund, blef han så förargad, att han tog henne våldsamt i armen och skakade henne, sägande: Om det icke vore för det inflytande, hvilket de utöfvade, och det skydd de gåfvo åt det fattiga folket, som samlades hos dem, skulle han snart undertrycka den baptistiska villfarelsen i sin socken".

I sammanhang med ofvanstående må tilläggas: "Vid samma tillfälle som herr Skytte blefvo också 25 andra personer döpta. Prästen i socknen och hans liktänkande hade hört att dop skulle förrättas. De hade därföre gått ned till sjön, som ligger tätt bredvid, och väntade på dem, som skulle döpas med laddade gevär. Då de länge hade väntat,

*) Oss veterligt har det icke funnits någon församling vid namn Björnhult. Det engelska arbete vi citera har Bjernhult, som vi gissat vara Björnhult. Om Wiberg skrifver från en plats med detta namn, så måste han nog mena en församling i dess närhet, som har 70 medlemmar.

tyckte de sig se några föremål i hvita kläder (så hade de hört att de som döptes skulle vara klädda) och de fyrade af sina skott, som de trodde på baptisterna. Men det befanns efteråt att de förmenta baptisterna voro stora hvita stubbar. "Under tiden voro vi", säger berättaren, "nere vid floden, som löper på andra sidan om herregården, och döpte i stillhet. Dagen därpå när fienderna fingo veta huru både de och vi hade handlat kände de sig bittert missräknade, men vi tackade Gud, som så underbart hulpit oss".*)

Pastor W. predikade här i Björkeryd på söndagseftermiddagen för ett åhöreareantal af 300 personer. På kvällen hölls ett böne- och samtalsmöte.

"Måndagen den 27", fortsätter W., "efter det vi haft morgonbön, besökte jag br. Lindegren i Tågaryd, hvarest är en församling på 70 medlemmar. Br. Lindegren tjänar denna församling såsom föreståndare. De hafva börjat bygga ett boningshus för honom, i hvilket ett rum skall inredas stort nog att tjäna såsom samlingssal.

På aftonen predikade jag vid Svenstorp för en ganska stor åhörareskara. Sällan har jag besökt ett högtidligare möte. Här sammanträffade jag med Nils Håkanson, den blinde kolportören, hvilken suttit i fängelse i Kristianstad, fjättrad med en kedja om sin fot, för det han hållit andliga sammankomster".

Den 28 reste W. till en annan plats för att predika. Då han kom dit var redan rummet så fullt, att han hade svårt att tränga sig in. Vid slutet af predikan upptäckte man att pöbeln var samlad, beväpnad med liar, skäror och stenar i afsikt att anfalla personer på vägen hem. De flesta af vännerna hade att stanna kvar till morgonen.

Följande dag afreste br. Wiberg till Sölvesborg, hvarest han tog ångare till Karlshamn. Här var en liten församling, som förestods af en Ramgren. Han omtalade för W. att prästen predikade emot baptisterna hvarje Söndag och sinnet hos folket blef därföre så upptändt emot dem, att han

*) T. Truvé vid Stockholms 1:sta baptistförsamlings 25-års-fest 1880.

icke kunde gå genom gatorna utan att öfverhopas med smädelser.

Under 1858 fortfor förföljelsen oförminskad. S. Svenson lämnade Ullstorp och företog en missionstur, men blef snart arresterad, slagen i kedjor och tagen tillbaka till sin hemsocken.

Pastor Wibergs besök i Skåne och Blekinge var godt för den i sin linda varande verksamheten och för dessa nyomvända, nydöpta och andligen ofostrade kristna.

Som vi ofvan sett hade vännerna i Tågaryd beredt sig på att uppföra ett eget hus, der de kunde äga rätt att samlas. Äfven detta är ett steg framåt. Om ordnandet af verksamheten vittnar också följande notis: "Genom hans stora godhet blef det mig möjligt att låna några penningar, medels hvilka jag anskaffade oss rätt att bruka ett hus tre mil från Ullstorp. Detta hus iordningställde vi till möteslokal, och här predikade jag lifvets ord hvarje Söndag. I det hus, om hvilket jag talat, hållas kvartalsmöten å hvilka alla församlingarna äro representerade. *) Sanningens fiender rasa fortfarande rysligt emot oss. Af fruktan för dem måste vi ofta, då vi gå åstad för att predika, ligga dolda någonstädes under dagen och hålla möten inemot midnatt. Åtskilliga gånger hafva de varit efter mig med laddade gevär, i afsikt att rödja mig ur vägen. Men Herren har underbarligen bevarat mitt lif".

Förföljelseraseriet i södra Sverige hade något lagt sig under åren 1859 och 1860. Det berättas att S. Svenson predikade obehindradt på flera platser i Skåne. I Karlshamn, Blekinge, hvarest han blef nekad att hyra en större sal, öppnade en lutheran sitt hus för ordets predikan. På somliga platser hände det nog ännu att några förde oväsen i afsikt att störa uppmärksamheten, men prästerna synes icke

*) Detta var utan tvifvel på grund af Wibergs inrådan.

hafva direkt ofredat de kristnas sammankomster på annat sätt än att deras predikningar innehöllo sådana uttalanden om läsarne, att den okunnigaste delen af folket blef upprörd och åstadkom en del buller.

6. *Baptismen öfverföres till Gotland.*

Hvad som blifvit sagdt om andra platser af Sverige måste äfven sägas om *Gotland*, nämligen att stort andligt mörker härskade. En skotsk herreman som 1838 besökte orten säger: "Prästerskapet och äfven folket synes hafva en helt annan åskådning af kristendom än vi. Det är ett särskildt slags religion här".

Någon frireligiös verksamhet hade redan före 1857 utöfvats på ön. En metodistpredikant lär ha predikat med välsignelse. En omvänd jude, Axel Rechnitzer, hade också under några år predikat evangelium med framgång; och ett slags uppvaknande ur den andliga sömnen hade sports.

I Aug. 1857 besökte pastor Wiberg Gotland, antagligen på sin återresa hem från södra Sverige samma eftersommar, och ankom till Visby den 2 Aug. kl. 8 e. m. — Inga baptister funnos då på ön. Pastor Wiberg fick predika i A. Rechnitzers hus och talade öfver Matt. 2 för icke så få åhörare. Wibergs första besök på Gotland var kort, ty han lämnade Visby morgonen därpå och reste till Stockholm. Han kom som sagdt antagligen från någon annan ort och var stadd på resa hem till S. men fick tillfälle att stanna i Visby öfver natten, och därföre tog tillfället i akt att förkunna Guds ord.

Följande året (1858) reste A. Rechnitzer till Stockholm för att blifva döpt. Frågan om troendes dop hade blifvit allvarlig för honom och då han efter innerlig bön till Gud om ljus i ämnet fann sanningen, töfvade han icke utan reste till Stockholm och blef natten till den 27 Maj

döpt af pastor Wiberg. Han återvände nu till Gotland och fortsatte med heligt allvar sitt arbete. Hans trogna arbete under föregående år hade beredt fältet så, att då han nu kunde tillägga: "Gören sinnesändring och hvar och en af eder låte sig döpa i Jesu Kristi namn", voro många redo att hörsamma sanningen. Någon tid efter reste sex andra bröder upp till Stockholm och blefvo där döpta af pastor Wiberg. Och innan slutet af följande år (1859) finna vi sex baptistförsamlingar på ön med tillsammans 373 medlemmar. Församlingen i Visby räknade 32; församlingen i Hafdhem 132 och församlingen i Hamra 111, o. s. v.

Såsom ett exempel på de nyomvändas allvarliga önskan att utbreda evangelium om Jesus må följande anföras:

En 82 års gammal man, som i fyra år varit sängliggande sjuk, kände en oemotståndlig önskan att blifva döpt. Hans vänner bemödade sig att afhålla honom därifrån. Deras försök voro fruktlösa. Han blef döpt. Snart efter hans dop kände han sig starkare och blef i stånd att gå omkring. Under tidan tilltog hans styrka med hvarje dag. Han beslöt att ägna sina återstående dagar och krafter till att gå omkring bland sina gamla vänner och omtala för dem hvad Herren gjort för och med honom — Jesus hade frälst hans själ. Han hade i flere år varit riksdagsman och hade en stor vänkrets, hos hvilken hans ord vägde icke så litet.

Det goda verket kunde naturligtvis icke få fortgå utan motsägelse. Förföljelsens ande uppreste sig. Prästerna började göra bruk af det nya konventikelplakatet, och Rechnitzer blef hotad med däri fastställda böter, om han fortsatte att uppträda som religionslärare. Under en tid blef han tvingad att upphöra med att predika och döpa; men hans arbete fortsattes af andra tills de i sin tur blefvo förbjudna. Herr Rechnitzer blef sedan stämd inför högsta domstolen i Stockholm att ståndа ansvar för det han

predikat, döpt och tjänat vid nattvardens firande i uppenbar strid med den rena evangeliska läran, förnekat barndopets giltighet och antagit döpelsenåden vara beroende af den döptes tro samt, oaktadt varning, samma lärosatser vidhållit och utspridt och sålunda förbrutit sig mot 3 och 4 §§ af missgärningsbalken''. Han måste flera gånger inställa sig för rätten att svara för ett stort antal anklagelser, gjorda emot honom. Dessutom måste han inställa sig två gånger och redogöra för baptisternas åsikter om dopet. Slutligen blef hans sak uppskjuten på obestämd tid, och han fick återvända till Visby. Under sin vistelse i Stockholm predikade han åtskilliga gånger i församlingen därstädes.

Då Rechnitzer återkom till Visby gjorde han ett besök hos biskopen, som mottog honom vänligt och bad honom att återupprepa sitt besök. Efter några dagar sände biskopen bud till honom att infinna sig, hvilket R. också gjorde. Då de hade samtalat i tre timmar tillförsäkrade han R. att han var vänligt stämd och skulle icke lägga några hinder i vägen för baptisternas möten, förutsatt att de icke höllo sina möten under samma tid som gudstjänsten pågick i stadskyrkan. Han tillrådde också offentligt prästerna att vara toleranta mot baptisterna. Att detta påbud icke var overksamt, åtminstone i Visby, visar följande anmärkning af Nov. 1859: ''I Visby, hvarest förföljelsen var ganska allvarsam, har den nu upphört, och vi äro tillåtna att samlas ostörda, och de hem eller rum hvarest vi mötas äro fyllda till trängsel af människor''.

Under en predikotur, som två af våra bröder gjorde under senhösten 1859, predikade de i 17 eller 18 socknar, och nästan öfverallt för stora folksamlingar. De blefvo icke besvärade af auktoriteterna under denna tur, och i en socken — Grötlingbo — hvarest Rechnitzer hade blifvit förbjuden vid 500 riksdalers plikt att predika, kommo hvarken präster eller kyrkoråd och störde något möte.

Under denna predikotur blef en söndagsskola och två församlingar bildade och ett talrikt besökt distriktmöte af baptistförsamlingar hållet i Gimringe.

Den 2 Okt. 1859 skrifva förutnämnda bröder: "Vi gingo tre mil ut från Visby i afsikt att hafva dopförrättning. Vi mötte svårigheter från roddare och människor på sjöstranden. Till sist togo vi tillflykt invid ett berg, som höjer sig 300 fot öfver hafsytan, och i skydd däraf utförde vi dophandlingen.

Då gingo somliga af det närvarande folket upp på högsta spetsen af berget. De kunde icke se men väl höra oss; och för att gifva uttryck åt sina onda känslor och göra oss obehag nedkastade de en del grus öfver oss".

Utbrotten af bitterhet mot baptisterna på Gotland voro lika talrika och i samma brutala anda, yttrande sig i trug och hot. Vi minnas af en muntlig berättelse att fienderna skjutit skarpt genom kammarfönstret där en af våra bröder skulle sofva under natten. Han höll just på att kläda af sig, när skottet brann af, men kulan gick öfver hans hufvud och fastnade i taket.

Under tiden gick arbetet framåt äfven där. Själar blefvo frälsta, döpta och lagda till församlingarna. Redan 1861 funnos å Gotland åtta församlingar med tillsammans 203 medlemmar, af hvilka 140 tillhörde församlingen i Hafdhem.

Hela södra Sverige, omfattande Smålands, Skånes och Gotlands distriktföreningar, hade 38 församlingar 1861 med ett medlemsantal af tillsammans 1,484. Det gick nästan stadigt framåt, trots inre och yttre fiender, under hela tiden från och med 1857 till och med 1860. Men därefter inträdde en reaktion, delvis såsom en följd af en kompromiss med kött, synd och värld, som sålunda åter skänkte några åt lutherska kyrkan, dels såsom en följd af afvikelse i läran, eller ock samverkade allt tillsamman. Säkert är ock

att man den första tiden var tämligen oförsiktig vid dopkandidaters pröfning och intagning. Emellertid inträdde ett dödligt stillestånd, som fortfarit ned till de senare åren. Den oerhörda hjärtanas tillbomning börjar dock gifva sig och lämnar godt hopp om södra Sveriges,synnerligen Skånes frälsning. Men vi skola återkomma till detta ämne längre fram.

Af de män, som här hade att "upprycka, nedbryta,förstöra, fördärfva, bygga och plantera nämna vi: S. Svenson, Lindegren, A. J. Hanner, Carl Möllersvärd, N. P. Wahlstedt, Helge Åkeson, Nils Håkanson, Sven Trulson, Per Nymanson, T. Truvé och A. M. Claeson. Med sorg hafva vi funnit att de fleste af dessa hafva svikit den fana, under hvilken de en gång kämpade, för hvilkens sak de en gång offrade krafter och stundom blod. Några blefvo fritänkare af det gröfre slaget, ett par eller tre återgingo till statskyrkan. En af dem har igångsatt egen rörelse, en blandning af unitarisk-universalistisk rationalism. Wahlstedt verkade troget till sin död, likaså Claeson. T. Truvé har också behållit tron och verkar ännu med välsignelse såsom en erfaren Herrens trotjänare. Måtte vi alla såsom Jesu vittnen, gamla eller unga, behjärta uppmaningen: "Var trogen intill döden, så skall jag gifva dig lifvets krona!"

7. *Anders Magnus Claeson,*

var född i Hallingebergs s:n, Småland 1830. Han fick en god skolunderbyggnad, blef omvänd vid 25 års ålder eller omkring 1855 och döpt icke långt därefter af A. J. Edenholm. Att döma af hans dagböcker började han snart predika evangelium och sprida skrifter. Från och med 1859 är han uteslutande på fältet. Han tyckes ha besökt alla städer och socknar i östra och södra Småland. Dessutom besökte han många orter i Östergötland, Uppland, Södermanland, Dalarne och Norrland. Öfver hufvud taget predi-

kade han 300 gånger om året. Han reste ofta 100 svenska mil i kvartalet och gick en stor del däraf till fots.

Claeson må räknas såsom Smålands apostel. Hundratals blefvo omvända genom hans predikan och döpta af ho-

Anders Magnus Claeson.

nom. Han hade att utstå mycken försakelse. Det var ofta svårt nog att få härberge, och naturligtvis ännu svårare att få ett godt sådant. Under en ångbåtsresa på Östersjön fick han både frysa och svälta. Han hade däcksplats och måste i

regn och storm (det var senhöst) ligga ute under bar himmel, för fattig att köpa hyttplats och mat.

Det är klart att en man, som har att utstå ett sådant hårdt försakande lif icke kan lefva länge.

Han fick gå hem i frid den 13 Jan. 1881.

"De som många hafva undervisat till salighet, skola lysa såsom stjärnor i evighet".

8. Rekapitulation af rörelsen.
1847—1861.

Så hafva vi följt denna förunderliga rörelses upprinnelse bland västkustens klippor, vid mellersta Sveriges klara sjöar, vid "Bottenhafvets" furuklädda kust, ja djupt in bland Norrlands skogar, berg och dalar, och nu senast å Skånes bördiga slätter, Smålands karga jord och å Gotlands väldiga kalkstensklippor, i hvars lummiga lunder näktergalen slår sina ljufva drillar. Det är baptismen — den apostoliska kristendomen — vi funnit rinna upp å våra fäders jord såsom en liten bäck, hvilken slingrat sig fram mellan oöfverstigliga fjäll, förstorats på ett öfvernaturligt sätt, svällande öfver sina bräddar, rödjande bort fördämningar af otro och sekelgamla vidskepelser, trotsande pöbelupplopp, organiserade förföljelser och samvetskränkande lagar och blifvit en mäktig flod, en "Tempelkälla", Hes. 47: 1—12. Vi hafva följt denna andliga väckelse under blott 14 år, men ju mer förtrogna vi blifva med den desto mer framstår i öppen dag släktlycke med rörelsen som skildras i Apostlagärningarne. De yttre dragen och själsfrändskapen hos dessa i fäderneslandet framträdande baptisterna påminna oafvisligt om de 120, Apg. 1, och fiendskapen och utrotningsförsöken äro af alldeles samma art och fiendernas, särskildt prästernas, sinnelag motsvaras fullkomligt af de fienders och prästers sinnelag, hvilka förbjödo apostlarne "tala eller lära i Jesu namn", Apg. 4: 17, 18.

Vi hafva funnit i dessa Jesu vittnen verkliga martyrer, ropande röster i öknen, hvilka under åratal af trakasseri och kroppslig tortyr, stundom till blods, ofta ryckta ur kretsen af sin familj, utkastade med våld från gruppen af kristna vänner och slagna i järn såsom gröfsta missdådare, forslade å fångskjuts, föremål för människors spott och hån och smäktande inom de kalla fängelsemurarne — mera utnötande och bittert tärande än att bestiga bålet och efter en kort kamp vara framme. Flere af våra trosförvanter hafva ock dött en långsam död, såsom en följd af å dem föröfvade våldsbragder och fängelsestraff.

Frukten af dessa banbrytares böne- och tårearbete var också härlig. Gud bekände sig till dem. Människor af alla åldrar och olika stånd å alla orter hörde, trodde, läto sig döpa och lades till församlingen. Herren "ökade" så att säga, hvar dag församlingen med dem som blefvo troende.

Alla våra statistiker från första åren äro bristfälliga och stämma icke alldeles öfverens. Såsom det mest sannolika resultatet af forskning i dem meddela vi här:

År 1852	funnos	i landet	49	baptister	
År 1856,	funnos	i landet	12	förs.	476 medl.
" 1857	"	"	21	"	1,400 "
" 1858	"	"	45	"	2,105 "
" 1859	"	"	69	"	3,487 "
" 1860	"	"	102	"	4,548 "
" 1861	"	"	128	"	4,890 "

Siffror tala nog, men här säga de icke allt. Den gudomliga ande, som hvilade öfver dessa nära 5,000 själar, den energi och trosfriskhet, som vi våga säga, besjälade dem, är mera glädjande och en borgen för ytterligare framgång.

SJETTE KAPITLET.

Baptisternas fortsatta utbredning och stadfästande. 1861—1898.

1. Orientering.

I det föregående hafva vi, om än ojämnt, skildrat en rörelse, som saknar motstycke inom den svenska religionshistorien. Från en handfull döpta, kristna, motsagde, förhånade, på alla möjliga sätt trakasserade och blodigt förföljda, hafva uppsprungit församlingar i alla delar af vårt fosterland samt på Åland, i Finland, Norge och Förenta Staterna.

Vi hafva funnit att den första inhemska dopakten enligt N. Test. försiggick den 21 Sept. 1848 i Landa socken Hallands län. Liknande akt, enligt samma urkund, utfördes i Stockholm första gången i slutet af Maj 1854, i Orsa den 4 Juni, i Hällestad, Norrköping och Örebro på eftersommaren samma år, i Sundsvall hösten 1855, i Skåne April 1857 och på Gotland 1858.

Man kan likna utbredningen vid en löpeld. Såsom en liten eldbrand, kastad af vinden, förorsakar andra löpeldar vida omkring, så utbredde sig väckelsen, Kristi lära om dop och församling i landet.

Kapten G. W. Schröder och F. O. Nilson besökte båda Stockholm, den förre 1845 och den senare 1850 och sammanträffade med troende Guds barn. Redan då men i syn-

nerhet därefter märkes "dopsinnade" därstädes. Förhandlingarne vid F. O. Nilsons rättegång och hans försvarstal därvid refererades och spredos vida omkring. Följden häraf var att folket, särskildt de troende i landet, mera kom att öfverväga läran om dopet och ställa henne i skriftens ljus; och baptistisk öfvertygelse intog flere. Ingen makt i världen kunde hindra den.

Det har framgått, att utbredningen förmedlats genom vissa centralpunkter eller stationer. Inflytandet från Västkusten blef slut i och med Nilsons landsförvisning.

Andra källsprång funnos och sprungo upp och hvar och en af dem tog sig utlopp i olika riktningar. Genom Stockholms församling förmedlades baptismen till närmaste orter i Uppland och Södermanland. Till många socknar i Norrland fortplantades baptismen genom baptister i Sundsvall. I Strängnäs församling döptes troende från 12 socknar och två städer före 1867. Från denna församling hafva utgått fyra dotterförsamlingar och dessutom har hon lämnat första medlemmarne till flere andra församlingar. På samma sätt hafva församlingarna i Orsa, Örebro, Eskilstuna, Vimmerby, Västervik, Ullstorp, Kristianstad, Hafdhem, Göteborg m. fl. varit missionsstationer, hvilka förmedlat rörelsen. Endast en fattig torpare i en aflägsen socken, eller en statdräng vid en herregård, eller en tjenstepiga, hvar och en tillhörande en församling, till hvilken de hade många mil, bådo t. ex. sina principaler att få öppna rum för en predikant. Detta tilläts. Flere blefvo omvända, samt därpå öfvertygade om det kristna dopet och i sin ordning döpta. Då de sedermera blefvo en grupp af troende och döpta, sammanslöto de sig till en församling.

Detta är ett tämligen allmänt sätt, på hvilket baptismens i landet utbredning skett.

I sammanhang med berättelsen om baptisternas utbredning och samfundets utveckling hafva namn å troshjältar

oskiljaktigt därmed förekommit. Flera skola vi snart lära känna. Men otaliga äro de lika trogna vittnen, hvilka hafva haft del i betrycket, och hvar en i sin kanske undangömda vrå, kämpat blödt och vunnit. Deras namn skola förmodligen aldrig finnas å religionshistoriens blad, men ändå en gång befinnas tecknade i böckerna bland trosvittnen och martyrer.

Vi hafva följt rörelsens upprinnelse å de olika orterna något så när i tidsföljd upp till 1861 och befunno oss sist på Gotland. Vi kunna säga baptismen vara grundad i landet vid denna tid. Utbredningen har försiggått. Församlingar äro planterade med större eller mindre mellanrum från de nordliga lappmarkerna till de skånska slättbygderna, från Kattegats till Östersjöns kuster.

En ny epok i svenska baptisternas historia har inträdt i och med 1861—1866. Samfundets fortsatta verksamhet från denna och upp till närvarande tid skall nu ägnas någon uppmärksamhet.

Men det är med en viss ovisshet vi orientera oss. Tidens omfattning för detta kapitel är visserligen angifven men rörelsens strömfåra förefaller oss svår att vidare följa. Hon liknar nu mera en hafsström med många hvirflar och förgreningar. Vi afstå också från försöket att följa dess lopp. Hela denna period af 37 års fortsatt utbredning kommer också blott att ägnas ett kapitel. Skälen härför äro: först emedan samfundet nått en sådan omfattning att en detaljerad skildring icke är oss möjlig; vidare, skulle vi, om vi vågade försöket, ännu mera än hittills göra oss skyldiga till omsägningar. Där nya fält under denna tid intagas, sker detta enligt samma princip och på enahanda sätt som under perioden 1848—1861.

Man märker redan under första delen af 1860-talet en sällsam ansats till framgång å några och tillbakagång å andra orter. Endast inom en liten krets i södra Sverige

och under den korta tiden af fyra år springer upp ett antal baptister af så nära ett och ett halft tusen — nära lika många som i hela mellersta Sverige under sju år och flere än i Norrlands alla provinser, där verksamheten är två år äldre. Det synes hafva varit en hel del omogna kärfvar, som den första tiden inbärgades i Skåne. De fleste af de första ledarne voro, som det visade sig, obalanserade, omanliga män, som sveko sin fana.

En reaktion följde. I hela södra Sverige döptes endast 173 personer under åren 1862—66. Skånes baptister hemsöktes nämligen först af allmänna syndafall; därefter förhärjades såsom vi förut anmärkt lämningarne af skriftvidriga läroriktningar och följden blef förhärdelse, död och verksamhetens hämmande för att icke säga ruin. Denna reaktion har fortfarit nära nog till denna tid. Under senare åren hafva dock lifsyttringar försports, som ingifva hopp för framtiden.

I norra Sverige åter döptes samma fyra år, 571 och i mellersta Sverige 1,209 troende. Här har också verksamheten varit oafbruten och framgången stadig hela tiden. Äfven å västkusten förspörjes en gryning till det bättre. Arbetet blef åter upptaget, då församling 1861 bildades i Göteborg af spillror af den ursprungliga församlingen.

Trots den ofvannämnda partiella reaktionen hafva vi all anledning att tacka Gud, ty han har verkligen gynnat samfundet såsom ett helt med stor framgång och en sund utveckling. Denna goda omständighet har, mänskligt taladt, sin grund däri att Herren gaf oss trogna, gudfruktiga, ledande män, som voro hemmastadda med skrifterna, nitälskande för själars frälsning och samfundskära — män, som omutligt höllo fast vid Guds eviga frälsningsråd, Jesu ställföreträdande försoningsdöd, ordnadt församlingsskick och ett sundt helgadt lif.

2. *Ökade arbetskrafter.*

Som vi redan antydt, dagtingade en stor del af de första arbetarena, några med synden och världskyrkan, andra med otron och tviflet och åter några med en osund lära i allmänhet. Man måste här tillämpa apostelns ord: "Från oss hafva de utgått, men de voro icke af oss, ty hade de varit af oss, så hade de förblifvit hos oss" etc. 1 Joh. 2: 19. Pastor Wiberg var öfverhopad af mera arbete än hans svaga kroppskrafter medgåfvo. Den kraftfulle Hejdenberg tyckes redan hafva dragit sig tillbaka från offentlig verksamhet och ägnat sig helt åt affärer. Behofvet af förstärkning af arbetare gjorde sig allt mer gällande. Herren hade dem också i beredskap till svar å mycken bön.

För närvarande skola vi blott nämna några af dem. Sådana namn som Gustaf Palmquist, Adolf Drake, Per Palmquist, Wilh. Lindblom, C. F. Pira, K. O. Broady, J. A. Edgren, Olof Larson, F. O. Nilson, G. W. Schröder, Arvid Ullmark, och C. G. Lagergren med många andra, en verklig kärntrupp af dugliga män inom samfundet. De tre förstnämnde voro visserligen i full verksamhet före 60-talet; men det oaktadt är äfven deras förnämsta arbete förlagdt inom den tidsperiod, vi nu hafva för oss. Evangelium blef sålunda predikadt af flere och af goda män. Predikanters fostran ägnades uppmärksamhet genom Betelseminariets bildande. Litteraturen ökades tidigt med Wecko-Postens, och Pilgrims-Sångernas utgifvande; spridningen af böcker och traktater steg till ett ansenligt omfång. Alltså en ökad arbetsstyrka, som tilltog under tidens lopp.

3. *Några prof på fortsatt framgång.*

Hvarje år förspordes andlig rörelse eller lifaktighet åtminstone på vissa orter. I samma mån arbetet kröntes med själars frälsning i samma mån skedde dop och anslutning

till församlingarna. De största väckelserna ägde rum under åren 1877—1882. För att erhålla en liten inblick i saken återgifva vi ännu några berättelser, fastän mycket sammandragna för det ringa utrymmets skull.

En broder skrifver från Östergötland:

"Jag talade öfver orden: 'Bättren eder' etc. Människorna syntes allvarligt rörda. En kvinna bekände att hon var en förtappad syndare och önskade blifva frälst. Efter predikan fortsattes med bön till kl. 12 på natten. Jag är öfvertygad att Herren har vunnit många själar i denna socken". Om en annan plats säges: "Här har icke förr än nu varit någon väckelse".

En annan berättar från Uppland:

"Sammankomsterna vara icke sällan i fyra, ja sex till sju timmar. Vi hafva dagligen haft både enskilda och offentliga sammankomster. Barn och ungdom äro allmänt sökande efter frälsning. Några af de nyväckta ha funnit en outsäglig frid och äro såsom druckna af 'Guds huses rika håfvor'. En äldre hustru, som i många år varit en hätsk fiende till oss och sin man, som är församlingsmedlem, har fått behof af Jesus till frälsning. Hon fröjdar sig nu storligen öfver sällheten i Gud. Några andra, som förut 'stött sig på ordet' hafva börjat känna begär efter frälsning".

Någon skrifver att ett helt hus, man, hustru och två större barn ha blifvit frälsta, och att en ung man, som länge hört Guds ord, har mottagit lif i Kristus. I stället för att besöka julnöje gick han nu på sammankomst. Då han dagen därpå träffade sin fader, hade denne varit ursinnig af vrede och bland annat sagt att "om han hade alla läsare på en eldbrasa, skulle han sköta om elden;" därmed hade han sprungit ut. När han om en stund kom in, var han illamående och om kvällen illa sjuk — och dog inom tio dagar. Dessförinnan hade han anmodat sin son att kalla några troende dit att bedja för honom. Allt detta gjorde djupt intryck på många, som sedan villigare lyssnade till ordet.

Det nämnes i 30-årsberättelsen från Gransjö: "Herren fortfor att verka sitt verk och bekände sig till de sina. Året 1865 kom, och det var ett välsignadt skördeår för

denna församling. Guds ande gick fram här med kraft. En stor väckelse uppstod. Många blefvo omvända till Gud, 33 döptes och lades till församlingen. Här fanns knappast någon som ej var träffad af Guds ande. Nästan all ungdom omvändes och lades till församlingen jämte en stor del medelåldrige''.

Hösten 1876 kom den oansenlige men trosfriske A. Bogren till Ragunda. Genast började det ''Bogrenska ovädret''*) att rasa äfven här. Hvarhelst Bogren uppträdde, träffade sanningens pilar sitt mål, och rätt många syndare blefvo frälsta.**)

Ännu ett exempel från Norrland: ''Det pågår en stor väckelse härstädes. Den har tagit sin början särdeles bland ungdomen. Antalet af frälsta öfverstiger redan 20. 'Hela mitt hus',säger meddelaren, 'är som ett fridens läger'.''***)

Från trakterna omkring Mälaren skrifver en broder: ''Många blefvo ryckta som bränder ur elden och förenade sig med oss att prisa Gud. Öfver 40 kommo och förklarade sig vilja omfatta Jesus såsom sin frälsare''. Otaliga berättelser kunde meddelas om väckelser, dop och församlingarnes tillväxt så väl från tidningar, tidskrifter, som egna iakttagelser i skilda delar af landet. De anförda må vara nog — ja mer än nog för oss som lefva dem så nära, men för en eftervärld må de komma att vara af största intresse. Säkert är att vårt dyra fosterland har haft en härlig besökelsetid från Herrens ansikte. Måtte en pingstvind ännu en gång blåsa upp.

I sammanhang med ofvanstående och såsom hörande till tiden i fråga bör följande finna rum — tillkomsten af Södra eller Salem-församlingen i Stockholm. Redan tidigt

*) Med denna term betecknades de ovanliga väckelser, som Herren genom Bogren åstadkom.

**) Ur Svärdet och Murslefven 1887.

***) Ur Evangelisten.

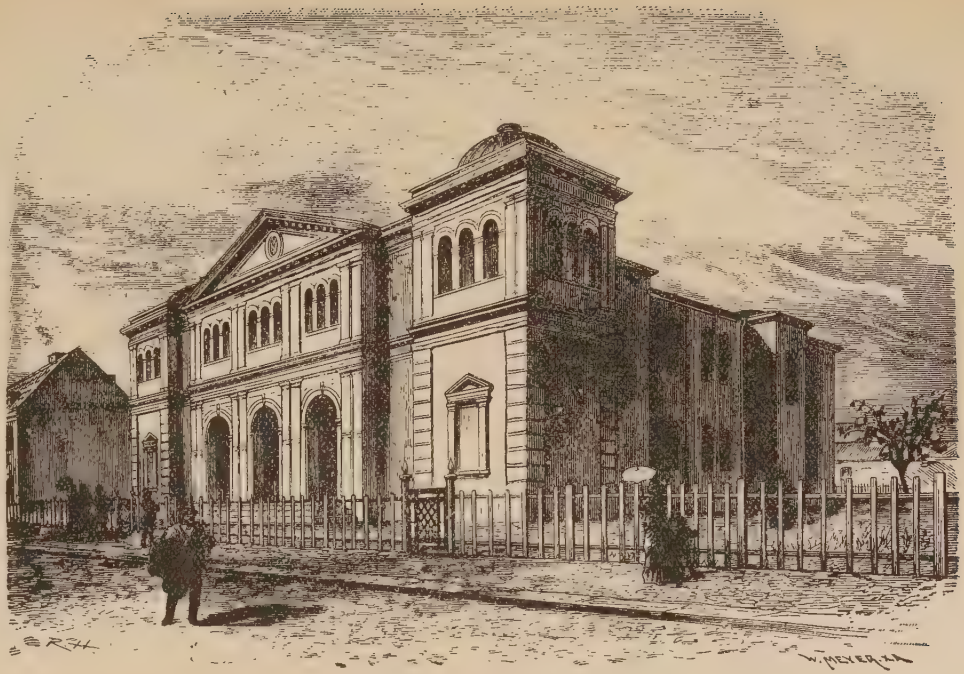

Salemkapellet i Stockholm.

(på 1850-talet) bedrefs verksamhet på Söder. Denna drogs dock först till staden (inom broarne) och sedan till Norrmalm. På 1860-talet ankom en evangelist vid namn August Thieman och en särskild kanske egendomlig rörelse uppstod. En församling bildades, som fortlefde några år men upplöste sig af en eller annan orsak på 1870-talet. Denna grupp samlades först på Kungsholmen, därnäst på Ladugårdslandet och sist på Söder. Pastor Wiberg började verksamhet Söder på 1870-talet och gjorde en insamlingsresa till England till förmån för kapellbyggnad å Söder. Såsom frukt af Wibergs arbete blef Salemkapellet byggdt och öppnades högtidligen för sitt ändamål den 5 Jan. 1878. Församling bildades här den 17 April samma år af 38 personer med betyg från Stockholms första baptistförsamling samt 14 andra, förmodligen lämningar af den thiemanska församlingen. Salemförsamlingen har utfört ett godt arbete å det hårdaste fältet inom Stockholm. Saken har vunnit stort framsteg i hufvudstaden, som inom sig nu har sex församlingar med öfver tre och ett halft tusen medlemmar.

4. Församling, samlingssal i Göteborg och några spasmodiska förföljelser.

Det är redan kändt, att F. O. Nilsons landsförvisningsdom blef upphäfd 1860.*) Han återvände nu till sitt fosterland. Sedan han gjort några resor i södra och mellersta Sverige, bosatte han sig i Göteborg för att därstädes verka Herrens verk. Om församlingens organisering, den 10 Aug. 1861, hafva vi också redan nämnt. Församlingen, som på en söndagseftermiddag af nyss nämnda dato och år slöt sig tillsammans, bestod af följande bröder och systrar: Maria Hanson, Anna Beata Sjöholm, Katharina Broberg, Anders Nordström, Magdalena Medin och Carl August Christianson. Dessa voro en kvarlefva af de i Göteborg 1848 bo-

*) Se sid. 49.

ende troende och döpta, uppgående till ett halft dussin. Vi finna nu dessa åter igen efter 13 års förskingring hopsamlade af F. O. Nilson och kapten Schröder, hviken också nyligen bosatt sig i Göteborg. Den lilla församlingen, sålunda förstärkt, gjorde sig redo att i Guds namn resa baneret upp och i den helige andes kraft vinna framgång. Allt aflopp också utan någon störande inblandning, om man bortser från att sammankomsterna, som höllos här och där i husen, några gånger störtes af okynniga personer.

Kapten G. W. Schröder lät 1861 uppföra ett hus och däri inreda en sal till samlingslokal, att fritt brukas af församlingen. Huset, i hvilket församlingen inflyttade d. 8 Dec. ofvannämnda år, var beläget vid hörnet af Allé- och Skolgatorna. "En välbelägen lokal hade blifvit vald, emedan prästerna på förklenligt sätt hade utspridt, att baptisterna höllo sina konventiklar i vinklar och vrår och vågade icke framkomma i dagsljuset". Som exempel på huru stora fördomarna voro mot baptisterna och i synnerhet mot Nilson må anföras, att bland en del godt folk sades: att alldenstund Nilson hade farit på sjön, så måste han, enligt Uppb. vara det vilddjur, som skulle stiga upp ur hafvet.

Innan salen var färdig, hade allehanda yttranden fälts om dess ändamål. Dels sades, att den skulle bli för katoliker, dels för mormoner, dels gissades det ock rätt, att den skulle blifva för baptister.

Hvad slags villoandar dessa voro, hade ganska få reda på, men att de voro villoandar af värsta slag, af djäfvulen utsända och för helvetet bestämda, det fingo de nästan hvarje Söndag höra från mången predikstol af statens tempeltjänare. "Ty", som det heter i Apg., "på den tiden vardt icke litet buller om den vägen".

Det ansågs därför bäst att gifva de många förbigående upplysning om det rätta förhållandet; och så uppkom öfver hela längden af huset ett 22 alnars långt svartmåladt bräde,

på hvilket lästes i stora hvita bokstäfver följande ord: *Baptistförsamlingens sal.**)

För att gifva allmänheten i samhället vidare kännedom om hvad slags människor baptisterna voro, höll församlingens föreståndare F. O. Nilson på förmiddagen, samma dag salen öppnades för sammankomst ett föredrag, hvari han besvarade följande frågor: "Hvad äro baptisterna och hvad vilja de?" I sammanhang med den utförliga och innehållsrika framställningen af detta ämne upplästes äfven församlingens, enligt baptisternas i Stockholm, uppställda trosbekännelse.

Broder P. Johanson från Stockholm predikade på kvällen för fullt hus. Gud lät församlingen erfara en synnerlig glädje, men det var en glädje blandad med fruktan och bäfvan hos många, ty man hade redan hört att åtal från vederbörande icke skulle länge uteblifva. För böter med ty åtföljande fängelse på vatten och bröd fruktade ingen, men möjligheten af att få salen stängd, dörren tillspikad eller de församlade med våld bortdrifna fruktade en del.*) Redan innan salen öppnades för gudstjänst hade Göteborgs konsistorium sammanträdt och fattat en vidlyftig resolution om att med domstolarnes tillhjälp omintetgöra den lilla församlingens verksamhet. Konsistoriets ansvarsyrkande eller klagomål, ställdt till poliskammaren i Göteborg har följande lydelse:

"Då det genom annonser, som åtskilliga gånger under innevarande sommar varit införda uti de här i staden utgifna allmänna tidningar har gjorts sannolikt, att sammankomster till gemensam andaktsöfning hafva i strid mot k. m:ts nådiga förordning den 26 Okt. 1858 hållits på s. k. baptistsalen å tider, då allmän gudstjänst i församlingarna förrättas, har konsistorium ansett sig böra, jämte

*) Enligt W. P. för den 3 Jan. 1896.

anmälan om detta förhållande, till poliskammaren härmed hemställa om vidtagande af sådana åtgärder, hvarigenom öfverträdelse mot nämnda nådiga förordning kunde förekommas.

Göteborgs domkapitel d. 30 Juli 1862".

Bröderna G. W. Schröder och F. O. Nilson hade att åtskilliga gånger med längre eller kortare mellanrum inställa sig för domstol och stå till ansvars för följande brott: Nilson för det han, i egenskap af därvarande församlings föreståndare, underlåtit att söka kungligt tillstånd till församlingens sammankomster i och för andaktsöfnings hållande, och Schröder därför att han "med råd och hjälp Nilsons förbrytelse tillstyrkt och befrämjat".

Under rättegångens lopp i denna sak afgåfvo Schröder och Nilson dels muntliga dels skriftliga svaromål: Schröder anförde bl. a. regeringsformen af d. 6 Juni 1809:

§ 2. "*Konungen bör ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda hvar och en vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han därvid ej störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer;*" samt ur regler för domare §§ 7 och 13: "*Alla lagar skola vara sådana att de tjäna till det menige bästa, och därföre, då lagen blir skadlig så är den icke mer lag utan olag och bör afläggas*". "*Den menige mans bästa är den yppersta lagen och där det, som finnes den menige man till nytta vara, det bör hållas för lag ändock att beskrifven lag efter orden synes annorlunda*".

Han bevisade att baptisterna voro affallna från den lutherska kyrkan och alltså icke kunna dömas enligt i stämningen anförde lagrum, som hade afseende på medlemmar af den ev. luth. kyrkan i Sverige. Han påminte om att F. O. Nilson, hvilken såsom baptist ansågs för affälling från luth. kyrkan och därför varit landsförvist, allra minst nu kunde behandlas som medlem af sagde kyrka. Vidare att om baptisterna i G. ännu ansågos för medlemmar af luth. kyrkan, så borde det enda steg man enligt lag nu hade att taga, vara att bannlysa dem, hvilket han formligen be-

gärde. Båda framhöllo att församlingen icke kunde söka kunglig sanktion enligt förordningen af d. 25 Okt. 1860, på grund af Guds ords föreskrifter för en Guds församling och sina egna samveten, som de önskade hafva okränkta.

Pressens omdöme har de senare åren något ändrats till de förföljdas fördel. Göteborgs Handelstidning af d. 11 Dec. 1861, uttalar sig om ofvannämnda religionsmål och intager en erkännansvärd opartisk ståndpunkt. Vi anföra några satser däraf:

..."Det är den lilla af nio à tio personer bestående baptistförsamlingen härstädes, som blifvit föremål för denna nitälskan från vårt domkapitels sida. Församlingen har nämligen icke utverkat sig det kungliga patent, som föreskrifves af den senaste religionsfrihetsförordningen, och är för denna förseelse hemfallen till dryga böter och annat ansvar"..."De hafva väl ock antagit, att Göteborg skulle vara det samhälle, där man sist anlitade polis- och rådhusrätt i fråga om religiös bekännelse och religionsöfningar"..."Det väckta åtalet skall säkert ej hafva åsyftad verkan. De brottslige baptisterna, som våga i all fromhet inrätta sin gudstjänst annorlunda än statskyrkans och uppfatta dopet m. m. något annorlunda, komma att erlägga sina böter, kanske förvandlade i fängelsestraff, och komma att fortfara såsom förut, dragande genom sin visade ståndaktighet och sitt martyrskap anhängare till sig, hvilka måhända eljest icke infunnit sig".

"Under tiden kunna katoliker här upprätta en församling och bedrifva sin gudstjänst med full offentlighet. Det är sålunda riktigt anmärkt af en tysk tidning, att den nya svenska religionslagen egentligen är riktad mot protestantiska dissenters, under det katolikerna däraf hafva ringa men. Hela historien är, huru man vänder densamma, rätt bedröflig och gör vårt domkapitel föga heder".

Utslaget ådömde kapten G. W. Schröder en plikt å 100 rdr. Han sökte ändring i högre instanser men utan resultat.

1868 mottog pastor T. Truvé vården af församlingen i Göteborg, hvilken, då omskrifne sal blef för liten samlades å arbetareföreningens sal. Församlingen växte och anspråken på en egen kyrkobyggnad gjorde sig allt mer känn-

Tabernaklet i Göteborg.

bar och 1882 inköptes tomt för en sådan. Församlingens i Göteborg kapell, "Tabernaklet" kalladt, uppfördes 1883, har sittplatser för 1,200 personer och kostar 105,000 kr.

Göteborgs första församling räknade år 1897 ett medlemsantal af 525. En andra och en tredje baptistförsamling ha de senare åren kommit till stånd i denna rikets andra stad med respektive 58 och 30 medlemmar. Vi kunna säga, att vår sak för närvarande florerar äfven å den stenbundna schartauanska kusten. Medlemsantalet var 1897 2,014 personer.

Interiör af Tabernaklet i Göteborg.

Såsom exempel på huru djupt fördomarne mot baptisterna voro inrotade så sent som 1863 må följande tjäna:

I Bjuråkers socken dog en baptist, som var omgifven af fiender både i sitt eget hus och bland grannarne. Dessa lade honom i en likkista och förde honom till baptistförsamlingens föreståndare, med tillsägelse att han finge göra med honom hvad han ville, emedan prästen i socknen sagt, att liket af en baptist icke kunde få begrafvas i kyrkogår-

den. Föreståndaren, br. Skoglund, måste behålla liket hos sig i nio dygn, tills svar från kontraktsprosten hunnit anlända, då sockenprästen måste begrafva den döde.

I Aug. 1865 finna vi en predikande broder i fängelse (platsen och fängelsetiden icke uppgifna) för det hans predikan räckt in på den förbjudna tiden, d. v. s. då gudstjänst pågick i statskyrkan.

För samma förseelse blef en broder i Vimmerby 1863 dömd att böta 50 och den som öppnade rum för honom 100 rdr; och åter en annan, som i Arboga samma år fick plikta 50 rdr för enahanda brott.

Sommaren 1876 erhöll predikanten Carl Viktor Palmblad fyra kyrkorådsförbud. Han hade förkunnat evangelium med stor framgång å Vikbolandet, Östergötland. Skaror af syndare blefvo frälsta och hans arbete i söndagsskolorna kröntes med stor välsignelse. Detta kunde naturligtvis icke fortgå oantastadt. Vi låta br. Palmblad själf berätta härom:

"Efter att hafva vistats någon tid på Vikbolandet och predikat, hvarunder Herren bekrönte verksamheten med välsignelse till många själars frälsning, ansågo vederbörande myndigheter i därvarande socknar sig böra vidtaga några åtgärder för att hindra min verksamhet, alldenstund den ansågs 'leda till söndring i kyrkligt hänseende'.

Då jag en Söndag i April skulle begynna söndagsskolan med omkring 60 à 70 barn, infann sig Östra Husby kyrkoråd och uppläste ett förbud, hvari jag nekades att hålla söndagsskola inom förut nämnde socken, för så vidt jag ville undvika strängare åtgärder. Då kyrkorådet aflägsnat sig, uppstod följande samtal mellan mig och barnen. Viljen I, att jag skall tala med er om Jesus i dag? Svar: Ja. Men I hörden ju, att jag blef förbjuden; skall jag bryta mot förbudet? Svar: Ja. Men om jag öfverträder förbudet och talar med er om Jesus i dag, kommer det att kosta mig 50 kr.; har jag ej penningar, får jag gå i fängelse. Viljen i det? De enda svar, jag erhöll, voro de tårar, som trängde fram ur de små barnens ögon. Jag förgäter aldrig den stunden!

Påföljande Söndag voro vi åter samlade, då kyrkorådet infann sig och meddelade mig ett nytt förbud, däri jag nekades tala vare sig

till barn eller äldre. På aftonen samma dag hade jag sammankomst i närliggande socken. Då jag kom dit, voro tre kyrkoråd mig till möte med hvar sitt förbud från socknarne Östra Stenby, Kuddby och Konungsund. Med öppet öga för det stora behofvet att ännu längre stanna på platsen, kände jag mig manad med Petrus och Johannes svara: "*Man måste mer lyda Gud än människor*". Efter att sålunda hafva öfverträdt dessa förbud, erhöll jag stämning från de fyra

Carl Viktor Palmblad.

socknarne. Den 6 Juni samma år stod jag till rätta för mitt brott vid Höckerstads tingsställe och den 13 Aug. dömdes jag till 300 kronors böter. I brist på penningar måste jag aftjäna böterna med 51 dygns enkelt fängelse i Norrköpings cellfängelse från och med den 16 Okt. 1876 till och med den 6 Dec. samma år. Mitt fängelse var ej svårt. Herren var med och fröjdade mitt hjärta. Jag bemöttes af fängelsets tjänstemän med vänlighet, särskildt af direktören. Ändtligen nalkades den ljufva och efterlängtade dag, då jag erhöll frihet

från mitt fängelse. Jag kan ej beskrifva den glädje som därvid fyllde min själ; men jag kände mig innerligt manad, att med ett för flere århundraden tillbaka döende trosvittne utropa: "Gud vare lof för allt!"

Från fängelset skrifver Palmblad till en vän:

"Norrköpings cellfängelse den 12 Nov. 1876.

Dyre broder A. Fernholm; nåd och frid!

"Jag får till Herrens pris säga, att jag mår godt. Jag har ett godt samvete till min Gud. Hans tröst får jag erfara, och hans närvaro kännes ljuflig. Nog är det sant, att det har sina mörka, så väl som sina ljusa stunder; men tiden ilar så fort och snart är jag framme. Jag har 24 dygn igen. Men jag får säga, att fast det varit svårt ibland, ville jag icke hafva gått förlustig denna tid och de erfarenheter den har medfört för mig. Herren skall hafva äran för allt. I all kärlek; en ringa bröder och Jesu Kristi fånge.

C. V. Palmblad".

Vi tillåta oss här inflika en liten minnesruna af br. Palmblad: Han studerade i Betelseminariet. Tjänade därefter församlingen i Sköfde; men dref dessutom fabriksrörelse, hvilket icke lände honom till det bästa. Lyckligast har det utan tvifvel varit för honom om han uteslutande ägnat sina förmågor i Herrens tjänst.

Palmblad var en rikt begåfvad och framgångsrik evangelist och, så långt vi minnas honom, en trogen Herrens tjänare. Hans lefnadsbana blef kort. Efter flere års bröstlidande, antagligen lungsot, dukade han under för dödens ängel. Dödsåret har fallit oss ur minnet. Han hvilar från sitt arbete. Han är när Kristus.

5. Några skärmytslingar.

År 1877 vistades J. W. Hjertström i Göteborg och utsändes af därvarande församling till Lerum, en socken norr om staden, för att upptaga ett nytt missionsfält. Här mötte han ett grufligt motstånd. Till en början ville ingen härbergera honom. Så snart han kom till en dörr för att utdela traktater, antingen riglades den eller också föste man

emot honom arga hundar. En natt måste han taga sin tillflykt till en plats, som liknade en smygkrog. Slutligen öppnade en gammal soldat sin stuga för sammankomst, naturligtvis till mycken förtret för fienderna, som också förstodo att visa sitt missnöje.

En afton, då Hjertström predikade, hördes utanför huset ett förskräckligt sorl af skrikande, skrattande och tjutande människor. I detta sorl blandade sig äfven ljudet af handklavér.

Bland åhörarne uppstod panik. Ingen af dem hade sitt hopp till Gud, ehuru i deras hjärtan uppstått begär efter att höra hans ord. Alla önskade gå hem, men ingen vågade träda genom dörren ut i mörkret. Kvinnorna skockade sig omkring Hjertström, emedan de trodde att Gud skulle hjälpa honom framför någon annan.

Då icke oväsendet upphörde, måste man begifva sig på hemvägen. Men detta var icke så lätt, ty fienderna hade huggit ned skogen till höger och vänster om den smala stigen, som sålunda var blockerad, hvadan sällskapet i mörkret tumlade om hvarandra, allt under fiendernas tjut och skratt, eder och förbannelser.

Vid en grind tycktes fienderna ämna anställa hufvuddrabbningen, då de, med käppar och stenar beväpnade, ställde sig på båda sidor om vägen. Då Hjertström i spetsen för dessa, som fingo lida förföljelse för den Herre de ännu icke helt kände, kom fram, tycktes otroskämparne blifva afväpnade. Sorlet upphörde och i stället för att anfalla, blefvo de förut så modige stående såsom en hedersvakt.

Efteråt fattade de mod och bjödo på ett stenregn, hvilket förorsakade att en äldre kvinna svimmade. Många dylika uppträden inträffade under Hjertströms vistelse på denna trakt.

Här författades och sjöngs till H—s ära den visa, hvarur vi återgifva några verser:

"Där kommer han åter
Och smilar och gråter
Och illa han låter
Och blicken är stygg
Med håret på ända
Och ögonen vända
Och korpklorna spända
Han kröker sin rygg.

O, folk, dig besinna!
Låt skurken ej spinna
Kring man och kring kvinna
Sitt listiga garn;
Men syn's han, tag mot'en
Gästvänligt med foten,
Han eljest i noten
Dra'r hustru och barn.

Han vet att de svaga
Gå lättast att taga
Med fabler som jaga
Allt vett öfver bord.
Ur mun på vid gafvel
Med sirap och svafvel
Och andelig drafvel
Han föder sin hjord.

Som påfven så myndig,
I djäfvulskap fyndig
Han dömer hvar syndig
I eld att förgås.
Mot världenes getter
Han sprutar sitt etter,
Men själf han sig sätter
Bland fåren förstås.

Förfäa, förslafva,
I mörker begrafva,
På bel-se-bub stafva,
Se, det är hans lust.
Mig lyster att veta
Om sådant skall heta
För Kristus arbeta —
Det lyster mig just.

Så systrar och bröder
I norr och i söder
Han andligen föder
På svafveldiet.
Bak' dårhusets galler
Du ser hans vasaller,
Men tro ej den faller
Hans fräckhet för det.

Förnuftet han fruktar,
Som ål'n han sig buktar
En rationalist! —
Då gnisslar han tänder
Och ögonen vänder,
Då knyter han händer
Emot antikrist.

Må ensam i fasa
Vid lucifers brasa
Han torka sin trasa,
Ur belsebubs byk!
Men skulle han mera
Ditt hus visitera
Och listigt orera
Så gif honom stryk".

I den fåra, Hjertström då plöjde, har sedan sådts och skördats till Herrens ära och baptister tillbedja där sin Gud ostörda.

6. J. W. Hjertströms besök å Fiskebäckskil i Bohuslänska skärgården 1878.

En troende kvinna i Amerika, hvilken var från denna plats och nitälskade för sitt folks frälsning, hade till pastor Truvé i Göteborg sändt pengar, som skulle användas för missionen i hennes hembygd. Broder Hjertström fick i uppdrag att resa dit. H. kunde ej få någon annan missionsstation än gästgifvaregården. Snart spordes att en "läsare" hade kommit till orten. Några kvinnor kommo för att se. Hjertström hade på en soffa dukat upp en mängd ströskrifter, som frikostigt utdelades till de besökande, då tvänne män, fader och son, inträdde. Fadern hade nyss kommit hem från Långholmens fästning, där han suttit fängslad för groft brott, och sonen hade äfven helt nyligen uttjänat straff. De uppmanade Hjertström att följa med ut, hvilket han också gjorde. Utkomna bar det i väg mot dessa brottslingars hem. De gjorde flere försök att få Hjertström med sig in i skogen, erbjudande sig att bestå både öl och punsch.

Sedan detta ej lyckats, rådde de H. att fortast möjligt begifva sig från platsen, "ty", sade de, "sådana där herrar pläga vi använda knif på, om intet annat hjälper, ty vi äro ett hårdnackadt folk vi". Hjertström måste snart lemna denna plats, ty gästgifvarens räkning länsade hans börs och H. nödgades likväl erbjuda sin klocka såsom pant, då ångbåtsbiljetten skulle köpas.

J. W. Hjertström, som 1880 studerade i Betelseminariet, besökte under denna tid Nyköping och började där baptistisk verksamhet. Han blef stämd inför rådstufvurätten, samt dömd att betala 150 kr. till k. m:t och kronan för denna förseelse.

Det skulle vara intressant att återgifva förloppet vid stämningen och rättegången, men utrymmet tillåter det ej,

och meddela vi därför endast rådstufvurättens i detta mål gifna

Utslag:

"Som svaranden Johan Wilhelm Hjertström medgifvit, att sedan han, hvilken enligt hvad upplyst är, fortfarande tillhör evangeliskt lutherska kyrkan men icke är präst, eller enligt kyrkolagen berättigad att offentligen predika, uti denna stads västra församling uppträdt såsom lärare med andliga föredrag, hvilka enligt kyrkorådets i församlingen uttalade omdöme skola hafva föranledt söndring i kyrkligt hänseende och förakt för den allmänna gudstjänsten, samt med anledning häraf kyrkorådet låtit den 27 sistlidne Dec. månad tillställa Hjertström en skrifvelse innefattande förbud för honom att i berörda egenskap inom församlingen vidare uppträda, han vid särskilda tillfällen den 1, 2 och 9 i denna månad å utlysta sammankomster, som hållits i lokal inom stadens västra församling, och hvilka sammankomster bevistats af större antal personer, uppträdt såsom lärare och hållit andliga föredrag; alltså pröfvar rådstufvurätten i förmåga af kungl. förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning, den 11 Dec. 1868, rättvist döma svaranden Hjertström att för öfverträdelse af kyrkorådsförbud mot utöfvande af lärareverksamhet, böta 150 kr. (ett hundra och femtio kronor) till k. m:t och kronan". Hjertström kallades ock inför Nyköpings stads östra församlings kyrkoherde och förbjöds att uppträda med lärareverksamhet, detta emedan H. hade börjat predika i en sal belägen inom denne herdes område. Denna sal blef dock snart stängd, emedan ägaren fruktade för sin själasörjare.

Såsom ännu ett bevis på fiendernas hätskhet på denna plats må följande meddelas: Ett rykte hade spridts att dopförrättning skulle hållas. Man visste, att af fruktan

för fienderna förrättades dopen vanligen nattetid. En af stadens framstående affärsmän åkte i sällskap med en af sina vänner till en plats, strax utom staden, där baptisterna plägade samlas. Flera hundra människor samlades i syfte att gripa Hjertström och hans vänner samt förhindra dopförrättningen. Sedan man ströfvat omkring några timmar

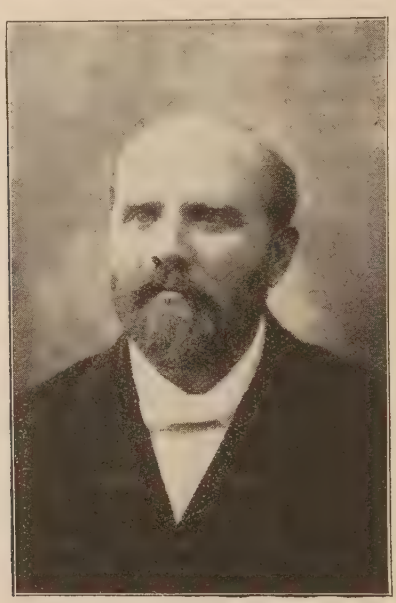

Johan Wilh. Hjertström.

utan resultat, begaf man sig hem med oförrättadt ärende. Så väl Hjertström som hans vänner sofvo godt i sina hem tills morgonen, då de begåfvo sig till dopstället för att döpa och åkalla Herrens namn. Fienderna hade sålunda tagit miste om tiden och Gud hade vakat öfver sitt folk.

Samma år församlingen i Nyköping bildades af åtta personer, växte medlemsantalet till 75.

Ofvannämnde ledare för baptisternas fiender kunde icke utestänga sanningen från sitt eget hem, ty hans egen dotter förenades med de fattiga, oansenliga baptisterna.

I Husby Långhundra socken i Uppland, började Hjertström verksamhet vid samma tid. Bannlysningar utslungades från predikstolar och kyrkoråd, mordplaner utlades, men ur allt hjälpte Herren och en blomstrande församling tillbeder i dag i frid och ro sin Gud på denna plats.

Pastor J. W. Hjertström föddes i Stockholm, Sverige, den 6 Sept. 1854. Son af troende föräldrar, hvilka från den frireligiösa rörelsens första dagar i Stockholm varit kända för deras varma gudsfruktan, fick han tidigt allvarliga intryck af evangelii sanningar. Detta hindrade dock icke att ynglingen drogs ut i världen och vid 20 års ålder af bitterhet mot kristendomen och förakt för föräldrars förböner lämnade hemmet för att fritt få lefva likt världen. Han reste då till Göteborg men — enligt hans egna ord — "for då rakt i armarne på Gud". Den förlorade sonens historia blef tydlig för honom och i böneveckan 1876 fick han frid med Gud och döptes kort därefter i Göteborgs skärgård af pastor Truvé. Han började strax deltaga i verksamhet för själars frälsning. Då man ville hafva honom att predika, svarade han: "Nej, det kan jag icke, men jag kan gå ut på gatorna och dela ut ströskrifter och tala om just hvad jag vet". Så skedde. Hans pastor var dock icke nöjd med detta, utan nödgade honom ut på missionsfältet, då det snart blef klart att Gud kallat honom till evangelii tjänst. 1878 inträdde Hjertström i Betelseminariet.

Efter afslutade studier antog han kallelse att blifva Västerviks baptistförsamlings pastor och har sedan föreståtт församlingarne i Nyköping och Falun. 1891 kom han till Amerika och förestod första baptistförsamlingen i Wor-

cester, Mass. under sex år, hvarefter han upptog arbetet i samband med fjärde församlingen i Chicago, Ill., hvilken församling han ännu tjänar.

På Gotland arbetade br. C. E. Malm rastlöst. Syndare vaknade upp och började vandra som dagens barn. För-

C. E. Malm.

domarne började vika. På samma sätt och med samma resultat har denne man fortsatt till närvarande tid. Bland kyrkans hänsynslösa mått och steg att hämma hans arbete och hämnas på honom, välja vi ett som tillräckligt illustrerar saken. Han hade blifvit stämd för rätta och bötfälld för ordets skull. Han hade intet att erlägga i böter, hvadan

myndigheterna företogo sig att försälja hans tarfliga bohag. Han skrifver härom själf:

"Den 21 Mars" (troligen 1879) "kom länsmannen och skref upp den enda ko vi hade; dessutom soffan, bordet, gungstolen, klädskåpet och min hustrus byrå. Allt måste jag släppa till för det jag ärligt vill människornas upplysning och sedlighet. Emedan jag samma dag skulle resa till "Fröje", måste jag skrifva under på protokollet, att han fick hålla auktion på allt, medan jag var borta. Vår minsta gosse frågade om vi icke skulle få mjölka kon, då hon snart skulle kalfva. Jag måste svara honom, att länsman tog henne. Men sade gossen, hvarföre tar länsmannen henne? Jag svarade: För det jag talade om Jesus för folket. Han svarade: Kan inte pappa låta bli tala om Jesus, så få vi ha kon kvar? Nej, min lilla gosse, sade jag, jag kan inte låta bli; ty då blir folket icke upplyst om sanningen i Kristus. Samma morgon tog jag farväl af maka och barn, för att gå ut och förklara min Frälsares död och uppståndelse. Lyckligt har det varit för mig att äga en sådan maka, som kan bära det med tålamod och lida sina ägodelars försköfling. Vi tacka Gud att han aktat oss värdiga att lida för hans namns skull. Om vi uthärda, så skola vi ock härska med honom".

7. *Kapten G. W. Schröder.*

Baptisterna i Sverige hafva haft kraftfulla män i spetsen för verksamheten, · · män i ordets fulla bemärkelse. Några af desssa vägbrytare hafva kommit från smedshärden, hyfvelbänken, skodisken och från plogen. D:r K. O. Broady har tjänat som öfverste i amerikanska nordstaternas armé. D:r J. A. Edgren var kapten vid samma nordstaternas flotta. Den första svenska baptistpredikanten F. O. Nilson hade varit matros, och den man, som gaf F. O. Nilson första uppmaningen till dopfrågans allvarligare studium, var en väderbiten, bottenärlig och gudfruktig sjökapten, G. W. Schröder. Namnet är oss redan bekant från det föregående. Dock önska vi dröja något vid detta namn och teckna i korthet något ur denne vördade mans lif.

Kapten Schröder föddes den 9 April 1821 nära Göteborg. Vid 16 års ålder gick han till sjös med ett handels-

fartyg. Han fortfor i sjömansyrket i nära 30 år. Han blef omvänd vid 23 års ålder i New Orleans och blef några månader senare döpt af Ira R. Steward i New York och

G. W. Schröder.

förenade sig med Mariners Temple församlingen i samma stad, samt var medlem af denna församling i 29 år. Han besökte Sverige 1845 och sammanträffade då såsom vi veta med F. O. Nilson och fick sålunda indirekt del i baptismens

första proklamerande i Sverige. Vid 25 års ålder blef han kapten på ett chilianskt skepp. Fyra år senare ingick han i äktenskap med sin pastors yngsta dotter, Miss Mary Steward. År 1861 bosatte han sig med familj i Göteborg och blef, som kändt är, en förkämpe för baptismen och inför myndigheterna en försvarare af den lilla nybildade församlingens sak. Han lämnade åter Göteborg 1863 och bosatte sig först i Illinois, sedan i Californien tills han ännu en gång med familj flyttade till Göteborg, antagligen år 1883, då han också förenade sig med därvarande församling. Under hans sista vistelse i Sverige dog hans ädla maka, sörjd af honom och två döttrar. Han återvände 1891 till Amerika, förmodligen för att tillbringa sina sista dagar här. Han är nu medlem af "The Memorial Baptist Church" i Brooklyn.

Kapten Schröder har varit trogen sin mästare, förblifvit omutligt vid Guds ords lära och fasthållit baptisternas principer, men det oaktadt eller helst därföre varit en frisinnad kristen. Han har tagit en framstående del i arbetet för religions- och samvetsfriheten i sitt fädernesland. Rättegången mot honom 1861—1863 förlorade han visserligen; men prästerna i Göteborgs konsistorium fingo det hett om öronen genom Schröders sakrika och öfverbevisande svaromål å ena och tidningspressens gissel å andra sidan. Göteborgs konsistorium aktade sig sedan för ett dylikt spel. Baptist i 53 år, har han i 45 år tillhört amerikanska baptistförsamlingar, de öfriga åtta årens medlemskap var i Göteborg. Vi känna det vara en förmån att länge få behålla sådana bepröfvade helgon i den stridande församlingen på jorden; men det gläder oss också att veta att "ingången i vår Herres och Frälsares eviga rike" skall rikligen tilldelas dessa, som kämpat en god kamp och behållit tron.

8. *Våldsbegjutningar.*

Ett slag af trakasseri, som ägde rum från den lutherska kyrkans sida hafva vi hittills förbigått. Det utöfvades icke sällan och bör här närmare omnämnas. Detta är tvångs- och våldsbegjutningarne. Denna förföljelseform måste för evärdliga tider stå såsom en ful, vanärande fläck på den "svenska evangeliska lutherska kyrkan". Hon har ådagalagt en så groft vidskeplig tro på "sakramentens" magiska kraft, att det passar mera tillsammans med den mörkare medeltidens katolska- än med en gren af det 19:e århundradets protestantiska kyrka. Hela denna ohyggliga samvetskränkande sak är en utväxt på religionen, närd af den skriftvidriga satsen:

"Dopet frälsar ifrån döden och djäfvulen och gifver evinnerlig salighet" etc.

Men icke allenast dopet utan äfven kyrkotagningen förmådde prästerna att sända våldsverkare in i familjens helgedom. År 1858 fick en familj i Norrland besök af vederbörande tjänstemän, som togo barnet ur vaggan, begåfvo sig likt tjufvar till garderoben, togo hustruns kläder, klädde på henne med våld och föste henne på ett brutalt sätt framför sig ut genom dörren och ut i åkdonet samt körde henne och barnet till prästen; modern för att kyrkotagas och barnet för att begjutas.

Redan under förra hälften af 1700-talet funnos några kristna i Stockholm och omnejd, hvilka nekade att begjuta sina barn.*) För deras skull tillkom en förordning, att om fadern nekade att låta döpa sina barn "beskedlige exekutionsbetjänter skulle taga barnet och befordra det till dop och kristendom".**) Det är med stöd af detta "kungabref", som våldsbegjutningarne föröfvades. Men det må

*) Se sid. 2.

**) Kungl. bref till konsistorium i Uppsala d. 24 Jan. 1740.

redan nu nämnas, att betalningsskyldighet för dessa oombedda tjänster, var af myndigheterna gripen ur luften. Att sådant barbariskt godtycke har kunnat föröfvas i lagens namn är häpnadsväckande och afskyvärdt. Ifrågavarande förordning stadgar intet om någon som helst ersättning, hvadan alla de jämförelsevis stora summor som utprejades ofta från ytterst fattiga personer, hvilket måste hänföras till rofferi, verkställdt genom ränker mellan snikne, samvetslöse ämbetsmän och präster.

Det första af oss kända tvångsdop utöfvades i Stockholm å en herr Johansons lilla gosse 1848.*)

Två andra utfördes i Halland 1850 hos två fattiga familjer. Då de saknade penningar att betala de verkställande personerna med, fingo de släppa till hvardera sin enda ko.

En fattig man i Norrland fick betala samma handling med 22 rdr och 36 skill. Åter en annan i Luleå betalade för samma sak 13 rdr. Fem familjer i ett grannskap i Norrland fingo betala hvardera mellan 15 a 18 rdr.

År 1861 utskickade prästen i Stöde länsmannen och skolläraren m. fl. att med våld hämta tre barn från tre familjer. Detta tog i anspråk tillsammans sju hästar och räkningen för skjuts och anlitade personer steg den dagen till 50 kr. och 50 öre, hvilket våra vänner hade att betala.

Då en fattig torpare, hvars späda barn på samma sätt hämtades och kristnades, vägrade att betala de fordrade 11 rdr fick han i stället följande räkning:

Kapital	kr. 11: 75
Ränta	09
Expenser	5:00
Hemsöknings-arfvode	5:45
Kronofogdens diariibevis	50
summa:	kr. 22: 79

hvilken summa han tvingades att betala.

*) Muntlig berättelse af Johanson själf.

En broder i Löfsta skrifver:

"Prästen med fru kom till oss den 10 Mars 1862. Inkommen frågade han efter min moder. Då jag lopp ut efter henne hade prästens fru tagit vårt två dagar gamla barn och höll det medan prästen läste dopformuläret. Då jag kom in räckte hon barnet åt prästen. Jag steg då fram för att taga barnet, men prästen skuffade mig mot sängen sägande: 'Det är jag som döper'. Han tog då barnet och begöt det utanpå mössan, som det hade på hufvudet. Sedan lämnade han barnet och for sin väg".*)

Prästerna pläga ibland sända sina medhjälpare och hämta barn ur familjerna, då både fadern och modern voro sängliggande sjuka eller fadern borta och hustrun sjuk. Någon gång har man ljugit och kommit t. ex. till modern och sagt att fadern gifvit sitt samtycke o. s. v. En br. W. berättar att då prästen med hjälpare 1863 kommo för att begjuta deras båda tvillingbarn, togo han och hustrun hvardera ett af barnen och lupo undan till skogen, tills prästen aflägsnade sig.

På en plats togo de sitt lilla barn, lindade in det väl och gömde det bak på ugnen, då de sågo barnbegjutningens exekutorer nalkas, och räddades sålunda från våldsgärning.

År 1868 utförde prosten Bergman ensam detta pånyttfödelseverk hos en torpare i en skogstrakt, där barnet, som skulle delaktiggöras däraf var så stort, att det både kunde tala och gå och nu befann sig i en bryggstuga. Här var det så lågt i taket att den vördade prosten ej kunde stå rak därinne. Dopvattnet måste prosten själf hämta i en odiskad träkopp. När formuläret var uppläst, det viktiga ögonblicket kommet och det nya lifvet skulle framträda, börja-

*) Att med våta fingrar beröra mössan å barnets hufvud är nog lika godt för ändamålet. Sämre var väl formen, men kraft och verkan densamma, då en präst i Dalarne vände barnets fötter uppåt, troende att dess hufvud var där innanför, begöt där i Faderns, Sonens och den Helige andes namn. Prästen lär varit något berusad.

de dopkandidaten opponera sig och springa gråtande omkring i rummet sägande på norrländsk dialekt: "kan du int' lä bli' me' du, ja' vill int' vä' tocke' dän' ja' int'." Prosten kilade efter i den trånga stugan, men om något vatten kom på gossens hufvud vet icke vår sagesman.*)

Vi meddela ytterligare ett kvitto och en räkning för en dylik opåkallad handling:

"Jämlikt konungens respektive befallningshafvandes resolution af den 12 sistlidne Jan. hvarigenom Nils A. Anderson i Stafre ålägges att till fjärdingsmannen E. Larson i Skäljom utgifva för bemälte N. A. Andersons lille son Anders' befordran till det heliga dopet, utgörande tillsammans med kapital, ränta och expenser samt undertecknads resekostnader, jämte biträde, 12 riksdaler och 42 skillingar banko.**)

Vittnen: A. Wiklander och Olof Persson i Sönnanssjö.

Räkning på extra besvär medföljer:

Skjuts från Fjäl till Stafre ½ mil	12 sk. b:o
" " Stafre till prästgården ¼ mil....	6 " "
" " Stafre till Fjäl ½ mil	12 " "
Traktamente.....	1 rdr
Till pigan Lotta Jakobson, för hennes besvär med den lille.....	36 sk.
Traktamente.....	24 "
Summa....	3 rdr b:o***)

Dessa skandalösa olagliga tillställningar, hvilka voro otaliga, hafva nu visserligen blifvit mer och mer sällsynta, men hafva dock återupprepats allt emellan på olika orter i landet, ända till senare år. I släktskap härmed är den vid Eugeniahemmet på Gotland 1896 timade skandalen, då en arm, fattig och sjuk kvinna mot sitt samvete tvangs att låta begjuta sitt barn för att blifva mottagen å hemmet.

*) Svärdet och Murslefven, 1887. Sid. 182.
**) Lika med 18 rdr och 15 skill. riksmynt.
***) Lika med 4 och en half riksdaler.

9. Reflexioner — resultat.

"Och jag såg och se en hvit häst, och den som satt därpå hade en båge, och honom vardt gifvet en krona, och han drog fram segrande och för att segra".*) Vi kunna med full rätt äfven tillämpa denna text på Herren Kristus och hans segrande skara af döpta lärjungar i Sverige. Baptismen har kommit in i landet och den har kommit för att stanna. Dess syfte var och är icke mindre än att lägga hela vårt folk under Kristi spira, förkunna ett helt evangelium tills alla äro troende och döpta jesuslärjungar förenade i nytestamentliga församlingar. Att detta var baptismens oafvisliga mål och att den i Sverige existerande nominella kyrkans vara eller icke vara är satt i fråga, synes den sistnämnda hafva förstått eller åtminstone anat. Därföre har hon framhärdat så hårdnackadt i sin förföljelselusta, ropat såsom hon ropar än med sina själsfränder fordom: "Korsfäst, korsfäst!" och: "Gif oss Barrabas lös!" Prästerna trotsa därföre den allmänna opinionen hos det svenska folket, som är i favör af samvetsfrihet. Hon trotsar våra riksdagsmän, laglärda och hela tidningspressen som gynnar religionsfrihetsgrundsatsen.

Enligt af C. V. Palmblad uppställd beräkning hade svenska lutherska kyrkans myndigheter före 1878 utpressadt i böter af de troende minst 24,900 kr. 50 öre. Hon hade transporterat dem med fångskjuts 520 mil, fördelade på 50 särskilda fångskjutsar. I saknad af penningar till en del af de ådömda böterna hafva de suttit på 820 dygns vatten- och brödstraff och dessutom hafva de suttit 98 år och åtta månader i fängelse. Landsförvisning har tillämpats på dem tio gånger. Poetens ord: "Sanningen lefver bland bilor och svärd" sannas här.

Baptisterna i Sverige hafva haft en nästan exempellös

*) Uppb. 6; 2.

framgång. Om man ställer upp en jämförelse med Tyskland ter sig saken så här:

Baptistisk verksamhet i Tyskland är 62 år.

Baptistisk verksamhet i Sverige är 48 år.

Tyskland har 50,000,000 invånare.

Sverige har 5,000,000 invånare.

Tyska baptistsamfundet räknar 34,167 medlemmar.

Svenska baptistsamfundet räknar 39,133 medlemmar.

Baptisternas i Tyskland söndagsskolor besökas af 22,482*) barn.

Baptisternas i Sverige söndagsskolor besökas af 43,905*) barn. Dessa uppgifter äro gjorda enligt 1897 års statistiker.

Åren 1857—1860 döptes årligen öfver 1,000 personer. Medlemsantalet hade också vid slutet af 1860 stigit till 4,930, fördeladt på sju distriktföreningar. Sedan variera de årligen döptas antal under tiden 1861—1875 mellan 397 och 890 eller 731 i genomsnitt per år, hvarefter antalet döpta för år åter stiger till öfver 1,000. Statistiken för 1876 utvisar att under året döpts 1,359, och hela medlemsantalet är samma år 11,645. Under perioden 1876—1896 hafva i genomsnitt döpts per år 2,911 personer. 1882 steg antalet döpta till 4,549, hvilket är det största antal som någonsin i Sverige döpts på ett år.

Vid konferensen 1857 finnas, enligt A. Wibergs cirkulärskrifvelse, cirka 1,400 baptister i landet och vid årets slut äro de enligt statistiken 2,105. Ännu äro de icke fördelade i distriktföreningar. Vid 1862 års slut är antalet medlemmar 5,544. Detta år finna vi församlingarne i landet fördelade på sju distriktföreningar. I Aug. 1866 funnos tio distriktföreningar, 183 församlingar med 6,877 medlemmar. Söndagsskolorna besöktes af 1,719 barn. För

*) Antagligen äro här medräknade både lärare och barn.

närvarande (1898) är medlemsantalet 39,133 i 564 församlingar fördelade på 19 distriktföreningar. Bönehusens antal är 341, värda 2,547,938 kr. Samfundet bedrifver nu en systematisk och framgångsrik inre mission. Flere missionärer äro utsända till hednavärlden. Vi återkomma till dessa ämnen i nästa afdelning.

Vid Stockholms 1:sta baptistförsamlings 25-års jubileum 1880 sade pastor A. Wiberg: "Det är svårt att kasta en säker blick in i framtiden; men får vår sak fortgå under de kommande 25 åren såsom den hittills har fortgått, skola de ibland oss, som få upplefva nästa 25-års jubelfest, utan tvifvel kunna räkna minst 50,000 baptister i vårt land". Detta skulle ske 1905 och synes, att döma efter framgången under de 19 år som nu gått sedan pastor Wiberg uttalade dessa ord, icke alls vara otroligt. Vi äro vissa om framgång och seger, och hastigare och mera genomgripande än någonsin skall framgången blifva, om Guds ande får fortfarande helga verket. Vi skola ej försöka pejla framtidens djup eller approximera samfundets tillväxt i kommande år. Frälsarens ord är för oss nog: "I skolen undfå kraft när den helige ande kommer öfver eder och I skolen vara mina vittnen".

Af det föregående hafva vi funnit att tillökningen nästan hela tiden varit rätt ansenlig; särskildt då siffran för dem som genom dop förenat sig med oss stiger till mer än fyra och ett halft tusen, såsom den gjorde 1882. Detta faktum, ställdt tillsammans med ett annat, nämligen att behållningen långt ifrån hållit jämna steg med anslutningen, gifver den allvarsamme betraktaren mycket att tänka på. Detta ämne hör dock icke hit. Möjligen återkomma vi därtill längre fram. Vi stanna i ödmjuk tacksamhet till församlingens öfverherde för den nåd, välsignelse och jämförelsevis stora framgång, som han beskärdt oss. För att

åskådliggöra den rena tillökningen under den flydda tiden uppställa vi i femårsperioder följande tabell:

Åren.	Ren tillökning.	Medeltal årl.	Antal medl.
1855—1860	3,844	769	4,930
1861—1865	1,676	335	6,606
1866—1870	2,011	402	8,617
1871—1875	1,873	375	10,490
1876—1880	8,807	1,761	19,297
1881—1885	9,469	1,894	28,766
1886—1890	6,071	1,214	34,837
1891—1895	3,405	681	38,094

För att ytterligare illustrera samfundets och söndagsskolans numerära styrka m. m., jämfördt med folkmängden i de olika orterna af landet låna vi en utmärkt statistisk tabell utarbetad af J. A. Borgström. Den ter sig sålunda:

Jämförande statistik länsvis öfver baptistsamfundet och dess söndagsskolor för 1895, jämte en jämförelse mellan antalet baptister åren 1888 och 1895.

Länen.	Folkmängden efter 1895 års officiella statistik.	Medl:ar 1888.		Medlemmar 1895.		Söndagsskolan 1895.			
		Antal församlings medlemmar.	Antal församlings medlemmar på 10,000 invånare.	Antal församlings medlemmar.	Antal församlings medlemmar på 10,000 invånare.	Antal söndags-skolbarn.	Antal söndagsskol-barn på 100 med-lemmar.	Antal söndagsskol-lärare.	Antal barn på hvarje lärare.
Stockholms stad	271,638	3,035	133	3,586	132	3,438	96	225	14
Stockholms län	157,457	1,257	82	1,194	76	1,100	95	90	12
Uppsala "	123,015	1,388	115	1,232	100	1,340	108	102	12
Södermanlands "	161,722	2,386	156	2,731	169	3,191	116	250	12
Östergötlands "	270,973	1,989	74	2,438	89	2.964	121	225	13
Jönköpings "	195,856	433	22	626	32	527	84	42	12
Kronobergs "	158,838	256	15	360	23	429	119	28	15
Kalmar "	229,176	715	30	1,017	44	1,573	154	116	13
Gotlands "	51,855	915	175	1,135	219	879	77	68	12
Blekinge "	143,387	338	23	675	47	812	120	60	14
Kristianstads "	219,858	951	42	1,098	50	1,836	167	118	15
Malmöhus "	383,208	392	10	496	13	864	174	57	15
Hallands "	139,356	59	4	79	6	186	172	10	14
Göteb. o. Bohus "	313,340	400	13	633	20	1,087	171	34	32
Älfsborgs "	274,698	438	15	865	31	874	101	64	13
Skaraborgs "	244,514	214	8	500	20	329	65	20	16
Vermlands "	252,915	1,950	75	2,130	84	2,299	107	163	14
Örebro "	188,771	3,331	182	3,942	209	3,653	92	314	11
Västmanlands "	142,735	1,461	108	1,726	120	2,585	149	179	13
Kopparbergs "	206,774	2,609	133	3,018	146	2,967	98	197	15
Gäfleborgs "	218,864	2,579	129	2 983	134	2,389	79	204	11
Västernorrlands "	217,220	3,910	201	4,389	201	4,476	101	395	11
Jämtlands "	104,259	932	95	921	88	1,018	110	78	13
Västerbottens "	133,336	127	10	174	13	57	33	4	14
Norrbottens "	115,500	188	18	216	19	140	65	8	17
Hela riket	4,919,260	32,253	68	38,094	71	40,924	107	3,062	13

I denna tabell, som fanns tillgänglig vid 1895 års konferens, har den förändringen gjorts att senaste folkmängdssiffror, som sedan dess blifvit tillgängliga nu införts, och antalet baptister i förhållande till folkmängden blifvit beräknad efter de nya folkmängdsuppgifterna. Dessutom har på tillrådan af en af våra förnämste auktoriteter, på statistikens område den förändring vidtagits, att för att undslippa decimaler, antalet församlingsmedlemmar blifvit beräknade på 10,000 i stället för förut på 1,000.

J. A. Borgström.

Sammandrag af baptistförsamlingarnas i Sverige Statistik åren 1855—1877.

Förändringar under år.	Församlingar vid årets slut.	Nya församlingar.	Bönehus.	Döpta under året.	Inflyttade.	Återupptagna.	Döda.	Utflyttade.	Uteslutna.	Medlemmar vid årets slut.	Söndagsskolbarn.	Söndagsskollärare.	Hvardagsskolbarn.	Utflyttade till Amerika.	Obegjutna.	Okonfirmerade.	Äktenskap utan vigsel.	Bidrag. Kr.	Bidrag. öre
1855	9	..	..	.....	...	...	...	...	...	476	.....	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1856	21	11	..	497	10	7	2	9	18	986	339	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1857	45	21	..	1,292	37	13	17	71	58	2,105	502	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1858	69	20	..	1,492	141	21	29	378	118	3,487	860	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1859	96	28	..	1,021	414	45	25	388	189	4,311	1,007	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1860	125	30	..	1,057	453	27	28	430	279	4,930	673	56	.....	....	.....	.....	...	.....	...
1861	150	25	..	640	...	35	28	...	705	4,873	.....	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1862	161	16	..	914	390	67	41	360	295	5,544	1,295	.....	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1863	171	10	..	850	306	103	43	297	340	6,172	1,706	153	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1864	172	4	27	665	232	144	54	308	362	6,411	2,098	205	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1865	176	3	28	397	214	33	38	364	183	6,606	1,457	133	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1866	183	10	29	579	283	116	58	309	223	6,877	1,719	167	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1867	191	9	29	850	327	88	48	352	195	7,478	1,731	115	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1868	201	10	34	646	268	80	54	403	210	7,902	2,052	166	.....	....	.....	.....	....	.....	...
1869	207	6	34	741	206	152	101	632	253	8,120	2,896	211	501	244	.....	.....	hittills	11,870	79
1870	217	13	43	833	263	148	85	390	245	8,617	4,450	319	1,886	177	2,146	578	93	22,996	24
1871	219	2	48	727	310	139	81	542	232	8,780	6,073	413	2,266	236	809	319	20	29'904	89
1872	221	6	50	830	386	96	94	458	251	9,336	8,684	532	2,374	79	972	166	22	41,703	24
1873	222	5	56	844	333	150	103	417	326	9,678	10,533	642	2,400	92	2,135	662	28	52,054	98
1874	225	4	67	870	316	121	124	433	299	10,160	13,479	1,168	2,285	24	2,440	657	29	83,266	31
1875	234	10	71	829	365	131	129	483	336	10,490	16,183	1,418	2,115	13	2,736	585	32	93,024	62
1876	242	11	83	1,359	529	132	126	535	290	11,615	17,383	1,603	1,724	15	2,520	628	23	108,935	13
1877	253	12	95	2,479	568	227	133	586	388	13,773	17,769	1,622	1,738	29	3,485	1,069	36	129,562	83

Sammandrag af Baptistförsamlingarnas i Sverige statistik åren 1878—1898.

Förändringar under år	Distriktföreningar.	Församl. vid årets slut.	Nya församl.	Bönehus.	Predikanter.	Döpta under året.	Inflyttade.	Återupptagna	Döda.	Utflyttade.	Emigrerat till Amerika.	Uteslutna.	Medlemmar vid årets slut.	Söndagsskolbarn.	Söndagsskollärare.	Bidrag.	
																Kronor.	öre
1878	13	271	23	106	...	2,954	936	182	131	906	26	470	16,467	17,090	1,686	150,574	49
1879	13	300	29	112	...	3,384	1,011	181	171	1,235	184	564	18,928	16,336	1,581	159,574	79
1880	14	303	13	116	...	2,365	982	221	201	1,489	470	626	19,297	14,776	1,439	156,595	90
1881	14	314	19	115	...	2,147	1,148	169	173	1,505	577	757	19,666	16,751	1,528	165,017	59
1882	15	331	20	136	328	4,549	1,240	323	173	2,130	676	814	22,891	18,564	1,675	221,577	87
1883	16	371	46	145	402	3,623	1,858	273	206	2,552	327	962	25,277	23,310	2,173	229,042	94
1884	17	398	33	164	460	3,203	2,221	296	246	2,458	246	1,194	27,135	24,929	2,225	289,315	29
1885	17	434	34	174	478	3,217	3,006	323	285	2,507	173	1,188	28,766	27,581	2,563	289,866	31
1886	18	460	31	189	479	3,501	2,016	368	256	2,455	335	1,354	31,062	30,882	2,790	292,213	33
1887	18	473	21	205	506	3,019	1,814	425	305	2,461	672	1,442	31,849	31,273	2,789	303,663	47
1888	19	497	23	210	521	2,393	1,835	401	356	2,370	600	1,275	32,305	32,765	2,816	312,311	12
1889	19	516	18	229	572	2,600	2,040	406	354	2,356	352	1,377	33,479	32,266	2,757	338,226	18
1890	19	524	14	244	600	3,205	2,069	465	359	2,334	325	1,176	34,814	33,825	2,901	369,404	60
1891	19	539	16	260	598	3,689	2,058	618	392	2,612	457	1,427	36,713	35,935	3,081	398,639	49
1892	19	539	9	277	618	2,097	1,724	331	416	3,598	679	1,390	36,585	37,808	3,024	432,496	06
1893	19	550	19	286	647	1,847	1,930	318	417	2,506	509	1,420	36,291	37,254	3,063	409,832	07
1894	19	552	9	301	644	2,595	1,789	458	467	1,802	117	1,294	37,601	40,353	3,175	415,616	63
1895	19	555	4	307	655	1,905	1,596	350	451	1,722	220	1,160	38,094	40,124	3,062	438,527	00
1896	19	562	11	321	599	1,916	1,888	361	420	1,954	165	1,216	38,321	43,007	3,266	468,993	00
1897	19	564	8	341	703	2,032	1,939	315	478	2,169	97	1,162	39,133	43,905	3,311	524,587	00
1898	19	567	3	370	707	3,094	2,337	490	534	2,236	113	1,351	40,905	44,194	3,446	630,305	00

10. Gustaf Palmquist.

Om Jerusalem heter det, att dess gator och murar skola "åter uppbyggda varda, ändock i bullersam tid". Bullersam, ja stormande har den tid varit, under hvilken Gud grundlagt sin stad och församling i våra fäders land. Jesus säger: "I skolen icke mena att jag har kommit för att sända frid på jorden" etc.*) Detta har också sannats i sammanhang med våra grundsatsers utbredande, evangelii predikan i Sverige. Stridsmän i ordets bättre mening har Gud också uppväckt och fostrat för denna sin rikssak — stridsmän, som på samma gång varit fridens sanna härolder. Bland dessa intar den man, ur hvilkens lifsgärning vi vilja teckna några drag, ett framstående rum. En kort biografi af G. Palmquist, denne gudfruktige, vänsälle och verksamme Kristi tjänare, som i sig såsällspordt förenade kristligt hjältemod och en fridsam ande, må utgöra ett passande slutstycke till denna afdelning.

Gustaf Palmquist föddes i en landthydda i Pilabo, Solberga socken af Jönköpings län, den 26 Maj 1812. Hans fader dog 1818, när Gustaf endast var sex år gammal. Tre år därefter dog hans yngste tre år gamle broder. Under sin sjukdom uppmanade denne sin moder att läsa och sjunga för honom. Detta blef en anledning till hennes väckelse och efter någon tids djup syndasorg fick hon frid med Gud genom tron på Kristus. Därefter blef hon ifrig att bedja för sina sex lefvande barn. De blefvo alla troende, sist af dem alla Gustaf.

Både Gustaf och Per hade dock länge varit "sökande", den förstnämnde i 20 år. "Vi voro", säger Per Palmquist, "på visst sätt uttagna från världen men ej frigjorda genom tron i Jesu blod. Vi lefde ett gammaltestamentligt lif och

*) Matt. 10: 34.

bidade en frälsning, som efter mycken ånger, försakelse och bön, skulle vinnas''.

Gustaf Palmquist fick 1839 plats såsom skollärare i Filipstad, men fann sig mindre väl där, emedan han saknade kristligt umgänge, hvarföre han i stället antog dylik befattning vid Gustafsberg, nära Stockholm.

Vid denna tid, i Jan. 1844, blef Per Palmquist lyck-

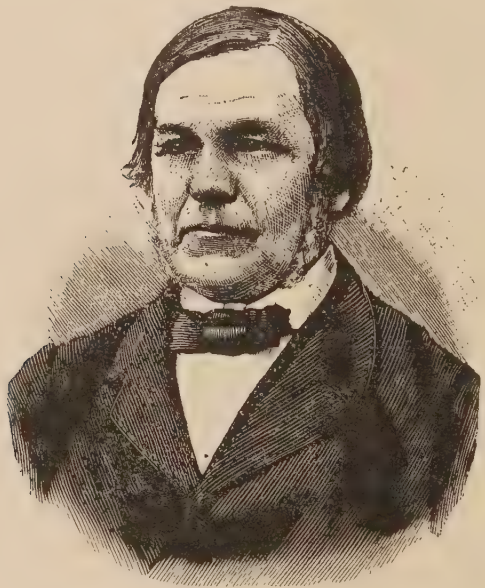

Gustaf Palmquist.

lig genom tron om syndernas förlåtelse i Jesu blod. Då han omtalade denna glada nyhet för Gustaf, kom denne i större själsnöd. Liksom de flesta andra väntade han såsom tecken till nådastånd, känna detta inom sig. Emellertid läste han en predikan af Luther, hvari han liknar evangelium vid en not, som drages mot landet utan att fiskarne

veta att de äro fångna. Då tänkte han: möjligen kan jag vara i evangelii not utan att förnimma det. Snart ljusnade det mer och mer för honom och dagen därefter kunde han jubla af fröjd. Han hade nu vid 32 års ålder funnit Jesus.

Snart började han omtala för andra att han funnit sin skatt i Jesus. Han började predika Kristus inom skolan, inom fattigbarackerna och å Stockholms läns cellfängelse. Icke så få blefvo frälsta och fångar andligen frigjorda, hvilka började sjunga Lammets sång.

Ännu hade icke frågan om skiljeläror uppstått; men Bibeln ransakades flitigt. Han bemödade sig icke att bortförklara någon Guds ords sanning. Vid en bibelbetraktelse hos ett par troende kvinnor i staden, slog det honom med förvåning att icke i Bibeln finna grund för vare sig barndop, konfirmation eller ogudaktiges deltagande i nattvarden. Detta var 1846 eller 1847. Han visade också stor sympati för F. O. Nilson då denne, dömd till landsförvisning år 1850 besökte Stockholm för att söka nåd hos konungen.

Vid denna tid beslöt en grupp "norrlandsläsare" att lämna sitt fädernesland för att i Amerika fritt från samvetstvång få dyrka Gud. Dessa hade genom brefväxling lärt känna G. Palmquist och inbjödo honom att göra dem sällskap till det nya landet och tjäna såsom deras lärare. Han tog detta såsom från Gud och tog afsked från sin plats på våren 1851.

I Sverige hade Palmquist mera lutat åt den hedbergianska riktningen. Genom grundligare studium af Guds ord kom han till en sundare uppfattning af evangelii fullhet, syndernas förlåtelse och helgelse. Vi nämnde, att han redan i Stockholm, satt i tvifvelsmål vissa kyrkans läror och sympatiserade med Nilson; här kom han genom läsning af Guds ord, engelska författares arbeten om dop etc., samt umgängelse med baptister, till klarhet i denna fråga och

lät sig begrafvas med Kristus genom dopet till döden, i Juli 1852 i Galesburg, Ill., och den 27 i samma månad blef han genom bön under händers påläggning afskild till ordets tjänst.

Hans arbete blef nu att predika evangelium bland landsmännen, och synes hans första fält hafva varit Rock Island, Ill. Här funnos några kristna, flere mottogo Jesus, och troligen döpte Gustaf Palmquist här de första. Alla källor synes öfverensstämma i att han bildade församlingen i Rock Island, Ill., den första svenska baptistförsamling i Amerika, 1852. Palmquist verkade bland sina landsmän i Rock Island i sex år, hvarunder han också gjorde missionsresor till svenska nybyggen i Iowa, Minnesota m. fl. stater. "Han hade glädjen", säger hans broder, "att bilda församlingar på flere ställen, hvilka planteringar han flitigt besökte" för att bibringa dem andlig vård.

Pastor A. Wibergs hälsa gaf vika. Han var öfverhopad af arbete, hvarföre han m. fl. skrefvo uppmaningsbref till Palmquist att återvända till fäderneslandet, där hans arbete så väl behöfdes. Efter moget öfvervägande beslöt han att följa vinken såsom från Gud, och lemnade de små flockarne af döpta troende och sörjande vänner i Amerika den 1 Aug. 1857 samt anlände till Stockholm den 24 i samma månad.

Han fick å fosterjorden ett stort fält och en öppen dörr. Hans förnämsta arbete blef i samband med församlingarna i Stockholm, Sundsvall och Örebro. Han gjorde dessutom vidsträckta resor, hvarunder de flesta församlingarne i landet besöktes. Han var alltid redo att göra Jesus känd och predikade ofta två à tre gånger om dagen. Utom predikoverksamhet egnade han sig åt predikanters och kolportörers fostran. Sålunda hade han kolportörskola i Stockholm och Örebro.

Hans välsignelserika lefnad blef ej särdeles lång. Tio

år efter sin återkomst till Sverige blef han hemkallad till den hvila, som återstår för Guds folk. Efter blott tre dagars sjukdom afsomnade han i Herren d. 18 Sept. 1867 i en ålder af 55 år, tre månader och 22 dagar. Dagen innan han dog, sade han: "O, glans och härlighet, och änglar inför stolen. Jag höljde mig för solen". Hans broder Johannes Palmquist sade till honom: "Uti fridens sälla rike, står Guds folk en hvila kvar". Därpå svarade han: "Jag är så nöjd att få gå till hvila". Hans sista ord voro: "Kristi dyra blod".

Gustaf Palmquist var pastor Wibergs förtrogne vän och medhjälpare. Vi hafva intet i behåll af hans tal eller predikningar; men antagligen var han en god predikant af den gamla kärnfriska skolan. Han, så väl som Per och Johannes, saknade icke poetisk begåfning, och därtill god musikalisk bildning. Han skall länge tala till de sjungande pilgrimerna genom sina många gedigna andliga sånger, som igenfinnas i "Pilgrims-Sånger", af hvilka första upplagan utkom 1859. En poets eller versförfattares själsriktning och andliga åskådning ådagalägges ofta i deras alster. Därföre vilja vi afsluta denna kortfattade lefnadsteckning af Gustaf Palmquist och på samma gång denna afdelning med att återgifva två af hans sånger, hvilka må tjäna såsom karakteristik så väl af honom som hans tid.

Rättfärdig och helig i Kristo är jag,
I honom uppfyllde jag lagen.
Gud hafver till mig allt sitt goda behag,
Ty synden ifrån mig är tagen.
Min Jesus han tog den och offrade sig;
Det offret, det gäller fullkomligt för mig
Till stundlig och evig försoning.

O, *trodde* nu alla, att nåden är fri,
De skulle till Frälsaren skynda;
De skulle ej lefva och blifva uti
Sin otro; de skulle ej synda

Och dö, då det finnes förlossning ifrån
Allt ondt uti blodet, som flöt från Guds son
Till rening för syndare alla.

Hör, syndare, frälsaren kallar dig än,
Han kallar från otron och nöden.
"O, kom", så han ropar, "jag är ju din vän,
Som älskat dig in uti döden,
Och älskar dig än; och ej annat jag kan
Än älska så varmt, som när blodet det rann
Till din och all världens försoning".

Hade jag vingar, som dufvan jag flög
Långt härifrån, härifrån,
Dit aldrig synd eller döden sig smög,
Långt härifrån, härifrån;
Upp till det land, hvarest *solen* ej mer
Skymmes af molnet, ej heller går ner,
Men all sin fullhet af sällhet oss ger,
Långt härifrån, härifrån.

Upp till det nya Jerusalems stad,
Långt härifrån, härifrån,
Där jag hos Gud blefve jublande glad,
Långt härifrån, härifrån.
O, hvilken sällhet, att sist komma fram,
Renad och frälsad från synder och skam,
Och i all evighet skåda Guds lamm,
Långt härifrån, härifrån!

Dock jag mig närmar till målet i höjd,
Långt härifrån, härifrån,
Upp till de jublande helgonens fröjd,
Långt härifrån, härifrån.
Snart är jag fri ifrån sorg och besvär,
Hemma hos Herren för evigt jag är,
Salig i himlen hos frälsaren kär,
Långt härifrån, härifrån.

Snart skall jag skåda min Herre och Gud,
Långt härifrån, härifrån.
Snart är jag klädd uti härlighets-skrud,
Långt härifrån, härifrån.
Snart i det hem, där blott *kärleken* rår,
Arfslott i ljuset med Kristo jag får,
Och ifrån klarhet till klarhet jag går,
Långt härifrån, härifrån.

SVENSKA
BAPTISTERNAS HISTORIA

Andra Afdelningen

BAPTISMENS UTVECKLING

INLEDNING.

En bit kulturhistoria.

Det svenska folket synes vara religiöst anlagdt. Ända från hedenhös har det ägt ett gudsbegrepp, delvis besläktadt med kristendomens. Odenkulten innehåller, att Allfader, den hvars namn man ej vågade nämna, skulle till sist komma och skipa rätt. Våra förfäder sjöngo:

"Då kommer den väldige
till världsdomen
den starke ofvan, som styr allt.
Han domar fäller,
frid stiftar.
Stadgar hvad evigt
skall stånda i helgd."

Äfven den romersk-katolska kristendomen trängde här tämligen djupt in i folklifvet. Sedan lutherska läran vunnit burskap och svenska folket eller egentligen prästerna började finna sig i religionsombytet, ägnades den stor tillgifvenhet, och Martin Luther blef vördad lika mycket om ej mera än förut själfva påfven i Rom.

Både den romerska och lutherska katolicismen förstod att ingifva och fostra en stor fasa för helvete och djäfvul samt förskräckelse för Gud, vördnad för svenska psalmboken, postillor, Bibeln, om den var känd, samt dyrkan af prästen. I själfva verket är detta, fastän uppblandadt med

vidskepelse och vantro, då det får gå igenom sanningens eldsprof, ett förarbete för den sanna kristendomen.

Den öfvervägande halten af den lutherska religiösa idén uttalas i följande psalmverser:

"Ho satans boning tänker på, och de fördömdas pina. Hans blod af fasa stelna må, hans kraft af ång'st förtvina. Där masken gnager, som ej dör, där elden ej skall släckas. Ack Herre, våra hjärtan rör, att de i tid må väckas.

O människa betänk dig väl; se helvetet högt gapar, att svälja upp hvar oren själ! Bed Gud han i dig skapar ett hjärta rent, en ande ny och så i nåd dig leder; att du det fall må undanfly, som lasten dig bereder".*)

I denna ton predikade ock de populäraste prästerna. Hoofs och Linderoths postillor, hvilka på sin tid bra allmänt lästes, andades eld och lågor, och den läsande måste rysa vid känslan af djäfvulens och onda andars närvaro. Då Gud omtalades var det i ordalag, som äfven för honom ingåfvo, såsom redan är sagdt, mera förskräckelse än förtroende. Han målades mera såsom en hämnare än en kärleksfull frälsare. Det onda personifierades till djäfvul och Gud abstraherades till ett elastiskt något, som ej kunde fattas och blef således utan frukt i lifvet.

De svenska pietisterna voro också barn af sin tid och af den svensk-lutherska kyrkan; men pietisternas standarbärare i landet, Anander, Tollstadius, Murbäck, Norborg och Sellergren m. fl. förstodo bättre att tala om "*synd och nåd*". De gingo syndaren in på lifvet, läto honom personligt spegla sig i lagen för att sedan i sin syndakännedom finna syndares vän och frälsare, Jesus. Något i denna stilen:

"Ja, Gud har rätt, jag syndig är; jag är själf dömd till döden. Jag har ej trott på Jesum kär, som gått för mig i döden. Jag trott jag varit from och god, nu har jag fått ett annat mod, se'n jag känt syndanöden.

*) Ur Svenska psalmboken.

Dyrt köpta själ, som sörjer i ditt sinne, tro som ett barn, dig Jesus har i minne. Ty all din synd på sig han burit har, och i din stad ett syndaoffer var".*)

Med ännu mera värma talar herrnhutismen om "blodet och såren". Denna riktning var en ljuf och hälsosam fläkt från höjden. Man känner sig dragen till barnaenfalden och trosvärman, som karakteriserar detta lilla läger. Särskildt i vår tid, då en ofta återkommande andlig bleksot smyger sig in ibland de kristna, sätta vi så mycket mera värde på denna blodröda färgton i läran, som ger lif och friskhet åt lefvernet. Carl Norrby erkänner, att under det rationalistiska "upplysningstidehvarfvet" hade den allvarligare kristendomen en herrnhutisk färg, hvilket bevisar att den bibliska försoningsläran, Jesu ställföreträdande lidande och död, har kraft med sig. Det påminner oss om sången i himlen: "De öfvervunno honom för Lammets blods skull och för deras vittnesbörds ords skull" (Uppb. 12: 11). Ruthström, herrnhutismens förkämpe i vårt land, sjunger:

"Här vill jag intet annat veta, än dig korsfäste frälsare! Låt mig på Sarons ängar beta, tills dig förklarad jag får se. Om sår och blod jag sjunger här, så sjunger jag ock evigt där.

Ty Anden vittnar i mitt hjärta, att jag med Kristi blod är löst. Fast synden stundom gör mig smärta, hvad Jesus gjort är dock min tröst. Allt eget räknar jag för last; på blodets grund min själ står fast".**)

Då vi erinra oss att bland pietisterna funnos sådana, som förkastade spädbarnsdopet; att både pietister och herrnhuter närmade sig till ett rent evangelium; att de blefvo förföljda för ordets skull medelst böter, fängelse och landsförvisning, kunna vi ej annat än ställa dem såsom baptisternas värdiga föregångare. Och om man studerar karakteren hos svenska baptistsamfundet, upptäcker man

*) Ur Sions-sånger.

**) Ur Pilgrims-sånger.

också något, som måste vara förmedladt genom nämnda troende kristna.

När evangelii ljus började lysa, rustade sig alla mörkrets makter att släcka det. När dessa fattiga och värnlösa kristna, som funnit "den kostliga perlan", Jesus, och fordrade såsom sin oförgripliga rätt att behålla denna dyrbara klenod, samt äfven meddela andra hvad de själfva funnit, bröt förföljelsens storm lös öfver dem.

Det är med smärta vi i förra afdelningen hafva beskrifvit och ännu måste vidröra denna sorgliga sak; men det sanna och verkliga förhållandet och all historias omutlighet, bjuder oss att ställa det allt i ljuset. Vi hafva sökt efter förmildrande omständigheter och vilja förutskicka sådana, vi kunnat finna, t. ex. patriotismen, som dock endast ställer sig till förmån för det egentliga folket.

Den bigotta och prästridna pressen,*) prästerna och andra, framställde den lefvande kristendomen såsom något utländskt, ovärdigt svenskarne, och då George Scott talade såsom Guds ord mot synd och last, stämplade man detta, enär han var en utländing, såsom ett anfall mot Sveriges folk och dess hugstora minnen. Sålunda kittlar en anonym författare den svenska fåfängan, då han säger att motivet för hans uppträdande mot Scott var "kärleken till fäderneslandet". Hans strid mot hr Scott är icke blott att freda fäderneslandet mot hans anfall; den är äfven uppsprungen ur denna själfkänsla, själfaktning, som vi aldrig böra förlora; den är källan till allt stort och ädelt, och ur den dricker nationen kraft till uppoffringar och bragder".**) Då man besinnar att folkets passioner blefvo eggade med dylika fraser uppstår för det i dess raseri mot de kristna en förmildrande omständighet.

---

*) Aftonbladet undantaget.

**) Ur "Hr Scott och Metodismen". Sid. 4, 5.

Dessutom medgifves villigt, att många älskade af hela sin själ den häfdvunna och fäderneärfda gudsdyrkan såsom en del af sig själfva. Om man satte i fråga det ringaste af kyrkans dogmer, ansågs detta såsom ett helgerån. Dyrbara minnen voro också ofta förknippade med kyrkan. Där hade far mor och måhända en "själf läst fram sig" — konfirmerats. Vid dess murar voro kanske ens kära begrafna. Egna, ljufva barndomsminnen voro sammanflätade med denna institution; att därföre på något sätt skilja sig från något som stod eller man inbillade sig stå i sammanhang med kyrkan ansågs oerhördt. Hennes präster hade också förstått att omgifva sig själfva och lutherdomen med en hänförande helgongloria och att måla all annan lära som den gräsligaste villfarelse. Detta är en annan förmildrande omständighet, hufvudsakligast till förmån för folket.

Såsom lågt och ohyfsadt, måste vi åter beteckna de flesta författares utgjutelser i tidskrifter och tidningsartiklar. De vanliga termerna för den andliga rörelsen äro i deras opus: "fanatisk rörelse", "läseri", "ofog", "sektväsende", "svärmeri", "skojarefölje" m. m. dylikt. Predikanterna hedras med titlarne: "läsarepräster", "läsarehöfdingar", "hemliga apostlar", "sektfantaster", "villoandar".

Flere af vårt samfunds banbrytare ådagalade nog, det måste erkännas, mycket ovisligt nit. Att då man alltid visste sig vara omgifven af präster eller deras tjänsteandar, som ifrigt sökte lukta villfarelse i predikan, att då välja en text om dopet, nattvarden och församlingen, och så hålla en utmanande doppredikan måste ju anses opåkalladt och ovisligt. Huru sant det än var, stöttes nog några bort, som kunnat vinnas, och andra förbittrades på sådana uttryck som i följande vers:

"Han ser hur falskt det är, hvad man här kallar kyrka, ett värl-

dens samfund, Gud blott med mun de dyrka, se'n vältra sig i synd som svinen i ett träsk. Hvad vill man förebrå? De följa ju sin präst.

Hur har du kommit dit? Jo, svaras, genom dopet, beständningen förstås, nog vatten var i stopet, det räckte riktigt till, att jag blef född på nytt, då fick jag också tron — så har man det mig tydt".

Men vi böra ej heller glömma den skola våra vänner nyss kommit ur. Prästerna m. fl. gingo före med dåligt exempel. Uttryckssättet var hos alla klasser och partier hårdt och stötande. De s. k. bildade klasserna stodo ingalunda tillbaka i att uttrycka sig sträft, icke sällan vulgärt. Hvad skulle man då mer vänta af dem, som ofta kommo direkt från plogen eller verkstaden. Taga vi dem såsom ett helt, lade de i dagen en kristlig underdånighet i förhållande till öfverheten, lydnad för bestående lagar, ödmjuk fromhet i förhållande till höga och låga förföljare. Endast i sådana ting, som rörde den enskilda själens ställning till Gud och hans heliga ord, tillåto de ingen mänsklig inblandning. Ett okränkt samvete aktade de mer än ägodelar och sitt eget lif.

För att bestyrka detta nämna vi blott, att då husfadern obarmhärtigt togs bort från de sina (hvilka han behöfde skydda och försörja) för ordets och sitt fredade samvetes skull, och kastades i fängelse; då en älskad moder våldsamt slets från sina kära små, hvilka förgäfves måste begråta förlusten af den ömma modersfamnen, slagen i bojor bortfördes för att dagar, veckor, om ej månader försmäkta inom fängelsets murar, då, säga vi, dessa ändock kunde le genom tårefloden och sjunga:

"Jag har en vän i himmelen" eller: "Jesus, jag mitt kors vill bära, lemna allt och följa dig, naken, fattig, utan ära: Du skall blifva allt för mig. Gärna må jag allt förlora, som för mig förr ägt behag. Mina skatter äro stora: Gud och himmel äger jag.

Må mig världen gärna svika; Gud ej sviker — han ger nåd: Mänskohjärtan äro rika uppå svek, men Gud på nåd. O, blott Herrens blick i nåde lyser ned uppå min stig, vänner gärna mig förråde! Fienderna hate mig!

Bort all jordisk fröjd och löje, komme sorg, förakt och nöd. I din tjänst är mödan nöje! Lifvet har jag i din död. Ack med sorg jag kan ej såras, har jag blott din kärlek kvar, med den fröjd jag mer ej dåras, som allenast timlig var".

Ja, då de ur ett blödande faders- eller modershjärta kunde tacka Gud att de voro värdiga att lida "hugg och slag", ägodelars försköfling för hans namns skull, måste hvarje oförvillad människa erkänna att de voro ödmjuka, undergifna kristna, ej olika sin mästare och Jesu forna blodsvittnen. En af deras arga vedersakare måste till ock med säga: "Med vederdöparnes lära i våra dagar är det eljest ej så farligt; de äro ofta själfva ett allvarligt och fromt folk".

Några denominationella släkttycken.

En icke obetydlig omständighet, som möter oss i religionshistorien, vilja vi här fästa läsarens uppmärksamhet vid.

I den romersk-katolska kyrkan märker man genom århundraden, från de högsta till de lägsta funktionärer, påfvens och i synnerhet Gregorius VII:s ande. Det samma gäller med någon modifikation alla protestantiska statskyrkorna. Reformatorers och kyrkofurstars ande besjälar dessa sekter. Det är mycken sanning i en författares*) ord om Luther och Calvin: "Deras tänkesätt blefvo antagna såsom en trosbekännelse, och deras önskningar af otaliga tillgifna och beundrande anhängare frivilligt antagna såsom lag". "Det kan icke heller förnekas att Luthers enskilda tro allt sedan haft inflytande på hans anhängares opinionsyttring". "Han (Calvin) var den andre af det sextonde århundradets styrande och mäktiga andar, som utöfvat ett så stort välde öfver kommande generationers opinioner och känslor". "Hans (Crammers) egen karakter och historia är på visst sätt ett sammandrag och en urbild

*) Edw. Tagart.

till den kyrka, han stiftat''. Luthers halsstarriga oförd-ragsamhetsanda, ådagalagd mot Zwingli och andra samt bland annat hans ohyfsade skrifsätt mot konung Henrik VIII, känna vi till. Denna anda behärskar ännu den lutherska kyrkan. Hvem känner ej igen Wesley i meto-distkyrkan och Booth i frälsningsarmén?

I den apostoliska församlingen söker man förgäfves efter något dylikt. Paulus var en troshjälte, evangelist, herde och produktiv författare, men den tongifvande ka-rakteren är: ''Jesus Kristus och honom korsfäst'', och: ''varen mina efterföljare, såsom jag är Kristi!'' Det samma gäller Johannes, Jakob, Petrus, Apollos och andra helige Guds män. Jesu Kristi Guds sons evangelium, det sanna ljuset, bröts visserligen förmedelst dem i sina skiftande prismatiska färgtoner; men ingen af dessa lösslets från den andra, lika litet som någon anstrykning af någon persons köttsliga skaplynne blef tillagdt. Här tillämpas med rätta orden: ''Gåfvorna äro mångahanda, men anden är en''. Det är Guds eviga frälsningsråd, som här möter vårt beun-drande öga i regnbågens otaliga och oupplösliga nyanser.

Till denna sistnämnda klass hör också den rörelse, som under alla de flydda seklens lopp existerat men gått under olika benämningar och alltid af den härskande kyrkan varit förkättrad, misstolkad, beljugen och blodigt förföljd, och som de senare sex århundradena gått under namnet bap-tister, med ett eller annat vanvördigt prefix ofta tillsatt. Denna rörelse kan uppvisa namn på troshjältar, af hvilka somliga vida öfverglänsa hvilken som helst af de s. k. ''väl-signade reformatorerna''. Vi nämna blott en Novatianus, en Constantin, en Peter af Bruis, en Petrus Valdus, Be-renger af Tours, Menno Simons, Balthasar Hubmeyer, John Bunyan, John Milton, Roger Williams och C. H.

Spurgeon. Ingen af dessa Herrens trogna och särskildt benådade män hafva satt sin stämpel på hjorden. De hade kunnat om de velat. Äfven det svenska baptistsamfundet saknar icke stora och kraftfulla män. Namnen: Anders Wiberg, K. O. Broady, A. Drake, J. A. Edgren, Wilh. Lindblom, Gustaf och Johannes Palmquist m. fl., äro en heder för samfundet och en prydnad för Guds församling. Men ingen af dessas personliga karakter eller egenheter dominerar tanken inom samfundet. Ingen af dem hafva skapat några för dem utmärkande dogmer. Ty detta är oförenligt med kristendomen och verkar på den såsom en dödens nattmara.

Då vi framdeles skola teckna några drag ur några af våra mera framstående mäns lif och verksamhet, och om några af samfundets verksamhetsgrenar, så blir syftet endast detsamma, som fordom manade Lukas att skrifva sin andra bok.

Den sanna kristendomen är icke en reformation; den är en ny skapelse, som under sin tillväxt undantränger all annan organisation: "All plantering, som min himmelske fader icke planterat hafver skall uppryckas med rötterna".*) Den har till uppgift att: "upprycka, nedbryta, förstöra, fördärfva,bygga och plantera".**) Det var en olycka då den första kristna församlingen eller dess ledande män i 2:dra och 3:dje årh. ingick i kompromiss med hedendomen och "kristnade" den hedniska vattenösningen af späda barn, upptog kananeernas Astarte,grekernas Hera, romarnes Juno dessa hednafolks "himmelens drottning" och "adlade" henne till "Guds moder", "Vår fru", "Den heliga jungfrun", samt öfverflyttade samma hedningars "mysteria" d. v. s. sakrament-"hemlighet"***) på dopet och nattvarden och

*) Matt. 15: 13.
**) Jer. 1: 10.
***) Uppb. 17: 5.

att sedan Luther, Zwingli, Calvin m. fl. s. k. reformatorer ingingo kompromiss med katolicismen. Det var en kompromiss, som sv. luth. kyrkan ville med oss för 50 år sedan och på så sätt kväfva barnet i födelsen. Våra trosförvanter hade lyckligtvis öppet öga för Guds ord och forna kristnas öde, hvilka ingått förbund med världskyrkan. De läto sig icke fångas i den fint utlagda snaran. De blefvo också härför utbasunade för sektfantaster, svärmeandar som voro inskränkta och trångbröstade. De två sista benämningarne hafva särdeles brukats af våra vänner "valdenströmarne". Samfundet har i stället bibehållit den goda gamla boken, Bibeln, såsom sitt rättesnöre, mottagit med lugn resignation alla fula tillmälen och i sammanhang därmed Guds ynnest och välsignelse.

Baptisterna hafva den heliga skrift, den nytestamentliga församlingen likmätigt, ingen liturgi och inga symboliska böcker. De behöfva icke hafva dem. Jesu ord: "Den mig följer, han skall icke vandra i mörkret" och: "Hugsvalaren, den helige ande, skall lära eder allt och påminna eder allt hvad jag har sagt eder", har alltid varit nog för Jesu sanna efterföljare. De hafva barnsligt trott och blindt lydt Jesu och apostlarnes enkla, milda och rena lära.

Antalet svensktalande baptister i världen belöper sig till mer än 60,000 efter endast 50 års organiserad verksamhet. Den svenska baptistbefolkningen i världen skulle sålunda i rundt tal uppgå till omkring 200,000. Denna svenska baptismens nära nog exempellösa framgång har möjligen djupare orsaker än vi nu kunna fatta; dock hafva följande sin stora betydelse:

Först naturligtvis Guds vilja och beslut, ett slags nådaval, som ej vet af några gränser eller aktar några hinder.

En lycklig och medverkande omständighet är, att Bibeln icke allenast blef öfversatt till vårt språk utan ock den

senare tiden icke litet spridd. "Britiska och utländska bibelsällskapet" har härvid inlagt stor förtjänst. Dessutom gynnades rörelsen däraf att vårt folk så pass allmänt var läskunnigt och således var i stånd att pröfva, om det så förhölle sig. Baptismen är en följdriktig utveckling af protestantismens förnämsta grundsats: en läst, trodd och åtlydd Bibel.

Vidare må märkas att det svenska folket aldrig behandlat Bibeln med lättfärdighet, som fransmännen eller med tvifvelsjuk kritik som tyskarne, utan läst och rannsakat dess innehåll med vördnad, ja, "såsom det sannerligen är såsom Guds ord". En viss andlig friborenhet utmärker också svensken. Sin själsangelägenhet har han velat förbehålla sig rätt att få uppgjord mellan sig och Gud direkt, förmedlad genom den heliga skrift.

Rörelsens framgång har icke allenast varit rask, den har varit stadig, mångsidig och harmonisk. Det muntliga ordets predikan, bibelspridningen, sund litteratur (andliga uppbyggelseböcker, traktater och tidskrifter), predikanters utbildning, arbete för religionsfrihet och nykterhet har gått hand i hand med hvarandra inom samfundet, och hvart och ett har på sitt sätt befrämjat Guds rikssak bland vårt folk. Det är till allt detta vi i denna afdelning vilja försöka återkomma.

Vårt samfunds i Sverige historia bör, enligt dess utvecklingsgrader, indelas i tre perioder.

1. Enskilda svenska troende män döpas i främmande länder, komma mer eller mindre i beröring med sina landsmän i hemlandet. En grupp af troende och döpta kristna uppstår på västkusten 1848. I Stockholm, Dalarne, Örebro och Hällestad, bildas församlingsgrupper 1854 och i Sundsvall 1855. Verket var dock ännu såsom i sin linda. Vi anse detta vara en nydaningens tid.

2. Med pastor A. Wibergs återkomst från Amerika

1855, inträdde obestridligen ett nytt skede i vår historia, då en fastare organisation infördes i de enskilda församlingarna och inom samfundet såsom ett helt. Baptistisk litteratur börjar publiceras och bildning meddelas åt ordets förkunnare. Denna period 1855—1865 må med rätta anses såsom organisations-,stadfästnings- och utvecklingstiden. Vi komma visserligen ihåg de sorgliga afvikelserna, den s. k. "syndfrihetsläran", som 1859—1861 härjade med förödelse i många församlingar, och den något senare framträdande helgeanismen. Resningen från den reaktion, som särskildt syndfrihetsläran åstadkom, skulle i så fall bilda en särskild period. Vi afstå dock här från vidare delning i perioder.

3. År 1866 inträdde ett nytt betydelsefullt skede. Arbetskrafterna ökades detta år betydligt. D:r Broady och d:r Edgren återvände då ifrån Amerika. Betelseminariet bildades också samma år. Pastor T. Truvé återvände äfven han från Amerika 1868. Nya missionsintressen uppstodo. De redan förefintliga togo ny fart och hafva sålunda utvecklat sig och fortgått utan afbrott till närvarande tid. Vi ha icke funnit någon rörelse betydlig nog för att beteckna den såsom något nytt skede.

Perioden 1866—1898 må stå såsom den fortsatta utvecklingens, framåtskridandets och det stadfästande samfundsskickets tid.

FÖRSTA KAPITLET.

Nydanings-perioden.
1848—1855.

1. Svenska baptisternas ursprung.

Svenska baptisterna hafva icke sprungit upp på grund af någon tillfällighet. Jordmånen var, som vi funnit af föregående afdelning förarbetad. Man längtade på skilda orter efter den rena sanningen, sådan den är uppenbarad i Guds ord. Baptismens omplantering i vårt fädernesland är en indirekt frukt af våra tyska, engelska och amerikanska trosförvanters arbete. Sveriges baptister äro alltså icke en lokalt säregen företeelse, utan stå instrumentalt i samband med en och samma lifsrörelse, som sträcker sig tillbaka genom hela den kristna tideräkningen.

Ämnets sammanhang fordrar därför nästan oafvisligt, att meddela en kort historisk öfverblick af de allmänna andliga rörelser, som i mer eller mindre mån varit baptistiska innan vi öfvergå till rörelsens uppkomst och utbredning i vårt fädernesland. Det är icke nödvändigt att i dessa kraftiga lifsrörelser se ren apostolisk d. v. s. baptistisk kristendom. Att äkta bibliska församlingar hafva existerat genom hela medeltiden är ännu åtminstone icke historiskt visst. Vi tro icke heller att en dylik formlig baptistisk succession har någon stor betydelse.

Vi instämma fullkomligt i hvad den ansedda tidningen "The Examiner" säger:

"Det är ännu vår skyldighet att följa Kristus i dopet — d. v. s. att vara baptister — om från Johannes-apostelns död icke en enda troende blifvit nedsänkt (i vatten till Faderns Sonens och den helige Andes namn) på bekännelse af sin tro. Våra församlingar hvila icke på tradition eller vidskepelse, utan på Herrens och de inspirerade apostlarnes lära, sådan den är uppenbarad för oss i de heliga skrifterna. Vi måste utan afseende på hvad fädren gjorde, lyda Kristus. — Detta afgör hela saken".

Den ideela successionen förblifver orubblig. Omöjligt är icke att Gud under alla tider har haft sådana, som representerat sanningen äfven om de varit "ropandes röster i öknen". Det är också mycket möjligt att en organisk fortvaro af baptistisk kristendom kunnat äga rum. Funnes dokument i behåll, vore förefintliga materialer fria från färgläggning af den härskande kyrkans målsmän, skulle vi möjligen öfverraskas af att — trots sedligt förfall — finna grupper med tämligen skriftenliga grundsatser under alla tider sedan apostlarnes dagar. Några tro ock att man skulle komma bra långt med de dokument som finnas, om de kunde behandlas väl. "Jag är öfvertygad om", säger Albert H. Newman, "att en baptisternas historia, skrifven af någon, som vore vuxen behandlingen af det omfattande materialet — en sak omöjlig för närvarande — skulle förse oss med de starkaste möjliga "raison d' etre" af vår denomination. Det skulle lägga i dagen huruvida baptisterna endast äro en vanlig sekt, eller huruvida de icke representera de primitiva evangeliska principer, hvilka aldrig förfelat att göra sig gällande till ock med i de mörkaste epoker under den kristna tidsåldern".*)

Vi hafva öfverraskats af att de berömdaste historieskrifvare medgifva en utomordentligt hög ålder åt baptismen, under det okunnigheten eller illviljan daterat dess uppkomst i nutiden eller åtminstone icke längre tillbaka än i 16:e århundradet.

*) "Bapt. Quarterly Review" 1887. Sid. 43.

Den framstående kyrkohistorieskrifvaren Mosheim säger: "Det verkliga ursprunget till denna sekt, som fått namnet anabaptister,*) förlorar sig i forntidens dunkel". Den schweiziske reformatorn Zwingli säger: "Anabaptisternas inrättning är ingen nyhet. Den har i 13 århundraden oroat kyrkan". Det sistnämnda citatet för baptismens uppkomst tillbaka till tredje århundradet.

Novatianer (250—550), donatister (300—600), paulicianer från 660, albigenser från 1,000, petrobrusianer i 10 århundradet, lollarder från 1387, mennoniter från 1536 och valdenser från 1170 m. fl., andra voro visserligen icke baptister i egentlig mening; men hvad som i mer eller mindre mån utmärkte dessa sekter, så vidt man kan finna,**) var: Gud den ende inför hvilken man var ansvarig; Bibeln den enda auktoritet i trossaker; församlingens renhet eller afskildhet från världen och dopets meddelande endast åt sådana, som genom personlig tro och öfvertygelse mottagit Kristus och önskade församlingsgemenskap. Att så framstående baptistiska grundsatser hyllades af nämnda och andra sekter, hvilkas anhängare tillsammans stego till millioner, spridda i alla delar af den gamla världen och sträckande sig tillbaka genom nitton sekel, kan synas vara dristigt att antaga, men vi stödja oss på flera lärda mäns uttalanden.

När den store tyske hebraisten och bibelkritikern, Gesenius först lärde känna baptistförsamlingarne utropade han: "Huru fullkomligt lika de primitiva (apostoliska) församlingarne!"

Under innevarande århundrade uppdrog konungen af

---

*) Anabaptister kallades under reformationstiden såväl sanna baptister som svärmare. Man synes önskat denna förvillelse liksom man i våra dagar velat ställa baptisterna lika med mormonerna.

**) Det bör anmärkas, att allt hvad vi veta om dem ha vi fått genom deras fiender.

Holland åt tvänne för sin lärdom berömde teologer, d:r Ypeig, professor i teologi vid universitetet i Gröningen och d:r Dermont, konungens af Holland kaplan, att undersöka huruvida de holländska baptisternas anspråk hade någon grund i historiens urkunder. Dessa, hvilka båda tillhörde den holländska reformerta kyrkan, afgåfvo uti en bok, som de publicerade i Breda 1819, följande utlåtande:

"Vi hafva nu sett att baptisterna, hvilka man kallat anabaptister och senare menoniter, ursprungligen voro valdenser, hvilka i kyrkans historia ända från äldsta tider, hafva mottagit en välförtjänt aktning*). Baptisterna kunna därföre liksom fordom anses såsom det enda religiösa samfund, som ägt fortsatt tillvaro sedan apostlarnes dagar; det kan anses som en kristlig förening, hvilken genom alla de flydda seklen har bibehållit den rena evangeliska religionens läror. Det ofördärfvade inre och yttre hos baptisterna företer bevis för den sanningen, som bestreds af den romerska kyrkan, nödvändigheten af en religions reformation sådan, som försiggick i det 16:e århundradet, och ett förnekande af romerska katolikernas inbillning att katolska kyrkan är det äldsta kristna samfund".

Det har framhållits att någon likhet i läror icke äger rum emellan de forna valdenserna och baptisterna. Vi skola därföre blott anföra, hvad en luthersk historieskrifvare Vogt, säger om valdenserna:

"Långt mera evangelisk var valdensernas sekt — — — deras vigtigaste läror voro som följer: 'Påfven är icke Kristi ståthållare utan det förbannade fikonträdet; skärselden är ett påfund; att tillbedja helgonen är afguderi; endast det som står i Bibeln, hörer till den kristna tron'. Men äfven de foro i många stycken vill; alltså lärde de att barndopet var utan kraft".

Så långt Vogt.

För ytterligare belysning och jämförelse mellan de s. k. anabaptisterna och de apostoliska församlingarne å ena och nutidens baptister å andra sidan lemna vi rum för följande vittnesbörd om deras karakter och tro, gifna af deras motståndare.

*) Till och med valdenserna gifvas här en äldre historia än vanligt.

Erasmus säger:

"Anabaptisterna hafva inga kyrkor. De förtjäna beröm för deras fläckfria vandel; men alla förfölja dem".

Bullinger säger:

"Låt andra säga hvad de vilja om anabaptisterna; jag ser intet annat hos dem än allvar. Hvad jag hör af dem är detta: 'Vi skola icke svärja, vi skola icke göra någon något orätt, hvar och en må vara from och lefva ett heligt lif'. De tro att de äro Kristi sanna församling och vilja icke hafva något gemensamt med vår kyrka, som, enligt deras tanke icke är bättre än påfvekyrkan".*)

"Ingen har ett vackrare framträdande och en större yttre helighet", skref rom. kat. pastorn i Feldsberg, "än anabaptisterna. Andra sekter äro till stor del upproriska, blodtörstiga och ådagalägga köttsliga lustar. Icke så anabaptisterna. De kalla hvarandra endast bröder, de förbanna icke, de smäda icke, de svärja icke, de bruka icke beväpna sig till sitt försvar, de öfverlasta sig icke i mat och dryck .. De gå aldrig till rätta inför magistraten, de uthärda hellre allt med tålamod, emedan de förlita sig på den helige ande. Hvilken skulle då kunna tro att under sådana kläder lura rena glupande ulfvar".**)

En anabaptisternas trosbekännelse öfversatt till latin och offentliggiord af Zwingli är möjligen en urkund och ett uttryck för en rörelse, som var till århundraden innan Zwingli gjorde den bekant för världen. Vi meddela den i sammandrag enligt Enc. Brit. art. "Baptists".

Första artikeln lyder sålunda:

"Dop meddelades åt alla, som blifvit undervisade om omvändelse och nyfödelse,och hvilka i sanning tro att Kristus utplånat alla deras synder, som vilja uppstå för att vandra med Jesus Kristus och äro villiga att begrafvas med honom genom dopet till döden, på det att de må uppstå med honom. Vi vilja sålunda döpa alla, som i ofvannämnda sinnesbeskaffenhet komma och begära dopet af oss. Genom denna regel är uteslutet allt spädbarnsdop, denna påfviska styggelse. Såsom stöd för denna artikel hafva vi den heliga skrifts auktoritet och apostlarnes exempel, hvilka saker vi helt enkelt och med bestämdhet iakttaga; ty vi äro vissa på dem".

Trosartiklarne äro tillsammans sju. Den andra på-

*) Omrids af Baptisternas historia. Sid. 31.

**) "Bapt. Quarterly Review". 1887. Sid. 44.

bjuder uteslutning af sådana som vandra oskickligt och om församlingstukt i allmänhet. Den tredje framhåller att brödsbrytelsen är ett åminnelsefirande af Jesu död och att den firas inom församlingen. Den fjärde fordrar afskildhet från världen och förkastande af alla katolska och halfkatolska bruk. Den femte handlar om pastorns skyldigheter, och motsvarar Pauli lära derom i Timotei bref. Den sjätte bjuder underdånighet under den borgerliga makten i öfverensstämmelse med Rom. 13: 1—4, samt att kristna icke böra söka rätt inför världslig domstol och icke utöfva magistratstjänst. Den sjunde artikeln har afseende på edgång, som anses förbjuden af Kristus. Zwingli, som kallar dem katabaptister, betecknar dem såsom "fanatiska", "narraktiga", "fräcka" och "ogudliga".

Mosheim säger om dem:

"Denna sekts inrättning grundar sig på den princip att praktisk fromhet är religionens väsen, och att det säkraste kännemärke på en sann kyrka är medlemmarnes helgelse. Kristi rike är en synlig församling på jorden".*)

Ur beskrifningen om de mähriska baptisterna anföra vi blott några satser:

"De visade en underbar fasthet och ett oförskräckt mod. Ingen mera heroisk martyrhistoria existerar. De voro redo att dö för de enklaste tros- och samvetssaker. De delade vissa af sin tids vidskepligheter i det de likt Luther förbundo förödelser i naturen med öfvernaturliga fenomen. De voro icke besmittade med en onykter kiliasm såsom Münzer, Storch, Hut, Hoffman och Münster-männen. Deras åsikter om föremålen och syftet med dopet voro helt och hållet i öfverensstämmelse med våra, men de insågo icke vikten af nedsänkning utan öfveröste rikligen med vatten dopkandidatens hufvud. De voro omutligt trogna den sanningen att endast döpta hade rätt att deltaga i nattvarden. Deras åsikter om edgång, magistratsväsendet och "svärdet" voro de samma som hos valdenser och menoniter. Handel, penninglån och värdshusrörelse voro bland dem förbjudna.

*) Omrids af Baptisternas historia, Sid. 21.

Man kan om anabaptisterna säga: De voro hatade af alla för Jesu namns skull".*)

James Anthony Froude säger om anabaptisterna i Nederländerna:

"På dem tillämpas landets lagar i sin fulla stränghet, och ingen röst höjes till deras försvar. Till förmån för dem uppröres intet Europa. Intet hof anlägger sorg för deras skull. All världen ser på deras dödande med välbehag eller med liknöjdhet eller med triumf".**)

Henrik VIII af England befalde att bränna alla baptistiska böcker och om detta icke hjälpte, bränna baptisterna själfva. Zwingli själf föranstaltar om ett dekret att alla personer, som öfvade anabaptism skulle dränkas, hvilket han också verkställde på en Felix Mantz.

Baptisterna, eller, om vi skola behålla den dem gifna benämningen, anabaptisterna, hade under reformationstiden en oerhörd utbredning.***) Keller säger:

"En samtida, som icke var baptist, afgifver följande omdöme om rörelsen: 'Den anabaptistiska rörelsen var så rask att man samtidigt fann deras meningar i alla delar af landet'. Han nämner Schweiz, Mähren, Syd- och Nordtyska staterna och Holland".†)

"Under åren 1521—27 hade den baptistiska rörelsen en utsträckning och inflytelse, som få hafva någon föreställning om. Den svepte öfver Schweiz, Tyskland, södra Österrike, Tyrolen och Nederländerna".††)

Dessa väldiga andliga lifsrörelser sprungo icke upp ur den lutherska, zwingliska eller wicklyffska reformationen såsom somliga antaga utan den Guds ande, som hvilade öfver eller förorsakade denna rörelse, frammanade reformatorerna. Luther hade aldrig lyckats som han gjorde, hade han icke varit uppburen och stödd af de talrika anabap-

*) "Baptist Quarterly Review", 1887.

**) "What the world believe". Sid. 488.

***) Enligt Clark närmade de sig en million redan i början af 12:e århundradet.

†) "Baptist History by Armitage". Sid. 329.

††) "Baptist Quarterly Review" 1887. Sid. 45.

tisterna. Zwingli började sitt reformationsarbete i anabaptistisk anda gent emot påfvekyrkan. Båda dessa män vände sig senare emot och bekämpade hänsynslöst sina bästa vänner.

Af det föregående framgår att om ock icke baptistsamfundet organiskt ägt oafbruten tillvaro från apostlarnes dagar, så kan man dock med tämligen stor grad af visshet säga att baptism alltid under sagde tidrum hyllats, öfvats och försvarats; och att alltid män funnits som villigt lidit allt ända till döden för sina dyrbara nytestamentliga grundsatser.

Det nuvarande baptistsamfundets utbredning har gått ungefär följande väg: Till England öfverfördes deras grundsatser från Holland. Från England har den äkta eller nutida baptismen fortplantat sig till Skottland, Irland, Förenta Staterna och Tyskland och till Sverige från Amerika, Tyskland och England.

Baptisterna hafva i synnerhet under innevarande århundrade haft en oförliknelig framgång, i samma mån, som bibelkunskap och allmän upplysning stiger ökas också baptisternas tillväxt. Upplysningens tidehvarf — framtiden är deras.

Antalet baptister i världen är ungefär som följer:

England med Skottland, Irland, och Wales	315,939
Öfriga Europa	98,508
Nord- och Syd-Amerika	3,857,980
Asien	111,277
Afrika och Australien	24,068
Alltså når baptisternas antal i världen summan	4,407,772

Om man såsom vanligt i dylika fall multiplicerar med tre, få vi en baptistbefolkning i världen af 13,223,216.

2. *Baptismens formliga inträde i Sverige.*

1848—1854.

Vi hafva i föregående afdelning lärt känna de första troende och döpta svenskar och den ungefärliga ordning i hvilken de blefvo döpta. De svenska troende och döpta kristna stå, som vi redan sagt, historiskt förbundna med det i andra länder förefintliga baptistsamfundet. Amerikanare, engelsmän, tyskar och danskar hafva döpt hvar sina af förstlingen af svenska baptisterna. Tyskarne döpte och afskilde de första svenska baptistpredikanterna: F. O. Nilson 1848 och P. F. Hejdenberg 1854. F. O. Nilson var den förste svensk, som i Sverige började utbreda baptisternas grundsatser, predika evangelium och döpa dem som trodde. Hans direkta missionsarbete såsom baptistisk banbrytare inskränkte sig i Sverige till trakterna omkring och i Göteborg och till tiden 1848—1850. Om detta hans arbete och de närmaste frukterna, framgången, hämmandet och hans landsförvisning är också redan bekant af det föregående. Detsamma är förhållandet med det banbrytarearbete, som P. F. Hejdenberg utförde i mellersta och norra Sverige (1853—1857), hvadan vi nu förbigå de yttre konturerna af deras verksamhet. Dessa män och andra med dem voro enskilda röster, ej olika den som fordom höjdes i judaöknen och jordandalen: "Bereden Herren väg; gören hans stigar räta". Deras väckelsepredikan voro lystringsord, signalen till kamp, en kamp på lif och död, men en kamp för syndares frälsning, för sanning och rätt. Motståndet blef bittert. Men såsom en frukt finna vi först några små grupper af troende och döpta i Göteborg och trakterna däromkring. Därnäst finna vi en opinion väckt och rotad till en förr aldrig anad omfattning. Detta såsom en följd af förföljelsen, rättegången mot F. O. Nilson och hans landsförvisning. Grupperna på västkusten blefvo visserligen skingrade, ja

nästan utrotade ur landet; men saken, sanningen och dess heliga urkund och den fria tanken om sanningen förblefvo kvar. Den dammhöljda Bibeln blef framdragen och af mången ifrigt studerad såsom aldrig någonsin förut. Alltså uppstod och befordrades sanningen sådan den är oss gifven i Guds ord och allt flere grupper af troende och döpta kommo till stånd i mellersta, norra och södra Sverige.

En annan medverkande orsak till sanningens utbredande och stadfästande i sinnena, må här något utförligare omordas. I rättan tid hördes från den ena landsändan till den andra en väldig trumpetstöt. Den gaf också ett visst, rent ljud ifrån sig. Med andra ord, pastor A. Wibergs första bok om dopet med titeln: "Hvilken bör döpas och hvaruti består dopet?" utkom, lästes och åstadkom en revolution i afseende å dopdogmen.

Genom läsning af "Pengillys vägledning till dopet" m. fl. skrifter, och i synnerhet det ställe där 1 Kor. 7: 14 behandlas, fann Wiberg att barndopet saknade apostoliskt ursprung och följaktligen äfven biblisk grund.*) Han var redan genom umgängelse med de tyska baptisterna bekant med deras varma gudsfruktan och församlings-författning. Sålunda öfvertygad,skref han och utgaf från trycket i Uppsala 1852 ofvannämnda bok om dopet, redan innan han själf var döpt. Wiberg hade af en viss anledning nödgats delgifva sina lutherska bröder i de norra provinserna sin ändrade åsikt om dopet. Af dessa blef han förkättrad och fördömd icke blott såsom affälling ifrån den lutherska läran utan ock ifrån Herren Kristus. "Af denna anledning och till sanningens försvar", säger han själf, "har jag funnit mig kallad att offentligen framlägga grunderna för mitt ogillande af det s. k. barndopet". Denna Wibergs skrift lägger i dagen en grundlig öfvertygelse, djup lärdom och

*) För närmare omständigheter härvid se första afd.

en trosfrisk ödmjukhet parad med omutlig sanningskärlek. Boken är enligt vårt förmenande den grundligaste dopskrift, som ännu utkommit. Hon omfattar 305 sidor, indelad i sex afdelningar och behandlar ordet "baptitzo", vittnesbörd från evangelisterna, apostlagerningarne och bref-ven, behandlar ställen i Guds ord, som orätt tillämpats på dopet och vittnesbörd från den kristna kyrkans historia med afseende på de personer, som skola döpas.

För att gifva våra läsare en föreställning om innehållet i boken återgifva vi, något afkortadt, behandlingen af 1 Kor. 7: 14, den text, genom hvilken Wiberg sjelf lärde inse barndopets obibliskhet sålunda:

"De kristnas barn heliga.

'Ty den icke troende mannen är helgad genom hustrun, och den icke troende hustrun är helgad genom mannen; annars vore ju edra barn orena, men nu äro de heliga';1 Kor. 7: 14.

Många anse detta språk såsom det förnämsta och egentliga stödet för barndopet. Då de nämligen måste medgifva, att barndopet hvarken är af Herren befaldt eller kan med något exempel ur skriften rättfärdigas, så kan det dock, mena de, af detta ställe rättfärdigas, alldenstund barnen här sägas vara "heliga" genom gemenskapen med kristliga föräldrar.

Men att detta ställe innehåller intet bevis för ett sådant förmenande är tydligt. Ty den *helighet*, som här omtalas, är ingen helighet till följd af tron, utan blott en helighet till följd af äktenskapet. Det är en sådan helighet, som äfven den "*otrogne*" säges hafva, och kan därföre icke hafva något att skaffa med dopet, som uttryckligen endast är bestämdt för troende. Det är en sådan helighet, som berättigar den troende makan att sammanlefva med den otroende, men ingalunda att döpa de nyfödda barnen.

Om nyfödda barn vore berättigade till dopet till följd af den helighet, som de här säges hafva, så vore äfven den *otroende* mannen och den *otroende* hustrun på samma grund berättigade till dopet, ty äfven de sägas vara helgade eller heliga så väl som deras barn. Likaså vore ock *äldre* barn, de måtte för öfrigt vara så ogudaktiga som helst, berättigade till dopet, endast till följd däraf, att de hade en troende fader eller moder. Ty här är ingen åtskilnad gjord mellan

den helighet, som tillägges yngre eller äldre barn eller själfva den troende makan.

Vi finna således att detta ställe ingenting bevisar för barndopet; men icke det allenast, det skall ock vid närmare undersökning visa sig, att det innehåller ett klart bevis emot barndopets apostoliska ursprung, samt i och med detsamma emot dess rättmätighet".

D:r John L. Dagg säger om vårt ställe:

"Judarne ansågo alla hedningar såsom orena, och höllo det för olagligt, att vara i en hednings hus eller sällskap, äta med honom, eller blott vidröra honom. Af någon anledning, till äfventyrs genom inflytandet af judiskt sinnade lärare, synes församlingen i Korint hafva blifvit oroad öfver den frågan, om församlingens medlemmar äfven icke borde följa samma regel i umgänget med andra personer; det är, om icke församlingen måste fastställa, att alla de, som utantill voro, voro orena för dem, som voro innantill, just såsom hedningarne voro orena för judarne, och att det därföre vore oförenligt med den kristliga renheten att bo tillsammans med otrogna, vara i deras sällskap, äta med dem eller vidröra dem. Under det denna fråga förehades i församlingen, fann man, att den innefattade en ganska viktig omständighet. Några af församlingens medlemmar voro förenade i äktenskap med otroende, och om denna regel skulle blifva gällande, så skulle dessa medlemmar nödgas skilja sig ifrån sina otroende män eller hustrur. Ehuru äktenskapets rättmätighet icke sattes i fråga, så skulle det dock på detta sätt vara olagligt för en troende man att bo tillsammans med sin hustru, till dess Gud hade omvändt henne. Församlingen beslöt, sannolikt efter noggrann undersökning om frågan, att därom skrifva till aposteln. Detta bref hade han mottagit, såsom man ser af första versen i detta kapitel. Och umgänget med otroende i allmänhet behandlar han i femte kapitlet, där han förklarar, att samvaron och ätandet med sådana, som icke hörde till församlingen, icke var olagligt, och att, om alla dessa skulle anses som orena och deras vidröring förorenande, så måste de kristna rymma ur världen. Och det särskilda fall, som rörde sådana församlingens medlemmar, hvilka hade otroende till äkta, behandlar aposteln i vårt förevarande kapitel. Han förklarar i 12 och 15 verserna, att de lagligen kunde bo tillsammans, och i 14 versen säger han, för att vederlägga möjliga invändningar emot detta afgörande, väsentligen följande: Den otroende mannen är icke oren, så att hans hustru ej må lagligen bo när honom. Om de äro orena, så äro ock edra barn orena, och ingen enda fader eller moder i hela för-

samlingen får bo tillsammans med eller komma vid sina barn, till dess Gud omvänder dem. Och sålunda tvingas de kristna att upplösa de band, som förena föräldrar med deras barn, samt att utstöta de kristna föräldrarnes afkomlingar i den ogudaktiga världen ända ifrån deras födelse, utan någon försorg för deras beskydd, underhåll eller kristliga uppfostran.

Man bör märka, att orden: "edra barn", hänföra sig till *hela* församlingens barn. Hade aposteln velat tala endast om sådana barn, af hvilkas föräldrar den ena var troende och den andra otroende, så skulle han hafva sagt: "*deras barn*" (tekna avton), i stället för: "edra barn" (tekna hymon). När han talar till församlingen och ger allmänna föreskrifter, så brukar han orden I och Eder. (Se hela föregående kapitel samt 1 och 5 verserna af detta kapitel). Deremot i 8 versen, der han gifver föreskrifter i särskilda fall — och änskönt han begynner versen med: "Jag säger till de ogifta och änkorna" — brukar han icke ordet "*eder*" utan "*dem*". "Godt är *dem* om *de* förblifva såsom jag". I samma uttryckssätt fortfar han ända till ifrågavarande 14 vers: "Låt *dem* gifta sig", vers 9 — "skilje *han* icke *henne* ifrån sig", vers 12 — "skilje *hon* icke *honom* ifrån sig", vers 13. På samma sätt skulle han ock här hafva sagt: "Annars vore *deras* barn orena" om han hade haft i sinnet endast barnen af sådana blandade äktenskap, hvarpå den förra delen af versen har afseende.

Men nu kan det frågas: hvar är beviset, som vi utaf detta ställe vilja hämta *emot barndopet?* Vi hafva redan bevisat, att det innehåller intet bevis för detsamma. Däremot ligger det klart uti apostelns bevisning, att *alla* den korintiska församlingens barn stodo i intet närmare förhållande till församlingen än en troende hustrus otroende man. Han förklarar att deras ställning är *lika*, och att de regler för umgänget,som skulle nödga den troende mannen att skilja sig ifrån den otroende hustrun, äfven skulle nödga troende föräldrar skilja sig ifrån sina barn. Men det skulle ej vara någon riktig slutföljd i detta bevis, om barnen i dopet hade blifvit helgade och invigda åt Gud samt upptagna i församlingens sköte; ty då skulle barnen hafva stått uti ett helt annat förhållande till församlingen och sina föräldrar, än den otroende mannen eller hustrun. Om vi därföre icke vilja beskylla aposteln att hafva dragit en högst obehörig och obevisande slutsats, *så var barndopet och små barns upptagande till församlingsgemenskap helt och hållet obekant för den korintiska för-*

samlingen, och således utan all fråga äfven för alla församlingar på denna tid".*)

Af det anförda framgår huru Wiberg med följdriktighet och kraft bevisade sin sak. Alla hans öfriga arbeten i ämnet äro grundliga och öfverbevisande.

Snart utkom skriften: "*Är du döpt? Den heliga skrifts lära om det kristliga dopet*", 36 sidor, också af A. Wiberg. Dessutom uppkommo och spredos några andra mindre skrifter till det kristliga dopets försvar: såsom "Troesbekjändelse og Forfattning af de til et forbund forenede *Menigheder af döbte Christne,* eller baptister i Tyskland, Danmark og Sverig med beviser ur den helige skrift. Hamburg 1852". "Svar på ett nyligen emot Baptisterna utkommet bref" af C. M—d (Carl Möllersvärd). "Baptisternas uppfattning af åtskilliga stycken i den heliga skrift", bearbetning från danskan af Möllersvärd.

Hvar och en af dessa skrifter hade sin betydelse och spred något ljus. Wibergs, som var både grundligt och populärt skrifven, hade onekligen den största spridningen, nedbröt oemotståndligt de värsta fördomarne undanröjde mycken vidskepelse och åstadkom det värsta raseriet i det lutherska lägret.

Stridshandsken (fridsbanéret höjt, hvilket här är detsamma) var kastad. Elden var tänd. Sanningens ljus flammade upp. Fiender besegrades, själar blefvo frälsta. Många voro de, som icke befrågade sig med kött och blod. Skaror stodo upp och läto döpa sig. Det var en gryningsperiod. "Man fröjdades såsom i andtiden; man var glad såsom när man utskiftar byte". De från synden, och från världskyrkans samvets-slafveri förlossade sjöngo med stor fröjd: "*Snaran är sönder och fågeln är fri!*"

---

*) "Hvilken bör döpas?" Sid. 210—212. Enligt "Hinton hist. of bapt."

3. *Motskrifter.*

Detta väckte den största oro i lutherska kyrkan. Ett slags berserkaraseri bemäktigade sig prästerna och andra i det gamla statskyrkosystemet intresserade, hvilka nu togo till vapen — sådana vapen, som vi, låt vara att de voro bigotta, oärliga och fördes öfvermodigt, och fulla af sofism ibland illslugt likt lönmördarens, dock respektera framför kroppsstraff bestående i blodsutgjutelse, ägodelars försköfling och fängelse. Försök att på öfvertygelsens väg förmå människor att afstå från sanningen är fastän oädelt dock mindre djuriskt.

En liten här af tidningsartiklar och böcker till barndopets försvar och baptismens utrotande uppsattes och utsändes. De fleste riktade sina skarpaste salfvor mot Wibergs bok: "Hvilken bör döpas?" Det visade sig att denna lilla bok stod profvet, och motskrifterna hellre med- än motverkade baptismen.

Vi lämna här en lista af, som vi tro, de förnämsta motskrifter i dopfrågan:

1. "Om det heliga dopet". Pietisten 1846. Sid. 97.
2. "Några ord om barndopet". Svar på bref, Pietisten 1851. Sid. 123.
3. "Något för dem, som blifvit bekymrade med frågan om barndopet". Pietisten 1854. Sid. 122.
4. "Det kristliga dopet, betraktadt med afseende på den baptistiska frågan", af Martensen, öfversatt till svenskan af C. M. Fallenius 1847.
5. "Baptismen i förhållande till den heliga skrift och kristna kyrkans historia", af L. A. Anjou 1854.
6. Baptismens villomeningar rörande det kristliga dopet", af Carl Magnus Petrelli 1854.
7. Några anmärkningar vid herr Mag. Wibergs bok: "Hvilken bör döpas?" af L. Landgren 1854.

8. "De gamla kyrkolärarnes undervisning om dopet", af Petr. Joh. Gottas 1595, utg. af Mörtech 1855.

9. "Baptismens vederläggning och det heliga dopets försvar", af Fr. Gabr. Hedberg 1855.

10. "Bibelns lära om det kristliga dopet med hänseende till baptismen", af O. P. Wallengren 1855.

11. "Några ord till försvar för den Ev. lut. kyrkans bekännelse emot baptisternas läror", (Wäktaren 1805.)

12. "Äro baptisternas läror om de heliga sakramenterna också Bibelns?" P. P. Welinder 1857.

13. "Grunddragen till läran om dopet", af L. Landgren 1857.

14. "Om döpelsens sakrament och särskildt om barndopet", af P. Fjellstedt 1871.

15. "Om barndopet ur historisk synpunkt", af P. Wieselgren 1872.

Endast såsom prof på den svenska lutheranismens barndops-sofism anföra vi några satser ur deras alster:

Ur Anjous skrift:

"Genom dopet inträdde de, som af dem" (apostlarne) "omvändes i Jesu Kristi församlings gemenskap *för att erhålla sina synders förlåtelse*". Sid. 14.

"Detta medel" (dopet), "hvarigenom alla folk, för hvilka evangelium predikas, skulle göras till lärjungar var det medel, *utan hvilket ingen frälsning skall gifvas*". Sid. 15 (noten).

"Tro utan dop är icke och ej heller otro med dop". Sid. 16.

"Den saliggörande tron är den döptes tro". Sid. 25.

"Genom den naturliga födelsen hör himmelriket dem (barnen) *icke till*, emedan Guds nåd (döpelsenåden) allena gör människan salig". Sid. 33. Han talar om den tro som leder till dopet och den saliggörande tro, som genom eller i dopet födes hos människan. Sid. 34.

"De (baptisterna) kunna icke skilja mellan den tro, som gärna anammar budet om Guds nåd i Kristus och den, som i nyfödelsens bad, nådesförbundets besegling, uppstår och anammar barnaskapets ande". Sid. 36.

Han uttalar den meningen att baptisterna sakna historisk bildning och äro fullkomligt oförmögna till historisk granskning, (sid. 13); och att baptisterna äro befryndade med mormonerna, sid. 109.

Naturligtvis anses alla, som icke studera kyrkohistorien i ljuset (rättare dunklet) af den katolskt-lutherska dopdogmen, för oförmögna till historisk granskning. Vi skulle så gerna tro det, att våra lärde i detta fall stode efter, om sv. lutheran-präster icke så groft gång efter annan "högge i sten", hvad angår historisk granskning. Det synes som deras dop-kallelse-nyfödelse-utkorelse-dogm helt förblindat dem. Ett enda exempel må nämnas: "Baptismen räknar i Nord-Amerikas Förenta Stater sina talrikaste anhängare där hon ur sitt eget lif framfödt den yttersta tidens plågoris, den för Antikrists tillkommelse rastlöst verkande *mormonismen*".*) "Mormonerna äro äfven de baptismens ättlingar".**)

Vi kunna lika litet anse det såsom synnerligt bevis för förmågan till historisk forskning då en präst, Fjellstedt, säger: "En lära har uppstått för kort tid sedan, som förkastar dopet".

Anjou smädar baptistsamfundet, emedan det sönderfaller i några afdelningar, som i vissa delar skilja sig något från hvarandra, och bröstar sig öfver lutherska kyrkans enhet. Det är oss dock icke obekant att lutherska kyrkan har inom sig faktiskt, flere och större afvikelser i läran, trots sina järnstarka bekännelseskrifter. Hon hålles hvad Sverige angår tillsammans endast genom statskyrkotvånget.

Ur Martensens skrift:

"Tron är dopets frukt och förutsättning". Sid. 3.

Dopets tillämpning är utöfningen af Guds eviga nådaval, enligt sid. 4, 14, 21.

*) Hedberg "Baptismens vederläggning". Sid. x.

**) Anjous bok. Sid. 126.

"Kyrkan är organismens säte för andligt lif. Genom dopet införlifvas individen i kyrkan och erhåller kyrkans lif, som Kristus magasinerat i sakramenterna, hvilka kyrkan ensamt förvaltar". Se sid. 7, 8.

"Den satsen att tron kommer af predikan, måste till följd af det utvecklade nu bestämmas därhän att tron kommer af den predikan, som utgår från dopet och bjuder till dopet"... "att tron kommer af predikan är alltså icke oförenligt med den satsen att tron kommer af dopet". Sid. 13.

"Är tron en frukt af dopet, då är hvarje dop, vare sig det företages med fullväxta eller barn, till sitt begrepp ett barndop". Sid. 25.

"Hafva vi på detta sätt kommit till en bestämd kännedom om dopet, såsom predestinationens sakrament, så kunna vi nu fortskrida till kännedomen om dopet såsom pånyttfödelsens sakrament". Sid. 58.

"Är dopet icke blott kallelse, utan utkorelse, så är det ock den väsentliga pånyttfödelsen". Sid. 59.

Som man ser befatta sig icke dessa herrar med några skriftbevis för sin lära. De vårda sig icke ens att med Bibeln vederlägga baptisterna. Kristendomen är enligt deras sätt att resonera en filosofi, som starkt påminner om buddhaismen eller teosofismen. I detta sitt filosofiska system tillyxa och inpassa de här och där någon bibeltext och gifva då och då ett hugg åt baptisterna, då dessas enkla tro på och lydnad för det klara bibelordet ställer sig i vägen för prästernas dunkla mysticism. Och om baptisterna förebära frälsningens väg är uppenbarad i Kristus — "Jag är vägen sanningen och lifvet"; "Jag är världens ljus den mig följer, han skall icke vandra i mörkret"; "Ditt ord är rent och upplyser ögonen" och tro på att ordet är skrifvet på det att vanliga människor utan filosofiska spekulationer och prästers slingerbultar må kunna förstå "huru man må förhålla sig uti Guds hus, som är lefvande Guds församling, sanningens pelare och grundfäste" så svaras: "Om du vill hafva en Kristus som kan begripas, så vänd dig till herr Strauss och rationalisterna". Wallengren utgår ifrån samma

myndiga ståndpunkt; men söker mera försvara sina hypoteser med Bibeln. De viktigaste lutherska grunddogmer om dopet, som han framhåller besvärar han sig lika litet som hans medbröder, att bevisa med skriften. T. ex. då han säger: "Det folk, som har det rätta kristliga dopet" (d.v.s. barnbegjutningen) "är ett utkoradt folk". För öfrigt kommer han med barndöpare-teorierna, hvilka alla flerfaldiga gånger medelst Guds ord hafva blifvit bevisade vara falska människopåfund.

Landgrens skrift är återigen mera än de nämnda en smädeskrift i Waldenströms anda. Han finner ingenting annat i boken "Hvilken bör döpas?" än glödande hat till den svenska kyrkan (sid. 3); pietisterna kallar han "anarkiens sakförare" och Wiberg stämplar han såsom en "hetlefrad orostiftare" (sid. 4); att små barn öfveralit i Wibergs och öfrige baptisters skrifter benämnas "svin och hundar". Han säger: "Både i äldre och nyare tider har ur detta riktiga och fullständiga dopet utgått ordentliga röfvareband, som i gamla tider plundrade Afrika och i senare tider Tyskland. Känner man nu trädet af frukterna så lärer väl baptismens dop icke vara bättre än kyrkans",*) och "Om våra baptister icke förstå svenska, huru vilja de då förstå grekiska?" o. s. v. Han har aldrig kunnat anställa någon jämförelse emellan döpta och odöpta barn, för att finna närvaron eller frånvaron af dopets under. "Jag tror", säger han, "att Jesus alls icke hade sina ögon fästade på medvetna eller förståndiga barn, utan just på de omedvetna och outvecklade, då han sade: "Låten barnen komma till mig".**) Å sidan 13 utbrister han triumferande: "Höra nu barnen bevislingen till församlingen, hvem dristar sig fram och säga att vi icke få döpa dem?***)

*) Sid. 5.
**) Sid. 11.
***) "Vi hafva förut sett att de genom dopet skulle inplantas i församlingen. Sid. 262 detta arbete.

Blott ett par exempel till: "Redan här, då ordet var kött, sattes ljusets värld i lifaktig förbindelse med hela mänskligheten, så att vid själalifvets antändande i moderlifvet, detta intalade löfte medfödes såsom *arfnåd* och förefinnes i hvarje själs innersta grund".*) "Barnen äro heliga, d. v. s. utkorade i Kristo till salighet, om blott en af makarne är trogen. Ja, kunna hafva tron såsom arfnåd".**)

Vi sade att själfva motskrifterna befrämjade baptismen. Så var det ock. Detta hade sin grund i den omständigheten att barndopsförsvararne endast rörde sig inom cirkeln af luthersk ortodoxi, hvilken hvarje läsare måste, emedan den icke kan bevisas med skriften, antaga såsom axion. Utom brutala smädelser mot baptisterna och en myndighet, som gränsade till mani, bestod deras försvar i katekesutanläxor, teologiska termer, tomma fraser och tillkrånglande af tydliga och klara bibeltexter. De anade föga det följdriktiga resultatet.

Under det att sålunda andarne drabbade samman, skiljaktigheterna uttalades, kampen för och emot apostolisk tro och församlingslif utkämpades, utbredde sig tron. Vittnen, som vi redan känna, vandrade från den ena delen af landet till den andra, från stad till stad och från by till by, predikade evangelium, spridde skrifter, döpte troende och "bildade" församlingar. Församlingsbildandet gick ännu mycket obestämdt till. När en predikant eller kolportör kom till en plats där några dopsökande funnos, styrde man helt enkelt kosan till ett vatten, hvarest dop förrättades kanske ofta utan föregående bekännelse, hvarpå firades Jesu döds åminnelse. Därmed ansågs församling bildad. Sådant förfarande hörde ju icke till regeln, men fick tämli-

*) Fineman. Sid. 11.
**) Fineman. Sid. 12.

gen ofta passera. Icke alla af de kringresande kolportörerna voro "män dugliga att ock lära andra". Några af dem föllo i synd, andra i villfarelse eller bådadera. Innan sådant blef uppenbart och tillbörlig tukt utöfvad, hunno de åstadkomma icke liten skada. Allt sådant återverkade menligt. Några obefästade vände åter till världskyrkan. Församlingsgrupper upplöstes eller sammanslöto sig med annan församling i deras omedelbara grannskap. Rörelsen utbredde sig sålunda och saken gick på sitt sätt framåt; men en brist i ordningen och sammanhållningen förnams. Där saknades sund organisationsanda. Några insågo att den sig med makt utbredande rörelsen kräfde en ledande och ordnande hand. Bröderna Hejdenberg och Forsell brefväxlade med pastor Anders Wiberg, som sedan 1852 vistades i Amerika, och uppmanade honom allvarligt att återvända hem till Sverige, där han så väl behöfdes. Han tog saken i öfvervägande och bön inför Gud. Amerikanska bröderna blefvo mycket intresserade för den svenska missionen och Wiberg blef sänd såsom Am. Bapt. Publ. Soc:s missionär och missionsföreståndare till Sverige. Han anlände till Stockholm d. 7 Okt. 1855, och det visade sig att han var just det utkorade redskap, som behöfdes för den nyfödda och i mycket ofostrade hjorden. Med kraftfull hand och med varmt hjärta skred han till verket för att i sann mening uppbygga Guds församling i landet; och härmed anse vi att en ny, en andra period inträdde i den svenska baptismens historia.

ANDRA KAPITLET.

Organisations- och utvecklingstiden.

1855—1865.

1. Bestämda ansatser till sund utveckling.

Hvad Menno Simons var för de döpta troende (senare mennoniter) i Schweiz och Holland, var pastor Anders Wiberg för de svenska baptisterna. Det är redan anmärkt att icke liten brist rådde med afseende på organisations- och samfundsanda före Wibergs hemkomst. I många fall rådde oklarhet om Guds ords lära, om tro, öfvertygelse och disiplin.

Ifrån första stund Wiberg landade på fosterjorden, började han predika,*) gifva råd till höger och vänster, samt att besvara bref i församlingsangelägenheter från olika delar af landet. I sin predikan så väl som i skrift inlade han färg — ärlig i alla delar och trogen Kristi lära och baptisternas nytestamentliga principer — framstod han manligt sådan han var och lät framstå i ljuset, hvad han trodde. I detta fall helt och hållet olik vissa andra för öfrigt respektabla män. Vi kunna här ej underlåta att tänka på den eljest högt värderade pastor George Scott. Äfven han hade en missionspost af missionens herre att fylla i Sverige. En anonym författare tadlade Scott och tillvitade honom

*) Om vi ej missminna oss gick han direkt från ångbåtslandningen till den sal, där ock folket var samladt omkring Guds ord.

skenhelighet och hyckleri och liknar metodismen, för hvilken Scott arbetade, vid "söderns mjuka krypväxter". I denna ton talade den lefvande kristendomens fiender om all sann andlig lifsrörelse; men man kan icke neka den nakna verkligheten, att ljusets fiender här hade någon anledning att klandra Scotts sätt att framträda. På tal om sin verksamhet säger Scott: "Men med allt detta verkande måste man akta sig för allt, som på något sätt skulle föranleda söndring inom den svenska kyrkan eller draga dess medlemmar därifrån"... "För min del sätter jag i fråga någons rättighet att fara till ett protestantiskt land, där en evangelisk kyrka finnes och säga: 'Min kyrkoförfattning är bättre, mera biblisk, mera ändamålsenlig än den I hafven. Kasten bort den och antagen min!'"*)

Vi vilja ej tro att pastor Scott var oärlig och brukade sådant tal för att vilseleda det svenska prästerskapet såsom prästerna antogo. Dock framstår han i detta fall mycket tvetydig. Vi känna ju metodismen, hvilkens missionär och förespråkare han var. Skulle han alltså vara trogen sina uttalade grundsatser, måste han blifva metodismen otrogen och tvärt om. Menade han hvad han sade, så visar detta, att han hade ganska litet begrepp om den svenska statskyrkans egentliga väsen. Det lif han trodde skulle ingjutas i hennes former, uthärdar hon icke. Nytt vin i hennes gamla läglar spränger dessa.

Wiberg insåg detta. Hvarje oförvilladt öga måste inse detsamma. Han gick därföre till verket med full förvissning om, att "all plantering, som min himmelske fader icke planterat hafver skall uppryckas med rötterna". Det fanns ingen halfhet hos honom, ingen böjelse för kompromiss, och dock parade sig härmed hos Wiberg en innerlig kärlek till bröder af andra kyrkosamfund. Så till vida var han fri

*) "Sveriges religiösa tillstånd" af Scott. Sid. 39.

George Scott.
Metodismens förste representant i Sverige.

från partisinne i dess dåliga mening. Han synes hafva förstått att "litet surdeg försyrar hela degen". Han predikade, samtalade och skref i andens och kraftens öfverbevisning. Han blef hörd, så att säga, från den ena ändan af landet till den andra.

Om lutherska kyrkans försvarare hade varit bittra mot Scott och utgjutit sin galla öfver honom för feghet och lismeri, så rasade de bokstafligen öfver den frimodighet och bindande bevisning, som Wiberg ådagalade och stämplade det som fräckhet.

Den lutherska tidningen "Wäktaren" håller en stor klagolåt öfver baptisternas rustningar och den förstärkning de fått i Wiberg. I denna harang heter det bl. a. som följer:

"Då baptisterna så rusta sig till anlopp emot vår svenska kyrka, synes det vara af högsta vikt att den ej förblifver overksam"... För vår del kunna vi naturligtvis ej tillstyrka några tvångsmedel mot baptisterna; men om kyrkans styresmän visligen ej ärna att anlita lagens arm, må de dock likväl ej förfalla i likgiltighet"*)... Flere goda skrifter hafva emot baptismen utkommit. Må man draga försorg om att dessa blifva kringspridda i landet till församlingens lärare. Må de smärre populära afhandlingarne i förökade upplagor blifva kringspridda bland folket i landet... Då en yttre fiende hotar ett samhälle, så förena sig de förut inom landet kämpande partierna till gemensamt försvar och de små stridigheterna biläggas.**) Måtte ock baptismens anfall på den svenska kyrkan medföra samma verkan".

Därpå prisas de skrifter som hafva utgifvits mot troendes dop. Särskildt nämnes en, som väntades utkomma vid samma tid, skrifven af d:r Thomander, hvaruti skulle finnas ett dittills mindre kändt bref af Luther, utgörande en särskildt bindande bevisning för barndopet. "Denna skrift", heter det, "för hvilken portofrihet blifvit begärd, kan därigenom hastigt spridas till alla trakter af landet".

*) Se sid. 62, 63 detta arbete.

**) Vi kunna här ej underlåta att tänka på Balak, som då han fruktar för Israels barn kallar på Bileam för att förbanna Israel.

Två diskussioner med baptisterna föranstaltades af lutherska präster. Den första försiggick den 23 Okt. 1855, således blott två veckor efter det Wiberg anlände. Den andra några veckor senare. "Wiberg, Möllersvärd och Elde vederlade sina motståndare med framgång" i den första. Den andra diskussionen slutade med ett pöbelupplopp, då Wiberg endast genom bröders tillhjälp lyckades undkomma med lifvet genom en sidodörr. Fastän den senare diskussionen sålunda fick ett snöpligt slut, var det oaktadt äfven den ett steg framåt för baptisterna. Det öfverraskade mången att de kunde gifva skäl för det hopp, som var i dem och ännu mer att de kunde göra det med besked och öfverbevisning. Prästerna fingo efter denna erfarenhet ingen vidare lust för diskussion med baptisterna. Att möta i öppen debatt med någorlunda likhet i manstyrka och med samma slags vapen är aldrig förmånligt för den s. k. "kyrkan". Med mera förkärlek och med bättre resultat hugger den in på sin fiende lömskt bakifrån utan rätt för den senare att försvara sig. Alla tiders förföljelsehistorier vittna derom. Förföljelse- och utrotningsmanin — må det erkännas — lade sig snart i den svenska hufvudstaden, men fortfor i stället i mera aflägsna delar af landet, hvarest folket var mera efter sin tid och prästernas ord voro mottagna såsom gudomliga.

Det är kändt att församling bildades i Stockholm under försommaren 1854, alldeles på samma sätt som de allra flesta församlingarne dittills pläga bildas. Man döpte; de döpta samlades till brödsbrytelse, hvarvid någon utsågs att tjäna. Då första församlingen i Stockholm 1880 firade sin 25-årshögtid, utgick hon från den förutsättningen att församlingen bildades i Okt. 1855, antagligen emedan man ansåg att hon ej blifvit regelrätt bildad. Guds ord föreskrifver dock icke några bestämda regler för sättet att bilda församling, och om Stockholms församling icke blef or-

dentligt bildad förr än 1855, måste en hel del af församlingar i landet anses oorganiserade ännu. Om Stockholms församling säger Wiberg själf: "Följande dag (dagen efter Wibergs återkomst från Amerika) hade den lilla församlingen af döpta kristna i Stockholm, som bestod af 10 eller 11 medlemmar, ett församlingsmöte, och dess första beslut var att hyra en större lokal för sina sammankomster. På nästföljande församlingsmöte, som hölls nästföljande dag, Onsdagen den 10 Okt., blefvo Möllersvärd och jag utsedda till församlingsäldste och Söndagen den 14 blefvo bröderna Forsell och Erik Johanson valda till församlingens tjänare". Häraf framgår att Wiberg ansåg hopen af troende och döpta i Stockholm, hvilka funnos då han kom, för ordentlig församling redan innan de nämnda tjänstemännen blefvo valda. Då vi medgifva att församlingarne voro ordentliga församlingar utan afseende på formen för deras tillkomst, må vi icke underskatta värdet af ordning, ty Gud är ordningens Gud, och "han har satt i församlingen" tjänare af olika slag (1 Kor. 12: 28), — samt att det icke är utan betydelse huru man förhåller sig uti lefvande Guds församling, sanningens pelare och grundfäste. Wiberg arbetade med nit och framgång för införande af god ordning i församlingarne i landet. Detta åter igen blef en orsak till stadigt framåtskridande och sund utveckling inom samfundet.

Utom goda instruktioner till kolportörer, råd i bref till särskilda personer eller församlingar, samt muntlig undervisning under hans många vidsträckta resor, då han aflade besök i församlingar, meddelade han många upplysningar i en cirkulärskrifvelse, som genom ombuden till 1857 års allmänna konferens ställdes till alla församlingarne i riket. Denna skrifvelse är så karakteristisk för Wibergs patriarkaliska ande och upplysande om omständigheter och behof under denna fostringstid och huru behofven tillgodo-

sågos, att vi anse det såsom vår skyldighet att, något afkortad, återgifva den.

"Cirkulär-skrifvelse:

Ombuden vid de svenska döpta kristnas första allmänna konferens, hållen i Stockholm d. 13 Juni 1857 och följande dagar: Till alla de Guds käraste, kallade heliga bröder ooh systrar, som med dem hafva *en* Herre, *en* tro och *ett* dop: Nåd, barmhärtighet och frid af Gud vår Fader och vår Herre Jesus Kristus!

Då vår högtlofvade Herre och frälsare efter sin stora nåd och barmhärtighet nu har behagat låta oss för första gången tillsammankomma såsom ombud ifrån de särskilda församlingarne af döpta kristna i vårt land, både till att gemensamt uppbygga oss på vår allra heligaste tro, och att med hvarandra rådpläga om de bästa medlen att befrämja Kristi rike äfvensom redan bestående kristna församlingars andliga välfärd vilja vi härmed sända eder några hälsningar till uppmuntran, till stadfästelse i den gudomliga sanningen och till broderlig förmaning.

Vi hafva de rikaste anledningar att tacka och lofva Herren för alla de stora välgerningar han har oss bevisat. Han har fört oss ifrån vårt naturliga mörker till sitt förunderliga ljus. Han har födt oss på nytt till ett lefvande hopp genom Jesu Kristi uppståndelse från de döda, upptagit oss till sina älskade barn och arfvingar, samt kallat oss till den eviga härligheten i Kristus Jesus. Men utom allt detta, hvilket vi hafva gemensamt med alla troende Jesu bekännare, har han äfven för oss behagat uppenbara flere af himmelens lönligheter, hvilka han har fördoldt för de flesta af våra medkristna(?). Och såsom en synnerlig nåd böra vi betrakta, att han har gifvit oss insikt uti sin vilja och råd med afseende på det kristliga dopet samt tillfälle att låta oss begrafvas med vår högtlofvade frälsare genom dopet till hans död och sålunda högtidligen ikläda oss honom.

Vi äro ännu en klen hjord, föraktade, försmädade och förföljde ej blott af den gudlösa världen, utan ock af många, som bekänna sig vara Jesu sanna efterföljare. Men låtom oss ej misströsta; oss gäller denna tröstefulla tillsägelse af vår frälsare: 'Frukta icke, du lilla hjord, ty det är eder faders goda behag att gifva eder riket' och 'Si jag är när eder alla dagar intill världens ända'.

Att Herren allt framgent vill vara när oss med sin nåd och välsignelse, samt bekänna sig till den sak, hvilken skiljer oss från så många kristna i vårt land, därom kunna vi vara fast öfvertygade, ej

blott däraf att den hvilar på ordets fasta och eviga grund, utan ock af det underbara sätt hvaruppå Herren i alla tider uppehållit den midt under det gräsligaste mörker och i trots af de svåraste förföljelsers stormar. Den lära, som skiljer oss ifrån andra kristna i vårt land, är icke, såsom mången föregifver, en ny lära; den härleder sig ifrån Herren Kristus och hans apostlar; den omfattades enhälligt af de första kristna under tvänne århundraden efter Kristi födelse; och sedan allehanda villfarelser begynte att alltmera allmänt utbreda sig ibland Kristi bekännare, försvarades den under alla tider af några sanna Jesu vänner här och där förströdda i den s. k. kristna världen. Till bevis därpå vilja vi blott anföra följande yttranden af de utmärktaste teologer ibland barndöparena själfva".

Han anför namn och vittnesbörd i saken, hvilka vi redan känna. Därpå redogör han i korthet för F. O. Nilsons arbete på västkusten och dess resultat, samt resultatet af allt banbrytarearbete i Sverige upp till 1857. Han uppskattade baptisternas antal därstädes till 1,400 personer. Därpå ställer han en innerlig förmaning till trosförvanterna att hvar och en enskildt och såsom helt arbeta för evangelii utbredande, själars frälsning samt troget fasthållande vid sanningen. Han skrifver vidare:

"Men såsom vi hafva att berömma och fröjda oss af de största nådesförmåner, så äro vi ock skyldiga att bevisa Herren den största tacksamhet och trohet, den mest självförsakande uppoffrande, nitiska och oförtröttliga kärleksverksamhet. Oss gäller synnerligen dessa Herrens ord: 'I ären jordens salt; men om saltet mister sin sälta, hvarmed skall man då salta? I ären världens ljus; icke kan den staden döljas, som ligger på ett berg. Icke tänder man heller ljus och sätter det under skäppan utan på ljusastaken, att det lyser alla dem som äro i huset' (Matt. 5: 13—15). Om några böra låta sitt ljus lysa för människorna, att de må se deras goda gärningar och prisa sin himmelske fader, så äro det vi. Därför låtom oss beflita oss att ej allenast fly allt det som ondt synes utan ock föregå uti alla goda gärningar på det vi må pryda Guds och vår frälsares lära i alla stycken.

Men ibland de goda gärningar, uti hvilka vi äro kallade att föregå våra medmänniskor och våra medkristna af andra kyrkobekännelser, intager den så kallade missionsverksamheten ett högst viktigt rum. Hvad kan vara viktigare än odödliga själars frälsning ifrån det eviga fördärfvet och deras undervisning uti den gudomliga san-

ningen? Kan en enda förlorad själ icke återlösas med en hel värld, hvad skola vi då säga om de millioner själar, som endast i vårt land vandra det eviga fördärfvet till mötes? Det berättas om vår Herre och frälsare, att, 'när han såg folket, ömkade han sig öfver dem', att de voro förlåtne (öfvergifne) och förskingrade, såsom de får, som ingen herde hade. Och han sade till sina lärjungar: 'Säden är mycken, och arbetarena äro få: Bedjen för den skull skördens Herre, att han sänder arbetare i sin skörd' (Matt. 9: 38). Här lära vi med hvad hjärta vi skola betrakta de tusendetals förlorade syndare, som bo och vandra omkring oss. 'När han såg folket varkunnade han sig öfver dem'. Denna djupa rörelse i Herren Jesu hjärta var ingen hastigt öfvergående känsla. De gärningar som han gjorde under hela sin lefnad visade, att hans hjärta alltid var uppfyldt af ett oföränderligt gudomligt medlidande. Om dagen var han så oaflåtligen sysselsatt med att meddela lekamlig och andelig läkedom åt de 'förlåtna och förskingrade' att man menade att han hade kommit ifrån sina sinnen; och hela natten 'offrade han bön med starkt rop och tårar' för deras frälsning. Vi kalla oss Jesu efterföljare och lärjungar; men huru mycket hafva vi af Jesu medlidande hjärta, huru mycket af hans djupa självförsakande allvar och nit att söka själars frälsning? Vi bekänna att vi tro på en evig fördömelse — uttalar sig väl denna bekännelse uti våra allvarliga, outtröttliga bemödanden att rädda själar från det eviga fördärfvet? O — må vi med bittra tårar begråta våra uraktlåtenhetssynder, och må vi med allvar bedja Gud om nåd att hädanefter kunna flitigt och troget verka Herrens verk medan dagen varar och ockra med de pund han oss förlänat. Må vi ofta bedja: Herre, *sänd, sänd* arbetare i din myckna säd! Må vi själfva gå ut i den myckna säden, om vi det kunna, eller må vi åtminstone med våra lekamliga medel något bidraga till utsändande af arbetare på det stora skördefältet; — må vi verka med all den makt Herren oss förlänat till befrämjande af Kristi rike och odödliga själars frälsning".

Därpå besvarar han tvänne frågor. Den första, huru vi såsom samfund kunna verka för "Kristi rikes befrämjande", och därnäst huru enskilda medlemmar kunna göra det samma. För förverkligandet af den första frågan rekommenderar han *enhet* och *samverkan,* gifver vinkar om arbetets utförande, dels såsom konferens dels såsom missionsföreningar, samt en varm, hjärtlig sammanslutning omkring

Jesus och våra gemensamma intressen. Med afseende på den andra frågan manar han till personligt, systematiskt gifvande, som har till följd försakelse, och framställer försakande män ur kyrkohistorien, hvilka böra mana till efterföljd. Han slutar sin skrifvelse sålunda:

"Men vilja vi rätt verka för Kristi rikes befrämjande, så är det icke nog att tala, predika och samla penningemedel; vi böra också

Anders Wiberg.
Vid något framskriden ålder.

ofta och allvarligt bedja att Guds rike måtte tillkomma och att sädens Herre ville utsända arbetare i sin säd och kröna deras arbete med den rikaste välsignelse.

Älskade bröder och systrar i Kristus Jesus! Vi hade ännu mycket att skrifva till eder om våra plikter mot Gud, emot församlingen och

emot hvarandra inbördes; men därtill vilja vi återkomma en annan gång, om vi lefva och Gud vill.

Vår Herre Jesu Kristi nåd och frid vare med och öfver oss från nu och till evig tid.

Å konferensens vägnar

A. Wiberg".

Wiberg arbetade nästan rastlöst. Det samma kan sägas om hans medarbetare, och sanningen utbredde sig raskt och harmoniskt. I cirkulärskrifvelsen, hvaraf vi återgifvit några fragment, finna vi att Wiberg manar till organisk sammanslutning för utöfvande af missionsverksamhet. Svenska baptisternas första allmänna konferens, som hölls 1857, är utan tvifvel själf ett resultat af pastor Wibergs samfundsordnande inflytande i landet. Vi känna icke detaljerna af dess sammankallande; men vi finna att ombud infunno sig ifrån alla Sveriges landamären. Delegater och antecknade deltagare vid denna konferens voro:

A. Wiberg och C. Möllersvärd, Stockholm;
Masser Anders Person och Näs Per Person, Orsa;
P. F. Hejdenberg och Jonas Engberg, Sundsvall;
J. P. Lundqvist, Örebro;
Jöns Segerström, Skåne;
Mårten Olof Erson, Wåmhus;
Dys Erik Erson, Älfdalen;
C. J. Dahlgren, Norrköping;
Per Larson, Bergsjö;
Nils Peter Åsén, Stöde;
Lars Petter Edholm, Ragunda;
Bengt Olson, Hassela;
Fredrik Forss, Forsa;
Lars Wikman, Hässjö;
A. P. Gahm, Hällestad;
Per Aron Anderson, Viby;
Gustaf Fagerström, Föglö, Åland;
Berndt Nikolaus Nilson, Odensala, Halland.

Hvar och en af dessa afgåfvo muntliga berättelser från sina respektiva orter, om baptismens upprinnelse och utbredning. En underbar känsla bemäktigar sig en vid läsningen af dessa mäns vittnesbörd. Man förnimmer en gryende morgonrodnad på det andliga området. Vi bli bekanta med män, som äro helt intagna af en härlig sak — en stor tanke: vårt land för Jesus,och att de vid förverkligande af detta storartade mål äro redo att offra sina lif om det gäller. En segerviss förhoppning besjälar dem.

Vid denna första konferens, som öppnades d. 13 Juni 1857 och hvarvid pastor Wiberg tjänade som ordförande, dryftades följande frågor:

1:o. Böra de af våra bröder, hvilka utgå för att predika evangelium, äfven i offentliga föredrag framhålla den heliga skrifts lära om det kristliga dopet?

2:o. Böra vi söka att befrämja den evangeliska alliansen?

3:o. Huru böra vi förhålla oss med anledning af de svårigheter, som uppstått till följe af det officiella prästerskapets vägran att till äktenskap sammanviga personer af annan bekännelse än den lutherska?

4. Bör församlingsmedlem, som utgår för att predika evangelium, därtill hafva församlingens bifall?

Endast dessa frågor gifva oss en inblick i vissa omständigheter, uti hvilka samfundet befann sig under ifrågavarande tid uppsprungna, som de synas vara, ur förhållandena; och äro därföre af stort intresse.

Efter längre eller kortare diskussion öfver dem stannade man vid utlåtande om:

Första frågan:

"På sådana orter, där andligt mörker och otro äro allmänt rådande böra skiljelärorna behandlas med varsamhet; men där hvarest andliga rörelser börjat uppstå och där själar med bekymmer fråga: 'Hvad skola vi göra för att varda saliga?' är det en plikt att öppet förkunna allt Guds råd om vår salighet"

Andra frågan:

"Emedan den evangeliska alliansens idé är att förbrödra sanna kristna af olika evangeliska kyrkosamfund, så hålla vi det för vår

plikt att verka till förmån för en stiftelse, som har till ändamål att utbreda och lefvandegöra den broderliga kärlek, hvilken den heliga skrift på det tydligaste anbefaller. Men att förblifva eller inträda i kristliga sällskaper, hvilka lägga band på samvete och öfvertygelse, synes oss vara att handla i strid med Herrens vilja".*)

Tredje frågan:

"Med anledning häraf uttalade konferensen enhälligt den vissa öfvertygelsen, att ett kristligt äktenskap ingalunda är beroende af den statskyrkliga vigseln, hvarföre äfven prästerskapets vägran att lysa och sammanviga icke bör förhindra dem af våra bröder och systrar, som tro sig af Herren bestämda för hvarandra, att ingå uti en äkta förening. Dock bör äktenskapet gifvas all den lagliga kraft, som under närvarande omständigheter står att vinna".

Fjärde frågan:

"Såsom svar på denna fråga uttryckte konferensen en enhällig önskan att församlingarne måtte antaga såsom grundsats, att ej tillåta någon medlem utgå för att förkunna ordet, som saknar församlingens förtroende, enär erfarenheten har visat att många drifvits till en sådan verksamhet af mindre rena bevekelsegrunder, hvadan det är nödigt att församlingen noga pröfvar dem, som vilja ägna sig åt ordets tjänst, till förebyggande af skada och förargelse, som eljest lätteligen inträffar".

Vid samma konferens fattades också följande beslut:

1:o En kassa skall inrättas, som benämnes: "De förenade svenska baptistförsamlingarnes gemensamma kassa".

2:o De medel som sålunda kunna inflyta, skola användas till de förenade svenska baptistförsamlingarnes gemensamma bästa.

3:o Denna kassa skall förvaltas af en "förvaltningskommitté", bestående af 12 medlemmar af Stockholms baptistförsamling.

4:o Denna förvaltningskommitté bör välja en sekreterare för de förenade baptistförsamlingarnes gemensamma angelägenheter.

5:o Medel böra insamlas dels genom kollekter och listor och dels genom sparbössor.

6:o Förvaltningskommittén bör låta trycka omslag till missionssparbössor och kringsända dem till församlingarne, på det att hvarje baptist må äga en sådan sparbössa.

*) Den sista klausalen alluderar antagligen på någon viss i sammanhang med en efterapning och en vrångbild af Ev. alliansen, där lutherska präster utöfvade censur. Vi återkomma möjligen härtill längre fram.

7:o Förvaltningskommittén bör så fort kassans tillgångar tillåta det, inrätta en kolportörskola i Stockholm, hvarest de bröder, hvilka församlingarne anse af Herren afskilda till ordets tjänst böra åtnjuta undervisning, för att sedermera utgå som kolportörer.

8:o Förvaltningskommittén bör äfven i mån af tillgångar låta trycka skrifter till försvar för de sanningar af den heliga skrift, hvilka äfven af sanna kristna förkastas.

9:o Förvaltningskommittén bör äfven bemöda sig om att insamla medel till uppbyggande af församlingshus.

10:o Förvaltningskommittén bör låta trycka 500 ex. formulär till flyttningsbetyg samt 500 ex. till bref, intygande rättighet att deltaga i Herrens nattvard.

11:o Söndagsskolor böra, så vidt möjligt är, inrättas inom alla församlingar.

12:o Allmän konferens bör hållas i Juni månad hvarje år, då ombuden äga att afgifva skriftlig berättelse om tillståndet inom församlingarne, till hvilka konferenser det vore särdeles önskvärdt, att alla församlingar, som därtill äga råd och lägenhet, afsända, utom församlingsföreståndaren, minst en församlingsmedlem.

Svenska baptisternas andra allmänna årskonferens hölls d. 11—15 Juni 1858 i 1:sta baptistförsamlingens i Stockholm bönesal n:r 13 Skärgårdsgatan.

Konferensen öppnades med afsjungande af ps. 124 sv. ps.-boken: "Vår Gud är oss en väldig borg" etc. samt bön. Pastor A. Wiberg valdes till dess ordförande.

Denna konferens var en af de betydelsefullaste af konferenser hållna af svenska baptister. Alldenstund vi framdeles skola återkomma till de olika ärenden, som förehades skola vi icke nu referera förhandlingarne. Blott några utmärkande omständigheter böra nämnas:

1. I stället för omkring ett 20-tal ombud vid föregående års konferens är den år 1858 besökt af 100 sådana.

2. Vid denna konferens märkas inga berättelser från församlingarne. Antagligen upptogs tiden med ärenden, som för tillfället ansågos viktigare.

3. Arbetskrafterna äro ökade sedan föregående konferens med bröderna Gustaf Palmquist, som anländt från

Amerika, Drake(?) och Per Palmquist, som blifvit döpta och förenat sig med samfundet.

4. Denna konferens är besökt af två engelsmän, pastor Howard Hinton och dr Edward Steane, samt bröderna J. G. Oncken och J. Köbner från Tyskland. Dessutom närvar och deltog Per Johanson från Hull, England. Dessa utländingars besök gaf en viss lyftning åt de svenska baptisterna inför svenska myndigheter.

5. Såsom exempel på den uppmärksamhet de svenska baptisterna ådragit sig utomlands — icke allenast i Amerika utan äfven i England och Tyskland — må också nämnas att de uppgifna engelske representanterna hade en längre skrifvelse "till bröderna af den svenska Baptist-association, församlad i Stockholm d. 11 Juni 1858 och följande dagar, af kommittén för de förenade baptistförsamlingarne i Storbrittanien och Irland", och undertecknad: "På uppdrag af kommittén för baptistföreningen i Storbrittannien och Irland.

London d. 31 Maj 1858.

Edw. B. Underhill, ordförande".

Tre år hafva icke förflutit sedan Wiberg hemkom från Amerika, men stora förändringar till det bättre hafva inträdt. Verksamheten tar allt mer en ordnad gestalt: 1) Ett samfundets organiseradt årsmöte, "konferens" har genom pastor Wibergs åtgörande kommit till stånd, visande en utmärkt sammanhållning redan från svenska baptistsamfundets barndom, hvilket åter lofvar godt för framtiden; 2) En sundare ordning vid församlingars organisation börjar från och med 1855 så småningom öfvas; 3) Systematisk insamling af medel för gemensamma missionsintressen är igångsatt; 4) En gemensam kassa är inrättad, som omhänderhafves af en förvaltningskommitté; 5) Frågan om läroverk (kolportörsskola) är väckt eller återupplifvad; 6) "Stockholms

Missionsförening'' bildades 1856 i enlighet med ''Evangeliska Alliansens'' grundsatser, och utförde redan från början en vidsträckt och välsignad verksamhet; 7) Samfundets indelning i distriktföreningar verkställdes vid 1861 års konferens, då gemensamma stadgar för distriktföreningar antogos, tiden för deras årsmöten och antalet föreningar bestämdes; 8) Ett radikalt tankeutbyte i muntlig och skriftlig debatt har framvällt och baptismen är åtminstone rekogniserad såsom en makt i samhället.

Samfundet har alltså vunnit betydligt i stadga i flere viktiga delar, hvartill vi snart mera detaljeradt skola återkomma.

2. Några drag af svenska baptisternas tro och lära.

Om det är allmänt kändt, hvad baptister tro, skulle allt vidare ordande därom vara öfverflödigt; ty svenska baptisterna vidblifva samma allmänna grundsanningar, som den stora baptistfamiljen för alla tider och i öfriga delar af världen. Några säregna karaktersdrag kunna någon gång förekomma bland en viss tids eller ett visst lands baptister. De svenska baptisterna förete också några för dem säregna drag, värda att något stanna för.

Allmänna drag.

Våra baptister buro den första tiden en viss herrnhutisk färg, som vi finna af deras predikan, skrifter och sånger. De voro också att börja med till en viss grad allianssinnade, hvilket dock snart upphörde, då de funno, hvad denna riktning bar i sitt sköte.

Svenska baptisterna äro svenskar äfven efter sin omvändelse. Därför hafva de också ådagalagt jämfördt med engelsmän och amerikanare mera tröghet. Men däremot äro svenska baptisterna både i Sverige och Amerika kända för mera samvetsgrannhet och varm gudsfruktan. Det är

icke ovanligt att kortspel, teaterbesök m. m. dylikt försvaras af amerikanska kristna, men anses af svenska baptister såsom världsliga nöjen, opassande för kristna.

Såsom alldeles enastående för svenska baptister, är så vidt vi känna, den absoluta tolkningen af apostelns ord: "Edra kvinnor tige i församlingen". Paragraf 11 af ordningsregler i 1:sta baptistförsaml. i Stockholm har följande lydelse: "Ingen medlem af kvinnokönet tillåtes att offentligen yttra sig, med mindre en sådan af ordföranden därtill särskildt uppmanas; utan måste en sådan medlem uppdraga åt någon broder att föra hennes talan".

Denna stadga må stå såsom en kulturhistorisk kuriositet. Hon har antagligen aldrig allmänt tillämpats.

Baptistsamfundet har inga s. k. bekännelseskrifter. Bibeln är för baptisterna tillräcklig såsom ett uttryck af deras tro. Omständigheter hafva dock tvingat någon viss församling eller grupp af församlingar att vara beredda, som de äro, att (för att gifva "skäl för det hopp som är i dem") vid vissa tillfällen publicera en s. k. "trosbekännelse", som dock aldrig anses såsom en substitution för Bibeln.

För så vidt baptisterna genom trosbekännelser eller på annat sätt uttalat sina uppfattningar af den heliga skrift öfverensstämma de i betydlig mån med andra protestantiska kristna.

För att nu inskränka oss till det som angår baptisterna i vårt fädernesland, meddela vi en "trosbekännelse" antagen af 1:sta baptistförsamlingen i Stockholm 1856. Den synes vara dels öfversättning, dels bearbetning af dylika, vi hafva på engelska.

Trosbekännelse.*)

"Varen alltid redebogne till att svara hvar och en, som begär skäl för det hopp, som i eder är; och det med saktmodighet". 1 Petr. 3: 15.

1. Vi tro, att både det gamla och nya testamentets heliga skrifter (de vanligen s. k. apokryfiska böckerna ej innefattade) äro af Gud ingifna samt utgöra den enda och fullkomliga regeln för vår kristliga tro och vandel.

2. Vi tro, att det är blott *en* lefvande och sann Gud — som är en ande, oändlig i alla fullkomligheter — som har skapat, uppehåller och regerar allting, och som har uppenbarat sig uti tre jämlika personer, fadern, sonen och den helige ande.

3. Vi tro, att den första människan Adam, var skapad helig, efter Guds beläte, men föll genom frivillig öfverträdelse af Guds lag uti ett tillstånd af synd och död; och att i följd deraf alla hans naturliga efterkommande hafva ärft hans fördärf, sakna all vilja att omvända sig till Gud och förmåga att fullkomligt hålla hans lag; samt äro därföre skyldiga till Guds vrede och evigt straff.

4. Vi tro, att vår Herre Jesus Kristus, uti sin ena person förenande en sann gudom med en sann mandom, har genom sin fullkomliga lydnad för Guds lag och sin försoningsdöd öppnat för alla en väg till återlösning och frälsning ifrån detta förtappade tillstånd; samt att hvar och en, som af hjärtat tror uppå honom, varder delaktig af denna återlösning och frälsning, utan någon egen förtjänst eller värdighet.

5. Vi tro att evangelium — det är, det glada budskapet om den salighet, som genom Kristus är förvärfvad, bör predikas för alla kreatur, att hvar och en, som hör evangelium, är pliktig att *bättra* sig — det är, med en hjärtlig sorg inför Gud bekänna samt öfvergifva sina synder — och på samma gång *tro* uppå Kristus såsom sin ende och alltillräcklige frälsare; — samt att hvar och en, som vägrar att göra detta, därigenom ådrager sig en dess svårare fördömelse.

6. Vi tro, att den saliggörande tron är en Guds gåfva, samt helt och hållet en frukt af den helige andes verkan genom ordet; att alla

*) Antagen af 1:sta baptistförsamlingen i Stockholm 1856, samt vid 1861 års konferens, för att föreläggas k. m:t tillsammans med en förklaring hvarföre samfundet ej kunde begagna sig af den nya dissenterlagen.

de, som varda saliga hafva af fadern blifvit gifna åt sonen och i honom utkorade till salighet och barnaskap förr än denna världens grund var lagd, samt att vi böra med yttersta flit söka att erhålla förvissning om vår egen utkorelse.

7. Vi tro, att det är den gudomliga lagens ändamål att vara 1) en tygel för de ogudaktige, till att afhålla dem ifrån utöfvandet af allt deras hjärtas onda uppsåt; 2) en tuktomästare att bringa syndare till Kristus, i det den förehåller dem Guds rättvisa fordran och hans vrede öfver synden, visar dem deras oförmåga att uppfylla denna fordran, och sålunda hos dem uppväcker behofvet af Guds nåd och syndernas förlåtelse; 3) en regel för de troendes vandel att efterföljas i det nya förbundets anda, — samt att lagen i och för dessa bruk bör inskärpas hos alla.

8. Vi tro, att dopet bör meddelas endast åt sådana, som själfva hafva aflagt en sannolik bekännelse af en lefvande tro uppå Kristus, att det blifver tillbörligen förrättadt endast genom hela människans neddoppning i vatten, samt att det bör föregå upptagande i församlingens gemenskap och begående af Herrens nattvard.

9. Vi tro, att en ordentlig Kristi församling är ett samfund af troende och döpta kristna, som hafva med hvarandra öfverenskommit att söka *hålla allt hvad han hafver befallt*, att uppehålla offentlig gudsdyrkan, att under den helige andes ledning utvälja ibland sig själfva herdar, eller tillsyningsmän och tjänare; att iaktta dopet och Herrens nattvard; att utöfva kristlig församlingstukt; att främja gudsfruktan och broderlig kärlek; och att bidraga till evangelii allmänna utbredande; samt att hvar och en sådan församling är ett oberoende samfund, fritt i sitt förhållande till alla andra kristna församlingar och erkännande Kristus allena såsom sitt öfverhufvud.

10. Vi tro, att den första dagen i veckan af de apostoliska församlingarne hölls helig såsom Herrens dag, i stället för den judiska sabbaten, samt att vi på denna dag i synnerhet böra församlas till allmän gudsdyrkan och öfva oss i gudaktigheten.

11. Vi tro, att den världsliga regeringen är af Gud förordnad, och hålle oss förpliktade att ära och bedja för konung och öfverhet, samt i allting lyda landets lagar, så framt de icke tydligen strida mot Kristi lag.

12. Vi tro, att denna värld skall hafva en ända; att vår Herre Jesus Kristus på den yttersta dagen skall åter uppenbara sig på jor-

den, uppväcka de döda ifrån deras grafvar och hålla en allmän dom, uti hvilken alla ogudaktiga skola blifva oåterkalleligen fördömda till evigt straff, men alla troende och rättfärdiga högtidligen insatta uti besittning af det rike, som dem tillredt var ifrån världens begynnelse".*)

Häraf framgår att de första fem artiklarne äro i full öfverensstämmelse med icke allenast lutherska kyrkans utan också med andra protestantiska kyrkors trosbekännelser.

Läran om försoningen, utkorelsen och Kristi andra tillkommelse, huruvida denna inträffar före eller efter det s. k. tusenåriga riket, har aldrig varit några brännande frågor inom baptistsamfundet i allmänhet och än mindre i Sverige.

Frågan om försoningen har aldrig inom svenska baptistsamfundet varit omtvistad. Allmännast har man vidblifvit den ställföreträdande, som utan tvifvel ensamt har stöd så väl af N. Test:s ordalydelse som anda. Om någon teoretiskt försökt fasthålla den sociniansk-valdenströmska har han dock praktiskt förkunnat: "Världen i Kristus försonad är vorden", d. v. s. "Gud var i Kristus och försonade världen med sig själf".

Predestinationen är så vidt vi veta icke teoretiskt omfattad och än mindre praktiskt tillämpad bland svenska baptister.

Den sjette art. af ofvan anförda trosbekännelse gifver vid handen att enligt ordalydelsen åtminstone Stockholms 1:sta baptistförsamling skulle vara calvinistisk, ifall hon i dessa sina första dagar hunnit sätta sig in i detta ämne.

Det är också anmärkningsvärdt att denna lära inrymmes i endast en artikel i anförda trosbekännelse. Redan tyska baptisternas art. om "nådavalet" är längre och mera omständlig. En "Confession of Faith" sammansatt i London 1689 af äldste för mer än hundra församlingar, och an-

*) Hvar och en af dessa punkter är styrkt genom hänvisning till flere bibeltexter. Vi ha utelämnat dessa af brist på rum.

tagen af "The Philadelphia Association" 1742, har tre vidlyftiga artiklar om utkorelsen. Den första om *Guds beslut*, den andra om *viljan* och den tredje om *Guds förbund*.

Svenska baptisterna hafva icke framträdt såsom några specialister i läran om Kristi tillkommelse — huruvida den inträffar före eller efter "tusenåriga riket". De tro på och vänta Kristi tillkommelse så innerligt som andra baptister och andra denominationer och önska att vara redo att möta brudgummen. Tiden när och sättet för Kristi tillkommelses och härliga uppenbarelses dag lemna de åt Herrens eget råd. Då ämnet behandlas äro de angelägna att göra det i samma mån, i samma anda och med samma termer som Guds ord.

I detta fall synes också de svenska baptisterna öfverensstämma med baptisterna i andra länder. I tyska baptisternas trosbekännelse, antagligen författad af J. G. Oncken, behandlas yttersta tingen på följande sätt.

Art. 15. "Om Herrens återkomst, de dödas uppståndelse och domedagen:

Vi tro på vår Herres Jesu Kristi återkomst i makt och härlighet. Vi anse hans uppenbarelses dag för att vara frälsningsverkets krona; ty på den skola all världens ögon se sanningen af hans underbara storhet. De skola se ärans konung krönt och med honom hans brudförsamling. De i Kristus afsomnade skola kroppsligen uppstå i härlighet, skola se honom, varda like och regera med honom.

Vi tro också på de ogudaktigas uppståndelse och världens dom, då alla människor skola uppenbaras för Kristi domstol, på det att hvar och en skall få igen sitt lifs gärningar allt efter som han har handlat, ehvad det är godt eller ondt. Såsom Guds son skall gifva alla dem, som efterföljde honom i tron evig salighet, så skall han också fälla fördömelsens dom öfver alla ogudaktiga. Vi hålla fast vid den heliga skrifts bestämda och klara uttryck, som skildra människans salighet och osalighet efter detta lifvet såsom oföränderligt, och tro att båda dessa tillstånd äro eviga, att alltså ingen öfvergång från det ena till det andra kan äga rum och att ingen frälsning efter döden är möjlig. Vi ihågkomma Herrens ord: "Jag kommer

snart!" och med anden och bruden, som vi tro oss vara en väsentlig del af, ropa vi: "Amen, kom Herre Jesu!"

I "Declaration of Faith", varande ett uttryck af hvad baptister i Förenta Staterna allmännast fasthålla, behandlas denna lära i art. 18 som följer:

"Vi tro att denna världens slut närmar sig; att Kristus skall på yttersta dagen nedstiga från himmelen och uppväcka de döda ur sina grafvar för slutlig vedergällning; att det högtidliga skiljande af de goda från de onda då skall ske; att de onda då skola dömas till ändlöst straff, och de rättfärdiga till ändlös glädje, och att denna domshandling bestämmer för evigt det slutliga tillståndet för människorna i himmelen eller helvetet, grundadt på rättfärdighetens princip". Nästan i samma ordalag talar "Confession of Faith", London 1689, art. 24.

Då vi alltså af allt hvad vi veta från trosbekännelser, diskussion och predikan baptisterna i Sverige allmännast ansluta sig till "post-millinarierna" tyckas de däruti vara samstämmiga med de flesta baptister i världen. Om Kristi tillkommelse och tusenårs-idén såsom våra "profetiska konferenser" och deras eftersägare tala:

Vår trosbekännelse af 1858 ingenting;

Tyska baptisternas trosbekännelse ingenting;

Förenta Staternas baptisters "Declaration of Faith", ingenting;

Engelska baptisters "Confession of Faith", London 1689 ingenting;

Den tidigaste baptistiska trosbekännelse som är känd, antagen i Schleitheim am Randen 1527, ingenting. - Så långt trosbekännelser.

Framstående, aktningsvärda och, skola vi säga, lärda män bland oss äro delade med afseende på läran om Kristi tillkommelse och "tusenåriga riket". Det tillhör icke oss att afdöma, hvilka hafva starkaste skälen för sin mening. Äfven de af våra bröder, som fasthålla att Kristus skall komma kroppsligen och upprätta ett jordiskt rike för tusen

år med sina detaljbestämningar göra det med stor varsamhet och kunna icke sammanställas med de egentliga yrkeskiliasterna. Den sunda frågan om Kristi tillkommelse är från nytestamentlig synpunkt en öppen fråga utan all slags mening att göra propaganda därför.

Om kommunion-frågan

lära de svenska baptisterna i likhet med de flesta andra baptister att medlemskap i församlingen föregås af sinnesändring, tro och dop i enlighet med Jesu befallning och apostlarnes handlingssätt och lära.*)

Dophandlingen är hela kroppens nedsänkande i vatten till faderns, sonens och den helige andes namn. Om man frånräknar några få af de tidigare baptisterna i England och Mähren äro eljest hela världens baptister ense i att antaga det kristna dopets form vara hela kroppens nedsänkande i vatten.

Då vi vidblifva att intet annat är kristligt dop än den troendes nedsänkning i vatten till den treenige Gudens namn, och att detta föregår eller medför medlemskap i församlingen och att nattvarden endast enligt Guds ord firas i församlingen, borde med nödvändighet följa att inga andra än de, som sålunda blifvit troende och döpta och anslutit sig till församlingen, borde ha tillträde till Herrens nattvard. Dock anse vi det såsom en särskild Guds skickelse att den lilla hopen af baptister i Stockholm, som nyligen blifvit döpta allt ifrån början öfvade sluten kommunion.

En af de sju första,**) som döptes i Stockholm berättade för oss muntligen följande:

"Då vi tidigt en morgon utanför staden hade blifvit döpta och hemkomna, voro vi samlade hos skräddaremästare Lund.***) Flere

*) Apg. 2: 37, 41, 42; 1 Kor. 12: 13, 27.

**) Erik Johanson.

***) Enligt "Betlehem-Kalender" för 1894 var gruppen samlad för att fira nattvarden först Söndagen efter dopförrättningen, som ägde rum Torsd. d 15.

af våra odöpta trossyskon för hvilka vi hade fullt förtroende voro närvarande. Frågan uppstod nu om dessa borde tillåtas deltaga med oss i brödsbrytelsen. Ett två timmar långt samtal uppstod om saken under det dessa väntade i ett angränsande rum. Af N. Test. funno vi att de troende i den första kristna tiden alla voro döpta innan de hade gemenskap med hopen i brödets brytande och i böner, hvadan vi måste gifva våra vänner ett afböjande svar och tillråda dem att först låta sig döpa".

Vi anse att detta resultat var en synnerlig nåd af Gud. De döpta troende i Stockholm utgjorde själfva en späd planta af nykristna och nydöpta; det oaktadt togo de lika så späda grupperna i landsorten en viss hänsyn till huru stockholmsbröderna handlade. Sagda hållning blef dem utan tvifvel till hjälp och exempel.

Om stockholmsbröderna kommo till detta resultat endast genom att betrakta Jesu och apostlarnes lära samt den första församlingens i Jerusalem exempel, utan något som hälst inflytande af äldre baptister å andra orter, är och förblir antagligen en hemlighet.

Men vi veta att F. O. Nilson hade mottagit sin första baptistiska fostran bland tyska baptisterna, hvilka redan öfvade sluten kommunion. Att F. O. Nilson redan år 1850 varit i beröring med vännerna i Stockholm och hade samtal med dem i andliga ämnen är också kändt. Forsell och Hejdenberg, som här voro de erkändt ledande, hade själfva blifvit döpta i Tyskland, hvarförutan Hejdenberg därstädes blifvit ordinerad till ordets tjänst. Dessa erhöllo utan tvifvel undervisning och råd, äfven hvad angick Herrens måltid och kommunionen. Dessutom var pastor Wiberg i Amerika, arbetade där i samband med baptistsamfundet, som öfvade sluten kommunion. Han underhöll en liflig brefväxling med bröderna här hemma. Det är icke orimligt att antaga att nämnda bröder med nämnda förbindelser i Tyskland och Amerika hade något med kommunionfrågans i Stockholms lyckliga lösning att göra. Det borde nästan anses såsom ett

underverk, om våra bröder i Stockholm endast skulle hafva litat på sin egen uppfattning af skriften i denna sak, nykristna som de voro, och vara i stånd att vid Herrens bord tillbakavisa dem, som de visste vara uppriktiga Guds barn.

Emellertid var början gjord till sluten kommunion, och vi hafva icke kunnat finna att någon agitation till förmån för öppen kommunion uppkom under de följande fyra åren.

Vid 1858 års konferens uppkom dock frågan för diskussion. Denna konferens var, som bekant, besökt af pastor Howard Hinton och d:r Edward Steane från England samt pastorerna J. G. Oncken och Julius Köbner från Tyskland. Diskussionen öfver kommunionfrågan fördes på engelska mellan dessa bröder.

Upp till 1770 hade de engelska baptisterna öfvat sluten kommunion. De förnämsta undantagen voro församlingarne i Bedfordshire och Hertfordshire, grundade af John Bunyan eller åtminstone under inflytande af honom. Han ansåg att olika meningar om vattendopet icke borde uppresa någon skiljemur mot deltagande i nattvarden. I början af detta århundrade åstadkom denna fråga en omfattande och långsam diskussion bland de engelska baptisterna, i hvilken den ansedde Robert Hall tog en framstående del. Blandade nattvardsgäster märkes efter denna tiden mer och mer i England, och är öppen kommunion numera i bruk i många församlingar därstädes.*) Detta förklarar delvis den ståndpunkt nämnda bröder från England intogo i diskussionen.

De tyska bröderna försvarade den slutna kommunionen; och obestridligen hade de öfvertaget i debatten. Alldenstund denna frågas lyckliga lösning hade och har stor betydelse för samfundet och på det att hvar och en må kunna själf afgöra hvilken sida hade den solidaste grunden återgifva vi diskussionen enligt konferensförhandlingarne:

*) Euc. Britt. III. Pag. 355.

"*Pastor Hinton* antog såsom gifvet, att alla öfverensstämde med honom uti att betrakta ämnet ur känslans synpunkt, hvarefter han sökte åskådliggöra, huru skönt och kärt det är att vid Herrens bord möta alla Guds barn, som i sanning tro på Herren Jesus, och som kunna till hjärtats tröst fira åminnelsen af hans försoningsdöd för all världens synd. Talaren ville icke blott på grund af känslan, utan äfven på grund af Jesu kungliga makt försvara sin åsikt." Man kunde icke neka att ju Jesus ville emottaga en hvar, som med lefvande tro omfattar den i evangelium tillbjudna försoningsnåden. Församlingen har ingen myndighet till att bortstöta den, som Jesus vill emottaga. Han har på intet ställe i sitt ord sagt att endast döpta få deltaga i nattvarden. Talaren kunde väl uti den heliga skrift icke finna något tydligt exempel på att församlingens medlemmar tagit nattvarden tillsammans med icke döpta kristna, fastän mången hade den öfvertygelsen. Intet ord i skriften kunde anföras, som tydligt förkastar den öppna kommunionen, hvarföre man trodde, att hvar och en borde äga frihet i detta stycke, så att om någon församling ville fira Jesu åminnelsemåltid tillsammans med odöpta, hvilka med sina gärningar bevisa sin tro på Herren Jesus, så har den frihet därtill, och detta bör icke förorsaka söndring församlingarne emellan; dock bör hvar och en vara viss i sitt sinne och alla vandra efter samma regel med hänsyn till allt, som blifvit dem uppenbaradt och som är öfverensstämmande med Jesu förordning.

Jag har varit lärare i fyrtio år, än i församlingar, som ansett den slutna kommunionen ensam vara rätt; än i församlingar, som ansett det samma om den öppna. Hvar och en har i England frihet att i detta stycke handla efter sitt samvete, och numera förorsakar denna fråga ingen strid mellan baptister. Talaren slutade med den önskan, att Gud måtte gifva de svenska bröderna visdom och frihet.

Pastor Oncken. Mot den föregående talarens yttrande, att intet ställe i skriften kunde anföras såsom bevis för, att endast döpta kristna borde få åtnjuta Herrens heliga nattvard, anförde Oncken Apg. 19; framställde sedan en kort tolkning af Matt. 28: 18—20, där talaren trodde sig finna på det tydligaste en positiv befallning, huru medlem-

J. G. Oncken.

mar skulle upptagas i församlingen. Lärjungarne fingo här befallning att 1) predika; 2) döpa och 3) lära dem, som blifvit döpta att hålla allt det, som blifvit dem befallt, i hvilket "allt" firande af Jesu dödsåminnelse äfven inbegripes. Men vi hafva icke blott en positiv befallning, att endast

döpta skola fira denna åminnelsehögtid. Vi hafva äfven exempel. Jag vill blott nämna Apg. 2. Den församling, som där omtalas, bildades af ofelbara män från denna synpunkt sedt. Tusental människor utropa: 'I män och bröder, hvad skola vi göra?' Petrus sade till dem: 'Gören sinnesändring och hvar och en af eder låte sig döpa i Jesu Kristi namn till syndernas förlåtelse, och I skolen undfå den helige andes gåfva': Sedan de blifvit döpta räknades de till församlingen såsom döpta och icke såsom odöpta. Tro vi att barndopet är ett mänskligt påfund, hvilket Gud aldrig i skriften hvarken genom positiv befallning eller genom exempel, gifvit oss rättighet att erkänna såsom dop; då drista vi oss icke att erkänna såsom församlingsmedlemmar andra än dem, som i allt vilja efterkomma Jesu befallning och den apostoliska kyrkans tydliga föredöme. Talaren uttryckte sin förvåning öfver, att från en gammal baptists läppar få höra barndöparnes orediga ursäkter.

D:r Steane ville i all kärlek och lugn framlägga sina åsikter, fastän de voro olika med den föregående talarens. Jag är, yttrade han, för den öppna kommunionen. Jag vill se alla trogna bröder vid Herrens bord. Hvar och en, som är skicklig för mästaren, är god nog för mig. Jag öfverensstämmer med dem, som försvara den slutna kommunionen i deras uppfattning af predikan och dopet. Men i Rom. 14, försvarar Paulus den stora grundsats, för hvilken jag strider. Den ene äter kött, den andre icke. Båda lefva i tron på Herren Jesus. Huru skola de möta hvarandra? "Hvem är du, som dömer en annans tjänare?" Hvem vill fördöma en odöpt broder,om man eljest kan kalla honom en broder. "Den ene gör skillnad på dagar den andre icke". I samma förhållande tycker jag mig finna nattvarden vara.(?) Hvar och en vare viss i sitt *eget* sinne ej i *brödernas*. Bröder af den lutherska bekännelsen anse sig hafva fått ett rätt dop såsom barn. Den som är döpt är döpt

till Herren och tvärt om. 'Hvarför dömer du din broder? Eller du andre, hvarföre föraktar du din broder'. 'Ty vi måste alla stå inför Kristi domstol'. Jag vill icke stå där i medvetande af att hafva föraktat någon Jesu lärjunge. Vidare. Huru upptog Herren Jesus mig och eder alla; som lutheraner eller baptister?'' — Nej; såsom fattiga syndare och stora brottslingar. Och just på samma sätt skola vi upptaga hvarandra, alla dyra bröder, som tro på och älska Jesus. Det är möjligt, att de fleste bland eder vilja försvara den slutna kommunionen. Hafven dock respekt för edra bröders samvete, som försvara den öppna. Låten detta icke störa eder frid och kärlek inbördes. Den församling jag tillhör har öppen kommunion. Och två hundra sådana församlingar finnas i England. Dessa hafva icke mindre nit i verksamheten för Guds rike och äro icke mindre välsignade i verksamheten för Guds rike än de andra. Jag är icke kommen för att tillkämpa mig seger för min åsikt utan för kärlek och frid. I himlen skola vi säkert ''sitta till bords'' tillsammans med många, som på jorden icke varit baptister. Gud gifve er utvidgade hjärtan.

Pastor Köbner. Herrens lag: 'Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjärta och af all din själ, af alla dina krafter och af all din håg och din nästa som dig sjelf', står i nära sammanhang med denna fråga. De, som försvara den slutna kommunionen, säga: Älska Gud i första rummet och bröderna i andra; de, som försvara den öppna kommunionen, säga: Älska bröderna i första rummet och Gud i andra.

Våra engelska bröder hafva yttrat, att nu mera finnes ingen strid bland baptisterna i England rörande denna fråga. Jag har mig dock bekant, att ännu i dag utgifvas skrifter, som förfäkta både den ena och andra åsikten. Stridsskrifter rörande detta ämne ha utkommit i en sådan mängd, att de ej skulle kunna rymmas på detta bord. Vi

hafva genom hela den engelska litteraturen icke alls vunnit någon upplysning i denna fråga. Vi måste gå tillbaka ända till början af denna strid och fråga: Skola vi följa känslan eller Guds ord? De, som vilja den öppna kommunionen stå på känslans grund — de andra på Guds ords grund.

Julius Köbner.

Men det oaktadt vill ingen af de senare tvinga utan lämna en hvar fullkomlig frihet att handla enligt sitt samvete. Jag försvarar den slutna kommunionen, icke därföre att jag förkastar eller fördömer bröder af annan bekännelse eller åsikt, utan emedan mitt samvete är bundet af Guds ord.

Jag kan uppriktigt säga, att jag känner många odöpta bröder, som i kristligt hänseende stå högre än döpta*) och jag älskar de förra och sammansmälter med dem mycket innerligare än med de senare(?) Det af d:r Steane anförda bibelstället uti Romarebrefvet är så långt ifrån att handla om nattvarden som öster är ifrån väster. Tiden medgifver ej att utförligare bevisa detta. Härmed har jag icke velat uttala en förkastelsedom, utan uppmanar på det allvarligaste, att vi älska hvarandra såsom bröder, så vidt vi finna tro på Herren Jesus, utan hvilken ingen frälsning vinnes, han må kallas baptist eller lutheran eller hvilket namn som helst. Hvar och en är så länge troende, som han söker göra Guds vilja efter som det blifvit honom uppenbaradt. Den, som icke vill göra Guds vilja, kan icke vara Jesu rätta lärjunge.

Det skulle för mig vara lika förskräckligt att här hafva föraktat ett enda af Guds heliga bud, som att hafva bortstött ett enda af Guds barn. Låtom oss därföre älska Gud först och sedan bröderna. Kan jag först taga nattvarden och sedan dopet, då kan jag upphäfva hvilken Herrens förordning som helst och komma sålunda att helt och hållet följa mitt eget tycke. Skiljen väl emellan det gudomliga och det mänskliga''.

Diskussionen i denna fråga fortsattes följande dag mellan samma bröder, men den är icke refererad. Vi ha anfört diskussionen mera för tidens och omständigheternas skull, under hvilken den fördes, än för dess *bevisstyrka*. Enligt vår tanke kunde bevisen för sluten kommunion förts med mera kraft och bestämdhet; men de voro starka nog för att tillbakavisa de svaga grunder, som våra engelska bröder anförde till försvar för öppen kommunion. Resultatet af diskussionen eller åtminstone efter densamma

*) Äfven Köbner skjuter öfver målet. All slags uppmätning och begränsning af kärleken och kristligt lif är oegentligt.

blef att 4 eller 5 voro böjda för öppen kommunion. Alla de öfriga "vidblefvo den dittills allmänt antagna grundsatsen, att dopet bör i alla händelser föregå upptagandet i församlingens gemenskap och begående af Herrens nattvard. Intet beslut fattades rörande de bröder, som afveko från den allmänna meningen.

Samfundet har också såsom ett helt behållit den mera bibeltrogna grundsatsen, att endast troende och döpta

Carl Schauffler.
En af Oncken och Köbners i Tyskland medarbetare.

kristna medlemmar af någon församling af troende och döpta kristna bör hafva tillträde till nattvarden.

Att öfva sluten kommunion är, som vi funnit, icke enastående för svenska baptisterna; men den bestämda hållningen i denna och andra spörsmål från den stund svenska baptistsamfundet var så att säga i sin linda till närvarande tid utan delning, är betecknande både såsom apostoliskhet och svenskhet, att dess omnämnande fullkomligt rättfärdigas.

Församlingstukt.

Begreppet församlingstukt omfattar i vidsträckt bemärkelse all varning för synd och förmaning till ett rättfärdigt lif. I inskränkt och sedvanlig bemärkelse stannar det vid bestraffning för synd och uteslutning.

Utan att försöka afgöra huruvida en förslappning inträdt de senare åren hvad församlingstukten angår, uttala vi den öfvertygelsen att våra veteraner inom samfundet ställde sig afgjordt på nytestamentlig grund och handlade i enlighet med apostoliskt föredöme. Några ha trott att församlingstukten är strängare nu än förr och att vi därföre hafva så stort antal årligen uteslutna. Olikheten är enligt vårt förmenande icke särdeles stor. Något kan dock hellre nu få passera, som för 20 à 30 år sedan hade till följd tillrättavisning och uteslutning.

Wiberg f. ex. framhåller och bevisar med Guds ord att äktenskaps ingående med ogudaktiga är förbjudet ja, att intimare vänskapsförbindelse med ogudaktiga är bevis för att en troende är på afväg. Så finna vi också att uteslutningar ägde rum icke allenast för okyskhet och dryckenskap utan också för oförsonlighet, "söndagsarbete och långvarigt uteblifvande från sammankomsterna" m. m. dylikt.

Vid baptisternas tredje allmänna konferens i Stockholm 1861 behandlades frågan:*)

"Hvad har en församling synnerligen att taga i akt vid upptagande af nya medlemmar och i afseende på församlingstukten?"

Såsom svar framhålles "att man näppeligen kunde vara för sträng vid upptagande af nya medlemmar". Om de dopsökande icke äro desto bättre kända, böra de vänta tills man hunnit lära känna dem. "Vissa kringresande predikanter hafva lagt allt för stor vikt på dopet, och i sin benägenhet att få döpa och bilda församlingar, gjort det utan

*) Naturligtvis på grund af gjorda erfarenheter.

att tillbörligt undersöka det kristliga lifvet hos dem, som begärt inträde i församlingen''. Detta ger oss en inblick uti svårigheter som förefunnos då. Samma fråga skulle kunna uppkomma nu. Månne samma svar skulle gifvas?

Följande siffror skola antagligen tala och i viss mån åskådliggöra om stor skillnad förefinnes mellan förr och nu:

Under tio-årsperioden*) 1855—1865 stiger antalet uteslutna. År 1861 äro de 705, som är den största uteslutningssiffra under denna period. År 1856 blefvo 18 uteslutna af 986 och 1865 uteslötos 183 af 6,606, som då utgjorde samfundets medlemsantal. De därpå följande tio åren 1865—1875 stiger uteslutningsantalen sakta och når år 1875 upp till 336, understigande 1864 års uteslutningssiffra med 26. Nästa tidsperiod ökas detta tal i oroväckande grad. Under år 1884 uteslötos icke mindre än 1,194, det största antal, som hittills uteslutits under ett år. Det följande året, eller 1885, uteslötos 12 mindre. Samfundet har nu också 28,766 medlemmar, då medlemsantalet tio år förut var blott 10,490. De sju år, som nu följa stiger uteslutningsantalet från 1,135 till 1,427, alltså något saktare än de föregående åren. Detta antal uteslutna är stort, sorgligt stort, men en jämförelse vill visa, att procenten icke är mycket större än någonsin förr.

Uteslutningsprocenten i förhållande till antalet samfundsmedlemmar och återupptagningsprocenten i förhållande till antalet uteslutna och till hvilken grad procenten af det ena eller det andra stigit eller fallit under de olika tidsperioderna blir möjligen tydligare genom följande lilla tabell:

*) De gifna årtalen hänföra till det år då statistiken gafs, men siffrorna, hvilka beteckna uteslutna och återupptagna, tillhöra det föregående året.

1856:	Uteslutna	2 proc.;	återupptagna	56 proc.
1861:	"	14 proc.;	"	5 proc.
1865:	"	3 proc.;	"	18 proc.
1875:	"	3 proc.;	"	39 proc.
1885:	"	4 proc.;	"	27 proc.
1893:	"	4 proc.;	"	24 proc.
1894:	"	3 proc.;	"	25 proc.
1895:	"	4 proc.;	"	35 proc.
1896:	"	3 proc.;	"	32 proc.
1897:	"	3 proc.;	"	30 proc.
1898:	"	3 proc.;	"	28 proc.

Detta är allt i runda tal; men så nära som möjligt.

Det är öfverraskande att finna enligt denna tabell, att antalet uteslutna medlemmar af hvarje hundratal samfundsmedlemmar icke är större, samt att uteslutningsprocenten icke stigit mera under årens lopp. Icke mindre öfverraskande är det, att så stor procent af de uteslutna ändå blifvit återupptagna, trots så många omständigheter, som på senare tider insmugit sig, hvilka försvåra återupprättelse och återupptagning. Statistiken, som visar resultaten af församlingstukten i dess omskrifna del fortlöper tämligen jämn. Åren 1856 och 1861 äro undantag. Det var naturligt, att samfundet i sin linda skulle hafva få uteslutningar. Man skulle hellre väntat mindre denna tid än två på 100. Mer än hvarannan person blef också detta år återupptagen. 1861 var ett sällningsår, då bl. a. den "sjödinska" syndfrihetsläran förpestade församlingarna. Fjorton på hvarje 100-tal medlemmar uteslötos detta år, den största uteslutningsprocent, som någonsin förekommit under de flydda 50 åren. Detta år visar också det minsta antal återupptagna, hvilket var att vänta.

Om vi uppdela den tid vårt samfund i Sverige ägt bestånd i tioårsperioder och taga hvarje tioårsperiods med-

lemsantal, uteslutna och huru många på hvarje 100-tal uteslutna blifvit återupptagna, räknadt i genomsnitt, ställer det sig så här:

Första tioårsperioden uteslötos fem personer på hvarje 100-tal medlemmar, och 20 personer af hvart 100-tal uteslutna återupptagas.

Andra tioårsperioden uteslötos tre personer på hvarje 100-tal medlemmar och 47 personer på hvart 100-tal uteslutna, återupptogos.

Tredje tioårsperioden uteslötos fyra personer på hvarje 100-tal medlemmar och 32 personer på hvart 100-tal uteslutna återupptogos.

Fjärde tioårsperioden ställer sig nästan lika med den tredje.

Femte tioårsperioden uteslötos sju på hvarje 200 medlemmar (= 3½ på 100) och 30 på hvarje 100-tal uteslutna blefvo återupptagna.

Orsaken till den jämnhet, som förefinnes hafva vi tvifvelsutan att söka i det sakförhållandet, att N. Test. under alla tider ligger till grund för den församlingstukt, som samfundet utöfvar. Och synes någon nämnvärd skillnad gifver det endast maningen: *"åter till ordet"*.

Konfirmationsfrågan har ofta varit en besvärlig fråga för samfundet. Det har naturligtvis legat nära till hands för oomvända barn, att vid den ålder, som är bestämd för konfirmationsläsning, lätt falla in med den lutherska opinions-strömmen och följaktligen "gå och läsa fram sig". Barnen hafva inbillats att de icke kunde bli riktiga karlar eller riktiga kvinnor, få tjänst eller arbete, få gifta sig o. s. v. om de icke blefvo "ordentligt konfirmerade".

Icke många barn, som blefvo omvända och döpta föllo dock för dessa snaror. Gjorde de det, blefvo de uteslutna. Ganska många oomvända barn, som af föräldrar, målsmän och i söndagsskolor mottagit nödig undervisning, om hvad

Guds ord lär och om världskyrkans grundlösa ceremonier, lydde råd och afstodo från konfirmationsläsningen. Men många föräldrar hafva visat sig mer än tillbörligt slappa i sina barns andliga uppfostran, samt likgiltiga för både inplantande af Guds ords lära, som i att upplysa om och förbjuda dem att "gå och läsa fram sig". Ibland hafva sådana föräldrar och målsmän ställts under församlingsdisiplin, hvilket allt icke kunnat aflöpa utan sin menliga inverkan på samfundet i sin helhet. Friare lagstiftning, sundare opinion, mera upplysning om hvad Guds ord verkligen lär, har möjligen redan haft, skall ännu mer i det kommande hafva, till följd en förändring till det bättre.

3. Afvikelser.

Det är i synnerhet tvänne afvikelser i läran af någon större betydelse, som uppstått inom svenska baptistsamfundet.*) Dessa läror fastän i vissa hänseenden alldeles motsatta hvarandra, öfverensstämma dock i afseende på det mål, som de sträfva mot, köttets renhet eller helighet, skickliggörande att såsom sådant inkomma i himmelen men på skilda vägar. Den ena förklarar, en gång för alla, allt kött — det fallna människosläktet såsom ett helt — rent, heligt ja gudomligt, tillräknadt i Jesu död utan afseende på om man för öfrigt lefver aldrig så sedeslöst. Denna lära har fått namn af syndfrihetsläran. Den andra af dessa afvikelser framhåller att människan måste genom en viss askes, lidande, sjukt grubblande och goda gärningar till sist blifva ren till sitt kött utan någon som hälst tillräknad försoning genom Jesu död.

---

*) Då vi säga att de uppstått inom baptistsamfundet, mena vi icke att de äro inhemska baptistiska villfarelser. De hafva helt andra källor. Historien ådagalägger att besläktade rörelser sedan århundraden tillbaka besvärat församlingarne.

"Sjödinska" syndfrihetsläran.

Syndfrihetsläran framträdde delvis redan år 1859. Den gick såsom en löpeld öfver församlingarne i olika delar af landet, spridande förödelse i sina spår. Några församlingar ruinerades helt och hållet. Andra voro nära sönderslitna af inre strider om denna lära, hvilket förlamade verksamheten och hindrade all framgång. Där denna andliga pestsmitta vann insteg, men församlingen icke upplöstes, måste naturligtvis en hel del medlemmar uteslutas. Före utbrottet af denna syndfrihetsmani döptes 1857 1,292 och 1858 1,492 personer. Såsom en följd af rörelsen nedgick de döptas antal ett år till endast 397, och medlemsantalet nedgick från 4,930 till 4,873.

Man skulle knappast trott att en så ohyfsad lära skulle vinna något gehör alls. Men dess grofva oförsynthet tyckes ha förbluffat somliga af sanningens försvarare, samt tjusat de enfaldiga. Dock voro snart våra bröder i härnad mot det onda. Detta tillsammans med den allt mer i dagen framträdande ihåligheten i denna syndfrihetslära gjorde att den snart blott var ett hemskt minne, och för offren var det "såsom uppvaknande från en ryslig dröm", såsom en tillrättakommen uttryckte sig.

För att spåra möjliga orsaker till dylika förirringar vilja vi blott erinra om följande:

Före de senare årtiondenas andliga rörelser, voro pietism och herrnhutism yttringar för den mera lefvande kristendomen. Dessa lifsyttringar, så goda de än voro, voro rika på andliga men skriftvidriga termer, hvilka ville vara uttryck för deras religiösa känslor. Dylika uttryckssätt blefvo snart ett "schibbolet", en oskrifven ortodoxi, på hvilken de "sannt väckte" skulle igenkännas. Redan den lutherska kyrkans medlemmar måste säga sitt: "Jag fattig syndig människa" etc., hvilket dock icke innebar så stor

fara, alldenstund en svensk luthersk bekännares lif vanligen stod i harmoni därmed. Annorlunda måste saken te sig då en pånyttfödd själ, som erfarit Guds för alla människor frälsande nåd, som lärer oss att försaka ogudaktigheten och de världsliga lustarne och lefva tuktigt och gudligt i denna världen, helgade till kropp, själ och ande måste uttrycka sig på det gängse sättet. Några exempel på sådana termer som vi åsyfta, må meddelas här:

"Mitt hjärta är ett ormbo". — "Jag syndar med hvarje ord och hvarje tanke". — "Ja, vi äro obegripligt usla". — "Det är alldeles grufligt hvad djäfvulen kan ragasta med en människa, som ändå skall tillhöra Kristus". — "Det är obegripligt hvad satan är slipad att bevara sina undersåter". — "Jesus vill med sitt blods kraft borttaga synden, och jag är däremot så förgiftad att stå emot".

Då sådana satser uttalades med afseende på Guds barn, som hade trott sina synders förlåtelse, afskydde synden och världen och lefde ett helgadt lif, är det självklart att sådant måste leda till andliga förirringar och begreppsförvirring. Ytterligheterna möta hvarandra. Från detta skriftvidriga troendet på en rysansvärd syndfullhet hos den sannt troende och bundsförvantskap med djäfvulen, var blott ett steg till den radikalaste motsatta sidan, en lika oskriftenlig syndfrihet, en köttets renhet.

Blott några få satser, som denna rörelses målsmän förfäktade, må tjäna som exempel på innebörden af den s. k. syndfrihetsläran.

Om Kristus:

"Kristus är född med arfsynd. Han hade egen synd till följd af, att han var född af en syndig kvinna". "Kristus är kommen i köttet och hafver fört det mänskliga genom dom och död upp i det heliga". "När Kristus dog på korset blef både hans egen och människoslägtets syndiga natur om intet, och när han uppstod med ett heligt kött blef vårt kött äfven heligt, rent och obesmittadt".

Om synden:

"Synden har varit borta allt sedan Jesus dog på korset". "Synden finnes ej till annat än i inbillningen". "Synden har väl varit

svår för människorna men god för Gud". "Gud har förutbestämt synden och det ondas tillvaro, på det man skulle kunna värdera det goda".

Om de kristna:

"Ingen omvändelse eller nyfödelse behöfves". "Att bedja är meningslöst, alldenstund man ej har något att bedja om". "Jag kan ej fördraga dylikt knäfall" (Sjödin). "Att bedja utan återvändo tillhör träldomens tid".

Om bibeln:

"Om jag skulle rätta mig därefter skulle jag finna att jag redan gått för långt. Apostlarne hade icke begrepp om den lära, som vi tro" (Sjödin).

Om de ogudaktiga:

"De uppstå icke, de straffas icke, de förintas". "Gud straffar ingen". "Straff förekomma endast i samvetet för dem, som inbilla sig att de hafva syndat". "Helvetet är till endast i de otrognas bröst här i tiden" (Sjödin).

Om djäfvulen:

"Djäfvulen fanns ej till före människan. En ond andemakt finns icke; den finner först sin tillvaro inom människan. Det onda kommer till självmedvetande inom människan".

"Har icke Gud förutbestämt det ondas tillvaro? men hvarföre? jo det var nyttigt. Det har varit godt för Gud och för Guds nytta måste människorna släpas med det onda. Skulle de också pinas för evigt för Guds skull? Omöjligt! Straff kommer endast i fråga i samvetet för dem, som tro sig af fri vilja göra ondt, men icke för oss, ty nu skåda vi genom Mose täckelse, och vi se att vi varit oförståndiga, då vi räknat med Gud efter förtjänst i afseende på ondt eller godt. Men detta barnsliga eller rättare tjänstekvinno-räknesätt, det följer länge med, och det vore icke för mycket begärdt att alla, som trott evangelium, redan skulle kommit till denna fullkomliga frihet, som icke aktar gärning och icke tänker på straff; ty äfven apostlarne Paulus och Petrus voro icke komna öfver denna gräns, åtminstone hvad deras bref utvisa. Men kanhända att Paulus var friare än hans bref innehålla, ehuru han måste tala såsom ett barn med barn. Men Petrus, som talar om de fallna änglarnes förvarande med kedjor och deras straff, han talade där om ting, som han *icke kände*, och hela hans skrifsätt utvisar att han räknade mycket efter gärning, förtjänst, straff och belöning. Låtom oss därföre pröfva allt och behålla det godt är. Bibeln är icke Gud. . . ." Så långt Sjödin.

Detta må vara nog för att göra klart af hvad halt denna lära var.

Man har kallat denna lära sådan hon framträdde åren 1859—1862 inom baptistsamfundet, för den "sjödinska syndfrihetsläran" efter dess förnämsta målsman, porträttmålaren Aug. Sjödin. En C. M. Carlander var hans lärjunge och medarbetare.

Vi lära först känna något om Sjödin, då han 1857 är ifrågasatt att blifva kolportör i den nyligen bildade Sundsvalls Missionsförening. Han ådagalade redan nu i sitt meddelande till styrelsen "ett vrångt och förvändt sinnelag". Sitt planmässiga beslut att fördärfva församlingarne låter han oss förstå. Då han redan ruinerat församlingen i Norrköping*) säger han sig stå i begrepp att utföra samma arbete i Örebro församling. Om han ej mottoges att tala i deras lokaler skulle han gå från hus till hus och meddela sina åsikter. "Här skall predikas syndfrihet", tillade han, "öfver hela Sverige ända upp i Lappmarken, och I (baptister) skolen krypa i stoftet och tigga om att få komma in i våra församlingar".

Raseriet fick dock ett jämförelsevis hastigt och snöpligt slut, såsom det ock förtjänade. Några af Sjödins mera ärliga medhjälpare fingo sina ögon öppna, återvände till Gud, hans ord och församling; och genom att meddela sina bittra erfarenheter i detta köttsliga sinnesrus, varnade de andra. Sjödin m. fl. af hans efterföljare förföllo i uppenbar ogudaktighet. Sjödin reste sedan till Amerika, hvarest ryktet vet berätta tämligen graverande saker om hans sedeslösa lif.

Det skall vara hemskt den stora räkenskapsdagen att stå inför världens domare såsom den som har förfört så många "af dessa små, som tro" etc.

*) Han tackade Gud att han "kvällen förut hade födt denna församling på nytt till kött och blod".

"Helgeanismen".*)

Sjödinska syndfrihetsläran framträdde visserligen ohyfsadt och djärft men med en rättframhet, som kan göra anspråk på ett visst erkännande. Helgeanismen har däremot utmärkt sig för förställning och önskat segla under falsk flagg. Den har under sken af religiös konservatism planmässigt utbredt sina åtminstone relativt nya åsikter. Helge Åkeson och hans lärjungar hafva städse presenterat sig såsom baptister — ja såsom riktigt äkta sådana, under det de velat ingifva misstro till baptistsamfundet, som af dem ansetts affallet. Baptistförsamlingarne hafva mestadels varit helgeanisternas verksamhetsfält, och hafva svårigheter uppstått i någon församling, hafva de strax inträffat där, underblåsande ledsamheterna för att splittra församlingen samt bilda sig själfva till församling oftast af missnöjda och tvätydiga karakterer.

Af dessa m. fl. orsaker har denna afvikelse blifvit varaktigare och åstadkommit mera ondt än den sjödinska villfarelsen. Mången blomstrande församling sönderslets, mången enskild enfaldig själ led för alltid skeppsbrott på tron. Vårt fält kom mångenstädes, såsom t. ex. i Skåne, Gotland och Dalarne att förete en syn, som, för att tala i bild, påminde om en plats där en skogseld hade rasat. Något friskt träd återstår här och hvar, under det aska och svartbrända stubbar vittna om eldens härjningar. Men därigenom har dock denna villfarelse i senare tider dess bättre blifvit känd inom församlingarne, som numera äro bättre på sin vakt.

Hvad är då egentliga orsaken och ursprunget till denna lära och hvaruti består villfarelsen?

Att ingå i detalj och försöka spåra orsaken eller ur-

*) Benämningen helgeanism härleder sig icke, som somliga trott, från helig utan från Åkesons förnamn *Helge*.

sprunget till den s. k. helgeanismen skulle allt för mycket inkräkta på vårt utrymme. Möjligen märkes i Helge Åkesons yttranden vid 1861 och 1866 års konferenser i Stockholm afvikande tendenser. Dock voro dessa, om ej alldeles bibeltrogna, ännu oskadliga. En ensidigt framhållen rättfärdighetslära å ena sidan och lättsinnigt lefverne hos några, som den första tiden ansågos för pelare och till slut föllo i uppenbar osedlighet och fritänkeri må möjligen hos en Helge Åkeson hafva framkallat funderingar, som kulminerade i en åt andra hållet skriftvidrig lära om rättfärdiggörelsen.

Helge Åkeson blef, trots sitt förödande arbete, behandlad med en mer än tillbörlig undfallenhet. Till ock med 1873, efter det man i tio år haft tillfälle se huru hans förvända åsikter åstadkommit sorg och strid och splittrat församlingar, sväfvar man i ovisshet om det tillbörliga att offentligt i Evangelisten brännmärka en dylik falsk arbetare. Denna undfallenhet var icke välbetänkt; ty hvarhelst H. Å. kom var han ansedd som en äkta baptist och mer än vanligt så. "Vi", säges det från en förödd församling, "förstodo icke i början af hans verksamhet dessa nya läroåsikter, som han införde" och "hvad han sade togs alltid för godt och äkta". Detta skulle icke hafva varit fallet om han tidigt och offentligt blifvit grundligt vederlagd.

Att börja med skola vi anföra några tidiga yttranden af Helge Åkeson, hvilka icke sakna betydelse, då man ställer dem i ljuset af hans under den flydda tiden mera utpräglade läror.

På tal om understöd för lärare och kolportörer säger han det vara "underligt att ett land, där det finnes 5,000 döpta kristna skall behöfva mottaga hjälp utifrån",*) att

*) Som vi veta understöddes "Am. Bapt. Publ. Soc." sedan 1856 Wiberg och flere kolportörer i Sverige.

"kringresande evangelister, jämt anse sig behöfva skjuts. Ansåg det ock godt för ordets förkunnare att stundom arbeta med sina händer" för sitt uppehälle. I fråga om andlig slapphet säger han: "Hittills har blott evangelium förkunnats, men sedan har man släppt dem på ett vidt fält; man har väl gjort porten trång men ej vägen smal". Med afseende på predikanters skolbildning yttrade H. Å. att "en välsignad verksamhet kan utöfvas utan någon stor lärdom; världslig visdom är ej nödvändig". Han förordade "helst självbildning, att studera på egen hand under sin dagliga kallelse eller på mellanstunder, då man är ute på missionsresor". På tal om i hvilket afseende Kristus är vårt lif fäller han följande betecknande yttrande: "*Om vi kunde tänka*, att människor *kunde* göras oberoende (frie?) af sin skuld därigenom att Kristus dog för oss, så hade vi ändå ej förmåga att göra något godt utan hans kraft".

Så där mycket undföll honom vid konferenser, då han för öfrigt helt naturligt var reserverad. Huru oskyldiga dessa yttranden i och för sig må synas bör man dock erinra sig dem och hvart de pekade, då man framdeles finner helgeanismen mera utpräglad.

Af Helge Åkesons lärosatser, sådana han meddelade dem upp till 1872, anföra vi följande:

Att människan genom tron på Kristus får syndernas förlåtelse men sedan uti sina verk träder inför Guds tron och dom och då icke i Kristus utan i sina trosgärningar består inför Gud, att inneboende synd icke får förefinnas hos kristna, utan måste sådant genom bön och vaksamhet utrotas så att vi i lära och lefverne och syndfri natur blifva lika med Jesus. I stället för ordet "evighet" brukar Helge Åkeson ordet "tidsålder", "tidsåldrigt lif" och "tidsåldrigt straff" och menar därmed en längre eller kortare tidrymd såsom "tusen år" Uppb. 20: 6. Hvart dylika satser skulle leda var icke svårt att inse. Om någon ännu skulle sväfva i oviss-

het om hvad helgeanismen är och hvart den leder så läse man blott hvad en af Helges förnämsta lärjungar och helgeanismens aktive förfäktare, C. G. Lindberg säger. Några få teser såsom prof kunna här blott beredas rum.

Människan "är utrustad med andlig begåfning, med lustböjelser och anlag för det rätta och sanna, det goda och sköna, hvilka grundanlag höra till hennes andes grundväsen, och som äro det hos henne medfödda oförytterliga gudsbelätet, hvilket också är afpassadt för den andliga världen"... "Såsom sådan har hon utgått ur hans evighets sköte, hvarföre hon också af naturen är ofördärfvad, om hon annars bibehålles däruti genom en god uppfostran och en sund utveckling".

"När därför Gud börjar sitt verk uti människohjärtat, så skapar han ej nya själsegenskaper; nej han väcker de hos människan förut nedlagda själsförmögenheter"... "t. ex. förmågan att glädjas, älska, tro och hoppas".

"Ett lif af pröfning, där människoanden har att fostras, danas och helgas, och på hvilken lidandets väg hon har att medtagas, bevaras till genom frälsning; men till allt detta tyckes våra dagars religiösa sträfvanden intaga en nekande ställning, samt visa sig mest böjda för att undertrycka allt af en högre natur och ersätta det endast med *snack om tro på "en annans (Jesu)**) tillräknade rättfärdighet".

"Det är Guds mening att fostra oss till genomfrälsning. Job skulle öfvas i tålamod och Jesus skulle uppfostras genom lidande för att på denna väg utkoras för sitt höga värf". "Äfven Stefanus skulle aprobera kristendomen och visa att den kunde skapa blodsvittnen, såsom Jesus genom sitt eget utgifvande för sanning och rätt presenterade det trogna blodsvittnet i egen person". Ja lifvets "Herre

*) Kursiveringen af oss.

och dödens besegrare själf döende. Härigenom är vägen utstakad af den store mästaren. Lycklig den som har tro nog att gå den''. ''För dem, som lägga sin frälsning utom sig i Kristi död förefaller detta såsom en galenskap; ty de säga: hvad Gud har gjort för människans frälsning, har han så riktigt utfört i Kristi död, så att där är ingenting mera att göra'.

''Vi, som ej åtnöja oss med dessa hugskott, inse att den frälsning, som Gud utför inom människosjälens värld, fullbordas så långt man hunnit undan för undan i den mån Herren får regera hågen och viljan; och det hvarifrån Gud icke fått frälsa människan, det utför han i den mån som hon helt öfverlämnar sig uti Guds hand under hans huldrika barmhärtighet''. Så långt helgeanisten Lindberg.

Vi ha endast anfört Helge Åkesons tidning ''Upplysningens Vän'' och C. G. Lindbergs bok ''Lifvet i Herren''. ''Utaf din egen mun dömer jag dig du onde tjänare'', säger Jesus. Detta är tillämpligt här. Hvad är alltså helgeanismen enligt deras egna ord? En sällsam blandning af grof rationalism och fritänkeri, som söker ur Guds ord hämta andlig värma för sina hemskt kylande läror. Med afseende på Kristus, människans egen godhet, försoningen, frälsningen och evighetsbegrepp äro de unitarianer och universalister. Tillägges härtill Lindbergs ord, att ''Gud flyter in i människans väsende och naturaliseras med henne'' att Gud ''utgör kroppsligheten i det kroppsliga, andligheten i det andliga, det rörliga i rörelsen, det lefvande i lifvet, det öfver allt upphöjda i det höga'',*) så finna vi att helgeanismen dessutom är panteistisk d. v. s. fullflätad hedendom. Icke underligt om helgeanismen åtminstone nu gjort ifrån sig inom baptistsamfundet.

Dessa tvänne villfarelser, sjödinska syndfrihetsläran

*) Ur samma C. G. Lindbergs skrift.

och helgeanismen, äro egentligen de enda, som planmässigt arbetat på baptistsamfundets ruin. Mormonismen och en affallen adventist Chas. Lee, som på senare tid kommit från Amerika, ha ju vunnit något offer; men detta har varit för obetydligt för att i någon märkbar grad inverka störande i samfundet.

4. Bröderna Johannes och Per Palmquist.

Vi ha redan kastat en blick på Gustaf Palmquists lifsgärning. Alla tre bröderna, Johannes, Per och Gustaf Palmquist äro födda i Pilabo, Solberga socken, Småland, blefvo tidigt omvända och ha hvar och en af dem gjort sitt inlägg till baptistsamfundets utveckling i landet.

Johannes Palmquist.

Denne veteran från den andliga daggryningen i vårt fosterland var född d. 22 Okt. 1805, och var den andra i ordningen af sju barn. Han var den förste af syskonen att lära känna Jesus såsom sin frälsare. Detta inträffade 1823, då han var 18 år gammal. Samtidigt härmed blefvo också hans bröder påverkade af Guds ande, som verkade syndakännedom och allvarligt behof af frälsning, allt som det synes en följd af moderns, Helena Nilsdotter, varma förböner och innerliga förmaningar. Hela familjen i Pilabo hydda var ansedd som "läsare". För att få lyssna till lefvande predikanter, s. k. "läsarepräster", såsom Nyman, Sellergren och Sundelin, ryggade våra vänner icke tillbaka för att vandra till fots 11, 13 à 14 svenska mil.

Unge Johannes' lifligaste önskan var att blifva präst; men medel saknades honom att studera. Vid 21 års ålder lämnade han det kära hemmet och ingick såsom elev hos socknens klockare, hvarest han stannade i tre år. Hösten 1829 aflade han i Stockholm organist- och skollärareexamen. Det blef dock icke någon lätt sak för honom att erhålla anställning. Vederbörande, som fruktade att få en

Johannes Palmquist.

troende man, "smålandsläsaren", att undervisa barnen, varnade för honom och vår Johannes fick vänta i tre år. Under tiden lärde han i hufvudstaden känna George Scott m. fl. troende, hvilket var honom till stor uppmuntran och blef säkert icke utan betydelse för hans karakter och lifsarbete.

Slutligen fick han plats som skollärare och organist i Nacka och Erstavik nära Stockholm. Utom detta sitt kall sökte han också tjäna sin mästare genom att sprida andliga skrifter och att *"vittna"*, såsom han blygsamt kallade sitt muntliga förkunnande af Guds ord, om *"vännen den bäste"*.

Den 1 Maj 1834 lämnade han sin befattning i Nacka och Erstavik för ett liknande kall i St. Mällösa, Nerke.

Här öppnade sig ett vidt fält för honom. Den andliga okunnigheten var här öfver höfvan stor. Sannt troende kristna voro icke ens till namnet kända. Dryckenskap och andra laster rasade fruktansvärdt. I förtröstan på Herren grep han sig saken an. Man samlades första tiden inom lyckta dörrar, af fruktan för fiendernas anlopp. Herren var med. En väckelse utbröt snart, och icke så få blefvo omvända. Alldenstund dryckenskapen var ett stort hinder för mottagande af det glada budskapet, ägnade Johannes Palmquist särskildt uppmärksamhet åt nykterhetsarbetet. Han blef i stånd att 1841 bilda en nykterhetsförening, den första i Nerke, hvilken inom kort räknade 400 medlemmar.

Sålunda arbetade Palmquist med nit och mycken vishet såsom skollärare, nykterhetspredikant och evangelist för samhällets väl och Guds rikes utbredande i 16 år, då prästerskapet, som fruktade för följderna af för mycket ljus, afskedade honom från skollärarebefattningen. Efter ytterligare sex år måste han också afsäga sig organistsysslan. Fastän sålunda utesluten från större publika rum fortfor han att verka Guds verk. Han byggde med sina vänners tillhjälp ett bönehus, antagligen det första i Nerke,

1857. Här hade han nu förmånen att inför stora skaror tala Guds ord.

Johannes Palmquist var en saktmodig man och ådagalade alltid vishet och försiktighet i sitt nit. Men det oaktadt blef han motverkad i sitt arbete af både präster och deras handtlangare, pöbeln. Han var hotad med fångskjuts, fängelse och böter ja — till lifvet. Herren bevarade dock detta sitt "vittne" från att svårare drabbas af fiendernas hot.

Vid ett besök i hufvudstaden 1858 blef han begrafven med Kristus genom dopet till döden, och året därpå bildades församling i St. Mällösa, som redan vid konferensen 1861 efter blott två års tillvaro räknade 120 och 1870, 307 medlemmar.

Sedan 1871 och till sin död var han bosatt i Stockholm. Öfver allt i landet, hvarhälst han under vidsträckta resor vittnade, så väl som vid större och mindre möten i hufvudstaden var han gärna hörd, om den sinnesändring som är inför Gud och den tro som är på vår Herre Jesus Kristus. Hufvudämnet i hans tal var "vännen den bäste". Utom dess var han en flitig och alltid kärkommen besökare i sjukhus, i fängelser och i hemmen — i de eländas boning så väl som i de rikes palats var han en gärna sedd gäst, hade ett godt och väl afpassadt ord till alla.

Efter ett troget och välsignelserikt arbete i Herrens vingård under den ansenliga tiden af 70 år, 1824—1894, hemförlofvades denne 19:de århundradets Johannes, "kärlekens apostel", d. 14 Nov. 1894, i en ålder af 89 år.

Johannes Palmquist var en, kanske den sista, representant för pietistiskt och herrnhutiskt kristendomslif, en länk mellan 18:de och 19:de århundradets religiösa rörelser. Han är en af svenska baptisternas banbrytare för det före honom i andlig lägervall liggande Nerke och just rätte mannen för nerkesbons provinsial-lynne. Ett drag af religiös diplo-

mati, mycket utmärkande för Johannes Palmquists karakter, finna vi i hans egen muntliga rapport om baptismen i St. Mällösa gifven vid 1861 års konferens i Stockholm. Han säger: "Det är nära 30 år sedan Gud började öppet här bereda stenar för sin nytestamentliga tempelbyggnad. Men någon egentlig församling efter N. T:s föreskrift bildades icke förr än den 3 Juli 1859. Orsaken till dröjsmålet var den, *att man väntade i stillhet på ledning ofvanifrån* för detta viktiga steg, ty Herren har sagt: 'I skolen icke draga ut med hast eller vandra med flykt, ty Herren skall gå före eder'. Och när detta skedde följde vi med i trots af de röster både in- och utifrån, som höjdes däremot".

Utom det att genom honom en församling i St. Mällösa kom till stånd och stadga, hade Palmquists lugna och godmodiga ande ett välgörande inflytande i hela provinsen och längre. Bestämdast träda dock i dagen hans säregna själsegenskaper genom hans verksamhet såsom hus- och sjukbesökare, såsom de olyckliges tröstare och i ett djupgående medlidande med armodets barn.

"Jag har", säger den vid hans graf tjänstgörande prästen, "mött denne broder i de högt uppsattes salar; jag har också mött honom vid den döendes läger och i armodets hem, och öfverallt har han spridt kärlek och fått kärlek igen".

Han hade en aldrig sviktande tro på Guds kraft, sanningens seger och Kristi försoning såsom den enda frälsningsklippan.

På sitt sista frågade han sin dotter om hon hade sagt läkaren allt som denne borde veta om honom. Då hon svarade jakande, sade den döende: "Men har du sagt honom det väsentligaste?" "Hvad är det då?" frågade hon. "Jo", svarade han, "att jag hvilar på grunden". Detta var för Johannes Palmquist det viktigaste.

Per Palmquist.

Per Palmquist föddes 1815. Redan vid åtta års ålder erfor han kännedom om sina synder och var på sätt och vis från denna tid uttagen från världen, läste, bad och försökte att afhålla sig ifrån allt, som han förstod vara synd och tog aldrig del i den öfriga ungdomens s. k. nöjen och synder. Det var dock först vid tjugonio års ålder, som han erhöll förvissning om syndernas förlåtelse och frid med Gud. Han skyndade att omtala denna nyhet för sin broder Gustaf, som ännu icke

Per Palmquist.

var frigjord, och blef ett medel i Guds hand till hans omvändelse. Döpt i Stockholm, antagligen af denne sin bror, 1858 tillhörde han 1:sta församlingen till sin död.

Per Palmquist var en stilla och fridsam man. Han var en pelare i församlingen och bidrog i råd och dåd till församlingens framgång. I synnerhet lade han sig ut för saken då Betelkapellet skulle byggas.

Största betydelsen för samfundet i sin helhet är Per Palmquist såsom bokförläggare. Han har i denna egenskap uträttat oberäkneligt mycket godt. Den kristliga litteratur, som utgick från hans förlag eller firmans med hans namn, har köpts och lästs vidsträcktare och allmännare än det af baptister predikade ordet. Särskildt var detta fallet den första tiden, då man somligstädes var förbjuden att predika, men tilläts att sälja böcker. Vi kunna naturligtvis ej uppräkna de alster, som Per Palmquist utgifvit eller varit förläggare för, utgörande allmän uppbyggelse samt söndagsskollitteratur i mängd, och nämna därför, ur minnet några af de tidigaste:

"*Den kristlige barnaläraren*", före 1851.
"*Andliga sånger för barn*", tre häften 1855.
"*Skolsånger*", ett häfte.
"*Alpernas Israel*", en berättelse om Valdenserna.
"*Pilgrimssånger*", 1859.
"*Ljus i Hemmet*", m. fl.

Men det allra betydelsefullaste momentet i Per Palmquists lifsgärning är, enligt vårt förmenande, då han första Söndagen efter jul 1851, bildar den första söndagsskolan i Sverige, hvilken verksamhet sedan omfattats af de olika religiösa denominationerna, blomstrat och burit så härliga frukter. Han har härför blifvit kallad Sveriges "Robert Raikes". Han var den yngste af det så bekanta triumviratet, palmquist-bröderna, och ingick för några år sedan i den himmelska hvilan.

5. *Anders Wiberg.*

Pastor Anders Wiberg intager utan gensägelse den betydelsefullaste platsen bland svenska baptisternas banérförare i vårt fosterland. Hans lefnadsbana är ganska lång. Omvänd 1842 utgör hans arbetsdag i Herrens vingård icke mindre än 43 år och välsignad med mer än vanlig fram-

gång. Hans arbete omfattar många och långa missionsresor, däribland två till England och två till Amerika, en rastlös anderik och fruktbärande predikoverksamhet, ett icke ringa skriftställeri, ådagaläggande stor klarhet i tänkande och omutlig trohet mot den heliga skrift. Allt gör att en teckning af hans lif borde erhålla ett ansenligt rum i detta arbete. Men vi äro tvingade af flere omständigheter, att endast i all korthet gifva några drag ur denne ädle mans lif och hänvisa våra läsare till den utförliga lefnadsteckningen af A. Wiberg, utgifven på föranstaltande af vänner 1888 och distribuerad af Evangeliska traktatsällskapet i Stockholm.

Anders Wiberg föddes i byn Wi, Tuna socken nära Hudiksvall d. 17 Juli 1816. Hans fader Erik Erikson, som egde gården, var född d. 13 Maj 1780 och hans moder Christina Carlsdotter, likaså född i byn Wi d. 7 Aug. 1777. Fadern dog genom olyckshändelse redan d. 12 Okt. 1823, då vår Anders endast var sju år gammal.

Huru en tillfällighet kan blifva af största betydelse visar följande: En tullvaktmästare från Hudiksvall besökte Wibergs hem för några uppköp. Han fäste sina ögon på den lille Anders, som han fann vara rikt begåfvad och sade till modern: "Denne gosse borde studera". "Dessa ord", säger Wiberg, "fäste sig i min moders sinne". Han blef först satt i en "lancaster-skola". År 1827 inträdde han i Hudiksvalls högre elementarskola, och 1833 i Gäfle gymnasium.

Vid 19 års ålder hade han tagit studentexamen och inträdde i Uppsala universitet. Af brist på medel nödgades han dock att afbryta sina studier och antaga plats såsom informator. På hösten 1842 återupptog han sina studier i Uppsala och blef prästvigd 1843. Han tjänstgjorde några år som luthersk präst, men måste på grund af samvetsbetänkligheter taga afsked från prästembetet i Nov. 1850. Den fråga, som då särskildt besvärade honom, var

Anders Wiberg.
Under senare åren.

ogudaktiges deltagande i nattvarden. Gud hade utsett honom till ett härligare och sannare verk än den lutherske prästens.

Redan i sin tidiga barndom var Wiberg allvarsamt berörd af Guds ande och bad under tårar enligt en gudfruktig kvinnas råd om syndernas förlåtelse med följande ord: "Söte Jesus gif mig ett nytt hjärta". Dock förirrade sig unge Wiberg i världen och kom långt bort från fadershuset; men den gode herden lämnade icke sitt bortlupna får. Han blef väckt 1839 eller 1840, kom till full visshet om sina synders förlåtelse först omkring tre år därefter, då han på sina knän läste ett stycke ur Joh. Arndts "Sanna Kristendom", så lydande: "Men när en människa med den förlorade sonen återvänder (Luk. 15: 18), ångrar sig och gråter öfver sin synd, undviker och hatar den, beder till Gud om nåd och ser i tron på den korsfäste Jesus och hans blödande sår (såsom Israeliterna sågo på den röda kopparormen i öknen 4 Mos. 21: 8), och säger: 'Gud, miskunda dig öfver mig syndare', (Luk. 18: 13); då är allt förlåtet och glömdt till och med om en människa hade begått all världens synd" etc. Härom skrifver Wiberg själf: "Jag erhöll nu frid genom tron och kunde fröjdas i Gud genom Jesus Kristus min frälsare. Öfver mig som vandrade i dödsskuggan har ljus uppgått. Jag har nu fått nåd att blicka upp till en korsfäst frälsare, liksom israeliterna sågo på kopparormen, och jag är frälst". Detta inträffade 1842.

Sedan Wiberg begärt och beviljats afsked från prästämbetet "bosatte" han sig 1850 i Stockholm, "lämnande", som hans biograf säger, "bakom sig alla timliga fördelar, utan medel, utan jordiskt stöd, men fri och lycklig såsom en fågel, som sluppit ut ur buren; alldeles okunnig om hvad Herren ämnade göra med honom, men förtröstande på hans gudomliga hjälp och ledning".

Under sin vistelse i hufvudstaden kom han i beröring

med flere gudfruktige män, bland hvilka må nämnas: Rosenius, Elmblad, bröderna Palmquist, Ahnfeldt, häradshöfding Henschen och Forsell m. fl., hvilket icke var utan betydelse för honom och hans kommande arbete.

Bland Wibergs vänner i Stockholm vid denna tid voro några, hvilkas tro på barndopet var rubbad. Dessas skrupler menade han, att han snart skulle borttaga och lofvade att skrifva en bok till försvar för barndopsläran. Men Herren hade andra tankar.

På våren 1851 åtföljde Wiberg körsnären D. Forsell såsom tolk till Hamburg. Här sammanträffade han med baptistpredikanterna Oncken och Köbner, gent emot hvilka han ifrigt försvarade barndopet. Men vid afresan gaf Köbner honom en skrift kallad "Vägvisaren till dopet" af Pingelly. Denna skrift studerade han under sjöresan hem. D:r J. L. Daggs utläggning af 1 Kor. 7: 14 införd i nämnde skrift borttog i grund hans tro på barndopets skriftenlighet; på samma gång mognade öfvertygelsen hos honom om troendes dop såsom nytestamentligt och det enda riktiga. Hemkommen skref han boken: "Hvilken bör döpas och hvaruti består dopet", hvilket arbete vi redan ofta nämnt.

Den 1 Aug. samma år fick han blodstörtning och var mycket sjuk den återstående delen af året. Han blef tillrådd af doktorerna att göra en längre sjöresa. Då tillfälle härtill också bereddes honom, anträdde han d. 14 Juli 1852 resan till Amerika. Under densamma blef han döpt i Köpenhamn af F. O. Nilson d. 23 Juli 1852.

Efter tre års vistelse i Förenta Staterna återvände han till fäderneslandet för att bättre utrustad och med full trosvisshet om sanningens seger, verka Herrens verk. Resultatet häraf känna vi till af föregående. Han hade den stora glädjen att ännu i 32 år arbeta för sin mästare och för nytestamentligt församlingsskick samt se baptisternas antal i

landet springa upp från knappast 1,000 till cirka 30,000 medlemmar.

Af Wibergs litterära arbeten nämna vi blott:

1. Öfversättning af Joh. Arndts och några af Luthers predikningar.
2. Redigerandet af "Missionstidningen".
3. Utgifvande af "Evang. Luth. Tidskrift".
4. Boken: "Hvilken bör döpas?" 1852. 305 sid.
5. Påbörjad öfversättning af Nya Testamentet.
6. Boken: "De Kristnas enhet".
7. Svar på lektor P. W—s "Barndopets Historia". 265 sid.
8. Han var medredaktör af sångboken "Psalmisten".
9. Utgaf och redigerde tidskriften: "Evangelisten" från 1856.
10. Ett ändra arbete: "Är du döpt?" 36 sid.
11. "Det kristliga dopet". 286 sid.
12. Medarbetare i tidskriften "Kristianen" sedan 1878 samt författare till den däri förekommande utmärkta artikelserien: "Församlingen".

Före sin afresa från Amerika ingick han äktenskap med Miss Caroline Lintemuth i Philadelphia, Pa. d. 23 Aug. 1855. Hon var född i Philadelphia d. 30 Dec. 1811; blef tidigt omvänd till Gud, döpt och förenad med Sansom Str. Bapt. Church i samma stad, som hon var född, var innerligt trogen sin frälsare och hängifven sitt kall såsom söndagsskollärarinna. I 15 års tid var hon icke en enda gång borta från sin klass. Samma uthållighet och trohet har ock utmärkt henne under hennes 32-åriga lyckliga äktenskap med pastor Wiberg. Hon hemförlofvades d. 13 Jan. 1892, fem år sedan hennes ädle make gick till hvila. De hade inga barn.

Wiberg synes aldrig hafva varit stark till hälsan. Men såsom genom synnerlig Guds nåd fick han lefva jämförelse-

vis till hög ålder och utföra ett stort arbete. Hans kroppshydda dukade till sist under och efter ett tämligen svårt lidande förlossades hans alltid friska och frälsta själ d. 5 Nov. 1887.

Fru Caroline Wiberg,
född Lintemuth.

Vi böja oss i vördnad för en sådan karakter som Anders Wiberg. Han var en upphöjd, ädel själ. Kärlek, sann kärlek framlyste i allt, han gjorde och sade. Omutligt trogen den sanning, som blifvit så dyr för honom själf, ville

han så gärna öfva frid och kärlek, ja allians med olika tänkande. På grund af nedbrutet nervsystem, något ömtålig, led han, som det vill synas, icke så litet af vissa sorgliga förhållanden, de senare åren af sin lefnad. Hans frid med Gud, lycka och trosfriskhet störde dock aldrig. Triumferande, med orden "jag tror mina synders förlåtelse", ingick han i sin Herres och frälsares eviga rike.

Vi tro oss bereda eftervärlden och i all synnerhet alla baptister för kommande tider en tjänst med att här meddela ett af Wibergs kärnspråk med hans egen handstil elektrotyperad, hvilken återfinnes å sidan 327.

Efter denna ytterst korta teckning af denne store mans lif lämna vi rum för ett poem:

Minnesord vid pastor Anders Wibergs graf.

Herrens trogna genom döden
Gå till lifvet utur nöden;
Döden dem en vinning är,
Genom lidanden och kvalen,
Genom djupa, mörka dalen
Vägen till Guds boning bär.
Efter slutadt vandringslopp
Föres sälla anden opp
Ifrån gruset
In i ljuset
I det sälla fadershuset.

O, hvad sällhet utan like
Där i ljusets sälla rike!
Ingen kan den fatta här.
Du, som nedlagt vandringsstafven,
Och hvars stoft vi sänkt i grafven,
Nu den redan njuter där.
Lång var mödans, stridens dag;
Många pröfningarnas slag.
Nu är striden
Bytt i friden
Och din arbetsdag förliden.

Honom, som sig gaf i döden
Att från synden, afgrundsglöden
Frälsa dig, du helt dig gaf.
Frälst af nåd, och nåd allena,
Honom lyda, följa, tjäna
Var din lösen till din graf.
Prisa Jesu kors och blod
Var det mål, dig förestod:
Korsets lära,
Korset bära
Var ditt lif, din fröjd, din ära.

Till sitt vittne dig beredde
Herren själf och dig beklädde
Med sin andes gåfvor mång'.
Så ett Herrens vittne vorden,
Större uti kraft än orden,
Ej du skydde nöd och tvång.
Värmd af Kristi kärleksglöd,
Fylld af nådens öfverflöd —
Hjärtat glödde,
Tungan flödde
Af hans nåd, som för dig dödde.

Vittne de, som honom hörde,
De igenom honom förde
Till den gode herden fram!
Vittne hjorden, som han lärde,
Troget vårdade och närde
Med Guds ord vid korsets stam!
Ja, vi vittne vid din bår:
Uti Kristus och hans sår
Du dig gömde,
Själf dig glömde
Och i kärlek alla dömde.

Kristus, Kristus blott var grunden,
Golgata var altarrunden,
Där för Gud du trädde fram.
Där i lust och nöd du dröjde,
Där du korsets fana höjde,
Pekande uppå Guds Lamm;
Ty på denna helga ort
Själf du funnit himlens port.
Nåd, försoning,
Frid, försoning,
Vägen till Guds sälla boning.

Ej en tordöns son och stridens,
Men en sanningens och fridens,
Främmande för lärdomspråk.
Du för Kristi ord och lära
Likväl stred, och Kristi ära,
Men med skriftens blanka stål;
Tog ej råd af kött och blod,
Städs på Herrens sida stod:
Helga skriften
Intill griften
Var ditt ljus i alla skiften.

Pröfningarna tunga, många;
Lidandena bittra, långa
Bröto svaga hyddan ned.
Tunga, mörka moln sig hvälfde,
Under deras tyngd du skälfde,
Där du sista kampen stred —
Tömde tyst din bägare
Uti ditt Getsemane.
Bittra kvalen,
"Skuggedalen"
Nu bytts ut mot fröjdesalen.

Döden svulgits upp i seger!
Nu du smakar, ser och äger
Hvad du trott och hoppats här.
Intet dunkel mera döljer,
Ingen slöja mera höljer
Honom, som du höll så kär.
Hvad du sått med mången tår
Nu med fröjd du skörda får.
Jordebanden
Mer ej anden
Trycka i de sälla landen.

Hvad du verkat, hvad du varit,
Hvad du lidit och erfarit
Är och blir din minnesvård.
Men ej må *ditt* namn den bära;
Herren har den till *sin* ära
Rest i Zions tempelgård
Du var endast svag och arm;
Herren var din starkhets arm.
Kristi sinne
Var därinne,
Därför lefva skall ditt minne.

Herre, dig vi prisa, lofva
För din nåd och för din gåfva
I det vittne, du oss gaf!
Värdes oss, som honom, leda
Och för himmelen bereda,
Att, när stoftet göms i graf,
Anden ifrån jordens mull,
Renad, härlig, ärofull,
Glad må fara,
Evigt vara
Bland de frälstas sälla skara.

J. Stadling.

Medan meningarna korsa hvar-
andra och "andarne sammandrabba",
är det min tröst och glädje att få
hänvända mig enfaldigt till det ord, som
visst är och lära kan och som allena
kan göra min själ lycklig.

En gammal vän och broder

A. Wiberg.

$^{20}/_{11}$ 1884.

TREDJE KAPITLET.

Fortsatt utveckling och nya orsaker till stadigt framåtskridande.

1866—1898.

Ett nytt skede i vårt samfunds historia inbryter nu. Baptismen gör icke obetydliga framsteg i Sverige från och med 1866. Bland annat ökades arbetarne i antal samt af inflytelserika sådana. Som bekant är, hade A. Wiberg anträdt sin andra resa till Amerika för medels insamlande till Betelkapellets byggnadskassa. Vid samma tillfälle öfvertalade Wiberg icke allenast K. O. Broady och J. A. Edgren att med honom återvända såsom missionärer till Sverige, utan utverkade också understöd för dem från "American Baptist Missionary Union". År 1866 inflyttade också Stockholms 1:sta församling i Betelkapellet, hvilket också indirekt var af betydelse för samfundet i hela landet. 1868 återvände en annan kraftfull arbetare, Theodor Truvé, till fosterjorden från Amerika. Hans arbete såsom pastor i Göteborg men ändå mer såsom en gärna hörd predikant, evangelist och litteratör, utöfvade mycket godt för baptismens utbredande i vårt fosterland. De två förstnämndas (Broady och Edgren) förnämsta arbete blef i samband med upprättande af bildningsanstalten för samfundets predikanter, hvilket visserligen icke räknar dem såsom upphofsmän, men saken fick genom dem ny form och dittills aldrig uppnådd fart och utsträckning.

1. *Betelseminariet.*

Pastor A. Wiberg och öfriga ledande bröder insågo tidigt betydelsen af predikanters skolbildning. Enligt stadgarne för Stockholms Missionsförening, bildad 1856, "ämnar föreningen, så vidt nödiga medel kunna erhållas, inrätta en skola i hufvudstaden för meddelande af undervisning i kristendomen åt dem, som direktionen anser vara af Herren afskilda till evangelii tjänst".

I Stockholms Missionsförenings första årsberättelse upplyses äfven om att "bestyrelsen hade också varit betänkt på inrättandet af en kolportörsskola här i Stockholm". Men "Traktatsällskapsutskottet"*) hade då, hösten 1856, anordnat en kolportörsskola i hufvudstaden, hvarföre "bestyrelsen" ansåg det öfverflödigt att inrätta någon sådan skola utan lemnade understöd åt fyra unga baptistpredikanter, som mottogo undervisning i Traktatsällskapsutskottets skola. En rektor Frykstedt och en student Karl Johan Edvall synes hafva varit dess lärare. Af brist på understöd kunde denna skola icke fortgå längre än vintern 1856—57.

Vintern 1857—58 undervisade N. P. Wahlstedt från Skåne, fyra unga baptistpredikanter i Stockholm. Skolan bekostades då af baptistförsamlingarnes gemensamma kassa.

I Jan. 1859 öppnade Gustaf Palmquist skola i sitt eget lilla rum, 18 St. Skinnarviksgatan, Stockholm. Hans elever voro: T. Truvé, J. N. Holmgren, A. Johnson och Jöns Martinson.

Gustaf Palmquist fortfor med kolportörsskola i Stockholm vintern 1859—60. I Örebro började han en dylik

*) Traktatsällskapsutskottet, bildadt i Stockholm d. 10 Juni 1856, var en gren af den i Sverige bildade grenen af Evangeliska Alliansen.

skola d. 14 Jan. 1861. Bland eleverna märkas nu också Wilh. Lindblom. Palmquist fortfor med denna skola vintern 1861–62, då vi finna C. E. Malm, Gotlands apostel, bland eleverna. Somrarne 1862 och 1863 höll Gustaf Palmquist kortare kurser med norrlandspredikanter i Sundsvall, bland hvilka märkas: O. Engberg, A. Hamvall, E. Wingren, C. G. Lagergren och Näs Per Person. Under Aug. och Sept. månader 1866 höll Gustaf Palmquist skola med ett större antal elever å bönesalen vid Skärgårdsgatan i Stockholm. Det var nu som vårt teologiska läroverk "Betelseminariet" stiftades.

Vid svenska baptisternas andra konferens i Stockholm 1858, ventilerades frågan: "*Är det rätt och tillbörligt, att olärda bröder, som skola utgå* såsom evangelii förkunnare, i allmänhet därtill förberedas genom en längre eller kortare tids skolundervisning?" Och vid tredje allmänna konferensen därstädes 1861 dryftades frågan: "Är något att göra för kolportörers och äldstes bildning?"

Det var icke att vänta att alla skulle vara eniga i denna fråga. Under lutherska prästers och andra lärda mäns regering inom det andliga gebitet hade man funnit otro, synd, formväsende och andlig död. Det låg nära till hands att tro att lärdom var orsak till allt detta. Följaktligen fruktade många gudfruktiga men mindre upplysta troende sjelfva lärdomen. Genom Wibergs, Gustaf Palmquists, A. Drakes, Möllersvärds m. fl:s inlägg blef den meningen snart klar och öfvervägande att kunskaper voro goda och nödvändiga från praktisk synpunkt, och borde förefinnas hos evangelii förkunnare från skriftens synpunkt. Diskussionen var särdeles liflig vid 1861 års konferens. Den kraftfullaste rösten emot en skola var den sorgligt bekante Helge Åkeson, som rekommenderade självbildning under missionsresorna, därigenom att en ung broder därunder borde åtfölja en äldre broder. Mot slutet af diskussionen yttrade

Wiberg: "Jag hemställer till de församlade om de anse det möjligt att någonsin inrätta en läroanstalt för omtalade ändamål i Sverige?" Flere svarade högt: "Ja!" hvarpå Wiberg inföll: "Hvarföre då ej nu?" Därpå fattades följande beslut:

1:o. "Uppdrages åt Förvaltnings-kommittén att föranstalta en högre läroanstalt i Stockholm och inkalla en lärare utifrån".

2:o. "Inga andra må sändas till kolportörskolan än de, som äro godkända af distriktföreningen".

Det är redan nämndt att Wiberg 1866 besökte Amerika. Det är också nämndt att han där sammanträffade med bröderna Broady och Edgren. Med tanken på en blifvande teologisk läroanstalt i Sverige öfvertalade han dessa bröder att åtfölja sig hem och ställa sig i spetsen för undervisningen. Efter ett grundligt öfvervägande om saken och efter löfte om understöd af Am. Bapt. Miss. Union*), fattade de sitt beslut och inträffade i Stockholm i sällskap med Wiberg 1866. De blefvo sålunda i tillfälle närvara vid årets konferens därstädes.

Nu återupptogs till behandling "frågan om *inrättande af en undervisnings-anstalt för predikanter*", hvarvid Broady gjorde ett sakrikt anförande till förmån för en skola samt uppläste ett beslut och förslag till stadgar, ur hvilka vi vilja meddela ett kort utdrag:

"Stadgar för styrelsen öfver det af Svenska Baptist-samfundet bildade Betelseminariet.

Vi baptister och invånare i konungariket Sverige, förenade genom samma tro till ett yttre samfund, vilja härmed, församlade till allmän konferens i Stockholm d. 27 och 28 Aug. 1866, samt fullkomligt öfvertygade om nödvändigheten och vikten af det steg, vi nu stå i begrepp att taga, till understödjande och befordrande af kristlig bild-

*) Utan understöd från Amerika skulle svårligen vår predikantskola hafva kommit till stånd. Utom föreståndarens lön $1,200.00 och till en andra ordinarie lärare $600.00 har för seminariet dessutom varit anslaget $1,000.00 årligen.

ning och upplysning bland talare och föreståndare inom våra församlingar, med vår store Gud och frälsares vilja, nåd och välsignelse, endräktigt besluta och förklara:

§ 1. Att en läroanstalt för meddelande och befordrande af teologisk och annan vetenskaplig bildning skall grundas på den plats eller den ort, som anstaltens styrelse för ändamålet finner lämpligt.

§ 2. Denna läroanstalt skall benämnas: '*Svenska Betelseminariet*'.

Betelseminariet.

§ 3. Det förnämsta och egentligaste ändamålet för denna läroanstalts verksamhet bör vara, att förse våra församlingar med sådana lärare och föreståndare, som behofvet och omständigheterna inom desamma kräfva.

§ 4. Af undervisningen i denna läroanstalt skola sådane medlemmar af baptistförsamlingarne äga att sig begagna, som ådagalägga en varm och innerlig önskan att predika Guds evangelium, på samma gång de därjämte besitta sådana naturliga gåfvor, som därför kunna anses erforderliga. Andra dock obetaget att, där de så önska, antin-

gen mot erläggande af en lämplig afgift eller, då skäl därtill finnes, kostnadsfritt blifva såsom elever i läroanstalten intagne.

§ 5. Vi tillsätta och utvälja härmed bröderna Per Palmquist, Per Johanson, Erik Johanson, C. E. Ekholm. C. Lund, David Forsell, Christoffer Anderson, J. Johanson, A. I. Edenholm, Johannes Palmquist, Per Nilson, P. M. Rosvall, Olof Svanström, att tillika med seminariets lärare utgöra en styrelse, hvilken det skall åligga, att vaka öfver läroanstaltens väl, samt flitigt och troget befrämja allt, som kan vara till gagn för dess utveckling och verksamhet".

Stadgarne utgöres af 26 paragrafer, af hvilka de öfriga äro mera att betrakta såsom förhållningsregler för styrelsen. De äro undertecknade:

"På konferensens uppdrag och vägnar:

A. WIBERG, ordförande. K. O. BROADY, vice ordf.

M. A. G. DRAKE, J. E. NYSTRÖM, A. E. BACKMAN,

A. M. CLAESSON, sekreterare".

Sålunda hade ett svenska baptisternas teologiska läroverk grundats och förlagts i Stockholm. Betelkapellets smårum i bottenvåningen brukades såsom lärosalar. Dess första lärare voro:

K. O. Broady, föreståndare; J. A. Edgren, Gustaf Palmquist och A. Drake.

För att nu introducera skolan i församlingarne samt som det synes i afsikt att vinna sympati för densamma utsändes en cirkulärskrifvelse så lydande:

"Till församlingarna af döpta kristna i Sverige.

Dyre bröder.

Nåd, barmhärtighet och frid vare med eder!

Då Herren Jesus Kristus, Guds stora gåfva till syndare och församlingens hufvud, uppfor till himmelen, "förvärfvade han människorna gåfvor", bland dessa, herdar och lärare. Äfven vi hafva blifvit delaktiga af dessa gåfvor. Och om han till herde- och lärarekallet utvalt mången ringa, olärd och för världen föraktad herde, så är det blott i öfverensstämmelse med hvad han skrifvit i sitt ord. Vi hafva orsak att tacka honom därför och alltid i den ringaste broder,

så framt han ledes af sanningens ande och för ett lif öfverensstämmande med sin lära, erkänna ett Guds sändebud.

Likväl är det en känd erfarenhet, att nästan allt sedan bildandet af de första församlingar med nytestamentlig ordning i vårt land åtskilliga af evangelii förkunnare känt behofvet af mera kunskap, framför allt att kunna läsa den heliga skrift, den enda grundvalen för vår tro och vår predikan, på dess grundspråk. Vi kunna icke vänta, att Gud genom ett under skall meddela sådana kunskaper, som vi genom blotta användandet af någon möda och flit kunna förvärfva oss. Vi finna, att Gud i allmänhet ej gör under, när naturliga medel stå oss till buds. Så t. ex., ehuru Paulus under den svåra stormen fått uppenbarelse, att "Gud gifvit honom alla dem som seglade med honom", förklarade han likväl att om icke sjöfolket, som förstodo att handtera skeppet, blefve kvar, kunde de icke räddas (Apg. 27:24, 31). Af samma orsak synes det ock vara rätt att begagna skolundervisning, då den står oss till buds, såsom medel att inhämta Bibelns grundspråk eller andra kunskaper, som vi tro kunna vara oss till nytta vid umgänget med människor.

Några mindre bemödanden i denna riktning hafva redan blifvit gjorda, och de bröder som begagnat sig däraf hafva funnit det vara till nytta både för sig själfva och för sin verksamhet. Ett tillfälle har nu öppnats för de bröder, som det önska, att erhålla en fullständigare undervisning. Genom beslut af edra ombud vid den nyss slutade allmänna konferensen i Stockholm har här bildats en skola under namn af *Svenska Betelseminariet*, i hvilken till en början sju eller åtta bröder komma att studera. Undervisningen kommer detta år att börja omkring d. 1 instundande Okt. Edra ombud vid mötet hafva utsett så väl lärare, som undertecknade till skolstyrelse för att öfvervaka att skolan fortgår i en sant kristlig anda och till verkligt gagn för de bröder som begagna sig af densamma.

Till detta företag behöfves nu eder medverkan. Då I bedjen för dem som arbeta i ordet och lärdomen, bedjen äfven särskildt både för de bröder som undervisa och för dem, som lära i skolan. Bedjen, att det ej måtte stanna vid blotta förståndets upplysning, utan att den helige ande må tillämpa skriftens sanningar på hjärtat, att alla deltagarne må tillväxa i nåd och vår Herres Jesu Kristi kunskap, i ödmjukhet, visdom och alla andeliga nådegåfvor. På detta sätt kan hvarje broder eller syster medverka.

Till företaget behöfves också medel. Så vidt möjligt är, vore önskligt att lärjungarne i skolan under sin vistelse härstädes under-

stöddes af bröder på sin hemtrakt. Dock komma många från trakter så fattiga, att föga eller ingen hjälp kan gifvas dem hemifrån. Vi behöfva därför en skolkassa, af hvilken sådana kunna understödjas. Edra ombud vid mötet hafva biträdt ett förslag att till denna kassa aflägga 5 öre i månaden för hvarje medlem (de förmögnare mera, de utblottade undantagna). Genom detta ringa bemödande skulle en summa af *2,000* eller *3,000* Rdr. på året lätt kunna insamlas. Må vi af fritt hjärta och med glädje bidraga af de ägodelar vi fått till låns af Herren. Församlingarna skola själfva skörda frukten däraf, om ordets förkunnare genom den undervisning de inhämtat, blifvit i stånd att bättre lära känna sin Bibel och verka till mera gagn. Benägna bidrag sändas under adress: "Skräddaremästaren herr C. Lund, Stockholm, Västerlånggatan 23". Eller ock kunna de sändas under adress: "Evangelistens Redaktion, Stockholm", om blott tydligt uppgifves, hvad som är ämnadt till skolkassan.

Tills vidare har det ock ansetts kunna förenas med skolans syftemål att till undervisning emottaga ett mindre antal gossar (i synnerhet söner af bröder i Kristo), hvilka hunnit åtminstone *12* års ålder samt därjämte äga de kunskaper och fattningsgåfvor, att de kunna följa med de äldre bröderna i sådana allmänt nyttiga kunskapsämnen, hvilka icke särskildt tillhöra ordets förkunnare. För gossar har bestämts en årlig afgift till skolkassan af *40* Rdr Rmt, hvaraf hälften, eller *20* Rdr, erlägges i förskott vid hvarje termins början. Föräldrar få därjämte naturligtvis själfva bekosta bostad och underhåll under skoltiden, böcker m. m.

'Älskade bröder, varen fasta, orubbliga, öfverflödande i Herrens verk alltid, eftersom I veten, att edert arbete icke är fåfängt i Herren'.

Stockholm den 28 Augusti *1866*.

Edra bröder i Kristo:

K. O. Broady. A. Wiberg. J. A. Edgren.
A. Drake. G. Palmquist. P. Palmquist.
E. Johanson. D. Forsell. C. Lund.
A. I. Edenholm. P. Nilson. Chr. Anderson.
J. Johanson. O. Svanström".

Undervisningsämnen och undervisningens mål är det väsentliga för en skola, hvarföre vi taga oss friheten meddela detta efter Betelseminariets årsbok 1888—89, som följer:

Undervisningens närmaste mål.

Såsom resultat af undervisningen eftersträfvas:

i Bibelkunskap: kännedom om de historiska bibelböckernas innehåll i gamla och nya förbundets heliga skrifter:

i Bibeltolkning: själfständig och grundlig insikt i hvad så väl gamla som nya förbundets heliga skrifter lära. Undervisningen i detta ämne stöder sig uteslutande på innebörden af den heliga skrifts egna utsagor, jämförda med hvarandra, så väl som betraktade i följd, vers efter vers, kapitel efter kapitel, bok efter bok:

i Homiletik: insikt i predikans väsen och mål jämte färdighet i att på ett ordnadt sätt till uppbyggelse och frälsning framställa och förkunna Guds ord:

i Inledningsvetenskap till Bibeln: kännedom om bevisen för de heliga skrifternas äkthet och trovärdighet, det historiska förloppet vid böckernas tillkomst, samt uppkomsten af i grundspråkens handskrifter förekommande olika läsarter:

i Läran om människosjälen: insikt i hvad den heliga skrift och erfarenheten lära beträffande människosjälens väsen och egenskaper. Undervisningen i detta ämne, vidkommande det, som ligger utanför den mänskliga iakttagelsens område och hvilket följaktligen för densamma är doldt, stöder sig uteslutande på Guds ords utsagor:

i Tankelära: kännedom om lagarne för ett följdriktigt tänkande jämte färdighet i att pröfva, uppställa och leda i bevis:

i Historia och Geografi: en kort öfversikt af allmänna historien, företrädesvis nyare tiden; hufvuddragen af fäderneslandets historia jämte enklare och för det borgerliga lifvet viktiga delar af svensk statskunskap; det viktigaste af den svenska kyrkans historia, innefattande lärofrågornas utveckling; en kortfattad kurs i geografi, särskildt afseende hvad som är af vikt för den nutida politiska historien samt för bibelstudiet:

i Grekiska språket: förmåga att i möjligaste mån obehindradt och felfritt, utan tillhjälp af språklära och ordbok, läsa nya testamentet på grundspråket:

i Hebreiska och Arameiska Språken: förmåga att läsa gamla testamentet på dess grundspråk:

i Engelska Språket: förmåga att läsa engelsk litteratur:

i Svenska Språket: säkerhet i rättstafning och interpunktion, färdighet i att redigt framställa sina tankar i tal och skrift jämte därför erforderlig kännedom af form- och satslära, genom litteraturläs-

ning bekantskap med mera framstående svenska författare, äfvensom en kort öfversikt af litteraturhistorien:

i Matematik: färdighet i praktisk räkning samt, till främjande af tankens skärpa och redighet, öfning i geometrisk bevisföring:

i Fysik och Kemi: kännedom om dessa vetenskapers elementer till förklaring af de vanligaste naturföreteelserna:

i Fysiologi och Botanik: kännedom om människokroppens byggnad och förrättningar, djurrikets hufvudafdelningar och viktigare klasser, samt växternas lif och förnämsta former:

i Sång: färdighet i notläsning och tonträffning samt kännedom i Intervall- och Accordläran, för att därigenom förmåga måtte vinnas dels att kunna sjunga olika stämmor, dels att leda församlingssång:

i Församlingsvård: praktisk insikt om lämpligt sätt att leda församlingens enskilda möten samt att behandla frågor och ärenden som härvid kunna förekomma.

Detta var nu schemat för undervisningen och målet för dess sträfvan; men Betelseminariets egentliga och säregna skaplynne ligger antagligen i bibeltolkningen eller det mål, som därmed eftersträfvas. Antagligen fattas mycket af det systematiska däri. Om detta är en brist, skola vi ej afgöra, meningarne äro nog delade därom. För vår del tro vi att uppmaningen: "*Ransaken skrifterna*", bättre på detta än något annat sätt åtlydes. Antagligen är Bibelns form och trosnorm tillräcklig utan vidare bringande i system. Emellertid har Betelseminariet nu under den ansenliga tiden af 32 år varit till stor välsignelse först i samhället där skolan är förlagd genom ordets predikan af såväl lärare som elever, vidare genom omkring 300 unge män, som rotade och stadfästade i nåden och vårs Herres Jesu Kristi kunskap, gått ut från detta läroverk utom till Sverige, Amerika och Spanien, till olika delar af hednavärlden, förkunnande evangelium och vårdande församlingarne. Betelseminariet har haft sina belackare; men "verket prisar mästaren".

Här är måhända rätta platsen att säga några ord om de

mäns lif och verksamhet, hvilka under årens lopp såsom föreståndare och lärare varit länkade vid skolan och haft så betydelsefull del i att göra vårt läroverk till en välsignelse för församlingarne och en prydnad inför människorna.

De män, hvilka ifrån början till nu, d. v. s. i 32 år varit detta läroverks pelare och trogna arbetare, äro d:r Broady och d:r Drake.

2. K. O. Broady.

Knut Oskar Broady föddes i Stockholm*) d. 27 Juni 1832. Vid 21 års ålder lämnade han hufvudstaden och efter ett års vistelse i Göteborg afreste han 1854 till Amerika. På öfverresan till Amerika dog hans unga hustru och begrofs i Atlanten. Detta var för honom ett hårdt slag. Sorgen bragte honom också att tänka på sin egen själsfrälsning — han blef väckt. Framkommen till New York sammanträffade han med Gustaf Palmquist, som visade honom till Kristus. Han mottog visshet om sina synders förlåtelse och frid med Gud. Han blef döpt och förenade sig med baptistsamfundet. Han erfor snart en innerlig åstundan att predika evangelium; och genom trosbröders medverkan vann han inträde vid "Madison University" i Hamilton, N. Y., hvarest han studerade i sex år.

Vid utbrottet af det nordamerikanska inbördeskriget 1861 ingick han vid nordstaternas armé. Han ansåg det såsom en plikt att i sin mån medverka till slafvarnes befrielse. Han deltog med utmärkelse i öfver trettio drabbningar och blef sårad i högra axeln i slaget vid Petersburgh. Det var kort därpå som Wiberg sammanträffade med honom och omtalade för honom behofven i Sverige. "Oaktadt tillbud till befordran i Amerika tog han afsked**) och återvände såsom vi sett till fäderneslandet.

*) Enligt annan uppgift i Uppsala.

**) Han erhöll öfverstes afsked, hvilken titel alltid brukats om honom i Sverige äfven sedan han utnämndes till teologie doktor.

K. O. Broady.

Återkommen till fosterjorden 1866 deltog han i årets konferens och medverkade kraftigt vid bildandet af Betelseminariet, hvars rektor han allt sedan dess varit. Hans förnämsta lifsgärning är också den, som han nedlagt i detta teologiska läroverk. Han har här, såsom en norrlandstidning uttrycker sig, utöfvat ett utomordentligt inflytande på samfundet: han har varit församlingslärarenas lärare. En lärare har aldrig tagit sin uppgift samvetsgrannare. Han har aldrig sökt hos sina alumner inplanta tron på dogmer eller teorier, utan endast att väcka dem till andlig självverksamhet''.*) Det senare är också sant, om man med dogmer menar dogmatiska system, lärobyggnader, som äro menniskors påfund. Broadys fläckfria och vänfasta karakter, och oskrymtade gudsfruktan, varma, barnsliga tros- och bönelif paradt med grundlig lärdom, hänförande förmåga att predika, omutligt förblifvande vid Guds ords enkla lära har gjort honom till en makt inom samfundet, som förnummits i vida kretsar. Hans inflytande på unge män, som anförtrotts åt hans fostran, måste naturligtvis vara stort och varaktigt.

Men hans arbete inskränker sig icke till lärostolens. Under åratal predikade han om söndagskvällarne i Betelkapellet. Vid dessa tillfällen var alltid kapellet fylldt till trängsel. Trappor och vestibuler voro fullpackade med folk. Alla ville höra ''öfverste Broady''. Många äro också de, som från dessa stunder räkna sin väckelse och frid med Gud.

Nykterhetssaken i Sverige har i d:r Broady haft en af sina kraftfullaste arbetare. Han var särdeles verksam åren 1877—1880. Han deltog i bildandet af ''Hoppets Här'' i Stockholm 1877. Åren 1878 och 1879 höll han en serie stora nykterhetsmöten, dit folket strömmade i tusental för

*) Ur Jämtlands Allehanda, 1895.

att höra denne vältalare, "baptisternas dialektiker", som någon tidning kallade honom. "Flere hundra afgåfvo vid dessa möten nykterhetslöftet. 1880 företog han att dels ensam, dels jämte andra liktänkande vandra från krog till krog i hufvudstaden för att personligen påverka rusdryckernas offer. "Broady har alltid lagt in hela sin personlighet i de sträfvanden, åt hvilka han ägnat sig".*)

Upptagen som han alltid varit med det ansvarsfulla arbetet som Betelseminariets föreståndare och professor i flere ämnen samt en vidsträckt predikoverksamhet, har han icke kunnat ägna sig åt något större litterärt arbete. Dock redigerade han en tid "Söndagsskolläraren", utgaf en broschyr om församlingen och var medarbetare i "Kristlig tidskrift" etc., som utgafs 1889. Han tillerkändes teologie doktors värdighet 1887 af Colgate University, N. Y.

D:r Broadys hälsa har senare åren varit mindre god, hvarföre han genomgått två allvarsamma operationer. Man finner dock att hans varma, trosfriska lif är detsamma. Måtte Gud spara honom ännu i många år för skolan och samfundet.

*3. Adolf Drake.***)

Magnus Adolf Gottlob Drake af Hagelsrum***) föddes d. 21 Sept. 1833 på Tisenhult, Skedevi socken i Östergötland. Han erhöll en god kristlig uppfostran af sin moder, som var en varmhjärtad kristen. Hans fader ingaf honom ock många goda lärdomar, som Adolf aldrig sedan dess kunnat förgäta. Tidigt bestämdes att Adolf Drake skulle blifva präst i statskyrkan, och en broder till honom skulle sköta fädernegodset.

*) Enligt "Nykterhetsrörelsens historia" af Bergman.

**) Vi återgifva här i hufvudsak en lefnadsteckning af Drake i Sv. Härolden 1892, enligt muntlig tillåtelse.

***) Han är nämligen af adlig släkt, men vill icke mycket veta af sitt jordiska adelskap.

Adolf Drake.

Efter att hafva aflagt mogenhetsexamen inträdde Drake vid Uppsala universitet i afsikt att taga prästexamen. Under vistelsen där blef han kraftigt berörd af den sanning, som sedan skänkte honom frid i själen.

Han fortsatte sina studier vid universitetet, men ju mer han studerade teologi, desto mera oviss blef han i statskyrkliga frågor. Under studietiden fick han ärkebiskopens tillåtelse att predika i kyrkorna, och på många platser var han till stor välsignelse. I Håtuna omtalas ännu*) den uppmuntran han skänkte de kristna, som då funnos där.

År 1856 aflade han vid Uppsala universitet både praktisk och teoretisk prästexamen med rätt att ingå som präst i statskyrkan; men hans samvete förbjöd honom att blifva präst, hvadan han aldrig aflade prästeden. Han blef i stället någon tid lärare vid en elementarskola om vi minnas rätt i Västervik möjligen senare i Linköping. Han hade nu och då sammanträffat med kristna, som hade baptistiska åsikter; och som han själf var och är en bibelforskande man, kom han slutligen efter mycken bön till Gud, till visshet om, att den som trodde på Herren också borde lyda hans ord och låta sig döpas. Midsommaren 1858 blef han döpt och förenad med 1:sta församlingen i Stockholm, där han hela tiden sedan dess varit en god, nyttig och aktad medlem. När han blef kristen hade han att utstå icke liten förföljelse, och ännu värre blef det, då han vardt baptist. Men allt uthärdade han tåligt för Kristi skull, och allt fick blott drifva honom ännu närmare sin Herre och mästare. Detta hade emellertid satt honom i en rätt svår omständighet. Han var nu utan plats och alltså utan inkomst. Han deltog bland annat i redigeringen af Evangelisten, och under tiden som pastor Wiberg 1863—1867**) besökte Amerika, skötte han

*) 1892.

**) Bör vara 1863—1866. Wiberg afreste denna gång till Amerika d. 16 Aug. 1863 och återkom till Stockholm d. 14 Maj 1866.

tidningen ensam samt hade förtroendet att vara 1:sta baptistförsamlingens föreståndare under samma tid. Samtidigt öfversatte han ock fyra band af Spurgeons predikningar, som utgifvits på P. Palmquists förlag. År 1869 började han utgifva tidningen Wecko-Posten, som han så förtjänstfullt redigerade i omkring 20 år. Genom denna verksamhet har A. Drake nedlagt ett högst gagnerikt och välsignelsebringande arbete i baptistsamfundets tjänst och till Guds rikes fromma i allmänhet. Vidare har han allt sedan Betelseminariets bildande varit en af dess ordinarie lärare, hvilket ju är allmänt kändt. Dessutom har han tagit del i söndagsskolarbetet och i nykterhetsrörelsen.

Vi kunna tillägga att Adolf Drake med tämligen godt skäl kan anses för lärd. Han är också sedan 1896 tillerkänd doktors värdighet af Bucknell University, Pennsylvania. Han lyser aldrig med sin lärdom, kan det möjligen icke heller, ty han är ingen vältalare. Men vill man fråga honom om något i nästan hvilken vetenskapsgren som helst får man besked. Drake har ett stilla, gudfruktigt och kärleksfullt väsen. Äfven hans förnämsta lifsgärning är antagligen undervisningsarbetet i Betelseminariet. Den korta teckning af denne ädle mans lif, som gifvits i Svenska Härolden, och som vi delvis kopierat, slutar med orden: "Må han länge få lefva och verka för Herren!" och vi säga ske alltså.

4. Söndagsskolan i Sverige.

Domprosten Schartau i Lund samlade ungdomen om söndagarne och höll med dem katekesförhör. Lappmissionären Tellström gjorde försök med söndagsskola i hufvudstaden på 1830-talet. Men i egentlig mening infördes söndagsskolan först i Sverige genom Per Palmquist, som med rätta blifvit ansedd som Sveriges Robert Raikes.

Per Palmquist besökte världsutställningen i London,

England 1851. Han blef där i tillfälle att se en söndagsskola, som mycket tilltalade honom. Samma år, julaftonen, bjöd han några fattiga barn till sig. Omkring 26 mottogo inbjudningen. Först undfägnades de med julgröt. Därpå läste han för dem berättelsen om Jesu födelse och omtalade för dem något om söndagsskolan i London samt sin afsikt att här börja en dylik. Han inbjöd dem att komma en viss timme följande Söndag. De kommo och började således P. söndagsskola i Sverige första Söndagen efter jul 1851.

En adlig fröken, Betty Ehrenborg, som också besökte London 1851*) och där blef i tillfälle att bevittna söndagsskolarbetet, berättade bl. a. härom för snickaremästaren Erik Johanson, hvarvid han utbrast: "Hvarför kunna vi ej få en dylik verksamhet i Sverige?" Resultatet af deras samtal blef att fröken Betty Ehrenborg började en undervisningskurs för lärare, vi skulle säga söndagsskolinstitut, hvari hr E. Johanson bland 13 andra mottog instruktioner. Kursen fortgick från nyåret till påsktiden 1852, då E. Johanson tillsammans med en annan begaf sig ut att anskaffa lokal för en söndagsskola. Han fick en sådan och började arbetet**). Då baptistförsamling bildades 1854 och lokal anskaffades för denna, flyttade såväl den af Per Palmquist 1851 började söndagsskolan som E. Johansons in i denna lokal och har nu alltså i 44 år varit 1:sta bapt. förs:s i Stockholm söndagsskola, som 1897 räknade 1,205 barn och 93 lärare. Tillsammans hade Stockholms baptistförsamlingar 1897, cirka 4,000 söndagsskolbarn. Fröken Betty Ehrenborgs söndagsskola blef första materialet för söndagsskolan i Betlehemskyrkan i Stockholm, hvilken antagligen är af samma storlek som den i Betelkapellet. Redan 1854 bildades söndagsskolor i Gäfle. 1855 bildades om vi minnas rätt S. S. i

*) Enligt P. Palmquists uppgift senare.

**) Fröken Ehrenborg bildade söndagsskola å "Brunkebergs Hotell".

Sundsvall. I jämnbredd med den andliga rörelsen uppstod söndagsskolor i olika delar af landet, hvilka nu blomstrat i 40 år och hvarje år ökats i antal och storlek. Statistiken utvisade för några år sedan 222,728 söndagsskolbarn i landet. Detta antal, som f. n. säkert öfverstiger 250,000, gifver dock icke rätta styrkan, ty många små söndagsskolor å landsbygden sända icke statistiker alls. Endast baptisternas S. S. räknade 1897 43,007 barn och 3,266 lärare = 46,273.

En gryende söndagsskolliteratur finnes, såsom söndagsskol-sångböcker, söndagsskol-tidningar och dels öfversatta dels inhemska böcker afpassade för söndagsskolbibliotek.

Den 9 Dec. 1868 bildades Stockholms söndagsskolförening (luthersk) Stockholms 2:dra söndagsskolförening (baptistisk) bildades 1874. Örebro söndagsskolförening (baptistisk) bildades redan 1872 och Skånes söndagsskolförening 1873.

5. *Samfundets hvardagsskolor.*

Försök hafva gjorts till upprättande af hvardagsskolor i församlingar; men detta företag har aldrig lyckats så väl eller kunnat blifva allmänt. I Norrland hölls hvardagsskola några år och var det där ett af Sundsvalls missionsförenings mål att "utsända skollärare och lärarinnor samt bekosta nödig undervisning för dessa, då så behöfves". I Eskilstuna och Asker har församlingarne under flere år underhållit egen hvardagsskola. I Dalarne m. fl. platser har dylik barnundervisning bedrifvits. En tid meddelades eleverna i Betelseminariet undervisning i bl. a. metodik i och för hvardagsskolarbete. Förnämsta orsaken till denna sträfvan var nog att undslippa lutherska katekes- och religionsundervisningen. Dock har här uppstått för stora svårigheter att kunna öfvervinnas. Sträfvan för egna hvardagsskolor och där de kommit till stånd har misslyc-

kats. Från ekonomisk synpunkt blir denna verksamhet för tung och det har dessutom visat sig vara svårt att nå upp till de fordringar, som nu för tiden ställas på en folkskola. Fäder och målsmän ha rätt att undandraga sina barn och skyddslingar lutherska religionsundervisningen, och detta har man till någon del gjort sig bruk af.

Förnämsta missionsorganisationer och samfundsverksamhet.

Uppkomsten af samfundsorganisationer, såsom några missionsföreningar, konferens- och distriktföreningar, hvilka vi nu skola behandla, tillhöra visserligen perioden 1856—1865; men så mycket af såväl dess inre och organiska utveckling som yttre utbredning och hufvudsakliga verksamhet faller inom perioden 1866—1896, att vi ansågo det sakligt rätt att först nu behandla dessa institutioner.

1. Stockholms missionsförening.

Den lilla grupp af troende Guds barn, som fanns Stockholm kände snart det såsom sin kallelse att göra evangelii hemlighet känd för sina medmänniskor. "Pietismen" var nära utslocknad. Scott var utvisad ur landet. Men de sant troende och den hos dem glödande eld, tänd af Herren, kunde icke förvisas ur landet. Bland dessa kristna förnams en önskan att mera systematiskt verka för själars frälsning. Men så snart denna önskan gjorde sig gällande, uttalade Rosenius, som redan var en ledare för det mera konservativa lägret, alltid sitt betänkande och tillrådde att förfråga sig hos prästerna. Slutligen delade sig gruppen i två delar i det att de från statskyrkoväsendet mera frigjorde bröto sig från denna för prästerna skuggrädda del och började arbeta mera oafhängigt för evangelii utbredning. Man började gå omkring i husen, dela ut traktater och inbjuda till möten, hvilka vid tiden i fråga höllos å Brunkebergs Hotell.

Då sålunda dessa vänner -- frisinnade lutheraner och baptister — funno att vägen till framgångsfullt arbete för själars frälsning under rådande förhållanden var stängd, sade de: "Låtom oss bilda en egen missionsförening efter den Evangeliska Alliansens grundsatser!" Från ord skredo de till handling. Torsdagen d. 13 Mars 1856 voro 11 personer samlade hos D. Forsell för att diskutera ett förslag till stadgar för en blifvande missionsförening. Kanske det icke saknar sitt intresse att nämna, att bland dessa 11 voro: Kapten Berger. notarien Elde, Karl Möllersvärd, P. Palmquist, D. Forsell, C. E. Ekholm, Erik Johanson, B. Lundvall och A. Wiberg. Följande Torsdag d. 18 Mars hade de åter ett sammanträde, då de upprättade stadgarne upplästes och antogos.

Dessa stadgar voro af följande lydelse:

§ 1. Denna förening skall kallas "Stockholms Missionsförening" och har till ändamål att befrämja en biblisk kristendom.

§ 2. För detta ändamål skall föreningen utgifva och sprida kristliga skrifter, utsända evangelister så väl för muntligt förkunnande af Guds ord som spridning af biblar och kristliga skrifter, bilda söndagsskolor för barns undervisning i kristendomen samt genom besök i husen direkt verka för medmänniskors både andliga och lekamliga väl.

§ 3. Föreningens angelägenheter ombesörjas af en direktion bestående af en ordförande, en inländsk och en utländsk sekreterare, en skattmästare och minst åtta andra ledamöter.

§ 4. Hvarje ledamot af denna direktion äger att innehafva sin plats så länge han det själf åstundar, så vida ej direktionens öfriga medlemmar enhälligt anse honom genom okristligt tänkesätt och lefverne förhindra föreningens ändamål. Och äger direktionen att inom föreningen utvälja ny direktionsledamot, så snart någon därutur afträder.

§ 5. För inträde i denna förening fordras att vara anmäld af en direktionsledamot samt af direktionen invald; och har hvar och en medlem att till föreningens kassa årligen erlägga 2 riksdaler banko, eller på en gång 33 rdr 16 skill. bko; dock må afgiften för mindre

bemedlade efter omständigheterna nedsättas. Dessutom mottager föreningen med tacksamhet frivilliga bidrag.

§ 6. Föreningen skall hålla ett allmänt årssammanträde på tid och ställe som direktionen bestämmer, hvarvid berättelse skall afgifvas om dess verksamhet under det förflutna året samt om dess finansiella tillstånd.

§ 7. Som önskvärdt är, att de som utsändas till evangelii förkunnande själfva hafva tillräcklig insikt i kristendomens läror och äro skickliga att rätt dela sanningens ord, ämnar föreningen, så vidt nödiga medel kunna erhållas, inrätta en skola i hufvudstaden för meddelande af undervisning i kristendomen åt dem, som direktionen anser vara af Herren afskilda till evangelii tjänst.

§ 8. Föreningen skall betrakta det såsom sitt högsta mål och sin angelägnaste omsorg, att den korsfäste Kristus må varda predikad och med en lefvande tro omfattad, hvarjämte den vill befläta sig att hålla andens enhet genom fridens band med alla dem, som rättsinneligen älska vår Herre Jesus Kristus.

§ 9. Hvarje förening, hvars författning står i öfverensstämmelse med denna förenings ändamål och som till dess kassa årligen insänder bidrag, skall anses såsom en *biträdesförening*.

Det är nästan öfverraskande att finna lutheraner och baptister i broderlig förening att arbeta i Herrens vingård. Kapten Berger är föreningens första ordförande och en "kandidat" Edvall tillfällig sekreterare. Vår bekante Per Palmquist är föreningens kassör.

Af första årsberättelsen framgår att föreningen redan haft fem evangelister på fältet, hvilka en längre eller kortare tid gått omkring för att sprida Guds ord och förkunna evangelium i Uppland, Helsingland, Östergötland, Södermanland, Nerke och på Gotland. Fyra bröder hade under första året blifvit understödda i kolportörskolan. Föreningen utgaf samma år från trycket 85,000 exemplar skrifter, utgörande 760,000 sidor. För att åskådliggöra icke allenast hvilken summa föreningen mottog och utgaf för olika ändamål under dess första verksamhetsår utan äfven för att visa huru en förening baserad på evangeliska Alliansens principer fördelar sina bidrag meddela vi här:

Redovisning för Stockholms Missionsförenings inkomster och utgifter från dess bildande i Mars 1856 till d. 1 April 1857.

Inkomster:

Influtna bidrag för föreningens ändamål bestående i ledamotsafgifter, gåfvor och insamlingar	1,904: 24.		
Influtit för försålda skrifter	433: 12.	2,037:	36.
För Missions-Sällskapet i Basel	392: 42.		
För Hednamissionen	92: 27.		
För Svenska Missions-Sällskapet	70: —		
För Diakoniss-Anstalten	7: 24.		
För Ev. Fosterlands-Stiftelsen	7: 24.	570:	21.
Summa r:dr r:gs		2,608:	09

Utgifter:

Utgifvit för kolportörers underhåll	993: 32.		
d:o " Kolportörsskolan	150: —		
d:o " Skrifters tryckning, häftning och papper	785: 45.		
d:o " Hyra och frakter m. m	67: 16.	1,996:	45
d:o " Missions-Sällskapet i Basel	492: 42.		
d:o " Hednamissionen	92: 27.		
d:o " Svenska Missions-Sällskapet	70: —		
d:o " Diakoniss-Anstalten	7: 24.		
d:o " Ev. Fosterlands-Stiftelsen	7: 24.	570:	21.
Kassabehållning		40:	39.
*)Summa rd:r r:gs		2,608:	09.

Stockholm den 31 Mars 1855.

P. Palmquist.

Då föreningen ägt tillvaro i 13 år har den utfört följande arbete. Från trycket har utgifvits omkr. 1,362,000 större och mindre böcker, uppgående till ett sidantal af 11,690,000. Till arbetare inom landet har under samma tid utbetalats 15,592 rd:r och 88 öre. Till hednamissionen har bidragits med 9,819 rd:r 47 öre — eller alla utgifter tillsamman under 13 år, inberäknadt tryckningsomkostnader, 45,311 rd:r och 73 öre.

*) Slutsummorna i originalrapporten äro: Rd:r 2,608.09 som ofvan; men sammanräkningen af posterna är då orätt.

Efter dessa 13 års arbete inträder en betydelsefull ändring i programmet. Såsom vi sett har ett alliansarbete hittills utförts. Denna basis upphör med det 14:de årets inträde och nya stadgar för föreningen har upprättats. Ändringar af arbetsordning och principer motiveras på följande sätt:

Denna förening bildades för 13 år sedan under förhållanden, som i flera hänseenden voro mycket olika de närvarande. Kristna af olika bekännelser i vårt land plägade då oftare och mera allmänt umgås med hvarandra samt samverka till Kristi rikes utbredande än som nu är fallet. Detta gaf anledning till bildandet af "Stockholms Missionsförening", hvilken bestod "af medlemmar af olika denominationer" och var "byggd på samma principer som den Evangeliska Alliansen".

Det dröjde dock icke länge förrän en allt skarpare afsöndring emellan "medlemmarne af de olika denominationerna" började göra sig gällande, hvilket hade till följd att äfven deras andliga verksamhet började alltmer begränsas.

Detta har under årens lopp fortgått, till dess nästan all samverkan af de olika trossamfunden numera upphört. På samma gång har äfven Stockholms Missionsförening inom vårt land förlorat nästan allt understöd af andra än sådana, som voro själfva själen och upphofvet till dess bildande, nämligen baptisterna. Stockholms Missionsförening har under de senare åren egentligen varit en baptist-missionsförening. Och för att förebygga allt missförstånd, har man därföre ansett det vara sin plikt att bringa den i öfverensstämmelse med dess nuvarande beskaffenhet och syfte. De nya stadgarne äro som följer:

§ 1. Med upphäfvande af de för Stockholms Missionsförening hittills gällande stadgar komma, enligt af föreningen fattadt beslut, dess stadgar att äga följande lydelse:

§ 2. Denna förening kallas Stockholms Missionsförening och har till ändamål att befrämja en lefvande kristendom.

§ 3. För detta ändamål skall föreningen utsända evangelister för muntligt förkunnande af Guds ord, utgifva och sprida kristliga skrifter samt befrämja söndagsskolor för barns undervisning i kristendomen.

§ 4. Hvarje medlem af en baptistförsamling, som till föreningens kassa erlägger en årlig afgift af minst 1 rdr eller på en gång 50 rdr skall anses såsom ledamot af denna förening.

§ 5. Ett allmänt årsmöte skall hållas i Juni eller Juli månad på ort och dag, som af föreningen bestämmes, hvarvid redogörelse för föreningens verksamhet under det förflutna året skall afgifvas.

§ 6. Vid årsmötet väljer föreningen en bestyrelse, bestående af ordförande, sekreterare och kassaförvaltare samt sex andra ledamöter; därjämte utses två revisorer för att granska det kommande årets räkenskaper med två suppleanter. Valen ske med slutna sedlar.

§ 7. Vid bestyrelsens sammanträden fordras närvaro af minst tre ledamöter, om beslutet skall anses gällande. I händelse någon ledamot under året afgår, äger bestyrelsen att i hans ställe invälja en annan.

Styrelsen utgöres nu af följande bröder:

A. Wiberg, ordförande, Adolf Drake, sekreterare, P. Palmquist, kassaförvaltare, K. O. Broady, J. E. Nyström, Johannes Palmquist, A. W. Lindblom, David Forsell, E. Johanson, S. E. Borien, C. E. Ekholm, P. Johanson.

Sedan dess har föreningen till närvarande tid (1898) arbetat efter enahanda prinsiper och utfört ett rikligen välsignadt verk.

Enligt den sista rapport, som vi kunnat finna, den för 1897, meddelas att:

"Under det sist förflutna året (1897) har föreningen haft förmånen understödja 18 arbetare på fältet. Af dessa hafva 12 verkat i missionsföreningens tjänst hela året, tre hafva tjänat nio månader, en sex månader och två under tre månader hvardera.

De olika arbetsfälten hafva varit: *Gotland* med två arbetare, Malm och Gustaf Olson; *Vermland* med två arbetare, Ekholm och Karlkvist; *Roslagen* en arbetare, br. Djupström; *Uppland* fyra arbetare. Vallbom, Valldén, Ytterberg och Forsman; *Södra Dalarne* tre arbetare, Uppman, Sörbom och Samuelson; *Södermanland* har äfven detta år haft brorslotten, sex arbetare, Palm, Palmborg, Lindberg, Bergquist, Filippus och Lindblom, summa 18.

Utgifterna till olika missionsgrenar, belöpa sig samma år till 14,217 kr. och 27 öre. Af allt framgår att Stockholms Missionsförening fått utföra ett arbete i Herrens vingård af stort omfång och dess härliga frukter kan icke bringas i fullt ljus förrän den stora uppenbarelsens dag.

2. *Wilhelm Lindblom.*

Vi hafva i det föregående något ordat om Stockholms Missionsförenings tillkomst, verksamhet och utveckling, och tro det vara på sin plats att just här i all korthet stanna för en person, som sedan många år tillbaka varit sekreterare och den ledande själen i denna missionsförening. Visserligen är pastor Lindbloms förnämsta lifsgärning den att hafva varit predikant och församlingsföreståndare och såsom sådan särskildt Stockholms 1:sta församlings; men det oaktadt välja vi just detta rum för att säga något om denne samfundets mångbetrodde man.

Anders Wilhelm Lindblom föddes den 24 Mars 1837 i Helgarö socken, Nyköpings län. Redan som gosse hade han en ifrig längtan efter att komma till himmelen. Härtill bidrog dels hans moders förmaningar och hennes hastiga död — hon dog då han var endast sju år gammal — dels de intryck han fick hos sin farbror. De andliga intryck sålunda mottagna i barndomen stannade kvar hos honom under ynglingaåren, ehuru han nog försökte att, genom deltagande i ungdomsnöjen, förjaga dem. Då ett par grannar dogo i nervfeber och han själf under två år var sjuklig kom han till allvarsammare syndakännedom och nöd om sin själs frälsning, samt fann frid med Gud påsken 1857.

Snart blef han genom Guds ords läsning viss om att de troende böra döpas, och då denna öfvertygelse var stadgad, befrågade han sig icke med kött och blod i detta ärende. Han blef döpt af Möllersvärd annandag pingst samma år i Stockholm och förenade sig med 1:sta församlingen. Han började strax han blef omvänd att aflägga vittnesbörd om Herren. Året därpå, 1858, då baptistförsamling bildades i Thoresund, som då kallades Strängnäs, blef han vald till dess föreståndare.

Vintern 1861 ingick han i G. Palmquists kolportörs-

skola i Örebro, hvarest han fortsatte att studera höstterminen 1861 och vårterminen 1862. Sommaren 1861 gjorde han åtskilliga predikoturer och sommaren 1862 tjänade han församlingen i Örebro som dess föreståndare och predikant. I Okt. 1862 flyttade han till Sundsvall och verkade dels i staden dels å landsbygden däromkring till hösten 1864. Därpå verkade han såsom predikant utom i Norrland äfven i Södermanland, Skåne och Västergötland. På det sistnämnda stället fick han bevittna många själars frälsning.

År 1866, då Betelseminariet bildades, ingick han där såsom elev och fortsatte med sina studier tills i Nov. 1868, då han antog kallelse att blifva predikant och föreståndare för baptistförsamlingen i Eskilstuna, hvarest han arbetade ett år, hvarpå han antog en liknande kallelse till Örebro. Äfven där blef hans verksamhet kort. På våren 1870 antog han kallelse till Stockholm att blifva pastor Wibergs medarbetare i Stockholms 1:sta församling. I egenskap af Wibergs medhjälpare i föreståndarekallet arbetade han till 1878, då Salemförsamlingen bildades och W. antog kallelsen att blifva dess pastor. Sedan dess har Wilh. Lindblom ensam förestått 1:sta baptistförsamlingen i Stockholm. Alldenstund arbetet äfven under den tid han var assistent ofta hufvudsakligast hvilade på honom och han i hvarje fall arbetade troget, inläggande hela sin kraftfulla själ i församlingsvården, kan man säga att hans arbete såsom pastor i denna församling snart når den respektabla tiden af 30 år.

Vi kunna icke göra bättre än att låna J. A. Borgströms skildring om Lindbloms verk och karakter så lydande:

"Utom det att medlemsantalet inom församlingen under hans verksamhetstid därstädes mer än fyrdubblats, och sedan 1878 nästan fördubblats, hafva under årens lopp ett stort antal församlingar i hufvudstaden och på landsbygden bildats af medlemmar från Stockholms 1:sta församling. Dessutom torde närmare ett halft tusen hafva rest till Amerika. Antalet som blifvit döpta och förenade med 1:sta

församlingen under hans verksamhetstid därstädes uppgår till omkring två och ett halft tusen personer, och de själar, som i Betelkapellet under denna tid blifvit frälsta, måste räknas i tusental. Man skulle dock begå en stor orättvisa, om man ville göra gällande att detta ens till hufvudsakligaste delen vore en frukt af hans arbete. Största delen deraf torde böra räknas dem till godo, som varit honom behjälplige i predikoverksamheten. L. är, ehuru en predikant, som alltid haft att glädja sig öfver en både talrik och uppmärksam publik, ingen s. k. 'väckelsepredikant'. Hans begåfning är framför allt att lära, leda och undervisa. Denna hans begåfning framträder också tydligt, då han predikar. S. k. ämnespredikningar får man sällan höra af honom. Han söker framför allt att föra sina åhörare in i det gudomliga ordet, och göra skriftens innehåll och lärdomar så tydliga och klara som möjligt, och detta sker stundom med nästan glänsande vältalighet. Men den, som vill höra honom i predikan göra detta, på det mest lefvande sätt, måste höra honom i Betelkapellet; ty endast där är han riktigt hemma. Till denna egenskap hör ock hans praktiska sinne att ordna. Han deltager ej sällan med i hvarjehanda verksamhetsgrenar ända in i de minsta detaljer, och där hans uppmärksamhet blir dragen till någon sak måste han hafva den fullt klar för sig innan han handlar. Detta har stundom orsakat honom obehag, men oftast om ej alltid varit till församlingens gagn. Sitt förnämsta arbete har dock L. utfört som ledare af församlingen. Att stundom under brydsamma tider föra henne framåt, utan att några större svårigheter eller slitningar förekommit, har varit ett arbete, som kräft både visdom och kraft.

Ungdomens ledning och fostran har alltid legat honom varmt om hjärtat. Han har deltagit i söndagsskolarbetet så långt hans tid och krafter medgifvit. Bland Betelkapellets söndagsskollärare leder han, så ofta tiden medgifver det, textutredningen, samt har själf en klass i söndagsskolan, i hvilken han så vidt möjligt är, söndagligen undervisar. De stunder, då han får deltaga i detta arbete, räknar han bland sina mest angenäma. Äfven ynglingaföreningen Filadelfias möten leder han, och han känner sig ännu ung bland de unga vid dylika tillfällen.

Utom verksamheten i församlingen har han, såsom vi redan sagt, i betydande grad deltagit i missionsarbetet. Under många år har han varit sekreterare i Stockholms Missionsförening, och ordförande i Stockholms Distriktförening, samt sekreterare i kommittén för samfundets mission utom landet. Hans grundsatser för missions-

arbetets bedrifvande hafva varit, att man bör så långt möjligt är, ställa missionsarbetet i samband med församlingarna, och upptaga vissa punkter, hvarifrån man utan afbrott bör fortsätta arbetet.

För Betelseminariet har han alltid visat stort intresse synnerligast rörande dess ekonomi. Eleverna har han betraktat mera som predikanter än som lärjungar i en skola".*)

Pastor Lindblom ingick i äktenskap d. 3 Nov. 1868 med Hulda Maria Rosin. Med sin hustru, som varit honom en sann hjälp i hans maktpåliggande arbete, har han en son, Ernest. Fru Lindblom hemförlofvades d. 9 Juli 1891.

Denne kraftfulle samfundsman lefver och arbetar i sin mästares tjänst ännu, då detta skrifves, och hoppas vi han må ännu lefva och verka länge.

3. Sundsvalls Missionsförening.

Denna missionsförening, som näst Stockholms, antagligen är den förnämsta i landet, och därföre bör egnas någon uppmärksamhet, kan sägas vara en baptistförsamlingens i Sundsvall stiftelse. I denna församlings äldsta protokollbok förekommer med afseende å denna sak följande data:

"*Med anledning af många kristliga vänners ofta förnyade påminnelser om bildandet af en andlig förening, åsyftande kristendomens befordran och stadfästelse, blef frågan upptagen vid baptistförsamlingens sammanträde d. 5 och 9 Dec. 1856, och beslöts om stadgars uppsättande för en sådan förening*". I församlingens protokoll för d. 5 och 9 Dec. *1856* och d. 20 Mars *1857* läsa vi följande korta uttalanden. D. 5 Dec.: "*Öfverlades om bildandet af en kristlig förening, som skulle hafva till föremål att verka för kristendomens spridning och förkofran, så väl inom som utom fäderneslandet*". D. 9 Dec.: "*Öfverlades om grunderna för förr berörda förening och beslöts att uppsätta ett förslag till stadgar att föreläggas församlingen till pröfning*". D. 20 Mars 1856: "*Stadgar för Sundsvalls Missions- och Traktatförening äro nu antagna och styrelse vald och organiserad, såsom föreningens eget protokoll utvisar*". Det uppstod ett behof hos "*många kristliga vänner*", att något skulle göras

*) Ur "Betlehem-Kalendern" 1894.

för evangelii predikan. Detta behof gaf sig luft uti uppmaningar och påstötningar till dem, som den tiden stodo i spetsen för den fria andliga rörelsen i Sundsvall, och när påminnelserna ofta förnyats, grep sig den unga församlingen verket an och började öfverlägga om saken och vi se, att man öfvergick snart från ord till handling. Hvad var det, om icke *Kristi kärlek*, som tvang dessa kristliga vänner att bekymras för arma syndares räddning?"

Sundsvalls Missions- och Traktatförenings stiftelse anses datera sig från d. 16 Mars 1857.

Föreningens första styrelseledamöter voro: J. Engberg, ordförande; J. Sundvall, sekreterare; O. Engberg; P. Enarson; N. O. Svedin; E. Hörnlund och J. G. Thunström.

Stadgarne för Sundsvalls Missionsförening, hvilka två gånger omarbetats, äro af så vanligt innehåll, att vi icke anse det vara af allmänt intresse nog att inrymma dem. Af § 2, som har följande lydelse: "Till medlemmar af denna förening inbjudes alla, som vilja lefva för Kristi skull och i *enlighet* med Evangeliska Alliansens grundsatser, verka för Kristi sak", finna vi att denna så väl som Stockholms Missionsförening m. fl. började sitt verk i öfverensstämmelse med Ev. All:s grundsatser. Samma paragraf i 1867 års reviderade stadgar utbyter orden "i enlighet med Evangeliska Alliansens grundsatser" mot: "*i enlighet med Guds ord*". År 1886 ändrades åter stadgarne något. Dessa äro de som ännu äro i kraft.

"De nu varande stadgarne skilja sig i få afseenden från de förut gällande. Allt direkt ordande om "skrifters tryckning och spridning" är uteslutet, dock är sådan verksamhet fullt enlig med stadgarne, enär den just afser "så väl de äldres som det uppväxande släktets upplysning". Vidare är nu årsafgiften "frivillig", då däremot styrelsens ledamöter skola tillhöra 'baptistsamfundet'."*)

Tvänne, bröder, A. Anderson och Martin Höglund, voro föreningens första missionärer. Det måhända icke

*) "Ur Svärdet och Murslefven", 1857. Sid. 246.

saknar sitt intresse att anföra huru ett rekommendationsbref var stiliseradt. Så här lyder ett sådant:

"Som vi här bildat en förening till befordran af evangelii förkunnande under namn af 'Sundsvalls Missionsförening', och i tidningen Evangelisten offentliggjort föreningens stadgar, har föreningens bestyrelse antagit till kolportör målaregesällen Anders Anderson — skattskrifven i Sundsvall — och anhåller ödmjukast hos vederbörande myndigheter, att nämnde Anderson, såsom kolportör enligt våra stadgar, och i sådant ärende stadd, får fritt och obehindradt passera; och få vi honom hos alla kristliga vänner rekommendera såsom den där äger godt rykte och vårt odelade förtroende.

Sundsvall den 25 Juli 1857.

På föreningens vägnar
J. Engberg,
ordförande".

Sundsvalls Missionsförening har utfört en omfattande verksamhet. Fältet har icke allenast varit Norrland. Föreningens missionärer hafva också sändts öfver till Finland. Bland dem som arbetat med framgång i Finland må nämnas Erik Rosén. Medel ha också sändts till inhemska arbetare i Finland. Icke så litet har samlats och utbetalts till hednamissionen. Föreningen har under många år understödt predikanters, hvardagsskollärares och lärarinnors utbildning i Sundsvall. Skriftspridning har ock haft ett framstående rum i föreningens verksamhet. Föreningens arbetare voro första året två. De ha somliga år varit 30. I siffror som beteckna omsättning i mynt ställa sig Sundsvalls Missionsförenings bemödanden och resultat under 40 år (åren 1857—1897) så här: Inre missionen 141,344 kr. 63 öre; yttre missionen 8,157 kr. 62 öre. Olika missionsgrenar 2,188 kr. 84 öre eller tillsammans 151,691 kr. 9 öre.

Utom P. F. Hejdenberg, som varit baptistmissionens i Norrland fader och ett stöd för Sundsvalls Missionsförening, må särskildt nämnas Olof Engberg; och anföra vi hvad "Svärdet och Murslefven" 1887 säger om denne veteran på fältet:

"Det var broder Olof Engberg, som gaf uppslag till detta verksamhetssätt och som på sin tid lyckades så väl däri. Han har ock därigenom, så väl som genom sitt nit för missionen i sin helhet, byggt sig en minnesstod, som skall länge uppbära hans namn i tacksam hågkomst i Norrlands bygder. Dessutom finna vi honom ofta ute på missionsresor, på möten, som ledare vid församlingars bildande; och hvem skulle väl vara den ledande och hjälpande brodern vid utredande af uppkomna svårigheter i församlingarna om icke Olof Engberg?"

Flere namn på betydande män och trogna, nitiska och framgångsfulla arbetare i och för Sundsvalls Missionsförening kunde nämnas och deras lifgärning skildras, men vårt utrymme tillåter det ej. Vi tänka synnerligen på sådana män som grosshandlare J. Johanson, I. S. Österman, Erik Rosén och C. G. Lagergren. Böckerna där allt är tecknadt skola öppnas en dag; och då skall hvar och en få i "enlighet med hvad som skrifvet står i böckerna".

Flera missionsföreningar i landet hafva hvar för sig utfört ett godt verk i samma anda och mål om ej alldeles i lika stor skala som Stockholms och Sundsvalls Missionsföreningar.

4. Svenska Baptisternas Allmänna Konferens.

För att få en någorlunda hel bild af vår konferens, nödgas vi äfven här gå tillbaka och i föregående period 1856—1865 finna upprinnelsen till den vidt omfattande verksamhet samfundet nu bedrifver.

Det är allmänt kändt och erkändt att pastor A. Wiberg första tiden var den ledande själen i svenska baptisternas samfundsrörelser och missionsföretag. Detaljerna vid sammankallandet af vår första konferens 1857 äro oss obekanta. Att Wiberg så väl sammankallade den och på förhand uppgjorde arbetsplanerna är tämligen säkert. I sitt hälsningstal till detta första konferensmöte omtalar han huru vid "associations" i Amerika ombud från församlingarne infinna sig och öfverlägga om gemensamma missionsintressen etc. samt i sin samtidigt uppsatta cirkulär-skrifvelse

Tabernaklet i Norrköping.

framhåller att "förening ger styrka", hvaraf framgår stöd för vår här ofvan uttalade mening.

Det är glädjande att se huru väl sammankallandet af ett möte sådant som detta lyckades. 1,400 baptister spridda i olika delar af landet representeras af icke mindre än 19 ombud, hvilket icke vill säga litet, då man tager hänsyn till de oerhörda vägsträckor våra bröder hade att tillryggalägga. Emellertid hade man nu fått till stånd en reguliär konferens. Arbetet var konstitueradt. Huru, skola vi snart se; ty vid sagde konferensmöte fattades följande definitiva beslut:

1:o En kassa skall inrättas, som benämnes: "De förenade svenska baptistförsamlingarnes gemensamma kassa".

2:o De medel, som sålunda kunna influta, skola användas till de förenade svenska baptistförsamlingarnes gemensamma bästa.

3:o Denna kassa skall förvaltas af en "Förvaltnings-kommitté" bestående af 12 medlemmar af Stockholms baptistförsamling.

4:o Denna Förvaltnings-kommitté bör välja en sekreterare för de förenade baptistförsamlingarnes gemensamma angelägenheter.

5:o Medel böra insamlas dels genom kollekter och listor och dels genom sparbössor.

6:o Förvaltnings-kommittén bör låta trycka omslag till missions-sparbössor och kringsända dem till församlingarna, på det att hvarje baptist må äga en sådan sparbössa.

7:o Förvaltnings-kommittén bör, så fort kassans tillgångar tillåter det, inrätta en kolportörsskola i Stockholm, hvarest de bröder, hvilka församlingarne anse af Herren afskilda till ordets tjänst, böra åtnjuta undervisning, för att sedermera utgå såsom kolportörer.

8:o Förvaltnings-kommittén bör äfven i mån af tillgångar låta trycka skrifter till försvar för de sanningar af den heliga skrift, hvilka äfven af sanna kristna förkastas.

9:o Förvaltnings-kommittén bör äfven bemöda sig om att insamla medel till uppbyggande af församlingshus.

10:o Förvaltnings-kommittén bör låta trycka 500 ex. formulär till flyttningsbref samt 500 ex. till bref intygande rättighet att deltaga i Herrens nattvard.

11:o Söndagsskolor böra så vidt möjligt är, inrättas inom alla församlingar.

12:o Allmän konferens bör hållas i Juni månad hvarje år, då ombuden äga att afgifva skriftlig berättelse om tillståndet inom församlingarna, till hvilka konferenser det vore särdeles önskvärdt, att alla församlingar, som därtill äga råd och lägenhet, afsända, utom församlingsföreståndaren minst en församlingsmedlem.

Framåtskridandet är påtagligt. Resultatet var, som vi veta godt. Året därpå rapporterar "Förvaltnings-kommittén, att den ur sv. bapt. förs:s gemensamma kassa har en tid understödt fyra elever i kolportörsskola och att när medlen för denna skola togo slut kommittén utsände både elever och lärare att arbeta som skriftspridare och evangelister. Dessutom hade kom. af sv. bapt. för:s gemensamma kassa bestridt tryckning af 500 formulär till flyttningsbetyg, 1,000 omslag till sparbössor samt konferensförhandlingarne för 1857.

5. *Distriktföreningar.*

Ett annat betydelsefullt moment till ordnadt arbete och framåtskridande var samfundets indelningar i distriktföreningar. Vid konferensen 1861 upptogs till behandling frågan:

"*Bör något göras för församlingarnes anslutning till hvarandra distriktvis, samt för gemensamma kvartals- eller halfårsmötens hållande i ändamål att vinna större enhet och kraft för oss själfva samt sedan kunna verka med mera framgång för Guds rike omkring oss?*"

Under diskusionen, som var särdeles liflig, refererades till en redan året förut bildad distriktförening i Skåne kallad: "En församlingsförening i Skåne" samt till "associationer" i Amerika. Man enades om följande beslut:

"Distriktföreningar böra bildas — ett förslag upprättas rörande så väl antalet af distriktföreningar och tiden för deras årsmöten som till stadgar för sådana föreningar. För att uppsätta detta förslag utsågs en kommitté af följande bröder: Wiberg, Nelson, G. Palmquist, J. Palmquist, Engberg, B. Olson, Segerblom, Back, A. Hanson, Dord-

lofva, E. Erson, Liljas J. Erson, Näs Per Person, Pira, Edenholm, Rosvall, Svenson, Alström, Wallberg och Möllersvärd.

Denna kommitté föreslog bildandet af sju distriktföreningar, nämligen: 1. Norrlands, 2. Dala, 3. Stockholms, 4. Nerkes, 5. Smålands, 6. Gotlands och 7. Skånes.

Vidare föreslogs stadgar för distriktföreningar, hvilka vi tro äro af allmänt intresse nog, att genom att här beredas rum sparas för kommande tider. De äro som följer:

Baptistkapellet i Linköping.

Förslag för stadgar för distriktföreningar.

1. En distriktförening bildas härmed af baptistförsamlingarna i N. N.

2. I denna distriktförening upptagas endast sådana församlingar, hvilka uppfatta den heliga skrifts sanningar i öfverensstämmelse med "*Svenska Baptisternas Trosbekännelse, antagen vid deras allmänna möte d. 28 Juni 1861*".

3. Distriktföreningens ändamål är:

a) Att uppbygga hvarandra på vår allra heligaste tro, samt söka upplifva den inbördes kärleken;

b) att genom skriftliga berättelser, godkända af de särskilda församlingarna, meddela hvarandra underrättelse om Guds verk framgång inom hvarje församling sedan sista mötet;

c) att befrämja Kristi rikes och den gudomliga sanningens utbredande inom distriktet medelst utsändande af evangelister och kolportörer; och att bistå sådana församlingar inom distriktet som sakna lärare eller icke kunna underhålla dem.

d) att vaka däröfver att icke församlingarna må lida skada, eller Guds namn blifva vanäradt genom obehörig verksamhet af sådana kringresande personer som tillhöra någon församling inom distriktet;

e) att söka bilägga uppkommande tvister och lärostrider inom någon enskild församling;

f) att ur distriktföreningens gemenskap utesluta sådana församlingar, som trots alla varningar och rättelser fortfarande hylla falsk lärdom eller tillåta uppenbara synder.

4. Distriktföreningen håller ett möte en gång hvarje år omkring den....(På det de bröder som önska det måtte blifva i tillfälle att besöka flera distriktmöten föreslog kommittén följande tider för de särskilda föreningarnes årsmöten:

Skånes distriktförening dagarne omkring d. 15 Maj; *Smålands* omkring d. 1 Juni; *Gotlands* omkring den 15 Juni; *Nerkes* omkring d. 8 Juli; *Dala* omkring d. 1 Sept.; *Stockholms* omkring d. 1 Okt.; *Norrlands* omkring d. 26 Okt.)

5. Till årsmötet utväljas ombud från de särskilda församlingarna, *ett* ombud af en församling under *30* medlemmar, *två* ombud af en församling under *60* medlemmar, *tre* ombud af en församling under *100*, o. s. v.

6. Ombuden böra vid mötet förete fullmakter från sina församlingar.

7. Årsmötet hålles på det ställe som föregående distriktmöte bestämmer.

8. Distriktföreningen utväljer en kommitté, hvilken eger att under tiden mellan årsmötena ombestyra de ärenden, hvarom den erhåller uppdrag af distriktföreningen; såsom att bestämma verkningskretsen för de ordets förkunnare som af föreningen underhållas, att sammankalla tillfälliga möten om förhållandena så fordra, brefväxla

med församlingarna, o. s. v. För sin verksamhet redogör kommittén inför nästföljande årsmöte.

9. Skulle någon församling icke själfmant uppgifva svårigheter som förefinnas inom densamma, så utnämner distriktföreningen en särskild kommitté för att på ort och ställe undersöka och om möjligt i kärlek afhjälpa det onda, och bör denna kommitté inför nästa distriktmöte afgifva berättelse om framgången af sitt ärende.

Kommitténs förslag antogs af konferensen.

Särdeles anmärkningsvärd är § 3, momenten d. e. f. Sådana mått och steg hade nog de senast föregående åren visat sig vara behöfliga mot syndfrihetsläran. Vi förstå ock af dessa moment så väl som af hela konstitutionen hvarför Helge Åkeson motarbetade dylik sammanslutning. Han insåg att enig samverkan i kärlek skulle hindra hans splittringsarbete och motverka hans i hemlighet å aflägsna orter insmygande af för honom säregna sofismer.

Distriktföreningarne, som 1861 voro sju af 128 församlingar, hafva ofta arbetat såsom särskilda missionsföreningar.

Svenska baptisternas konferens var först årlig 1857 och 1858. Sistnämnda år beslöts att hålla treårskonferenser. Alltså inträffade baptistsamfundets tredje konferens 1861. Af vissa orsaker kunde det fjärde konferensmötet icke hållas förr än 1866. Sedan dess har konferensen sammanträdt hvart tredje år, om vi äro riktigt underrättade, till och med 1887, hvarpå en konferens antagligen hölls 1889, som i så fall skulle vara den 12:te i ordningen. Från och med 1890, då konferensen omorganiserades, hafva årliga möten hållits och är detta års*) konferens den 21:sta.

*) 1898, som är samfundets jubelår. Det är nämligen nu 50 år sedan den första svenska baptistförsamlingen bildades i Landa socken i Halland.

6. *Den omorganiserade konferensen — Sällskapet Svenska Baptistmissionen.*

Vi sade att konferensen omorganiserades 1890, ja den är också nämnd med ett nytt namn, hviket namn "Sällskapet Svenska Baptistmissionen" mera än förut påminner om att samfundet såsom ett helt är en missionsförening. Detta, som utan tvifvel är nytestamentligt framgår af:

Stadgar för Sällskapet Svenska Baptistmissionen.

§ 1. Sällskapet Svenska Baptistmissionens ändamål är att utbreda Kristi rike inom och utom fosterlandet.

§ 2. Hvarje församling, tillhörande någon af svenska baptistsamfundets distriktföreningar, är medlem af sällskapet Svenska Baptistmissionen. Den årliga statistik, som enligt § 13 genom Svenska Baptistmissionens försorg utgifves, skall gälla såsom matrikel, ägande vitsord, till dess ny statistik utkommit.

§ 3. Sällskapet Svenska Baptistmissionen håller årlig konferens på tid och ställe, som den af detsamma tillsatta konferenskommittéen bestämmer.

§ 4. Konferensen tillsätter en konferens-kommitté med uppdrag att under tiden mellan konferenserna bevaka sällskapets intressen och föra dess talan; samt att träffa nödiga anordningar för nästa konferens och vid dess början emottaga ombudens fullmakter.

§ 5. Omedelbart efter fullmakternas aflemnande öppnas konferensen af ordföranden vid föregående konferens, eller i hans frånvaro af föreståndaren för den församling, som inbjudit konferensen, hvarefter ordförande och sekreterare för konferensen utses.

§ 6. Vid konferensen äger hvarje församling att låta sig representeras af minst ett ombud. Församlingar med öfver 50 medlemmar äga att utse ett ombud för hvarje börjande 50-tal. Dock må ingen församling utse mer än tio ombud.

§ 7. Vid konferensen tillsättes en kommitté för missionen inom landet, en kommitté för missionon utom landet, en byggnadskommitté, en tryckningskommitté och en söndagsskolkommitté.

§ 8. Hvar och en af dessa kommittéer skall bestå af fem ledamöter, hvilka bland sig själfva utse ordförande, sekreterare och kassaförvaltare.

Kommittéerna må på eget ansvar, när så fordras, med sig förena flera bröder eller ersätta afgående tjänstemän.

§ 9. Hvarje kommitté har sitt säte på ort, som af konferensen bestämmes.

§ 10. Kommittén för missionen inom landet åligger att verka för Kristi rikes utbredande, särskildt på de trakter, dit enskilda församlingar eller distrikt- eller lokala missionsföreningar icke förmå att sträcka sin verksamhet.

§ 11. Kommittén för missionen utom landet åligger att verka för Kristi rikes utbredande bland så väl namnkristna som hedniska folk. Fältet bestämmes af konferensen.

§ 12. Byggnadskommittén åligger att förvalta de förenade Svenska baptistförsamlingarnas byggnadskassa, äfvensom svenska baptistförsamlingarnas nödhjälpskassa och baptistförsamlingarnas skollärarefond.

§ 13. Tryckningskommittén åligger att utgifva årliga statistiker öfver baptistförsamlingarna i Sverige samt kristlig litteratur.

§ 14. Söndagsskolkommittén åligger att på bästa sätt främja söndagsskolsaken inom samfundet.

§ 15. De i § 7 nämnda kommittéer följa af konferensen uppsatta arbetsordningar.

§ 16. Vid konferensen redogör hvar och en af ofvannämnda kommittéer för sin verksamhet under året och redovisar för omhänderhafda medel.

Hvarje kommitté är solidariskt ansvarig inför konferensen för omhänderhafvande medel.

§ 17. Konferensen tillsätter två revisorer och två ersättningsmän för hvarje kommitté att till nästa konferens granska förvaltningen af kassorna och därom afgifva berättelse.

§ 18. Församlingarna bestämma själfva sättet för insamling af medel till de olika kassorna och beloppet under året.

§ 19. Konferensen tillsätter kommitté att uppsätta förslag till i § 7 nämnda kommittéer för kommande verksamhetsår, samt öfriga af behofvet för tillfället påkallade kommittéer.

§ 20. Alla vid konferensen förekommande val afgöras med enkel röstöfvervikt.

§ 21. De i §§ 15 och 16 stadgade berättelser och redovisningar böra af vederbörande kommittéer och revisorer inlämnas till konferenskommittéen en månad före nästa konferens och genom dess försorg tryckta förreläggas konferensen.

§ 22. Ändring af dessa stadgar kan ej ske utan att förslag till ändring först antagits till hvilande vid föregående konferens.

För beslut om ändring fordras två tredjedelars röstöfvervikt".

Samfundet, eller den omorganiserade konferensen arbetar alltså under namn af "Sällskapet Svenska Baptistmissionen". Som framgår af stadgarna är detta åter igen uppdeladt i särskilda departement (kommittéer), hvart och ett hafvande sin verksamhetsgren såsom 1) Inre missions-, 2) yttre missions-, 3) trycknings-, 4) kapellbyggnads- och 5) söndagsskoldepartement. Härtill kommer en konferenskommitté, hvars arbete endast hänför sig till konferensens ordnande i och för sig, "Föreningen Betelseminariet" och "Baptistpredikanternas änke- och hjälpkassa".

Kommittén för missionen inom landet, hvilken arbetat såsom sådan i nio år, har med apostlarnes förfaringssätt såsom mönster, såsom en sin plan att utvälja vissa hufvudpunkter, missionscentra, i olika delar af landet, från hvilka verksamhet därpå må utgrena sig. Enligt kommitténs rapport 1896 hafva under de då tilländalupna sju verksamhetsåren i genomsnitt 27 arbetare årligen längre eller kortare tid varit i föreningens tjänst. Sammanlagda arbetstiden var då 115 år på en månad när. Om vi, utgående från summan af de gångna sju årens arbete, beräkna att 16 arbetare under de förflutna nio åren ägnat 12 månader hvar om året (d. v. s. hela sin tid) har kommittén en sammanlagd tid af missionsarbete af 147 år. Gud synes ock rikligen bekänt sig till denna missionsgren.

Kommittén för missionen utom landet. Redan från början har samfundet ådagalagt intresse för och på ett eller annat sätt tagit del i utländsk mission. Räkenskaperna för Stockholms Missionsförening visar bidrag till sådan mission med 554 rdr och 69 öre. Som vi sett tog Sundsvalls Missionsförening också del i hednamissionen. Enskilda personer togo del med medels sändande. Så tidigt som 1859 finna vi att Mr. A. M. Osgood, New York redovisar för $222.00 från baptisterna i Sverige att tillfalla "Am. Bapt. Miss. Union" i Boston. Svenska baptisternas

Carl Vingren i kinesisk dräkt.

missioner i hednaverlden eller namnkristna länder har till största delen utförts i samband med "Am. Bapt. Miss. Union" i Boston.

Sedan 1890 har denna verksamhetsgren omhänderhafts af "kommittén för missionen utom landet" och är jämförelsevis icke så liten. Fältet för dess verksamhet är icke allenast hednaländer d. v. s. Kina, Asien och Kongo, Afrika utan äfven Finland, Ryssland och Spanien. Den årliga inkomsten till denna verksamhet har belöpt sig*) till 15,000 à 20,000 kr. per år.

År 1890 antogs Carl Vingren af svenska baptisterna att utgå såsom deras missionär till hednavärlden. Han afskildes för detta kall i Betelkapellet d. 23 Sept. samma år; och efter att hafva tillbringat några månader i England afreste han därifrån d. 6 Febr. 1891 till det s. k. Midtens rike. Den 21 Mars landsteg han i Shanghai, hvarifrån han fortsatte färden 400 mil uppför floden Shang-tsi-kiang till Gung-king. Här tillbringade han sex månader med att studera kinesiska språket. Under denna tid sväfvade hans lif i fara. Kinesisk pöbel stormade huset där han bodde i afsikt att mörda honom. Dess lösensrop var allmänt så ock här: — "döda de utländske djäflarne". Han blef räddad; men soldater hade att vakta gården i två månader.

Då han inhämtat språket nog för att kunna börja direkt missionsarbete, företog han några resor för att studera arbetet vid de amerikanska baptisternas missionsstationer. Han önskade öppna en självständig missionsstation någonstädes; men måste för att vinna inträde och förtroende bland kineserna vistas bland dem, ligga i deras usla lerhålor på en upphöjning af ler och sten i stället för i säng samt nära sig af kinesisk kost. Den 27 Juni 1893 lyckades han få hyra ett hus i Kiancheo, en stor handelsstad på södra sidan om Shantung-halfön, nära Gula hafvet.

*) Enligt missionär C. Vingrens uppgift.

De förhållanden under hvilka han utfört det ansträngande grundläggningsarbetet hade emellertid brutit hans hälsa, så att han påföljande vinter måste lämna Kina och resa hem till Sverige.

Edvard Lindberg, som också utsändes af svenska baptistmissionen, anlände ett år efter Vingren till Kina, eller d. 18 Mars 1892. Han hade tills d. 27 Juni 1893 vistats å de amerikanska baptisternas missionsstationer; då han anslöt

J. E. Lindberg.

sig till och samarbetade med Carl Vingren, samt öfvertog ensam arbetet nu, då Vingren måste resa hem. I April 1894 anlände till samma missionsstation en god förstärkning af arbetskrafterna. J. A. Rinnell med fru och fröken Anna Holtz, som äfven blifvit utsända af kommittén för missionen utom landet, anslöto sig nämnda dag, efter en lycklig

resa, till Lindberg. "På svenska baptisternas missionsstation i Kina arbeta sålunda f. n. två missionärer jämte deras hustrur. Hvile Herrens välsignelse öfver deras arbete.

Till Kongo utsände kommittén missionär E. V. Sjö-

J. A. Rinell.

blom 1892. Han har arbetat i samband med "Am. Bapt. Miss. Union" med understöd från Sverige tills 1897, då han på grund af bruten hälsa måste återvända för rekreation till Sverige. Han har utfört ett utmärkt och hjältemodigt

arbete, under stora faror bland människoätare. Gud har bevarat honom och vi hoppas att han är bevarad för stora ting å detta de arma kannibalernas och klimatfebrarnes land. Detta må nu blott vara svenska baptisternas *gryende* hedna-

E. V. Sjöblom.

mission och det är vackert så. Gud är mäktig nog att låta barnet växa till en jätte.

Carl Vingren, svenska baptisternas i Sverige förste hedna missionär och grundläggaren af deras mission i norra Kina, föddes d. 15 Febr. 1865 i Bälinge socken, Södermanland.

Redan vid åtta års ålder, då han tjänstgjorde som vallgosse och tillbragte sin tid i ensamhet i skogen, verkade Guds ande kraftigt på hans själ. En dag kastade han sig gråtande på marken och började läsa "Fader vår". Under djup ångest ropade han: "Förlåt mig mina skulder!" och genast fylldes hans själ med frid och fröjd. Men ingen förstod hans erfarenhet. Det fanns i hela trakten ej en enda, som kände Herren. Följden blef att han snart drogs ut i synden.

Då han var 15 år gammal lämnade han sitt föräldrahem och reste till norra Småland. Där kom han i beröring med kristna, blef omvänd och började genast deltaga i verksamheten för själars frälsning. D. 7 Febr. 1885 blef han döpt i Wråka baptistförsamling. Antog kort därefter kallelse såsom distriktmissionär i norra Småland och fortsatte härmed till 1887, då han ingick i Betelseminariet, hvarifrån han graduerade 1890.

På baptisternas konferens i Stockholm 1890 blef beslutadt, att börja hednamission och att utsända Carl Vingren till Kina. D. 21 Sept. s. å. blef han ordinerad i Betelkapellet i Stockholm; påföljande dag afreste han till England och efter en kort tids vistelse där till Kina.

För att blifva ett med det egendomliga folk, hvilket han skulle söka att vinna för Kristus, lät han raka sitt hufvud, anlägga hårpiska och för öfrigt kinesisk dräkt från topp till tå. Bodde sedan bland folket i det inre af landet och tillägnade sig därigenom på ganska kort tid deras annars mycket svårlärda språk. Under denna tid rasade vilda uppror mot utländingarne, och hans lif var ofta i fara. Efter vidsträckta resor i mellersta och norra Kina, predikande evangelium för många, som aldrig tillförene hört detsamma, lyckades det honom att grundlägga en station för svenska baptistmissionen i staden Kiou-chow i provinsen Shantung.

Ingen utländing hade förut bott i den staden. De fleste

af invånarne hade aldrig sett en sådan. Så fort han visade sig på gatorna hördes ropet: "Jang-koe-lai" (Den utländske djäfvulen kommer) och hastigt samlades en ganska afskräckande hop, som följde efter under skrän och oljud och tillkallade hundratals nyfikna. Många voro dock villiga att lyssna till hvad den besynnerliga utländingen hade att säga.

På våren 1893 förenade sig br. J. E. Lindberg, som året förut anländt till Kina, med Vingren i Kiou-chow. Deras samarbete blef dock icke långvarigt. Att bo i fuktiga lerhålor och sofva på frusna marken samt lefva uteslutande af kinesisk föda nedbryter snart nog den starkaste missionär. På sommaren började Vingrens hälsa hastigt gifva vika, och till hösten blef den så totalt nedbruten, att föga hopp fanns om lifvet. Han blef dock vid lif, men måste lämna Kina och anlände hem till Sverige i Mars 1894.

Som hans hälsa alltsedan varit vacklande har han ej ansett sig böra återvända till Kina. Han har efter sin hemkomst besökt de flesta svenska baptistförsamlingar i Sverige och Amerika och sökt upplifva intresset för hednamissionen.

Svenska Baptisternas Förlagsexpedition, som ock arbetar under namn af tryckningskommitté, bildades d. 1 Okt. 1890. Om dess arbete må följande meddelas:

Af expeditionens egna skrifter, traktater och tidningar icke inberäknade, spreds under konferensåret 1895—96, 18,631 ex., och af andra förläggares alster ha gått genom denna expedition 11,596 ex. eller tillsammans 30,227 ex. Dessa skrifters sidantal blir för egna förlagsartiklar, traktater och tidningar inberäknade, 2,671,617 och för öfriga skriftalster 2,285,070. Sålunda har genom Baptistmissionens Förlagsexpedition utsändts under detta år 4,956,687 sidor läsning eller något mer än en sida på hvarje inbyggare i fosterlandet.

Af Baptistmissionens Förlagsexpeditions egna skrifter — traktater och tidningar icke inberäknade — spreds

Betelkapellet i Stockholm.

under konferensåret 1896—97 20,480 ex. och af andra förläggares alster utgick genom expeditionen 6,750 ex., däribland 2,397 ex. Nya Pilgrimssånger eller tillsammans 27,230 ex. Dessa skrifters sidantal blir för egna förlagsartiklar — traktater och tidningar icke inberäknade — 3,252,244 och för öfriga skriftalster 1,896,949. Sålunda har genom Baptistmissionens Förlagsexpedition utsändts under nämnda år 5,149,193 sidor god läsning eller något mer än under det föregående året.

Under tiden 1890—97 har Baptistmissionens Förlagsexpedition utsändt sammanlagdt 33,924,112 sidor god läsning. Om allt detta vore inbundet i volymer om 500 sidor hvardera och samladt på ett ställe, så skulle det utgöra en boksamling på 67,849 band.

Svenska baptisternas konferens har, såsom vi funnit af ofvanstående, under olika former och tidsskeden utvecklats till hvad den nu är. Först framträder det enkla konferensmötet. Strax bildas en gemensam kassa för gemensamma missionsintressen, förvaltad af en kommitté. Snart är "Stockholms Missionsförening" en verklighet. Därpå finna vi församlingarne i landet indelade i distriktföreningar. Det försiggår en stadig inre utveckling och samfundet mognar för ett nytt steg — skola vi säga — till fullkomning. 1890 omgestaltas samfundskroppen till: "*Svenska Baptistmissionen*" och utför missionsarbetet förmedelst särskilda *departement*, hvilka helt enkelt benämnas kommittéer. Den nuvarande arbetsordningen är utmärkt och är utan tvifvel ett resultat vunnet af de flydda årens erfarenheter.

En förening af baptister med namnet "Evangeliska Traktatsällskapet" har utfört missionsarbete under en följd af år. Det har gifvit understöd till evangelii förkunnare, samt utgifvit böcker och tidningar. Vi ha icke kunnat förmå vederbörande att lämna oss några som hälst uppgifter om sällskapets verksamhet, hvadan vi måste afstå ifrån att

teckna någon historik därom. Någon föreställning om dess arbete kan man ju få af en rapport för 1897 i Wecko-Posten, hvaraf vi återgifva följande:

Evangeliska Traktatsällskapet

hade i Söndags årsmöte i Salemkapellet härstädes under bankdirektör Wilhelm Carlssons ordförandeskap. Sedan ordf. hållit ett kortare tal om betydelsen af att sprida Guds ord, föredrog sällskapets sekreterare, byggmästare J. M. Juhlin årsberättelsen, däri det meddelades, att sällskapet för längre eller kortare tid under året understödt sju arbetare. Understödet har lämnats dels i böcker, dels i penningar. Harry Olsson, Gustaf Falk, Emil Blomgren och G. A. Andersson ha tillsammans med Otto Länsberg verkat i Bohuslän, Petrus Larsson i Östergötland, Edla Erikson och Augusta Karlson i Norrbotten och Västerbotten. Sällskapet har under året tryckt 10,000 ex. af nya testamentet och psaltaren. Från Skottska bibelsällskapet har man äfven förlidet år fått mottaga nära 1,100 kr. till verksamheten. Evangeliska Traktatsällskapets utgiftssumma för verksamheten, inberäknadt böcker, som gifvits som understöd, belöper sig till omkring 1,600 kr. Dessutom har gratis utdelats skrifter för cirka 500 kr. Enligt revisionsberättelsen har sällskapet en kapitalbehållning på 21,966 kr. och räkenskaperna slöto på en siffra af 25,921 kr. Detta sällskap arbetar icke i samband med samfundet.

4. *American Baptist Publication Society's och American Baptist Missionary Union's Mission i Sverige.*

Amerikanska baptisterna hafva liberalt understödt den svenska verksamheten. Det är redan bekant att "Am. Bapt. Publ. Society" började sitt missionsarbete i Sverige 1855, då A. Wiberg antogs och lönades såsom dess missionssuperintendent därstädes, samt lämnade dessutom understöd till flere kolportörer årligen. 1865 beslöt "Am. Bapt. Missionary Union" att öfvertaga den af "Pub. Soc." hittills understödda missionen i Sverige. Detta skedde från och med 1 Mars 1866. Resultatet af dessa sällskaps svenska mission kan icke beräknas eller särskiljas från den öfriga framgången; utan tvifvel skall en öfverväldigande procent

af den enastående framgången, räknas amerikanska baptisterna till godo.

De medel, som kommit från "Missionary Union" hafva gått till lön till Betelseminariets ordinarie lärare, till Betelseminariets underhåll, till evangelister och predikanter, dessutom till T. Truvé särskildt och till missionärinnan i Göteborg, fröken Askerlund samt de senare åren eller sedan 1884 också till Finland.

De årliga anslagen till Sverige äro som följer:

År	Dollars	År	Dollars	År	Dollars
1866	4,433.31	1877	8,945.80	1888	6,860.32
1867	10,928.79	1878	8,542.10	1889	6,351.42
1868	10,609.61	1879	8,043.83	1890	6,371.00
1869	9,250.90	1880	7,522.99	1891	7,512.00
1870	8,525.63	1881	8,402.36	1892	8,580.86
1871	11,020.60	1882	7,850.00	1893	8,554.00
1872	9,877.14	1883	7,001.15	1894	8,626.00
1873	10,798.51	1884	7,502.23	1895	8,975.32
1874	7,519.62	1885	10,310.00	1896	8,925.00
1875	9,457.14	1886	6,698.12	1897	8,414.00
1876	10,117.10	1887	7,702.90	1898	5,164.32

Summa.....$275,793.17

Detta är en ganska vacker summa, som under gångna 32 år kommit svenska baptisterna till del. Lägges härtill bidragen från "Am. Bapt. Publ. Society" under tiden 1855—65 springa amerikanska missionsmedlen för Sverige upp till den ansenliga summan af öfver $300.000.

5. *Några inflytelserikare samfundsmän.*

De förnämsta af svenska baptistsamfundets missionsgrenar hafva i all korthet behandlats. Man märker i och genom dem en stadig framgång. Detta lyckliga förhållande beror icke af en slump. Gudfruktiga, självförsakande, samfundstrogna arbetare hafva en icke ringa del däri. Vi hafva i det föregående lärt känna några af dem. Men äfven själfva manövreringen af samfundsskeppet, fördelningen och ledningen af de olika missionsdepartementen hafva också sin

stora betydelse. Det är med tacksamhet till Gud vi erkänna förmånen att hafva haft och ännu äga män vuxna antydda funktioner. Om några har redan ristats en kort runa. Om några andra vilja vi här säga några ord.

Johan Alfred Borgström

föddes d. 14 Maj 1855 i östra Ryds socken, Östergötlands län, blef omvänd till Gud i början af Febr. 1876 och döpt i Norrköping d. 25 Sept. samma år.

Han hade redan en tid med framgång förkunnat evangelium då han, höstterminen 1880, sökte och vann inträde i Betelseminariet, och fullbordade dess fyra års studiekurs 1884. Han hade sista året af sin vistelse vid Betelseminariet tjänat baptistförsamlingen i Uppsala såsom dess pastor, och flyttade dit vid afslutandet af seminariestudierna. I fyra år arbetade han i samband med denna församling. Under samma tid öfvade han studier vid universitetet. Två terminer har han varit lärare vid Betelseminariet. Den första 1886 såsom vikarie för d:r Broady.

Fastän ännu jämförelsevis ung har Borgström haft en icke så liten litterär verksamhet. 1885 började han tillsammans med Jakob Byström utgifva månadstidningen "Svenska Härolden" och sedan 1889, då han tillsammans med Byström öfvertog Wecko-Posten, har han varit denna tidnings ansvarige utgifvare. Han var också medredaktör i "Kristlig Tidskrift" 1889. Dessutom har han författat boken: "Hafva vi religionsfrihet i Sverige?" Broschyrerna "Kristi Gudom", "Sabbaten och Söndagen", "I dopfrågan Matt. 28: 19, 20", "Svar på kyrkoherde Paléns skrift 'I dopfrågan'." Hans "Amerikabref" till Wecko-Posten 1896 äro mästerstycken i sitt slag. Dylika bref bruka i vanliga fall vara ytliga och dess författare pläga dels ofrivilligt "hugga i vädret" och dels på förhand uppgöra med sig själfva att skrifva illvilligt om land, samhällen och samhälleliga förhållanden. Borgströms Amerikabref träffa oftast rätt och ådagalägga en stor förmåga att opartiskt blicka in i olika saker och förhållanden, säregna för Amerika, och så bilda sig ett omdöme.

J. A. Borgström är, om icke särskildt vältalare, så dock en gärna hörd predikant. Hans predikan kännetecknas af tankereda och är full af lärdomar; dock torde hans förnämsta kallelse vara litteratörens. I "Svenska Härolden" och "Wecko-Posten" har han inlagt stor förtjänst med af-

seende på religionsfriheten och andra samfundsfrågor. Så äro ju hans broschyrer också af doktrinel natur.

Såsom sekreterare i kommittén för missionen inom lan-

Jakob Byström.

det har han utfört ett godt verk. Han har varit en verklig prospektor för samfundets hemmission. Geografi, matematik, statistik och kanske etnologi — allt får tjäna honom

i missionsarbetet. Han är en "expert" och vi hoppas han skall lefva länge nog för att bli en veteran i Herrens riksangelägenheter.

Jakob Byström

är född d. 15 Maj 1857 i Skorpeds socken. Omvänd och döpt förenade han sig med baptistförsamlingen 1875. Han ingick som elev i Betelseminariet i Stockholm 1878 och studerade där i fyra år. Därpå inträdde han i Madison University i Hamilton, N. Y., hvarest han fullbordade sina studier på två år.

Återkommen till Sverige 1884 bosatte han sig i Eskilstuna och verkade där såsom pastor Larsons medhjälpare åren 1884—89 samt utgaf samtidigt tillsammans med J. A. Borgström sedan 1885 tidskriften "Svenska Härolden". 1889 flyttade han till Stockholm och öfvertog i kompaniskap med J. A. Borgström Wecko-Posten. Af Byströms litterära arbeten må nämnas boken: "Hvad lärer skriften och de tidigare kyrkofäderna om dopet?" samt "Bibeltexter belysta genom utkast och lärorika berättelser till tjänst för predikanter och söndagsskollärare" under en följd af år. Dessutom har han författat åtskilliga nykterhetsskrifter.

Jakob Byström är en hel gentleman och därför, fastän äfven han är jämförelsevis ung, redan mångbetrodd. Såsom exempel på allmänt förtroende må nämnas att han är riksdagsman och redaktör för nykterhetstidskriften "Blå Bandet". Inom samfundet är han kassör för missionen utom landet samt föreståndare och kassör för tryckningskommittén ("Baptistmissionens Förlagsexpedition"). Han är en god evangelisk predikant, ledig offentlig talare i allmänhet och en särdeles lyckad nykterhetstalare. Han har inlagt stor förtjänst i att utvidga och förbättra Wecko-Posten, i att befordra utländska missionssaken och i att stå i spetsen för att skapa en skriftspridnings- och förlagsexpedition åt samfundet.

Pastor Olof Larson.

En annan mera bemärkt man inom samfundet är Olof Larson. Han är född i Bonäs by, Mora socken, i Dalarne, d. 8 Jan. 1846. Hans fader var soldat och ägde en liten hemmansdel i byn. "1858", säger Larson själf, "kommo åtskilliga predikanter till våra bygder, och

Olof Larson.

jag började följa med min moder till sammankomster. Min moder blef först omvänd och döpt. Då började hon bedja för och med sina barn. Detta gjorde djupt intryck på min själ. Det blef äfven en söndagsskola, som jag flitigt besökte. Jag kom i allvarligt bekymmer öfver min ställning och fick frid med Gud genom dessa Herrens ord: 'Var

vid godt mod min son, dina synder förlåtas dig', Matt. 9: 2. Jag fick syn på Guds ords lära om dopet, aflade bekännelse och döptes i en ström (Enån?) i Orsa tillsammans med 13 andra troende inför en stor skara människor den 30 Jan. 1859. Jag var då 13 år gammal. Jag var lycklig, glad och frimodig en tid. Men så kom den pröfvande syndfrihetsläran 1860—61 och drog med sig en del af församlingen. Jag kom i svåra frestelser och var nära att duka under, men Herren halp mig och efter två års förlopp inträdde åter lugn i församlingen och saken gick framåt''.

Redan vid 17 års ålder började han predika. Han var korgmakare till yrket. I denna egenskap besökte han Norge 1863 och vittnade något om Herren. 1866 var han i Stockholm och besökte samma tid Gustaf Palmquists kolportörsskola i tre veckor. Hans önskan var, att samma höst ingå i Betelseminariet, som då bildades, men hans dalabröder, som antagligen voro emot teologisk skolbildning, förhindrade honom, tillrådande honom att ändå predika. Nu reste Larson till Jämtland, predikade där Kristus, som det synes i två år. 1868 är han åter i Norge. I det nordliga Tromsö predikar han evangelium 1870—71 och döper där de första enligt Nya Test. samt bildar församling af 100 medlemmar. Det bör anmärkas att han hittills hela tiden arbetade om dagarne för sitt uppehälle. Samtidigt byggdes där ett bönehus för 2,000 kronor. ''Nu såg jag'', säger han, ''Guds vilja vara den, att jag skulle ägna hela min tid åt evangelium, hvarföre jag sade: 'Nu Herre skall du gifva mig föda och kläder och hvad jag behöfver, utan att jag arbetar därför med mina händer'.'' Det gick så. Vänner i England, som hört om väckelsen i Tromsö, blefvo villige att lämna Larson understöd.

Sedan han 1871 öfverlämnat Tromsö församling åt Ola Hanson började han baptistisk verksamhet i Trondhjem, där-

på i Bergen och sist i Stavanger. På hvarje plats välsignade Gud hans arbete med själars frälsning.

Inseende att han behöfde någon mer skolunderbyggnad reste han till Stockholm hösten 1872, ingick i Betelseminariet och studerade där i tre år till våren 1875. Den 1 Sept. samma år antog han kallelse att blifva predikant och föreståndare för därvarande baptistförsamling. Denna församlings medlemsantal var då 95.

Olof Larson har alltså arbetat i samband med Eskilstuna baptistförsamling i 23 år. Under tiden har han också gjort predikoturer i socknarna och grannstäderna i hela den-

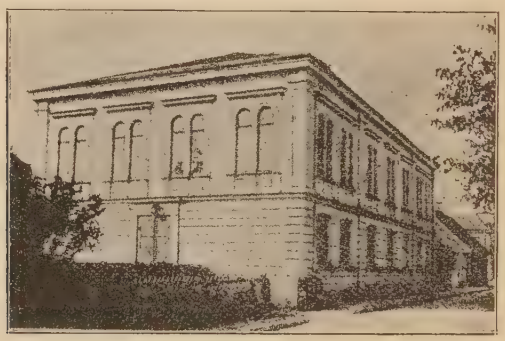

Baptistkapellet i Eskilstuna.

na del af Södermanland. Särskildt har han, ibland med tillhjälp af predikoförmågor inom församlingen, uppehållit reguliär predikoverksamhet vid utstationer i eskilstunatrakten. 1896 räknade församlingen i Eskilstuna 620 medlemmar. Under dessa tjugutre år har Olof Larson döpt omkring 1,500 personer, då han naturligtvis räknar dem som kommit från socknarne däromkring för att bli döpta af honom. Han ingick i äktenskap i Dec. 1876 med skollärarinnan Klara Lovisa Larson, och deras äktenskap har välsignats med sju barn.

Larson är icke alls någon skriftställare. Icke är han heller vältalare i detta ords egentliga mening; men han är en folktalare och populär predikant. Han har aldrig puffat för sig genom att i tidningar berätta om sina framgångar, fastän han kunnat hafva mer att omtala i detta afseende än många andra, som dock låtit hela världen veta om sina dåd; aldrig har han med någon slags advokatyr försökt armbåga sig fram till bemärkthet; och dock är han en af de mest ansedda baptistpredikanter i landet, oumbärlig i Södermanlands distriktförening, mycket framgångsfull evangelii förkunnare. Han är en pelare i sin församling, en andlig fader vida omkring och en broder af den gamla skolan. Vi afsluta denna teckning af denne veteran i samfundet med hans egna ord: "Min tanke och önskan är att fortsätta Herrens verk så länge jag kan, och sedan vill jag komma hem till den eviga hvilan, besinnande Herrens ord: 'Varen faste, orubblige i Herrens verk alltid, vetande att edert arbete icke är fåfängt i Herren'."

Johan Henrik Djupström

föddes d. 19 Jan. 1851 i Boo i Nerke af fattiga föräldrar*). Han blef omvänd till Gud vid 17 års ålder och började snart offentligt predika, och har han sedan dess dels som resepredikant och dels som församlingslärare ägnat sig åt evangelii tjänst. Han har någon tid studerat vid Betelseminariet i Stockholm, och sedan 1874 varit anställd som pastor för Kårsta baptistförsamling. Utom vården af församlingen och verksamheten på det vidsträckta missionsfältet, har han äfven hunnit utföra mycket arbete i söndagsskolans och nykterhetssakens tjänst. Hans tid räckte till så mycket. Ehuru hans lefnadsbana slutade långt innan han nått 50 år, har han hunnit göra mer än de flesta andra.

*) Vi låna dessa rader om Djupström ur Wecko-Posten, 1897.

År 1872 inträdde han i äktenskap med fröken Hedvig Sofia Söderström från Askersund, med hvilken han har sex barn. Två af dem äro bosatta i Amerika".

Djupström led i många år af hjärtfel. Det var denna sjukdom som slutligen ändade hans lif.

Det är med anledning häraf, det i minnesrunan om ho-

J. H. Djupström.

nom säges: "Så fort hjärtat varit starkt nog, att han kunnat, har han äfven under sin långa sjukdom framhållit Guds kärlek och försoningens kraft. Flere gånger har lifsgnistan varit färdig att slockna, men sanden i timglaset rann ovanligt sakta, och gång efter annan när man trodde, att han var färdig att sluta sitt lif, fick man höra: "Han är

ute och predikar nu igen". Hans nit, hans arbete och hans begåfning hafva kanske vunnit alltför litet erkända medan han lefde. Han kräfde ej heller detta. Hans sanna kärlek till Gud och sina medmänniskor kom honom att glömma sig själf. Han skall alltid räknas bland dem, som med trohet och ovanlig uthållighet fullgjort sin kallelse. Han har gjort mer än många, som lyckats bättre än han i att göra sig bemärkta, men kanske sämre än han i sin mission". J. H. Djupström afsomnade fridfullt i tron på Jesus d. 11 Dec. 1897.

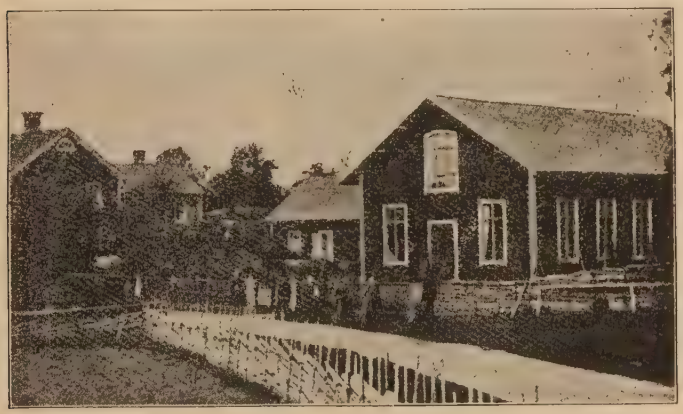

Baptistkapellet i Kårsta.

John Hedberg

är född d. 23 Maj 1854 i Askersunds landstörsamling. Hans moder dog när han var två år gammal, men han hade lyckan att få sin tidigare fostran af sin gudfruktiga farmor, som synes hafva förestått hushållet efter sonhustruns död. Hon tog ofta lille John med sig ut i skogen, föll på sina knän och bad Gud frälsa den lille sonsonen och göra honom till nytta och välsignelse i världen.

Då han var åtta år dog äfven hans farmor, hvilket inträffade en natt medan han sof. Hon bad de närvarande hälsa John att hon ville möta honom i himmelen hos Jesus. "Denna hälsning", skrifver Hedberg, "brände sig in i min själ och kan aldrig utplånas".

Vid 12 års ålder måste Hedberg lemna hemmet, hvarpå han också rycktes ut i synd och värld; dock gick han

John Hedberg.

gärna med och lyssnade till Guds ord, då någon predikant besökte orten. 1870 kom han att resonera som följer: "Antingen måste jag tvärt stanna och blifva annorlunda eller leder mig min väg därhän att jag aldrig får möta farmor i himmelen". Efter åtskilliga egna misslyckade frälsningsför-

sök blef Hedberg i tillfälle att höra den unge baptistpredikanten, J. H. Djupström. Han kom i stort bekymmer öfver sina synder. Men orden: "Jesu Kristi Guds sons blod renar från alla synder" hviskade i hans hjärta, då han vaknade en morgon efter att delvis hafva tillbragt natten i kamp med Gud, förde frid till hans själ. Han skrifver själf: "Den 1 Febr. 1871 var min förlossningsdag ur syndalifvet. Den första barnsligt naiva glädjen var öfversvallande. . Herrens sanningar blefvo nya, lefvande och klara för min själ — äfven sanningen om de troendes dop, nattvard och församling. En del högkyrkligt lutherske troende anade oråd och öfverhopade mig med barndöpare-litteratur. Jag läste den på samma gång som Bibeln och fann att det icke stämde öfverens. Baptistskrifter såg jag inga. Jag frågade en baptist en gång om dopet och fick till svar: Läs Bibeln! Den 4 Juni 1871 blef jag begrafven med Kristus genom dopet till döden i sjön Bölingen nära Askersund af samme man som ledt mig till Kristus,pastor J. H. Djupström, och intogs samma dag med många andra nyomvända och döpta i Askersunds baptistförsamling".

Hedberg började snart predika evangelium; men han hade att utstå en särskild kamp innan han fick visst för sig att han borde öfverlämna sig helt åt detta kall. Genom en underbar Herrens ledning blef hans inre stadfästadt med afseende på evangelii tjänst. Han verkade dels i Motala missionsförenings tjänst, dels i Norrköping, tills han 1874 ingick i Betelseminariet, hvarest han studerade till i Dec. 1877. Samma år vid jultiden flyttade han till Göteborg för att arbeta som T. Truvés medhjälpare. Här stannade han till 1879, då han erhöll kallelse från "Salemförsamlingen" i Stockholm att blifva pastor A. Wibergs medarbetare. Han tjänade denna församling till 1883, då han antog kallelsen från den nybildade "Ebenezerförsamlingen", hvilken församling han ännu tjänar.

John Hedberg är en af svenska baptistsamfundets bästa talare och predikant. Han besitter utan gensägelse ledareförmåga och har lotsat den församling, tillsammans med hvilken han arbetar, fram genom många bränningar.

Claes Fredrik Pira,

en annan samfundsman, som utöfvade ett icke ringa inflytande särskildt inom den provins där han verkade, föddes d. 18 Sept. 1833 på Ordala bruk, Väddö socken, Roslagen. Han härstammar på fädernet från en flandersk släkt.

Vid 16 års ålder var Pira förste bokhållare å ett brukskontor. 1853, då han var 20 år, vann han inträde vid Musikaliska Akademien, hvarifrån han efter två års studier utexaminerades med höga betyg. Därpå ingick han vid Stockholms folkskollärareseminarium och tog examen där efter ett års studier. Han sökte nu och erhöll folkskollärare- och organistbefattningen i Håtuna socken. Denna plats innehade han i något öfver tre år. Det var under denna tid, våren 1859, vid 26 års ålder, som han lärde känna sina synder men ock syndares frälsare, Herren Jesus. Fastän intet fel förefanns i hans tjänst och ingen fläck på hans karakter, blefvo nu sockenborna hans hätskaste fiender. Det blef honom omöjligt att längre kunna behålla platsen, hvadan han begärde och erhöll afsked på våren 1860. Några månader därefter blef han döpt och förenade sig med baptistförsamlingen i Sigtuna. Det blef nu en pröfvofull tid för Pira. Han var utan anställning och följaktligen utan inkomst. Skuld hade han sedan studietiden och hustru och tre barn att försörja.

Herren hade dock både arbete och bröd för sin tjänare. På hösten samma år (1860) erhöll han och antog kallelse från den två år förut bildade Askers baptistförsamling. Detta blef Piras första och sista pastorat, som han på ett

CLAES FREDRIK PIRA.

troget sätt förvaltade i 26 år. Vi återgifva ur hans minnesteckning af "Teofilus" följande:

"Om sin verksamhet såsom församlingslärare yttrade han själf kort före sin död: 'Jag har därunder gjort mången dyrköpt erfarenhet och lärt mig djupt inse en lärares heliga kall och ansvar både inför Gud och människor. Arbetet i Herrens vingård, ehuru utfördt under mycken svaghet, har af Herren välsignats öfver förväntan. De lärdomar jag fått inskärpa hos gamla och unga, hafva i många fall burit goda frukter. Jag vågar säga, att jag i min verksamhet vunnit folkets aktning och förtroende. En sak, för hvilken jag särskildt vill gifva Gud äran, är att församlingen under hela denna tid varit skonad från sönderslitande lärostrider. Enhet och frid ha varit rådande. Att jag trots mina många brister är älskad af församlingen, visas nu bäst genom den uppoffrande kärlek, som ägnas mig under mina pröfningsdagar, och genom de enträgna, varma förböner, som dagligen uppsändes till Gud för mitt vederfående".

Piras hälsa blef bruten redan på sommaren 1876, då han å en ångare erhöll en svår stöt i hufvudet. Detta gaf enligt läkares omdöme, upphof till sockersjukan, som efter tio års lidanden ändade hans lif. Hans eget förhållande till lif och död uttrycker han på följande sätt:

"Jag är nöjd att skiljas hädan, om min Herre så vill, ty jag är af hans nåd frälst och redo. Jag kan med min snart tillstundande hädanfärd för ögonen till Herrens pris säga: Jag vet på hvem jag tror".

Vissa stunder — sade han dock — hade det förekommit honom såsom outsägligt dyrbart att få ännu några år lefva och verka Herrens verk, lefva 'säll, hel, ren och i höga åldern endast jublande lofsjunga Gud'. Men ehuru han var alldeles fullkomligt öfvertygad därom, att hans käre Herre och frälsare ägde makt att göra honom frisk till kroppen såsom han gjort det till själen, så var han dock icke ibland dessa, hvilka liksom pocka med Herren i detta afseende, utan var städse hans undergifna uttryck: "*Ske såsom Herren vill*".

Om Pira såsom predikant säger hans minnestecknare:

"Då han predikade, var det ett fulltonigt evangelium, som framhölls, en *hel Kristus*, som predikades. Men det var icke ett pjunkigt, gudsnådligt tal — ty till allt sådant var Pira en afgjord motståndare — utan det var enkla, rättframma, praktiska sanningar, som uttalades på ett naturligt sätt, men dock med den innerligaste värma

och den sannaste hänförelse. Pira var *predikant* i detta ords bästa betydelse. Hans predikan saknade kanske oftast den systematiska ordning, vid hvilken somliga lägga så stor vikt, men så ägde den däremot så mycket mera den tilltalande innerligheten och den personliga öfvertygelsen. Man kände, att talaren hade *lefvat igenom* sin predikan — ej blott *tänkt* igenom henne. Pira vann också såsom predikant ett allmänt och odeladt erkännande hvarhälst han uppträdde och han behöll detta omdöme så väl i längden, att han trots 26 års predikande i Asker dock af en hvar hördes gärna och ansågs såsom 'den bäste de kunde få höra'."

Han var icke allenast predikant utan äfven sångare och kompositör. Vi ha i melodier till "Truvés Sånger" ett skönt minne efter Pira i detta afseende.

Pira afsomnade i tron på Jesus d. 13 Juli 1887, alltså blott 54 år gammal; men hans lif var verksamt och troget och vi tro att han fick en rik ingång i sin Herres och frälsares eviga rike.

Alldenstund några hafva fruktat att Pira lutade åt den unitariska åskådningen äro vi glada, att enligt förut nämnda källa återgifva hans egen bekännelse tecknad några månader innan han dog. Den lyder så här:

"*Jag är lycklig* i Jesu kärlek och fröjdar mig öfver Gud den treenige, åt hvilken jag *helt och hållet öfverlåtit mig*. Mina lifskrafter äro dagligen i aftagande och jag väntar blott på order af den himmelske väktaren. Farväl, broder! *Öfva* dig i den heliga konsten att, oberoende af *allt* inom och utom, *förblifva med sinnet i Jesu kärlek!* Och så *småningom vika* alla tvifvel och din själ finner en *varaktig ro*. Låt denna uppmaning vara ditt viktigaste dagliga mått, i annat fall blir du en tviflare. Lämna dig med *din vilja helt* åt Gud och *öfva* dig i att sätta en blind tro till *att du gjort* det. *Deltag aldrig* i vissa *kristnas skämt* eller i något umgänge under andan af en saltlös sammanvaro. Erinra dig ofta, att du alltid är under uppsikten af Herrens heliga elds-blickar. *Förblif i Jesu kärlek*".

I sitt äktenskap med sin efterlefvande maka, född Julin, hade Pira nio barn, fem söner och fyra döttrar. Af dessa dogo två redan i unga år, nämligen sönerna Wilhelm vid fyra och Axel vid 14 års ålder. De öfriga barnen: Oskar,

Frithiof, Hilda, Anna, Edla och Mimmi, lefva och äro spridda dels i Sverige dels i Amerika.

Theodor Truvé.

Bland veteraner på svenska baptisternas missionsfält må pastor Truvé också nämnas. Hans inflytande inskrän-

T. Truvé.

ker sig icke till Göteborg icke ens till den landsända (västkusten) där han verkar utan har dels genom muntlig predikan men i synnerhet genom sitt litterära arbete gjort sitt inflytande gällande öfver hela landet, ja äfven i Amerika.

Truvé föddes i Glimåkra socken i Skåne d. 6 Jan. 1838. Han visade tidigt lust för studier och läste all den lektyr han kunde öfverkomma, hvarför hans fader brukade säga till honom: "Du duger till ingenting, ty du vill ständigt hänga näsan öfver boken".

Då Truvé var 17 år gammal började en andlig rörelse utbreda sig i Skåne, hvaraf äfven han fattades. Han blef frälst genom tron på Jesus och började snart tala till sina medmänniskor om Guds nåd och ägnade, ung som han var, sin verksamhet äfven åt det uppväxande släktet samt bildade den första söndagsskolan där på orten.

På våren 1857 blef han, tillika med tre andra, begrafven med Kristus genom dopet till döden. Sven Tuveson (S. Svenson?) var dopförrättare. Detta var den första nytestamentliga dopförrättning i hela södra Sverige. Vintrarne 1859—62 gick han i skola hos Gustaf Palmquist, dels i Stockholm och dels i Örebro. Under ferierna reste han omkring och förkunnade Guds ord. På våren 1862 kom han såsom hjälppredikant till Göteborg och stannade där nästan oafbrutet till 1865, då han reste till Amerika och ingick vid Madison University i New York och studerade där i tre år. Efter slutad kurs graduerade han 1868, gifte sig samma år med en amerikanska samt reste sedan till Göteborg och mottog kallelse därstädes att blifva församlingens pastor, hvilken plats han ännu innehar. Förut hade han under två års tid förestått en amerikansk församling.

Truvés första alster i bokväg var ett häfte, innehållande tre predikningar hållna i Lindesberg. Sedan dess har han utgifvit 27 årgångar af *Bikupan*, tidning för söndagsskolan och hemmet; fyra årgångar af *Folkvännen;* sex årgångar af *Ljus i Hemmet* samt redigerat 12 årgångar af *Söndagsskolläraren* och två årgångar af *Bibeltolken*. Vidare har han utgifvit *En månad i London: Sångbok för Söndagsskolan och Hemmet,* hvilken senare utgått i omkring 250,000

ex.; *Guds verk genom Moody och Sankey i England; Guds verk genom Moody i Amerika; Ett besök i London vid söndagsskolans hundraårsfest 1880* samt flera andra smärre böcker. Han har också öfversatt en del böcker, däribland örebroupplagan af *Sankeys sånger.*

J. A. Jäder.

föddes d. 2 Nov. 1849 i Rytten, Västerås län. Hans fader dog då han endast var fem år gammal. Hos en hans farbror i Jönköping mottog han sin första skolundervisning. Vid 17 års ålder blef han soldat vid Södermanlands regemente och tog underofficersexamen i Karlsborg.

Pastor Jäder blef omvänd till Gud 1875 och döpt samt förenad med baptistförsamlingen i Eskilstuna Kristi himmelsfärdsdag samma år. Han började snart efter sin omvändelse predika evangelium med sällspord framgång. Ryktet om den underbare predikanten spred sig vida omkring och människor gingo milslånga vägar för att få höra honom. Vid fältöfningarne i Malmköping måste han regelbundet predika för sina yrkeskamrater. Fastän gifvetvis fientliga mot Guds ord och "läseri", voro soldaterna, så väl befäl som manskap, stolta öfver att en af dem själfva "predikade väldigare än själfva prästen". Emellertid måste han, för att mer odeladt få ägna sin tid åt ordets tjänst, taga afsked från militärtjänsten, hvilket han erhöll 1879. Hans första pastorat var Vingåker, där han förestod församlingen från 1879 till 1884. Sedan dess har han förestått församlingarne i Linköping, Asker, Norrköping och arbetar nu, sedan 1894, i samband med församlingen i Gäfle.

Jäder äger en ovanlig begåfning. Såsom predikant och talare i allmänhet står han kanske icke efter någon i landet. Visserligen har han folkskoleunderbyggnad och dessutom den allmänbildning, som fordras för att taga underofficersgraden; men det oaktadt kunna vi, om vi fästa oss

vid honom såsom teolog, säga, att han är en "selfmade man". Hans ovanliga förmåga att fatta och hans brinnande kunskapsbegär har gjort att han genom självstudium inhämtat ett icke ringa mått af vetande. I praktiskt utöfvande af sitt kall mäter han sig därföre med dem som tagit en grundlig kurs i teologiska seminarier.

Han har alltid varit en man, trogen sitt samfund, varmt

J. A. Jäder.

religiös och nitisk i sitt kall. Han blyges icke, rädes icke att framhålla färgerna i Kristi korsbanér. Alldenstund han äger en skarp andlig observationsförmåga, ser han kanhända som få "tidens löjligheter" samt huru kristendom och samfund stå i fara att smittas af den gängse tidsandan. Han har också i tal och skrift gått löst på den smygande

fienden i afsikt att blotta den för den troende allmänheten. Han har utgifvit flere mindre broschyrer, af hvilka må nämnas en om försoningen, en annan med titeln "*Lif eller död*" samt "*Genom tåredalen*", och dessutom bidragit med sakrika artiklar i religiösa tidningar och tidskrifter.

Pastor J. A. Jäder är ännu i sin fulla krafts dagar och må med Guds nådiga vilja länge lefva och uppbygga Guds församling och deltaga i världsfrälsningen.

Carl Erik Malm

föddes d. 19 Dec. 1833 i Älfkarleby socken. Var vid 21 års ålder något berörd af Guds ord, då han först 1854 hade tillfälle att höra Ahnfelt tala, sjunga och spela. Då han en tid därefter hörde en predikant, Erik Janson från Helsingland, blef han väckt ur sin syndasömn. Hans bekymmer om sin själ närmade sig förtviflan, hvarföre han tidigt en morgon hösten 1854 gick ut för att ända sitt lif. Men en röst ljöd i hans inre: "Yngling, gå in och se hvad du har i Bibeln". Han lydde och fann orden: "Så älskade Gud världen, att han utgaf sin ende son, på det att hvar och en som tror på honom skall icke förgås utan få evinnerligt lif", hvilket Guds ord frigjorde honom och han blef lycklig.

Han började snart hålla möten och vittna om Herren och några år förgingo. Kristi himmelsfärdsdag 1859 blef han döpt i Uppsala, förenades därpå med baptistförsamlingen i Vendel och valdes till dess föreståndare. 1861 tog han någon undervisning i Gustaf Palmquists kolportörsskola. Verkade sedan i Nerke, Uppland och så i Nerke igen, tills han 1873 fick sitt verksamhetsfält på Gotland, hvarest han ännu arbetar.

Ur en artikel af A. Drake i "Betlehem Kalender" för 1897 meddela vi följande utdrag:

"Många äro de märkvärdiga sätt hvarpå Gud begagnat sin tjänare att väcka upp de hårdt sofvande. På ett ställe i Nerke satte han sig en natt under sömnen upp i sängen, läste upp en text, sjöng

en sång, predikade och lade sig åter ned utan att veta af något. Men en annan person i stugan vaknade, hörde predikan, träffades i hjärtat och blef förd till Kristus. På ett annat ställe i Nerke, där Malm predikade på landsvägen, hämmade folksamlingen en oxe, som kom dragande sin druckne husbonde. Denne väcktes af predikantens kraftiga stämma, sanningens ord fördref både ruset och syndens makt ur mannens hjärta, som af Guds ande blef omskapadt.

Charles Wassell.

Likaså märkvärdiga äro många räddningar undan förföljare. Då två drängar en gång sammansvurit sig att misshandla honom, fattade han den ene och höll honom mot en kyrkogårdsmur, som han just då gick förbi, medan han erinrade honom, att det var den omständigheten, att Guds ande tagit sin boning i hans hjärta, som åter-

höll honom från att gifva honom en kännbar minnesbeta. Vid känslan af Malms väldiga kroppsstyrka flydde de båda angriparne förskräckta sin väg. En annan gång undgick han på en velociped af trä, som han själf förfärdigat under velocipedernas första tid på 1860-talet, en skara förföljare med ett godmodigt: "Farväl med eder, gossar".

Om utpantning hos Malm för det han predikat evangelium hafva vi något talat i föregående afdelning i sammanhang med missionsarbetet på Gotland. Han må anses såsom Gotlands apostel och hans trogna arbete har krönts med rik välsignelse.

Charles Wassell

blef omvänd till Gud 1863 och döpt 1867. Han är en bland dem, som fått utstå förföljelse för sin tro. Besök af prästen och hans handtlangare i och för våldsdöpande af två små nyfödda barn, arresteringar, stämningar inför kyrkoråd och domstolar, för det han predikade Guds ord, och därpå följande utmätningar och böter. Broder Wassell verkade med stor framgång i Sverige under många år. Sedan 1881, då han anlände till Förenta Staterna, har han förestått svenska baptistförsamlingen i Sister Bay, Wis. Hans arbete har äfven här krönts med rik välsignelse och han arbetar ännu med full vigör.

FJÄRDE KAPITLET.

Svenska baptisternas medverkan och befordran af upplysning och sedlighet i allmänhet.

1. Religionslagar och religionslagstiftning. *)

De sista 50 årens andliga lifsrörelser, i hvilka baptisterna haft en ledande del, hafva åstadkommit en revolution inom det medborgerliga, sociala och kyrkliga lifvet. Begreppet om sedlighet och osedlighet har omskapats; men icke allenast det, osedlighet, råhet och barbarism hafva aftagit i betydlig grad, hvilket är alldeles påtagligt. Vrånga, ja fanatiska föreställningar om de troende hafva undanträngts. De förr i tal och skrift för "tokiga" ansedda "läsarne" föredragas nu framför andra såsom tjänare, arbetare och tjänstemän. De befinnas dugliga att vara lagstiftare för landet. Flere riksdagsmän äro nämligen baptister och ännu flere riksdagsmän representera andra frikyrkliga läger. Vid själfva hofvet hör det nu till god ton att vara andligt sinnad, eller, som det förr med förakt sades: "läsare". Att prins och prinsessan Bernadotte både besöka och taga framstående del i andliga sammankomster (fordom kallade konventiklar) är allmänt kändt. Större sedlig förnyelse är ett större resultat af 50 års andlig verksamhet, än våra bröder och systrar, som voro martyrer för en helig sak, någonsin vågade utbedja sig och vänta.

*) För ett grundligare studium af ämnet läs broschyren: "Hafva vi religionsfrihet i Sverige?" Af J. A. Borgström.

Trots en intolerant, härsklysten luthersk kyrka, med ett öfverhöfvan bigott prästerskap, skulle man knappast vänta förföljelse och samvetstvång i Sverige. Regeringsformen af d. 6 Juni 1809 stadgar nämligen att: "*Konungen bör... ingens fred i dess hus störa eller störa låta, ingen från ort till en annan förvisa, ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda en hvar vid en fri utöfning af sin religion, så vidt han därigenom icke stör samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer*".

Att konung Oskar I uppfattar äfven denna del af grundlagen och inser huru den borde tillämpas visar han i sin proposition om religionsfrihet gifven 1857; då han just refererar till ofvan anförda paragraf.

Den audiens hos konungen, beviljad Johannes Palmquist år 1850, är af det föregående redan bekant. Därvid framhöll den senare huru prästerna enligt 1726 års konventikelplakat förbjödo honom att tala Guds ord. "Kan det vara möjligt", invände konungen, "att en präst försöker hindra sådant? Det är aldrig meningen att konventikelplakatet skall användas mot sådana, som i stillhet samlas att läsa och betrakta Guds ord".

Oaktadt en grundlag, som gifver rätt åt hvarje undersåte att fritt dyrka Gud enligt sitt samvetes öfvertygelse, och konungens sunda uppfattning af densamma och oaktadt "grundlagarne stå öfver alla andra lagar, och dessa icke hafva någon bindande kraft om de strida mot grundlagarne", har en hänsynslös förföljelse och ett odrägligt samvetstvång ägt rum mot de troende och särskildt mot baptisterna i landet.

Detta faktum har skrifvits på lutherska prästernas konto. Att detta har sin riktighet framgår af flera omständigheter. Det är prästerna och deras kyrkomöten, som värna den jesuitmässiga kyrkolagen. Det är prästerna eller deras agenter, som väcka åtal, tolka och tillämpa de förefint-

liga barbariska lagarna. Det är prästerna, som i "Wäktaren", så sent som 1855, alludera på kroppsstraff eller böter, hvilka tvångsmedel eller lagens starka arm de dock så vackert säga sig icke vilja tillstyrka. Det är ärkebiskopen (eller Uppsala domkapitel), som i skrifvelse till k. m:t 1858, beklagar inför "*den svenska kyrkans högste jordiske styresman*" baptismens utbredning i stiftet. Såsom moderkyrkan i Rom, törstar naturligtvis icke heller luth. kyrkan efter blod; men ser nog lika litet som den förra illa ut, om den världsliga makten åtager sig denna sak. Se här några uttryck af ärkebiskopen i Uppsala: "Eders k. m:t lär icke underlåta att i nåder anbefalla hvad som kan finnas vara lämpligt" att nämligen utrota baptisterna. Domkapitlet finner "betänkligt att låta menigheter bestå" men finner det också "betänkligt att upplösa dem med världslig arm". Men i afvaktan på att konungen må taga initiativet (ty detta är ju underförstådt) "har domkapitlet ansett sig böra förhållandet i underdånighet anmäla".

Bland lagbestämmelser, som hafva brukats för att hindra den andliga rörelsen och bortrödja baptismen vilja vi nämna följande:

"*Konventikelplakatet*" af d. 12 Jan. 1726, undertecknadt af Fredrik I, enligt hvilket så många dömdes till dryga böter eller fängelse, är till ytterlighet vidlyftigt hvarföre vi endast lämna rum för ett par korta anföranden af det, som närmast rör ämnet sålunda:

"Men att uti privata och enskilda hus män och kvinnor, gamla och unga, kända och okända, få eller flera, skola hafva frihet att samlas och tillhopakomma under förevändning att hafva andaktsöfning och särskild gudstjänst... det anse vi hvarken för nyttigt eller nödvändigt utan mera som en skadelig nyhet, som förstör en god ordning i våra kristliga församlingar, och hvilket i längden skulle gifva anledning till själfsvåld och oreda.... Ty finna Wi rådsamt att afskaffa och aldeles förbiuda slike Oloflige Sammankomster, så at then, som sig understår them at hålla och tillåta, skall första gången

böta Twåhundrade daler Silf:mt eller i mangel af böter plickta första gången med Fiorton dagars fängelse på vatn och bröd andra gången med tre veckors fängelse på vatn och bröd: men kommer han tredie gången igen skall han på twenne åhr utur Riket förvisas. I lika måtto skola the, sig till sådane sammankomster inställa, hvar för sig första gången böta Fyratio mark Silf:mt, andra gången dubbelt och tredie gången Fyradubbelt."

Vålds- och tvångsbegjutningarne, hvilka ganska ofta bedrefvos, grunda sig på två bref af samme konung Fredrik och daterade det ena d. 7 Juni 1733 och det andra d. 24 Jan. 1740. De rörde enskilda och tillfälliga fall; men hafva det oaktadt brukats såsom lag. Såsom alla skrifvelser från denna tid äro de öfverhöfvan långtrådiga, hvarföre vi endast återgifva följande rader, hvilka utgöra ett sammandrag af kungabrefven i fråga:

"Om någon i godo icke kan förmås att låta dess barn komma till den heliga döpelsen, skall detsamma hos honom af beskedelige exekutionsbetjänter uttagas, och sedan af prästerskapet i församlingen uti kyrkan döpas, hvarom landshöfdingeämbetet, uppå konsistorii påfordran, bör lämna handräckning med exekutionsbetjänters tillordnande, som vederbörande prästerskap i detta mål biträde göra".

Vi hafva funnit af det föregående, att de kristna, särskildt separatister, blefvo straffade för det de firade nattvarden utan prästerligt biträde, samt, alldenstund de dessutom firade denna Jesu åminnelsemåltid på Söndag äfven fingo plikta för sabbatsbrott. De lagrum enligt hvilka dessa "brott" afdömdes voro:

Kap. 1. § 2. "Gör någon gäckeri med gudstjänsten, Guds ord och sakramenten af lättsinnighet, böte 16 riksdaler 32 skillingar banko, och den som ej orkar böta plikte med kroppen".

Kap. 3. § 6. "Den som begår något brott på Söndagen eller högtidsdagar mellan kl. fyra om morgonen och kl. nio om aftonen, böte 10 daler för sabbatsbrott och för gärningen särskildt".

Före 1860 var det, så vidt vi kunnat finna, omöjligt för kristna att i landet ingå lagligt äktenskap utan prästerlig "vigsel". Men detta års "dissenterlag" berättigar föreståndarne af en församling, som antagit nämnde dissenterlag,

att förrätta vigsel, då båda kontrahenterna tillhörde en dylik "laglig kristen församling", i fall endera af dem var lutheran skulle luthersk präst förrätta vigseln. Denna lag så väl som dissenterlagen af år 1873 etc. har icke haft särdeles stor betydelse för baptisterna, alldenstund de för Herrens skull ej kunde låta binda sig af dessa lagar.*) Den senare dissenterlagen möjliggör under vissa betingelser lagligt äktenskap inför borgerlig myndighet, hvilket många baptister gjort sig bruk af; detta har varit en samvetssak. Prästen skall säga:... "Alltså stadfäster jag såsom Jesu Kristi tjänare detta edert äktenskapsförbund". Men alldenstund prästen i de flesta fall icke alls var någon Jesu Kristi tjänare och i alla fall icke af Herren hade något uppdrag att förrätta vigsel, uttalade han en dubbel lögn, som samvetsgranna troende icke ville vara indirekt orsak till. Den enda utvägen var nu för sådana, som icke kunde få laglig vigsel, att ingå, hvad vi skulle vilja kalla socialt äktenskap, d. v. s. kontrahenterna ingingo i offentligt äktenskapligt förbund med hvarandra inför en större eller mindre folksamling, som i dessa fall utgjorde vittnen. Icke så få äktenskap ingingos på detta sätt. De voro giltiga inför Gud och hans ord, giltiga inför dem sjelfva; men de voro olagliga. Därföre uppstodo flere olägenheter, särdeles med afseende å arfsrätt o. s. v. Detta förfarande hade dock det goda med sig att en opinion till förmån för friare lagstiftning kom till stånd och som sagdt, en möjlighet är beredd att ingå lagligt äktenskap inför borgerlig myndighet.

Den svenska lutherska statskyrkans bålverk, som orsakat så mycken sorg för de troende kristna och — vi våga säga det — skam för det svenska folket, äro hufvudsakligast: konventikel- och sakramentallagarne.

Hvarje, om än så liten rätt att i Sverige få dyrka Gud

*) Endast Wämhus baptistförsamling antog den 1868, men afstod den igen såsom olämplig 1891.

enligt sitt samvetes öfvertygelse och Guds ords föreskrifter så väl som andra medborgerliga rättigheter, har man nödgats tillkämpa sig medelst otaliga lidanden ända intill blods. Detta bör bäras i minne. Vi blott hänvisa till första delen af detta arbete.

Utom åsyftade lidanden, kroppsstraff och penningeböter, har det muntliga och skriftliga ordet i god mån bi-

Rut Erik Jonson.

dragit till den s. k. religionsfrihet man f. n. äger. Några ord om sådana medel i Guds hand böra här få rum.

Häradshöfding Henschen, en gudfruktig, upplyst och frisinnad jurist, har i berörde afseende utfört ett ädelt arbete. Från olika delar af landet skrefvo offren för de into-

leranta lagarne till honom om råd. Han gaf dem förhållningsregler, uppsatte åt dem lagliga dokument och förde deras talan inför olika högre och lägre domstolar. Man finner att han "*läste lagen*" för åklagare och domare så,som de aldrig anat att få höra det. Ofta blefvo,trots lagens både bokstaf och mening, de åtalade dömda till böter och fängelse; men detta skedde endast emedan det *skulle så ske.* Dessa för Guds ords skull stämda voro andra "Esopii lamm", hvilka måste tjäna ulfvarne till frukost. Men sak samma det tillfälliga utslaget, upplysning om mänsklig och gudomlig rätt ingöts dock i myndigheternas medvetande genom denne mans ädla verk.

Jonas Engbergs lif blef kort men rikt på välgörande verksamhet. Myndigheterna besvärade honom och de öfriga baptisterna i Sundsvall och omnejd med stämningar och penningböter som det synes mest för öfverträdelse af sakramentallagen. I sammanhang härmed var det som Jonas Engberg gaf vederbörande en oväntad lexa. Han meddelade Hernösands konsistorium två längre skrifvelser. Den första utgörande en afsägelse af lutherska statskyrkan, undertecknad af 87 namn, den andra var en förklaring att man stod fast vid sin föresats att intet hafva att skaffa med lutherska kyrkan, undertecknad af 177 namn. Den första af dessa skrifvelser bör såsom varande af särskild betydelse finna rum här och löd:

"Till högvärdige domkapitlet och biskopen i Hernösand.

Af Sundsvalls rådstufvurätt har undertecknad blifvit ålagd att uppgifva de personers namn, som enligt min vetskap härstädes på enskild väg begagnat dop och nattvard, men fann mig därtill icke föranlåten, emedan domstolen lät förstå, att den hade att skaffa med saken endast från juridisk synpunkt betraktad, men enligt Herrens ord skola andeliga saker dömas andligen. Jag får därför i djupaste ödmjukhet vända mig till högvördiga domkapitlet, i hopp att saken tages i betraktande från andlig sida; och eftersom polismakten i lagens namn och kyrkans tjänst anfaller och förnekar oss dessa af vår

himmelske konung Kristus gifna allraheligaste och dyrbaraste rättigheter, så hafva vi gemensamt beslutat att härmedelst uppsäga gemenskapen med statskyrkan i *allt* som angår den s. k. allmänna gudstjänsten och dithörande inrättningar, såsom sakramentens bruk därstädes m. m., men beträffande all annan borgerlig ordning kvarstå, om det tillåtes.

De närmare orsakerna till detta beslut vill jag härmed i korthet antyda: Kyrkan, underordnad staten, har utträdt från den kristna apostoliska och därigenom förlorat sin självständighet såsom apostolisk församling och saknar sålunda grund för sig i Nya Testamentet, hvilande endast på mänsklig auktoritet. Hon har antagit och hyllar minst sagdt motsägande lärosatser.

Detta vore ju tydliga orsaker nog, men jag vill dock söka tydligare beskrifva, *hvarför jag icke kan* förblifva en medlem af statskyrkan.

På grund af sin förbindelse med staten begagnar kyrkan köttslig arm för att utöfva våld emot dem som öppet bekänna sin tro på Kristus såsom sin andeliga konung, de där öfva hans ord och vilja i allt ställa sig hans lagar och föreskrifter till efterrättelse, hvilka således utgöra den lilla hopen, som Luther beskrifver i Evangeliipostillan mot slutet af predikan n:r 56. Härigenom uppenbarar ju statskyrkan själf följderna af sin bibelstridiga förening, hvilka ock af så många dess egna tjänare blifvit offentligen tydliggjorde och med bibliska sanningar ojäfvaktigt uppvisade. Och utom de många offentliga rättegångshandlingarne på flere orter som redan förut bevisat statskyrkans fientlighet emot all kristendom, som icke kan uthärdas uti de af henne bestämda trånga och döda formerna, kommer snart att offentliggöras ännu en sådan rättegång, hvilken jag här i korthet vill omnämna såsom varande en väsentligt bidragande orsak till ofvanstående beslut.

På justitiekanslersämbetets förordnande anställdes af stadsfiskalen i Sundsvall till den 26 sistlidne Nov. åtal emot körsnären herr *P. F. Hejdenberg* från Örebro för af honom här hållna s. k. otillåtna sammankomster till andaktsöfning samt för förbrytelse emot sakramentallagen, då jag m. fl. kallades att höras såsom vittnen angående sakramenternas begagnande, men hvarvid jag befanns skyldig till enahanda förbrytelse och blef inför domstolen stämd och ålagd att genast gå i svaromål.

Vi bekände allt. hörande till saken, hvarom vi tillfrågades, hvilket ock af flere vittnen styrktes, och förtego endast sådana omstän-

digheter, som möjligen kunde förtydas och gifva anledning till lättsinne och råhet samt angående namnuppgifter bereda åklagaren tillfälle att släcka sin penningelystnad, ty som vi ansågo prästerskapets skyldighet vara att genom kyrkovisitationer förskaffa sig kännedom om de affälliga, då alla vilja öppet bekänna sin tro och handling, så uppgafs endast antaletinför domstolen, under förtigande af namn.

Men härmed ville icke vederbörande låta sig nöja utan med

Aron Ambrosius Erson.

tvångsåtgärder bringades medbrottslingar att vittna; desse protesterade, af orsak som handlingarna upplysa, mot edgång, men det oaktadt ålades de därtill, och på de gemenaste frågor, stridande mot all blygsamhet, nödgades desse meddela upplysningar, hvaraf större delen vändes till så väl Guds som människors vanärande, emedan målet afhandlades för öppna dörrar, då en mängd nyfikne åhörare voro närvarande.

Och efter denna förnedrande rannsakning yrkades ett bötesbelopp af Hejdenberg och mig på tillsammans 700 riksdaler för denna såsom varande första förbrytelsen, men dubbla denna summa, om ifrån annan domstol upplysas kan, att det är andra eller tredje gången.

Detta tyckes vara en vacker inkomst för dagen men som dock sannolikt snart kommer att ökas till flera tusen riksdaler, då redan omkring 100 personer öfverträdt sakramentallagen och tusentals människor förbrutit sig mot konventikelplakatet blott härstädes, hvilka hittills undsluppit åtal.

Är detta förfarande kristligt? och hvaruti består i det hela förbrytelsen? Jo, onekligen blott däruti, att andligt lif icke kan näras och utvecklas inom statskyrkans döda formväsende utan måste lösgöras därifrån, och den nya människan, såsom en i Kristus lefvande lem, lifnäras genom hans ord och sakramenten, brukade på apostoliskt sätt och enligt Kristi instiftelse, hvartill man i den heliga skrift finner sig ha full rättighet, ja, befallning; och har däruti sin kraftiga välsignelse och lif både till rättfärdighet och helgelse och detta på ett så öfvernaturligt och förborgadt sätt, att människan utan Guds andes upplysning icke mäktar det fatta; och allraminst respekteras sådant af statskyrkan, enär hon så förändrat sin kyrkliga princip, att hon i stället gjort sig till härskarinna öfver människornas samveten.

Statskyrkan anser sig skyldig på det högsta beifra förbrytelser emot hennes föreskrifter, därvid begagnande sig af världsliga och oandliga lagar och deras okristliga tillämpning, besittande oinskränkt makt att förneka sina medlemmar samvetsfrihet, som dock är människans högsta rätt och dyrbaraste förmån här i lifvet.

På grund af allt detta och mycket mera som kunde anföras, kan statskyrkan aldrig erkännas vara Kristi synliga församling på jorden, hvilken enligt apostelns ord, 1 Petr. 2: 5, skulle "byggas af lefvande stenar", och "på frukten skolen I känna dem".

Jag afsäger mig därför på *biblisk grund* gemenskapen med statskyrkan — och därtill äger jag full frihet enligt 16 § 1809 års regeringsform.

Men med Guds hjälp vill jag vara all mänsklig ordning undergifven för Herrens skull och således förblifva min konungs trogne undersåte och ställa mig alla borgerliga lagar och författningar, som icke strida emot den heliga skrift, till trogen åtlydnad.

Sundsvall d. 1 Dec. 1855.

J. Engberg".

Pastor Wiberg var sina trosförvanters i hela landet förespråkare och faderlige vän. Han gaf enskildt i bref och offentligt i Evangelisten svar på förfrågningar och råd till sådana, som voro i fara och trångmål för sin tro.

Konventikelplakatet, särdeles det af 1858, var affattadt så att det endast kunde tillämpas på "medlemmar af den evangeliskt lutherska kyrkan". Samma var förhållandet med sakramentallagen. Då detta är kändt kan man lättare fatta de af Wibergs råd vi här meddela ur Evangelisten 1858 n:r 23:

"Såsnart baptister anklagas för hållande af andliga sammankomster eller begående af Herrens nattvard, må de genast vid första förhöret uppgifva: att de äro baptister; att de icke allenast utträdt från 'evangeliskt lutherska' och svenska kyrkans gemenskap, utan ock affallit ifrån 'den rena evangeliska läran' sådan den i augsburgiska bekännelsens 9:de artikel, särdeles i 2:dra och en del af 1:sta mom. angifvits; samt att, då de härför äro hemfallna till landsflykt, de icke kunna straffas efter lagar gifna blott för lutheraner. Äfven må de till redaktionen af tidningen Evangelisten genast sända 'fullmakt för innehafvaren att vid domstolar och inför ämbetsmyndigheter utföra deras mål', hvars beskaffenhet jämte åklagarens och domstolens namn uppgifvas; och bör denna fullmakt alltid slutas med denna förklaring: 'Vi åtnöjas med hvad ombudet gör och låter', samt vara försedd med dato, namn och antingen sigill eller vittnens underskrifter".

Samt ett annat ur Evangelisten 1859, n:r 2, sålunda:

Med anledning af ett visst fall, då en predikande broder blifvit förhörd af präster och befunnen vara baptist och förbjuden att vidare uppträda med andliga föredrag, för så vidt han ville undgå stämning och böter af från 50 till 300 riksdaler, gifver A. Wiberg i Evangelisten följande råd:

"När någon broder, som hållit ett andeligt föredrag utan att i någon måtto hafva vidrört de så kallade skiljoläromа, blifver af kyrkoråd förbjuden att vidare offentligen förkunna Kristus uti någon församling, bör han *genast* för kyrkorådet förklara, att han ämnar på vederbörlig ort *begära ändring*, samt anhålla att få protokollsutdrag. Detta protokollsutdrag tillika med fullmakt för rättegångs-

biträde, enligt anvisning i Evangelisten n:r 23 för 1858, torde därpå insändas till Evangelistens redaktion, Stockholm. Vi tro att om detta iakttages ingen skall kunna bötfällas efter den nya konventikellagen, då nämligen i andliga föredrag intet annat förekommer än det som är öfverensstämmande med den lutherska läran. Skulle åter någon af sitt samvetes öfvertygelse tvingas att vidröra skiljolärorna och därför af kyrkorådet förbjudas att vidare uppträda, är det bäst att han genast förklarar sig icke allenast hafva utträdt från evangeliskt lutherska och svenska kyrkans gemenskap, utan ock affallit från 'den rena evangeliska läran' sådan den i augsburgiska bekännelsens 9:de artikel, särdeles 2:dra och en del af 1:sta mom. angifvits: samt att, då han härför är förfallen till landsflykt, han icke kan straffas efter lagar gifna blott för lutheraner. Med målet förfares vidare som i Evangelisten 1858 n:r 23 för finnes antydt".

Detta må blott gifva en föreställning om pastor A. Wibergs arbete endast i denna riktning.

Wecko-Posten har ända sedan dess början arbetat i religionsfrihetens intresse och särdeles öppnat ögonen på herrar lagstiftare, präster och domare för många oegentligheter i lagstiftningsväg. Detta har särskildt varit d:r A. Drakes och litteratör J. A. Borgströms arbete.

År 1858 aflade en deputation från kväkarnes samfund i England ett besök i hufvudstaden för att söka befrämja religionsfrihetens införande i Sverige. Medlemmarne af denna deputation voro: Robert Foster, Robert Charleton och Francis Fry. För detta ändamål läto de trycka 1,000 ex. af en traktat med titeln: "*Ett försvar för samvetsfrihet*", i synnerhet tillägnad de maktägande uti Europas särskilda stater, af "Vännernas religionssamfund, vid deras årsmöte i London, 1856" och undertecknadt å mötets vägnar af Joseph Thorp, sekr. De läto äfven införa denna skrifvelse i Stockholms största tidningar, hvarur de blefvo aftryckta i en mängd landsortstidningar.

Evangeliska Alliansen, som stiftades i London i Aug. 1846, har haft en icke ringa del i att bortrödja de barbariska medeltidsföreställningarne om personlig rätt att enligt sitt

samvete dyrka Gud. 1852 blef en svensk gren af evangeliska Alliansen bildad i Helsingborg, hvilket gjorde att denna all den evangeliska kristenheten omfattande organisation och dess mål blef känd i landet. Ifrån skilda länder, så väl katolska som protestantiska, ingingo protester till h. m:t konungen af Sverige mot förföljelserna i Sverige. Bland dem må den *"adress ifrån Evangeliska Alliansens amerikanska afdelning till konungen af Sverige rörande religionsfrihet"* här anföras:

'Undertecknade, tillhörande särskilda grenar af den protestantiska kyrkan i Förenta Staterna, bedja vördnadsfullt om tillstånd att inför eders m:t få framlägga följande memorial:

Med stort bekymmer hafva vi erfarit, att åtskilliga personer nyligen af Sveriges domstolar blifvit dömda till landsflykt, därför att de öfvergifvit statskyrkans bekännelse och omfattat romerska kyrkans läror och liturgi, samt vidare att personer, som utgått ur statskyrkan och antagit baptisternas grundsatser, hafva, ehuru afgjorda protestanter och fredliga medborgare, varit blottställda för mycket intrång och äfven förföljelse under de senaste åren. Undertecknade hafva blifvit upplysta om, att de lagar, som föranledt dessa åtgärder, så stridande emot protestantismens fundamentalprinsip och emot god politisk ordning, stiftades under reformationsseklet och på en tid, då Sverige nyss blifvit befriadt ifrån Roms ok samt kämpade för att bibehålla den nyförvärfvade friheten, och vi äro fullt beredda att fästa behörigt afseende på denna omständighet. Men nu, då svenska nationen i nära tvänne århundraden varit mera allmänt protestantisk än någon annan nation i världen, vilja undertecknade uttrycka sin förhoppning, att alla dylika lagar måtte upphäfvas, och att man sålunda måtte undanrödja en förevändning, som Rom och dess anhängare begagna till rättfärdigande af sin intolerans emot protestanter i alla de katolska länder, inom hvilka dess inflytande är uteslutande gällande.

Vi begagna detta tillfälle för att nämna huru med stöd af en erfarenhet, som genomgått större delen af ett århundrade, dessa Förenta Staters folk likasom dess regering är beredt att bära vittnesbörd lika enhälligt som kraftfullt till förmån för en fullkomlig religionsfrihet. I ingen punkt af statsläran äro Amerikas kristna såsom nation betraktad af en så fullkomligt lika mening. Och ehuru

intet land i hela världen är mera öppet för så väl olägenheterna som fördelarne af inflyttningssystemet, och vi årligen emottaga immigranter från hvarje stat i Europa, med undantag af Turkiet, och däribland många tusen katoliker,så känna vi oss förvissade om att protestantismen skall bibehålla samma öfvervikt, som den hittills utöfvat,ty vi tro fullt och fast att i striden mellan sanning och villfarelse utgången, då Gud välsignat sitt folks bemödanden, icke kan blifva tvifvelaktig. I detta hänseende är Sveriges ställning helt annorlunda. Med en oblandad och protestantisk befolkning, och icke blottställd för inflyttningens vådor, har det ingenting att frukta af katolicismen, hvars

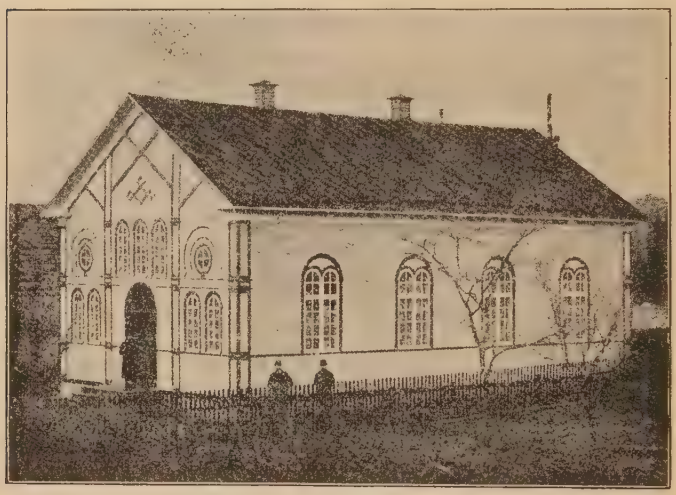

Baptistkapellet i Åmål.

framsteg aldrig kunna bli synnerligt stora, äfven om fullkomlig religionsfrihet medgifves, så framt icke landets protestanter själfva befinnas otrogna sitt höga kall att sprida och bibehålla evangelium genom alla de medel, som äro lämpliga för dess natur.

Undertecknade kunna ej afsluta detta memorial utan att förklara huru folket i dessa Förenta Stater alltid hyst en djup vördnad för svenska nationen. De bästa förhållandet har städse ägt rum emellan de båda regeringarne. I åtskilliga af våra nya stater hafva flera tusen immigranter från Sverige och Norge under de senaste åren funnit ett

hem och äro högt aktade för sin industri och sina dygder. Vi kunna ej heller förgäta huru den store *Gustaf Adolf* föreslog att anlägga en koloni på Delawares stränder, hvilken skulle blifva en tillflyktsort för förtryckta protestanter från alla delar af Europa, och en af hans senaste skrifvelser, afgifven kort före slaget vid Lützen, säges hafva haft afseende på detta för honom kära föremål.

Vi äro ej i okunnighet om eders m:ts samt eder frejdade faders upplysta åsikter i den fråga, som utgör föremålet för detta memorial. Och vår bön är att det må behaga Gud att återställa eders m:t till hälsan, så att er regering länge må fortfara att utgöra en välsignelse för Sverige och Norge, och att, då det behagar Gud att kalla eder hädan, ni må efterträdas af en furste, som vill fortsätta samma upplysta politik som den af eders m:t följda".

Denna adress är undertecknad af ett stort antal ansedda män, bland hvilka märkas flere biskopar, guvernörer, många domare och en mängd af de mest inflytelserika predikanter, flera teologie professorer m. fl.

Vid svenska baptisternas konferens i Stockholm 1861 behandlades frågan: "*Böra de döpta kristna i vårt land begagna sig af den nya s. k. religionsfrihetslagen och ingå till k. m:t med ansökningar att få bilda församlingar på de där uppgifna villkoren?*" Härpå svarade de närvarande ombuden att församlingarne i landet allmänt ansågo sig för sina samvetens skull icke kunna ingå med några sådana ansökningar. Frågan: "Böra vi till k. m:t ingifva någon underdånig förklaring hvarföre vi ej kunna begagna oss af det tillfälle, som i den nya lagen gifves oss att få våra församlingar af staten erkända?" blef jakande besvarad. Förvaltningskommittén, som därtill utsågs, inlämnade till konungen en "förklaring" tillsammans med en svenska baptisternas trosbekännelse, samt en petition om ändring af de samvetskränkande paragraferna med 4,116 namnunderskrifter. Svaret från k. m:t blef ett mycket vidlyftigt orerande, som innehöll ett tillbakavisande af baptisternas önskningar.

2. Närvarande resultat af arbetet för religionsfrihet.

Vädjan om en rätt tolkning och tillämpning af lagen har lämnats utan skenbart afseende.

Protester från framstående statsmän och evangeliska kristna i andra länder hafva lämnats utan skenbart afseende.

Underdåniga böner af trogna men samvetsömma undersåtar och laglydige medborgare hafva lämnats utan skenbart afseende.

Ännu spöka de gamla konventikelplakaten vid vissa tillfällen å någon mera undangömd och prästriden vrå af landet och kyrkorådsförbud förekomma samt försök till våldsbegjutning af späda barn. Den senaste dissenterlagen lämnar också ännu mycket öfrigt att önska. Dock vid utslags gifvande å högre ort har det visat sig att grundlagens 16:de paragraf tager effekt så att rättvisa kan ske trots ogina lagar. Vidare har det visat sig att allmän opinion, sedlig upplysning och rättsmedvetandet hos svenska folket vunnit en sådan utbredning att vederbörande af skam eller rädsla för folket icke ofta vågat göra bruk af föråldrade, samvetskränkande religionslagar.

Något är ju ändå vunnet. Passtvånget är afskaffadt, dissenterlagen af 1873 och k. förordningen af d. 15 Okt. 1880 etc., är ett steg i rätt riktning, ännu mera genomgripande är den friare uppfattning om hvars och ens ansvar inför Gud i samvets- eller religionssaker som utbredt sig i landet, hvilket måste hafva till följd snara och omfattande förändringar i religionslagstiftning utom det att man har det drägligare under väntan på full religionsfrihet.

Bland förkämparne för religions- och samvetsfrihet har pastor Lindblom ett betydligt rum. Hans sakrika och vältaliga inlägg i frågan vid samfundets konferenser och i resolutioners affattande hafva haft behörig effekt. Då ett yngre

släkte får arbeta i ordet och läran under gynnsammare förhållanden, må det böja sig i ödmjuk tacksamhet till Gud för sådana kraftfulla apologeter för samvetsfrihet som pastor Wilh. Lindblom.

3. Baptisterna i nykterhetsarbetet.

"Nykterhetsarmén räknar nu öfver 235,000 medlemmar. Enligt redogörelser vid de nu pågående årsmötena

Wilh. Lindblom.

uppgår medlemsantalet i goodtemplarorden till 85,388 i templarorden till 35,023 och i nationalgoodtemplarorden till 25,350. Läggas därtill omkring 90,000 blåbandister, får man siffran 235,761. Inräknas de frikyrkliga samfundens medlemmar, springer antalet absolutister upp till omkring 370,000".

I detta arbete hafva baptisterna en icke ringa del. Utom det att hvarje deras predikan är en nykterhetspredikan, att hvarje omvänd själ är helnykter, att baptistsamfundet i Sverige med 40,000 medlemmar är en enda stor nykterhetsförening, hafva baptisterna städse tagit en betydande del i den allmänna nykterhetsrörelsen, för att icke säga, gifvit upphof till sådan.

Redan 1834 uppträdde Johannes Palmquist som nykterhetstalare på olika orter i Nerke, hvarest dryckenskapen härskade i stor grad. Han bildade också där en nykterhetsförening 1841, som vann icke ringa tillslutning och hvilkens exempel frammanade flere sådana. Baptistpredikanter å flere orter arbetade på samma sätt. Bland dem må särskildt nämnas d:r K. O. Broady. Han var en af organisatörerna af "Hoppets här" i Stockholm 1877. 1878—79 höll han en serie stora nykterhetsmöten i Stockholm, dit folket strömmade i tusental och hvarvid flere hundrade aflade nykterhetslöftet. År 1880 företog han att, dels ensam, dels jämte andra liktänkande vandra från krog till krog i hufvudstaden för att personligen påverka krögarne och deras olyckliga offer. Dessutom engagerades han till aflägsnare orter i landet att hålla nykterhetsföredrag, hvarvid han ådagalade en glödande vältalighet och gick oförskräckt krögare och brännvinsbrännare inpå lifvet samt ådagalade med mycken klarhet brännvinets förbannelse och drinkarens timliga nöd och faseliga död.

Herr O. Bergström, som hade varit baptist och kanske ännu ansågs vara det, hemkom från Amerika 1879 och omplanterade från England goodtemplarorden. Han vann särskild tillslutning för "orden" från baptisterna vid bildande af "loger" om vi äro riktigt underrättade, i Göteborg, Arboga, Eskilstuna, Köping, Stockholm och Norrköping. Faktiskt är att baptisterna, nykterhetens banérförare, som de alltid varit, anslöto sig mycket till den nya

stiftelsen och arbetade för dess framgång tills de funno, att denna ordens mindre sedliga sociala lif icke var förenligt med sann kristendom.

Blåbandsföreningen,som infördes i Sverige af en Oskar Eklund har i Jakob Byström, som redigerar dess tidning "Blå Bandet", en af sina förnämsta målsmän och organisatörer. Han har utgifvit flere goda nykterhetsskrifter.

Pastor Erik Rosén är en bland de många baptistiske förkämparne för nykterhetsrörelsen. Han säger: "Jag anser mig vara andligen född till absolutist". I Gäfle ingick han först i nykterhetsförening, icke för att blifva nykter, ty det var han, utan för att understödja nykterhetssaken och arbeta för densamma. Var ordförande i Gäfle nykterhetsförening i många år och besökte såsom dess ombud svenska nykterhetsmötet, som hölls i andra kammarens lokal i Stockholm 1846. Rosén har varit med om att bilda flere nykterhetsföreningar. Det var Rosén, som, då han fann O. Bergström i Storvik, tog denne med sig till Gäfle, där han aflade nykterhetslöfte. Rosén och Bergström utgåfvo tillsammans tidningen "Nykterhetskämpen". Vid läsning af amerikanska nykterhetstidningar fattade de behag för goodtemplarorden. Rosén, som ansåg att en brist förefanns i nykterhetsföreningarnes organisation, bidrog med respenningar för O. Bergström till England i afsikt att därifrån öfverföra nämnda orden. Då O. Bergström igenkom från England gick han strax in i goodtemplarorden, som dock orsakade honom svårigheter och föranledde hans flyttning från Gäfle. På uppdrag af olika nykterhetsföreningar reste Rosén omkring i Gestrikland, södra Helsingland, södra Dalarne och en del af Uppland och höll nykterhetsföredrag i alla socknar t. o. m. i de flesta lutherska kyrkor.

Rosén har utgifvit flera nykterhetsskrifter såsom:

"Bibelns vin", "Dryckenskapens orsaker och bot", "Alkoholgift", "John Södermans löfte", "Vanans makt" m. fl.

Pastor Truvé i Göteborg och professor Lagergren m. fl. hafva tagit framstående del i nykterhetsarbetet såsom talare och skriftställare.

Utom nämnda arbete har baptisternas sjelfförsakande sträfvan haft den allmänna välsignelsen med sig att sederna förbättrats i de djupare ledeñ och det allmänna sedlighetsbegreppet blifvit höjdt.

Det svenska baptistsamfundet som vi försökt följa från dess upprinnelse i en undangömd vrå af landet 1848 tills nu, hösten 1898, har stigit som en mäktig flod. Det har haft otaliga, obeskrifliga svårigheter från världens sida och äfven förvecklingar inom sig att öfverkomma. Det har vunnit, om ej fullkomlig, så dock en relativt härlig seger. "Af Herren är det skedt, han är underbar i våra ögon". Samfundet har haft och har ädla, sjelfuppoffrande kämpar i sina led. En gryende litteratur finnes, som utvecklar sig med stor hast. För utbildande af predikanter äger samfundet sitt "Betelseminarium". Allt detta och mycket annat, som icke här i detalj kan eller behöfver nämnas, har medverkat till baptisternas stora framgång och det utmärkta anseende som de f. n. äga i landet.

Skuggsidor, som finnas och faror som hota samfundet hafva nästan alldeles förbigåtts. Sådana ha funnits och finnas. Detta är ju ovedersägligt. Tiden är antagligen icke inne att behandla dessa saker. Den historiska, kritiska eller pröfvande forskningen af svenska baptistsamfundet tillhör möjligen först någon kommande generation. Den helgeanistiska afvikelsen och den utbrytning, som representeras af Florakyrkan i Stockholm måste verka förlamande och hindrande. Den s. k. "södra frågan" i Stockholm, som hotade

att splittra hela samfundet, har orsakat mera skada i hufvudstaden och landet för öfrigt än man vanligen föreställer sig. Orsaker till sådant ligga djupt, kanske dolda; men måste ha funnits och kanhända kunnat oskadliggöras. Framgången är heller icke sedan några år tillbaka hvad den var de första årtiondena.

Men arbetsordningen är god, organisationen är utmärkt. Arbetarena äro numera icke så få. De äro också, så långt människor kunna se, de allra flesta, trogna, samfundskära, gudälskande och begåfvade män. När Guds vind, — pingstvind — åter blåser öfver vårt fosterland, en väckelse, som vi hoppas skall sakna motstycke i de förflutna tiderna, bryter lös, skola Guds barn uppfriskas, massorna frälsas och en rikaste skörd inbärgas i den himmelska ladan.

"Se Jesus kommer snart i härlighet och makt,
För alla uppenbar som han i ordet sagt".

KÄLLSKRIFTER.

Böcker och Broschyrer.

Föredrag om läseriet. Af d:r E. Nyström.
Gamla Mormor. Af Ludvig.
Sextonde årh:s inflytelserikaste reformatorer. Af Edv. Tagart.
The Baptists in Sweden. By Mrs. Anderson.
Om läseriet och läseriförföljelserna i Orsa 1853.
Något om separatism och baptism. Red. af C—th.
"Minnen" från Stockholms 1:sta bapt. förs:s 25:te årsfest 1880.
A. Wibergs lif och verksamhet.
Ropande röster i det svenska Sion.
Geschickte der deutschen Baptisten von Lehman.
History of The Baptists. By Armitage.
Encyclopaedia Britanica.
Handbok i Svensk Statskunskap. Af Aldén.
Hafva vi religionsfrihet i Sverige? Af J. A. Borgström.
Minnen etc. Af d:r J. A. Edgren.
Religious Denominations in U. S. A. By Belden.
What the world believes. By Geo. J. Hagar.
America an Encyclopaedia.
Metodismen vederlagd.
Nykterhetsrörelsen i Sverige.
Baptistsamfundets hednamissioner.
Baptisternas Historia. Af Stadling.
Baptisternas Historia. Af Vedder, öfversatt af Romell.
Edgrenska Släkten.
Julgåfvan, 1893.
Källor i Tåredalen. Af E. Johnson.
Ett 30-årigt Minne från Guds Åkerfält. A. J. Ekholm.

Tidningar och Tidskrifter.

Evangelisten, 1857—1884.
Weckoposten.
Svärdet och Murslefven.
Årsböcker.
Missionary Magazine.
Blå Bandet.
Svenska Härolden.
Barnens Tidning.
Nya Wecko-Posten.
Baptist Quarterly Review, 1887.
Baptist Home Mission Monthly.